

en af intendenten för lifrustkammaren framställd begäran om ökade aflöningsförmåner — såsom jag längre fram vid underdånig föredragning af framställning om anslag till nordiska museet kommer att närmare omförmåla — på det sätt under år 1911 vunnit afseende, att då Kungl. Maj:t den 8 december 1911 ställde till nämndens förfogande det af Riksdagen på 1912 års stat uppförda extra anslaget till nordiska museet å 70,000 kronor, därvid fästes, bland annat, det villkoret, att till intendenten för lifrustkammaren skulle under år 1912 utgå förhöjd aflöning, så att han i aflöningshänseende blefve likställd med museets egna intenter.

Jag hemställer nu, under återopande af innehållet i protokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari 1911, punkten 54, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 anvisa
dels för tillsyn, underhåll och vård af lifrustkam-
 marens samlingar ett belopp af 6,200 kronor,
dels ock för iståndsättande af vissa föremål i nämnda
 samlingar ett belopp af 300 kronor.

Domkapitlens expeditioner.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning uti en till 1903 års Riksdag aflåten proposition angående inrättande af ett nytt stift m. m. beviljade Riksdagen på extra stat för år 1904, bland annat, ett belopp af 2,970 kronor till *förstärkande af ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner*; och har Riksdagen jämväl för hvartera af åren 1905—1911 på extra stat för omförmålda ändamål beviljat enahanda belopp.

[69.]

Förstärkande
 af ordinarie
 anslaget till
 domkapitlens
 expeditioner.

I statsverkspropositionen till 1911 års Riksdag föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att, till förstärkande af förenämnda ordinarie anslag, på extra stat för år 1912 bevilja ett med 1,600 kronor förhöjdt anslag, alltså ett belopp af 4,570 kronor. Den sålunda föreslagna förhöjningen var afsedd för bestridande af utgifter för extra biträden vid domkapitlens i Västerås och Karlstad expeditioner med för hvardera expeditionen 800 kronor, däraf hälften beräknats för utgifter af nyssnämnda slag, belöpande på år 1911, och andra hälften för dylika utgifter under år 1912.

Kungl. Maj:ts förevarande framställning bifölls af Riksdagen.

Domkapitlen i Västerås och Karlstad hafva nu i särskilda underdåniga skrivelser anført, att de jämväl för år 1913 vore i behof af anslag till extra biträden med enahanda belopp som nyss nämnts eller 400 kronor för hvartera domkapitlets expedition. Domkapitlen hafva därför anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes af Riksdagen utverka sådant anslag.

[69.]

Af skäl, närmare angifna uti det vid propositionen till 1903 års Riksdag fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 23 januari 1903, framgår, att det hittills utgående anslaget å 2,970 kronor fortfarande erfordras, intill dess den beslutade sammanslagningen af Växjö stift och Kalmar stift går i verkställighet.

Beträffande behovet af de begärda anslagen till extra biträden vid domkapitlens i Västerås och Karlstad expeditioner tillåter jag mig hänvisa till hvad härom anförts till det vid statsverkspropositionen till 1911 års Riksdag fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari 1911, punkt 55.

Till förstärkande af ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner skulle alltså å extra stat för år 1913 vara erforderliga tillhopa 3,770 kronor.

Emellertid hafva ett par nya anslagskraf i år framkommit, hvilka jag nu anhåller att få inför Kungl. Maj:t anmäla.

Då de ecklesiastika konsistorierna under hösten 1911 till Kungl. Maj:t inkommo med underdåniga anmälningar om de bidrag af allmänna medel, som kunde vara erforderliga för år 1912 för bestridande af konsistoriernas behof af extra biträden, vaktbetjäning m. m., gjorde domkapitlen i Uppsala och Lund, hvilka enligt nådigt beslut den 11 november 1910 för här ifrågavarande ändamål tilldelats belopp af 600, respektive 1,600 kronor, framställning om höjning af motsvarande anslag för år 1912.

Domkapitlet i Uppsala anförde därvid:

Domkapitlet tillåte sig att nu, liksom tillföre upprepade gånger, framhålla, att det hittills domkapitlet tilldelade anslaget af 600 kronor till extra biträden vore alldeles otillräckligt, när göromålen vid domkapitlets expedition vore så dryga, att af det extra biträde, som den 1 maj 1907 anställdes efter att förut under 12 års tid hafva utfört renskriften å expeditionen och därvid förvärfvat sig en synnerligen god förfarenhet i expeditionsgöromålen, kräfdes en tjänstgöringstid af oafbrutet 5 till 6 timmar dagligen på förmiddagen. Det syntes domkapitlet uppenbart, att ett arfvode af 600 kronor för år eller 50 kronor i månaden till ett biträde, som tjänstgjort under en sammanlagd tid af 16 år och med 5 till 6-timmars daglig tjänstgöringsskyldighet, vore oskäligt lågt. På grund af hvad sålunda anförts anhölle domkapitlet, att detsamma för år 1912 till aflönande af extra biträden måtte erhålla det högsta anslag, som kunde komma att åt något domkapitel beviljas, dock icke understigande 1,200 kronor.

Domkapitlet i Lund anförde:

Uti underdånig skrifvelse den 28 september 1910 hade domkapitlet erinrat, att under en följd af år för aflönande af erforderliga extra biträden varit ställt till domkapitlets förfogande ett årligt anslag af 1,600 kronor, hvilket anslag sålunda disponerats, att 1,200 kronor utbetalts såsom arfvode åt ett vid domkapitlets expedition

anställdt ständigt skrifbiträde och återstående 400 kronor åt ett tillfälligt biträde, som af konsistorienotarien anlätats till hjälp vid räkenskapsföringen och andra expeditionsgöromål.

[69.]

Enär emellertid förstnämnda ständiga biträde, Fredrik Malmström, numera under en tid af inemot aderton år eller alltsedan år 1893 varit anställdt vid expeditionen och under denna tid på ett förtjänstfullt sätt fullgjort sitt dryga och utslitande arbete, syntes både billighet och rättvisa kräva, att frågan om förhöjning af hans arvode ej längre undanskötes. Då domkapitlet alltså kände sig pliktigt att framlägga förslag om en sådan förhöjning, ansåge sig domkapitlet upplysningsvis böra i underdånighet meddela, att Malmström, som vore född den 23 mars 1872, före sin ifrågavarande anställning vid domkapitlet åtnjutit undervisning vid högre allmänt läroverk, genomgått bokbällarikurs och handelsskola samt därefter under några år innehaft elevplats å affärskontor, hvilken föregående utbildning gjort honom särdeles lämplig för bestridandet af de med hans nu innehafvande syssla förenade göromål, såväl rena skrifgöromål som en mängd andra vid expeditionen förekommande, hvilka i regel kräfde både noggrannhet och insikter. Hans tjänstgöringstid kunde beräknas i medeltal utgöra omkring sju timmar dagligen, och på grund af tjänstgöringens art och omfattning funnes det ingen möjlighet för honom att vid sidan af denna plats mottaga något mera regelbundet arbete för andras räkning eller innehafva någon bisyssla, hvadan hans arbetskraft kunde sägas vara helt eller hufvudsakligen tagen i anspråk för statens tjänst. Någon semesterledighet hade icke kunnat beredas honom, och icke heller ägde han rätt att vid inträffande sjukdomsfall uppbära sin lön eller någon del däraf. Då härtill komme, fränsett nu de i allmänhet dryga lefnadsomkostnaderna, att Malmström hade hustru och barn att försörja, ansåge domkapitlet en förhöjning af hans arvode med 600 kronor eller från littills utgående 1.200 kronor till 1.800 kronor icke vara oskäligen utan tvärtom af förhållandena påkallad; och syntes detta förhöjda arvode till Malmström böra utgå från och med år 1911 och till dess i sammanhang med en blifvande ny lönereglering för domkapitlets tjänstemän och underlydande personal en fastare anställning kunde beredas nämnda på ett stadigvarande sätt redan anställda biträde. På grund af hvad domkapitlet sålunda anförde och då, i betraktande af de ständigt tillväxande expeditionsgöromålen vid domkapitlet i Lunds stora och folkrika stift, det andra mera tillfälliga biträdet fortfarande vore behöfligt i minst samma grad som littills, hade domkapitlet i underdånighet hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes i nåder för år 1911 till extra biträden vid domkapitlet anvisa ett belopp af sammanlagdt 2.200 kronor. Denna underdåniga framställning hade dock icke vunnit nådigt beaktande, utan hade för år 1911 anvisats endast enahanda belopp som förut till utgifter för extra biträden eller 1.600 kronor. Enär emellertid samma talande skäl och samma bevekande omständigheter alltjämt och i än vidsträcktare måtto förefunnes för den äskade förhöjningen, kände domkapitlet det vara en bjudande plikt att beträffande nu ifrågavarande anslag för år 1912 på det lifligaste förnya sin förenämnda begäran om anslaget ökande med 600 kronor eller från 1.600 kronor till 2.200 kronor, hvarvid domkapitlet tillika ville hemställa, att därest medel härför nu icke skulle finnas disponibla af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner, Kungl. Maj:t täcktes till 1912 års Riksdag aflåta nådig proposition om erforderlig höjning af detta anslag från och med år 1912 räknadt.

Vid underdånig föredragning den 27 oktober 1911 af de ecklesiastika konsistoriernas förberörda underdåniga framställningar fann Kungl. Maj:t

[69.] godt medgifva, att af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner finge till bestridande af utgifter för extra biträden under år 1912 utgå till domkapitlet i Uppsala 600 kronor och till domkapitlet i Lund 1,600 kronor. Emellertid anbefalldes statskontoret att afgifva underdånigt utlåtande öfver de båda nu ifrågavarande domkapitlens förenämnda framställningar om ökade anslag till extra biträden.

Sådant utlåtande har ock af statskontoret afgifvits; och har däri anförts:

Beträffande domkapitlet i Uppsala funne statskontoret, med hänsyn till hvad i ärendet vore upplyst angående den tid, hvarunder det nuvarande biträdet varit i domkapitlets tjänst anställt, samt dess dagliga arbetstid, i likhet med domkapitlet billigheten bjuda, att den för närvarande utgående aflöningen, 600 kronor, ej oväsentligt höjdes; och ville statskontoret i sådant afseende föreslå, att arfvodet sattes till det af domkapitlet beräknade minimibeloppet, 1,200 kronor. Vidkommande härefter domkapitlets i Lund underdåniga framställning innebure densamma förslag om höjning af det genom nämnda brevet den 27 oktober 1911 domkapitlet för förevarande ändamål beviljade belopp, 1,600 kronor, med 600 kronor för beredande af motsvarande förhöjning i ett af skrifbiträdenas arvode, nu 1,200 kronor, till 1,800 kronor. Jämväl detta biträde syntes med hänsyn till dess långvariga tjänstetid och det antal arbetstimmar, som dagligen af detsamma utkräfdes, vara förtjänt af någon löneförbättring. Emellertid ville det synas statskontoret, som om billighetens kraf i sådant hänseende skulle blifva tillräckligt tillgodosedda, om förhöjningen sattes till 400 kronor och arfvodet sålunda komme att utgå med 1,600 kronor eller lika högt belopp, som tillkomme de å vissa centrala ämbetsverks stater uppförda ordinarie skrifbiträden med intjänta ålderstillägg.

Till de sålunda föreslagna arfvodesförhöjningarna, tillhopa 1,000 kronor för år, lämnade emellertid det ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner jämte det till förstärkande af nämnda anslag på extra stat för år 1912 anvisade extra anslag å 4,570 kronor icke tillgång. I sistnämnda anslag inginge visserligen ett belopp af 800 kronor, hvilket såsom afsedt att utgå redan under år 1911 icke behöfde beräknas vid bestämmandet af anslagets belopp för år 1913, men då båda arfvodesförhöjningarna torde vara erforderliga från och med år 1912 och framgent tillsvidare samt af denna anledning sålunda påkallades en förhöjning af anslaget för år 1913 med 2,000 kronor, behöfde i allt fall detsamma för år 1913 upptagas till ett 1,200 kronor högre belopp än för år 1912 eller sålunda till 5,770 kronor. Statskontoret ville alltså hemställa, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till förstärkande af ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 5,770 kronor. Vid bifall till denna framställning syntes hinder icke böra möta för Kungl. Maj:t att redan under år 1912 af anslaget disponera ett belopp af 1,000 kronor.

Departementschefen.

Sedan 1904 års Riksdag med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bland annat, för ökning med 2,000 kronor af då utgående anslag å 5,000 kronor till extra biträden, höjt anslaget till domkapitlens

expeditioner med 4,000 kronor, utgår anslaget till bestridande af utgifterna för extra biträden vid domkapitlens expeditioner med 7,000 kronor. Här- till kommer den, enligt hvad jag förut nämnt, af Riksdagen å extra stat för år 1912 beviljade anslagsökningen af 1,600 kronor, däraf hvartdera af domkapitlen i Västerås och Karlstad erhållit 400 kronor för hvartdera af åren 1911 och 1912.

[69.]

Genom nådiga beslutet den 27 oktober 1911 anvisades för extra bi- träden vid de ecklesiastika konsistorierna att utgå för år 1912:

till domkapitlet i Uppsala	kronor	600: —
» » » Linköping	»	400: —
» » » Skara	»	300: —
» » » Strängnäs	»	300: —
» » » Västerås	»	400: —
» » » Växjö	»	300: —
» » » Lund	»	1,600: —
» » » Göteborg	»	800: —
» » » Kalmar	»	—
» » » Karlstad	»	400: —
» » » Härnösand	»	1,400: —
» » » Luleå	»	1,300: —
» » » Visby	»	—
» Stockholms stads konsistorium	»	—

Summa kronor 7,800: —

Såsom synes, har det varit omöjligt att med tillgängliga medel be- reda domkapitlen i Uppsala och Lund den af dem ifrågasatta höjningen i deras anslag till extra biträden. Emellertid kan jag icke undgå att finna de båda domkapitlens här förut relaterade framställningar beaktans- värda, och jag vill därför ock lämna min medverkan för att tillmötesgå deras önsknings, om jag än, hvad beträffar den ifrågasatta förhöjningen till biträdet i Lund, anser mig böra instämma med statskontoret däri, att arfvodet i sin helhet icke bör öfverstiga det belopp, som tillkommer de å vissa centrala ämbetsverks stater uppförda fasta skrifbiträdena af lägre aflöningsgrad med intjänta ålderstillägg, eller 1,600 kronor för år.

Jag tillstyrker sålunda aflåtande af nådig framställning till Riksdagen om beviljande af de för fyllande af nu ifrågavarande behof nödiga medlen. De båda domkapitlens framställningar afse visserligen närmast behovet för år 1912, men i sakens natur ligger, att den ifrågasatta anslagsförhöj- ningen äfven framgent tills vidare är behöflig, och då närmast för år 1913. För hvartdera af åren 1912 och 1913 skulle således för tillgodoseendet,

på sätt jag förordat, af domkapitlens i Uppsala och Lund senast framställda önsknningar erfordras ett belopp af 1,000 kronor. Till det redan förut vitsordade anslagsbehofvet för år 1913, utgörande 3,770 kronor, skulle alltså komma ytterligare 2,000 kronor.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Ökad anslag.

att till förstärkande af ordinarie anslaget till domkapitlens expeditioner på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 5,770 kronor.

Vid bifall härtill torde hinder icke möta för Kungl. Maj:t att af detta anslag redan under år 1912 förskottsvis anvisa till domkapitlet i Uppsala 600 kronor och till domkapitlet i Lund 400 kronor.

[70.] Med bifall till därom af Kungl. Maj:t gjorda framställningar har Riksdagen till *ökadt anslag till vikariatsersättning, extra biträde, renskrifning m. m. vid Stockholms stads konsistorium* på extra stat för hvartera af åren 1911 och 1912 anvisat ett anslag af 500 kronor.

Ökad anslag till vikariatsersättning m. m. vid Stockholms stads konsistorium.

Då, enligt hvad konsistoriet i underdånig skrifvelse den 26 september 1911 anmält, anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande erfordras med oförändradt belopp, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för beredande af ökad anslag för år 1913 till vikariatsersättning, extra biträde, renskrifning m. m. vid Stockholms stads konsistorium på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 500 kronor.

Universitetet i Uppsala.

[71.] Med åberopande af hvad jag under punkt 8 anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Lärare i symbolik.

Nytt anslag.

att till arfvode åt en *lärare i symbolik* vid universitetet i Uppsala med den undervisnings- och examinationsskyldighet, som i vederbörlig ordning bestämmes, på extra stat för år 1913 uppföra ett anslag af 1,500 kronor.

För hvarterdera af åren 1908—1912 har Riksdagen till arfvode åt en *biträdande lärare i medicin* vid universitetet i Uppsala på extra stat anvisat ett anslag af 3,000 kronor.

[72.]

Biträdande
lärare i
medicin.

Med anledning af universitetsmyndigheternas framställning om fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till arfvode åt en biträdande lärare i medicin vid universitetet i Uppsala på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 3,000 kronor.

Med bifall till därom af Kungl. Maj:t aflåtna framställningar har Riksdagen till förstärkande af *lärarkrafterna i kirurgi* vid universitetet i Uppsala på extra stat för hvarterdera af åren 1908—1912 anvisat ett anslag af 2,000 kronor; och får jag, då anslag för ifrågavarande ändamål blir erforderligt jämväl för nästkommande år, hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

[73.]

Förstärkande
af lärar-
krafterna i
kirurgi.

att till förstärkande af *lärarkrafterna i kirurgi* vid universitetet i Uppsala på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 2,000 kronor.

För anordnande vid institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi vid universitetet i Uppsala af den i stadgan för medicinska examina föreskrifna *undervisningskursen i allmän kemi* beviljade 1910 och 1911 års Riksdagar på extra stat för åren 1911 och 1912 anslag å tillhoppa 3,500 kronor årligen, däraf 2,500 kronor åt en lärare och 1,000 kronor till förhöjning af institutionens anslag till materiell m. m.

[74.]

Under-
visningskurs
i allmän
kemi.

Då vederbörande framhållit nödvändigheten af att berörda anslag jämväl bereddes för år 1913, får jag, under hänvisning till hvad vederbörande departementschef i ämnet andragit i sitt yttrande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1910, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för anordnande vid institutionen för medicinsk och fysiologisk kemi vid universitetet i Uppsala af den i stadgan för medicinska examina föreskrifna *undervisningskursen i allmän kemi* på extra stat för år 1913 bevilja till arfvode åt en lärare vid kursen 2,500 kronor samt till höjning af institutionens anslag till materiell m. m. 1,000 kronor, eller tillhoppa 3,500 kronor.

[75.]

Universitets-
lektorer.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade Riksdagen år 1906 för anställande under ytterligare sex år vid universitetet i Uppsala af *lektorer i tyska, franska och engelska språken* ett anslag af 54,000 kronor, och har Riksdagen däraf på extra stat för hvar och ett af åren 1907—1912 anvisat ett belopp af 9,000 kronor. Anslaget blifver sålunda med detta år förbrukadt. Enhvar lektor har från anslaget åtnjutit ett belopp af 3,000 kronor för år.

Det större akademiska konsistoriet i Uppsala har nu, efter hemställan från vederbörande fakultetssektion, bland petita, ämnade att föreläggas 1912 års Riksdag, för sexårsperioden 1913—1918 upptagit begäran om ett till 72,000 kronor förhöjdt anslag till universitetslektorerna för att bereda enhvar af dem en ökning i förut utgående årsarfvode till 4,000 kronor, eller med 1,000 kronor. Såsom skäl för arfvodesökningen har anförts, bland annat, att antalet undervisningstimmar vore afsedt att höjas från sex till åtta i veckan äfvensom att svårigheten att till universitetet i Uppsala erhålla lektorer vore större än för det närmare kontinenten belägna universitetet i Lund.

Kanslern för rikets universitet, som i sin skrifvelse den 16 oktober 1911 angående Uppsala universitets anslagsäskanden framlagt frågan inför Kungl. Maj:t, har därvid förklarat sig anse goda skäl vara förebragta till stöd för framställningen, särskildt den omständigheten, att universitetslektorerna icke i någon mån blifvit delaktiga i den allmänna löneregleringen vid universiteten år 1908. Likväl har kanslern, då någon motsvarande framställning icke blifvit gjord från universitetet i Lund och då den anförda omständigheten, att Uppsala universitet med afseende å möjligheten att förvärfva utländska lärarkrafter för kortare tidsperioder skulle vara ogynnsammare ställdt än det närmare kontinenten belägna universitetet i Lund, icke syntes kanslern vara af någon afgörande betydelse, funnit sig förhindrad att *nu* understödja det föreliggande förslaget om arfvodesförhöjning. Då det emellertid enligt kanslerns åsikt borde till ett annat år utredas, huruvida icke jämväl vid Lunds universitet en liknande arfvodesökning skäligen borde äga rum, har kanslern ansett, att det lägre arfvodesbeloppet, 3,000 kronor årligen för hvarje lektor, icke borde fastslås för längre tid än *ett år*, hvarefter och sedan berörda utredning blifvit verkställd, förnyad framställning i ämnet kunde göras om anslag, såsom hittills, för sex år i sänder.

Departement-
schefen.

Såsom framgår af det anförda motsvaras berörda extra anslag till universitetet i Uppsala af ett dylikt för universitetet i Lund. Anslagen

hafva plägat beviljas för sexårsperioder, och den för Uppsala utgår med år 1912. För Lund åter slutar nämnda period först med år 1913, och jag kommer i det följande att hemställa om beredande af den på detta år för Lund belöpande andelen af det för hela perioden beviljade anslaget. Genom att antaga kanslerns förslag i afseende å Uppsala komme sexårsperioderna att sammanfalla, och tillfälle gäfvos till en samtidig undersökning af de båda universitetens möjligen befintliga behof af anslagens förhöjning. Jag tillstyrker därför, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för anställande af lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Uppsala på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 9,000 kronor.

För hvartera af åren 1910, 1911 och 1912 har Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts framställningar beviljat ett anslag af 3,500 kronor till arfvode åt en lärare vid universitetet i Uppsala i *nordisk och jämförande fornkunskap* med den tjänstgöringsskyldighet, som af Kungl. Maj:t bestämmes. För enahanda ändamål hade under ett par föregående år anslag utgått med ett lägre belopp.

[76.]

Lärare i
nordisk och
jämförande
fornkunskap.

Med det högre anslagsbeloppet har förknippats viss förutsättning och villkor, nämligen att fullt lämplig person för ifrågavarande undervisningsmeddelande funnes att tillgå samt att, därest vederbörande lärare vore innehafvare af docentstipendium, arfvodet för undervisningen skulle minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej öfverstege 5,000 kronor. Anslag för ifrågavarande ändamål har nu af vederbörande begärts jämväl för år 1913, och samma förutsättning och villkor böra vid anslags beviljande för detta år kvarstå. Till det vid 1911 års statsverksproposition i utdrag fogade statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1911, punkt 9, yttrade dåvarande departementschefen vid frågan om höjning af materiellanslaget till museet för nordiska fornsaker, bland annat, att man tilläfventyrs kunde taga i öfvervägande, huruvida ej bland lärarens i nordisk och jämförande fornkunskap åligganden — dessa äro hittills bestämda genom nådigt beslut den 23 november 1906 — kunde inrymmas skyldighet att jämte amanuensen biträda föreståndaren vid museets vård och förvaltning.

Vid underdånig anmälan den 22 juni 1911 af Riksdagens skrifvelse den 31 maj 1911 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, däri Riksdagen anmälde sitt beslut om anslag till arfvode åt ifrågavarande lärare, anbefalldes ock vederbörande att inkomma med underdånigt förslag rörande de åligganden, som borde förknippas med åtnjutande af anslaget till uppehållande af undervisning i nordisk och jämförande fornkunskap, samt att därvid taga i öfvervägande, i hvilken

omfattning bland dessa åligganden borde ingå skyldighet att biträda föreståndaren för museet för nordiska fornsaker vid museets vård och förvaltning. — Förslag i ämnet har ännu icke inkommit.

Jag hemställer emellertid, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till arfvode åt en lärare vid universitetet i Uppsala i nordisk och jämförande fornkunskap med den tjänstgöringsskyldighet, som af Kungl. Maj:t bestämmes, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 3,500 kronor att utgå under förutsättning, att fullt lämplig person för ifrågavarande undervisnings meddelande finnes att tillgå, samt med villkor att, därest vederbörande lärare är innehafvare af docentstipendium, arfvodet för undervisningen skall minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej öfverstiger 5,000 kronor.

[77.]

Lärare inom
ämnes-
gruppen
estetik samt
litteratur- och
konsthistoria.

För hvarterdera af åren 1910, 1911 och 1912 har af Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts framställningar beviljats ett anslag af 3,500 kronor till arfvode åt en lärare med åliggande att biträda vederbörande professor i *estetik samt litteratur- och konsthistoria* vid universitetet i Uppsala. För enahanda ändamål hade under ett par föregående år anslag utgått med ett lägre belopp.

Med anledning af en i ämnet gjord framställning och då jag anser, att det förhöjda anslaget bör under oförändrade förhållanden utgå jämväl för år 1913, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till arfvode åt en lärare vid universitetet i Uppsala med åliggande att biträda vederbörande professor i *estetik samt litteratur- och konsthistoria* vid uppehållande af undervisnings- och examinationsskyldigheten i samma ämne enligt de närmare bestämmelser, som af Kungl. Maj:t meddelas, på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 3,500 kronor med villkor att, därest vederbörande lärare är innehafvare af docentstipendium, arfvodet för undervisningen skall minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej öfverstiger 5,000 kronor.

[78.]

Pedagogiskt
seminarium
och öfnings-
skola.

Såsom bidrag till uppehållande af verksamheten vid det *pedagogiska seminariet* vid universitetet i Uppsala och den med seminariet förbundna *öfningskolan* beviljade 1911 års Riksdag för år 1912 ett extra anslag af 5,000 kronor.

Då vederbörande myndigheter gjort framställning om fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål, får jag, som anser anslag för ändamålet fortfarande böra beredas, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till uppehållande af verksamheten vid det pedagogiska seminariet vid universitetet i Uppsala och den med seminariet förbundna öfningsskolan på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 5,000 kronor.

På framställning af Kungl. Maj:t har Riksdagen till *uppehållande af öfningarna å institutionen för allmän och analytisk kemi* vid universitetet i Uppsala på extra stat för hvar och ett af åren 1908—1912 anvisat ett anslag af 1,500 kronor.

[79.]

Uppehållande af öfningarna vid kemiska institutionen.

Med anledning af vederbörandes framställning om fortsatt anslag för ifrågavarande ändamål tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att till uppehållande af öfningarna å institutionen för allmän och analytisk kemi vid universitetet i Uppsala på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 1,500 kronor.

För hvar och ett af de sistförflutna åtta åren äfvensom för innevarande år har Riksdagen på extra stat till aflöning åt en *assistent vid det meteorologiska observatoriet i Uppsala* samt till bestridande af löpande utgifter för de vid observatoriet anordnade *seismologiska undersökningarna* beviljat ett anslag af 2,000 kronor.

[80.]

Seismologiska undersökningar vid meteorologiska institutionen.

Som underdånig framställning blifvit gjord om beviljande af anslag för ifrågavarande ändamål jämväl för år 1913, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till aflöning åt en assistent vid det meteorologiska observatoriet i Uppsala samt till bestridande af löpande utgifter för de vid observatoriet anordnade seismologiska undersökningarna på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 2,000 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade Riksdagen år 1908 till *arfvide åt en för biträde vid arbetet med den internationella solarforskningen anställd assistent vid den fysiska institutionen*

[81.]

Assistent vid den fysiska institutionen.

vid universitetet i Uppsala ett anslag af 7,500 kronor; och har Riksdagen däraf på extra stat för hvart och ett af åren 1909—1912 anvisat ett belopp af 1,500 kronor.

Med anledning af gjord underdånig framställning får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att af omförmälda redan beviljade anslag till arfvode åt en för biträde vid arbetet med den internationella solarforskningen anställd assistent vid den fysiska institutionen vid universitetet i Uppsala på extra stat för år 1913 anvisa återstående beloppet, 1,500 kronor.

[82.]

Tillfällig
löneförbättring
för gymnastikläraren
och biträdande
gymnastikläraren
vid universitetet i
Uppsala.

I sin underdåniga skrifvelse den 17 oktober 1910 angående petita rörande universitetet i Uppsala, afsedda att föreläggas 1911 års Riksdag, upptog kanslern för rikets universitet en af det större konsistoriet vid nämnda universitet gjord framställning om förbättrade aflöningsförmåner åt gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren vid universitetet.

Innan jag närmare redogör för framställningen i fråga, tillåter jag mig yttra några ord angående berörda två befattningshafvares nuvarande aflöningsförmåner m. m.

I gällande stat för universitetet i Uppsala har uppförts aflöning till en gymnastiklärare med 2,000 kronor jämte 6 famnar ved, beräknade till 90 kronor, eller tillhopa 2,090 kronor, äfvensom arfvode till en biträdande lärare vid gymnastiklinrättningen med 500 kronor.

Sedan 1906 års Riksdag på förslag af Kungl. Maj:t beviljat medel till uppförande af en ny gymnastikbyggnad vid ifrågavarande universitet, gjordes af vederbörande myndigheter framställning om anslag till bestridande af driftkostnaderna för den nya gymnastiklinrättningen. Den erforderliga utredningen verkställdes af en för ändamålet af det större konsistoriet tillsatt kommitté, hvilken föreslog höjning i såväl gymnastiklärarens aflöning som biträdande gymnastiklärarens arfvode. Aflöningen för den förstnämnde föreslogs till 3,500 kronor, däraf lön 2,300 kronor och tjänstgöringspenningar 1,200 kronor jämte två ålderstillägg, hvarterda å 250 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring. För den biträdande gymnastikläraren föreslogo kommitterade ett arfvode af 1,000 kronor. I fråga om gymnastikläraren fann emellertid det större konsistoriet, att med vidare åtgärder för åstadkommande af lönereglering för honom borde tills vidare anstå. Beslutet motiverades därmed, att någon utredning icke förelåg angående omfattningen af den tjänstgöring, som komme

att åligga gymnastikläraren efter det den nya gymnastikbyggnaden fullbordats, samt huruvida tjänsten för framtiden borde få förenas med annan befattning. Den föreslagna aflöningsförhöjningen åt den biträdande gymnastikläraren tillstyrktes däremot af konsistoriet. Frågan anmälades för Kungl. Maj:t den 12 januari 1909 i sammanhang med öfriga ärenden rörande regleringen för år 1910 af åttonde hufvudtiteln anslagsbehof och finnes behandlad under punkt 8 i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastik-ärenden rörande samma hufvudtitel. Dåvarande departementschefen ansåg sig för sin del icke kunna i sakens outredda skick föreslå aflöningsförhöjning för någondera af omförmälda båda lärare.

Frågan kom ånyo upp genom universitetskanslerns nyssnämnda framställning den 17 oktober 1910, hvilken grundade sig på en af gymnastikinstitutionens inspektor, professorn U. Quensel, till det större konsistoriet den 12 september 1910 i ämnet aflåten skrifvelse, och berörda anslags-åskande har universitetskanslern, på grund af hemställan från universitetet, i underdånig skrifvelse den 29 november 1911 återupprepat. Ärendet är nu i ett annat läge, sedan den nya gymnastikbyggnaden, på sätt jag inhämtat, från och med den 4 februari 1910 tagits i bruk och man kan överblicka omfånget af det arbete, som åligger ifrågavarande befattningshafvare. Quensels skrifvelse är af följande innehåll:

De förslag, som vid skilda tillfällen framställts till höjande af gymnastiklärarnas aflöningsförmåner, hade ännu icke lett till en reglering af dessa lärares löner, såsom fallet varit med öfriga vid universitetet anställda lärares och tjänstemäns. Att en förhöjning af gymnastiklärarens aflöning, sedan den nya gymnastikinstitutionen tagits i bruk, vore erforderlig, hade redan från den tid, då första förslaget om en ny gymnastikinstitution framställdes, stått klart för de akademiska myndigheterna. Samma motiv, som föranlett tidigare förslag i ämnet, kvarstode oförändrade. En löneförhöjning syntes sålunda berättigad redan med hänsyn till de stegrade lefnadskostnaderna, som ju föranlett lönereglering för öfriga lärare. Men härtill komme, att gymnastiklärarens arbete, såsom erfarenheten lärt, ej obetydligt ökats med den nya institutionens färdigblifvande. Antalet gymnastiserande studenter hade med ett slag nära tredubblats (det utgjorde vårterminen 1910 omkring 300). Gymnastikläraren hade ock ökat antalet undervisningstimmar till 15 per vecka, mot företrädarnas 6 till 8 timmar per vecka. Vidare hade gymnastikläraren enligt den instruktion, som af kanslern den 22 december 1906 faststälts att tillämpas, sedan den nya gymnastikbyggnaden blifvit färdig och tagits i besittning, att närmast utöfva tillsyn öfver och vård om gymnastikbyggnaden, dithörande attiralj och öfriga inventarier samt att äfven beträffande universitetets idrottsplats, å denna anordnade fria lekar och andra idrottsöfningar gå tillhanda med tillsyn, råd och ledning i den mån så önskades eller funnes behöfligt. Erfarenheten hade ock redan lärt, att tillsynen öfver institutionen kräfde tid och att driften af institutionen och den därmed förenade simhallen medförde mångahanda bestyr, som toge gymnastiklärarens tid och arbete i anspråk.

Quensel ansåge därför, att en höjning af gymnastiklärarens lön vore erforderlig för att den skulle kunna anses motsvara det arbete, som platsen kräfde, samt den kompetens, som af innehafvaren fordrades. Och i anslutning till förut omförmälda kom-

[82.] mittes förslag ville Quensel föreslå, att konsistoriet måtte söka åt gymnastikläraren utverka en lön af 2,300 kronor jämte tjänstgöringspennningar 1,200 kronor, eller tillhoppa 3,500 kronor, samt två ålderstillägg, hvardera å 250 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring.

Då det arfvode å 500 kronor, som för närvarande utginge till biträdande gymnastikläraren, syntes Quensel uppenbarligen vara för lågt i förhållande till det arbete, som fordrades — nämligen enligt gällande instruktion undervisning af »minst 6 timmar i veckan» —, och i förhållande till den utbildning i facket, som innehafvaren måste äga, ville Quensel tillika föreslå, att konsistorium måtte söka utverka, att biträdande gymnastiklärarens arfvode höjdes till 1,000 kronor.

Quensels framställning behandlades den 1 oktober 1910 af det större konsistoriet, som beslöt att förorda bifall till densamma.

I sin omförmälda skrifvelse den 17 oktober 1910 yttrade universitetskanslern:

Den af Quensel meddelade utredningen i fråga om de aflöningsförmåner, som numera, sedan det nya gymnastikhuset tagits i bruk, borde fastställas för gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren, ansåge kanslern böra läggas till grund för nådig proposition i ämnet. Att de med dessa befattningar förenade göromål vore af en ganska kräfvande art, framginge af den utaf kanslern den 22 december 1906 stadfästa instruktion för dessa båda tjänstemän, hvarjämte kanslern ville påpeka, att gymnastiklärarens undervisning på senare tid omfattat icke den i instruktionen angifna minimitiden af tolf utan femton timmar i veckan.

Då det kunde tänkas, att gymnastikläraren vid sidan af sin tjänst borde kunna fortfarande behålla annan fast anställning. till exempel inom armén, ville kanslern föreslå, att bland de villkor och bestämmelser, som borde fastställas för denne tjänsteman för åtnjutande af aflöningsförmånerna, måtte, i likhet med hvad för musikdirektör vid Uppsala universitet funnes i nådiga kungörelsen den 13 juni 1908 stadgadt, intagas bestämmelser därom, att sådan förening af tjänster finge endast under vissa villkor af kanslern medgifvas.

Vid kanslerns skrifvelse fanns fogad styrkt afskrift af förenämnda instruktion för gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren vid Uppsala universitet af följande innehåll:

§ 1.

Vid gymnastiklärartjänstens tillsättande förfäres i enlighet med universitetsstatuternas § 88.

§ 2

Gymnastikläraren åligger:

- a) att terminligen, i samråd med gymnastikinstitutionens inspektor, anordna för studenter afsedd undervisning i både gymnastik och fäktning, börande sålunda uppgjorda timplaner genom offentliga anslag i god tid bringas till studenternas kännedom;
- b) att själf gratis undervisa i gymnastik eller fäktning eller bäggedera sammanlagt minst 12 timmar i veckan 16 september—1 december under höstterminen och 1 februari—15 maj under vårterminen;

- c) att gifva biträdande gymnastikläraren för hans tjänstgöring behöflig anvisning; [82.]
 d) att närmast utöfva tillsyn öfver och vård om gymnastikbyggnaden, dithörande attiralj och öfriga inventarier; samt slutligen
 e) att äfven beträffande universitetets idrottsplats, å denna anordnade fria lekar och andra idrottsöfningar gå tillhanda med tillsyn, råd och ledning i den mån så önskas eller finnes behöfligt.

§ 3.

Biträdande gymnastiklärare betraktas som amanuens vid gymnastikinstitutionen och förordnas, i likhet med andra amanuenser, af det mindre konsistoriet, på förslag af gymnastikinstitutionens inspektor och efter gymnastiklärarens hörande.

§ 4.

Sålunda förordnad biträdande gymnastiklärare åligger att efter gymnastiklärarens anvisning undervisa i gymnastik eller fäktning minst 6 timmar i veckan 15 september—1 december samt 1 februari—15 maj.

Denna instruktion tillämpas först sedan den nya gymnastikbyggnaden blifvit färdig och tagits i besittning.

På grund af nådig remiss har härefter den af Kungl. Maj:t den 8 april 1910 tillsatta kommittén för afgifvande af utlåtande och förslag angående omorganisation af gymnastiska centralinstitutet m. m. den 7 januari 1911 i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande. I utlåtandet anföres:

Kommittén funne det vara uppenbart, att de gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren vid universitetet i Uppsala för närvarande tillerkända aflöningsförmånerna, med hänsyn till den för ifrågavarande befattningshavare erforderliga utbildningen och de med befattningarna förenade göromålen, vore för låga. Särskildt ville kommittén frambålla, dels att gymnastikläraren enligt gällande instruktion hade ett icke ringa ekonomiskt ansvar för den närmast under hans tillsyn och vård stående gymnastikinstitutionen, för hvilken han kunde betraktas såsom föreståndare, dels ock att biträdande gymnastikläraren, i motsats mot amanuenserna vid andra universitetsinstitutioner, icke vore studerande vid universitetet, utan en utom de studerandes krets stående person med särskild kompetens för befattningen. I betraktande häraf hade kommittén intet att i hufvudsak erinra mot de nu föreslagna aflöningsbeloppen.

Kommittén, som under sina arbeten funnit, att väsentliga förändringar i gymnastiklärarnas vid universiteten och andra läroanstalter uppgifter och aflöning vore af behovet påkallade, ansåge emellertid, att den nu ifrågasatta löneregleringen, i afvaktan på ett samtidsigt genomförande af de antydda förändringarna, borde blifva af provisorisk art, vid hvilket förhållande de nu föreslagna ålderstilläggen för närvarande borde utelämnas. Äfven med betraktande däraf, att de genom en dylik provisorisk lönereglering tillerkända löneförmånerna icke borde uppgå till den lägsta begynnelse-aflöning, som vid en definitiv lönereglering kunde komma att fastslås, funne kommittén intet att erinra emot de aflöningsbelopp, som sålunda komme att utgå.

Såsom svar å den nådiga remissen ville kommittén således tillstyrka, att åt gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren vid universitetet i Uppsala måtte beredas sådan provisorisk lönereglering, att aflöningsförmånerna komme att utgöra för

[82.] gymnastikläraren lön 2,300 kronor och tjänstgöringspenningar 1,200 kronor, tillhoppa 3,500 kronor, samt för biträdande gymnastikläraren arfvode 1,000 kronor.

Departement-
schefen.

I likhet med universitetsmyndigheterna och kommittén för omorganisation af gymnastiska centralinstitutet finner jag de aflöningsförmåner, som för närvarande utgå till gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren vid universitetet i Uppsala, vara för låga. En förhöjning däraf torde få anses påkallad, särskildt med hänsyn till de ökade kraf såväl i fråga om arbete som kompetens, hvilka måst ställas på dessa lärare i och med den nya gymnastikbyggnadens tillkomst. — Jag kan nämna, att enligt hvad jag inhämtat de gymnastiserandes antal under höstterminen 1911 utgjort omkring 300.

Såsom jag förut omnämnt, åtnjuter för närvarande gymnastikläraren aflöning med 2,000 kronor jämte 6 famnar ved, beräknade till 90 kronor, eller tillhoppa 2,090 kronor, hvarjämte biträdande gymnastikläraren har ett arfvode å 500 kronor. Nu har föreslagits höjning, så att aflöningsförmåner komma att utgå, för gymnastikläraren lön 2,300 kronor och tjänstgöringspenningar 1,200 kronor, tillhoppa 3,500 kronor, samt för biträdande gymnastikläraren arfvode 1,000 kronor. Härjämte hafva de akademiska myndigheterna beträffande gymnastikläraren föreslagit två ålderstillägg, hvarterda å 250 kronor, efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring. Förenämnda kommitté har emellertid framhållit, att den nu ifrågasatta löne regleringen borde, i afvaktan på ett samtidigt genomförande af förändringar i gymnastiklärarnas vid universiteten och andra läroanstalter uppgifter och aflöning, blifva af provisorisk art. I anslutning till kommitténs uppfattning anser jag, att man bör bereda vederbörande tillfällig löneförbättring, vid hvilket förhållande tanken på de föreslagna ålderstilläggen för gymnastikläraren bör förfalla.

I afseende å löneförbättringen har jag intet att invända mot det ifrågasatta beloppet, 1,500 kronor, dock med afdrag, i likhet med hvad som skedde vid tillfällig löneförbättring för extra ordinarie professorerna enligt beslut af 1906 och 1907 års Riksdagar, af det beräknade värdet af 6 famnar ved, 90 kronor, alltså 1,410 kronor. Däraf böra 660 kronor betraktas såsom lön och 750 kronor såsom tjänstgöringspenningar. Gymnastikläraren skulle alltså komma att uppbära kontant 3,410 kronor. Jämförelsevis må erinras, att en annan af de s. k. exercitiemästarna vid Uppsala universitet, musikdirektören, vid 1908 års Riksdag fick sin aflöning reglerad till 3,500 kronor, hvartill skulle komma rätt till ålderstillägg. Det synes mig fullt visst, att om mitt förslag gillas, man ej riskerar att öfverskrida det

belopp, som vid en definitiv lönereglering för gymnastikläraren bör komma att blifva fastställt.

Angående villkor för åtnjutande af den för gymnastikläraren ifrågasatta tillfälliga aflöningsförbättringen läser endast böra, i likhet med hvad som gäller beträffande musikdirektören, föreskrifvas, att gymnastikläraren icke må med sin tjänst förena annan tjänstebefattning, allmän eller enskild, såframt ej universitetskanslern, uppå därom gjord framställning och efter pröfning, att ifrågavarande tjänstebefattning icke må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid universitetet, finner befattningen kunna få tillsvidare mottagas och bibehållas.

Mot den föreslagna ökningen af biträdande gymnastiklärarens arvode — hvilken ökning, äfven den, bör erhålla naturen af tillfällig löneförbättring — har jag intet att erinra.

På grund af det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att

dels medgifva, att gymnastikläraren och biträdande gymnastikläraren vid universitetet i Uppsala må för år 1913 komma i åtnjutande af tillfällig löneförbättring med följande belopp:

gymnastikläraren 1,410 kronor, däraf 660 kronor lön och 750 kronor tjänstgöringspenningar; samt biträdande gymnastikläraren 500 kronor arvode;

dels för bestridande af berörda aflöningsförbättringar på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 1,910 kronor;

dels ock godkänna det villkor för gymnastiklärarens åtnjutande af ifrågavarande aflöningsförbättring, att han icke må med sin tjänst förena annan tjänstebefattning, allmän eller enskild, såframt ej kanslern för rikets universitet, uppå därom gjord framställning och efter pröfning, att tjänstebefattningen ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid universitetet, finner befattningen kunna få tillsvidare mottagas och bibehållas.

Med anledning af vederbörandes anhållan, att enahanda belopp, 10,000 kronor, som för hvartera af åren 1908—1912 af Riksdagen på extra stat anvisats till *Uppsala universitets bibliotek*, måtte jämväl för nästkommande

[83.]

Universitetsbiblioteket.

år beredas biblioteket, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till Uppsala universitets bibliotek på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 10,000 kronor.

[84.] Med bifall till därom af Kungl. Maj:t gjorda framställningar har Riksdagen för anordnande vid universitetet i Uppsala af *undervisning i bokföring* på extra stat för ett hvart af åren 1909, 1910, 1911 och 1912 anvisat ett anslag af 600 kronor, att användas enligt af Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Under åberopande af de skäl, hvilka föranledt Kungl. Maj:t att hos Riksdagen göra berörda framställningar om anslag för ifrågavarande ändamål, hemställer jag, på grund af vederbörandes därom gjorda anhållan, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för anordnande vid universitetet i Uppsala af undervisning i bokföring enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt meddela, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 600 kronor.

[85.] Till utgifvande af Uppsala universitets årsskrift beviljade 1911 års Riksdag på extra stat för år 1912 ett anslag å 5,000 kronor.

Utgifvande
af universite-
tets årsskrift.

Då nu vederbörande myndigheter förnyat sin framställning om ett lika stort belopp för ifrågavarande ändamål under år 1913, hemställer jag, som önskar, att anslaget fortfarande bör beredas, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen .

att till utgifvande af Uppsala universitets årsskrift på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

[86.] Af kanslern för rikets universitet har på begäran af det större akademiska konsistoriet i Uppsala påyrkats beredande af ett anslag å 532,462 kronor 98 öre för uppförande af en *ny byggnad för zoologiska institutionen* vid universitetet i Uppsala, och har öfverintendentensämbetet den 16 december 1911 inkommit med infordradt underdånigt utlåtande i detta ärende.

Nybyggnad
för zoologiska
institutionen.

Jag finner anslag för nämnda ändamål böra äskas hos Riksdagen. Ärendet är emellertid ej för närvarande i det skick, att jag i detta sammanhang kan till slutlig pröfning framlägga detsamma för Kungl. Maj:t, utan torde detsamma böra blifva föremål för särskild nådig propo-

sition under Riksdagens lopp. Nu nödgas jag därför, med erinran att den behöfliga anslagssumman lärer böra fördelas på flera år, inskränka mig till att hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att, i afbidan på särskild nådig proposition i ämnet, Nytt anslag.
för ny byggnad för zoologiska institutionen vid universitetet i Uppsala på extra stat för år 1913 beräkna ett belopp af 90,000 kronor.

Universitetet i Lund.

För hvarterdera af åren 1906—1912 har Riksdagen till anordnande af *kostnadsfri propedeutisk undervisning i allmän kirurgi vid universitetet i Lund* på extra stat anvisat ett anslag af 1,500 kronor.

[87.]

Kostnadsfri
propedeutisk
undervisning
i allmän
kirurgi.

Med anledning af underdånig framställning om beviljande af anslag för enahanda ändamål jämväl för år 1913 hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för anordnande af kostnadsfri propedeutisk undervisning i allmän kirurgi vid universitetet i Lund på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 1,500 kronor.

På framställning af Kungl. Maj:t har Riksdagen på extra stat för hvarterdera af åren 1909—1912 för anordnande af den i stadgan angående medicinska examina föreskrifna *undervisningskursen i allmän kemi vid universitetet i Lund* beviljat dels till aflöning åt en lärare vid kursen 2,000 kronor, dels ock till materiell för densamma 500 kronor.

[88.]

Undervisningskurs i
allmän kemi.

Då, enligt hvad myndigheterna meddelat, samma anslag för år 1913 erfordras såväl för aflöning åt en lärare som ock till anskaffande af förbrukningsmateriell, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för anordnande af den i stadgan angående medicinska examina föreskrifna undervisningskursen i allmän kemi vid universitetet i Lund på extra stat för år 1913 uppföra *dels* till aflöning åt en lärare vid kursen 2,000 kronor, *dels ock* till materiell för densamma 500 kronor, eller tillhopa 2,500 kronor.

På framställning af Kungl. Maj:t har Riksdagen på extra stat för hvar och ett af åren 1908—1912 *för universitetet i Lund till arfvode åt en biträdande lärare i medicin* beviljat 2,000 kronor.

[89.]

Biträdande
lärare i me-
dicin.

I anledning af framställning från vederbörande myndigheter får jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för universitetet i Lund på extra stat för år 1913 till arfvode åt en biträdande lärare i medicin anvisa ett belopp af 2,000 kronor.

[90.]

Universitets-
lektorer.

För anställande under ytterligare sex år af *lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Lund* beviljade 1907 års Riksdag ett anslag af 54,000 kronor, däraf på extra stat för hvartera af åren 1908—1912 anvisats ett belopp af 9,000 kronor.

På därom gjord underdånig framställning tillstyrker jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att af omförmälda, redan beviljade anslag för anställande af lektorer i tyska, franska och engelska språken vid universitetet i Lund på extra stat för år 1913 anvisa återstående beloppet, 9,000 kronor.

[91.]

Undervisning
i slaviska
språk, före-
trädesvis
ryska.

Med anledning af nådiga framställningar har Riksdagen för hvar och ett af åren 1908—1912 på extra stat beviljat ett anslag af 2,500 kronor till *uppehållande vid universitetet i Lund af undervisning i slaviska språk, företrädesvis ryska.*

Då behof af ifrågavarande anslag alltjämt föreligger, tillstyrker jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till uppehållande vid universitetet i Lund af undervisning i slaviska språk, företrädesvis ryska, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 2,500 kronor.

[92.]

Lärare inom
ämnesgrup-
pen estetik
samt littera-
tur- och
konsthistoria.

För hvartera af åren 1910, 1911 och 1912 har Riksdagen i anledning af Kungl. Maj:ts framställningar beviljat ett anslag af 3,500 kronor till arfvode åt en *lärare* med åliggande att biträda vederbörande professor i *estetik samt litteratur- och konsthistoria* vid universitetet i Lund. För enahanda ändamål hade under ett par föregående år anslag utgått med ett lägre belopp.

Då nu anslag för ändamålet af vederbörande begärts jämväl för år 1913 och jag anser, att för nämnda år det förhöjda anslaget bör utgå under oförändrade förhållanden, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till arfvode åt en lärare vid universitetet i Lund med åliggande att biträda vederbörande professor i *estetik samt litteratur- och konsthistoria* vid uppehål-

lande af undervisnings- och examinationsskyldigheten i samma ämne enligt de närmare bestämmelser, som af Kungl. Maj:t meddelas, på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 3,500 kronor med villkor att, därest vederbörande lärare är innehafvare af docentstipendium, arfvodet för undervisningen skall minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej öfverstiger 5,000 kronor.

I anledning af nådiga framställningar har Riksdagen för hvart och ett af åren 1904—1911 för aflönande af en *föreståndare för universitetets i Lund historiska museum samt mynt- och medaljkabinett* på extra stat beviljat ett belopp af 2,000 kronor, med skyldighet för föreståndaren att utföra det arbete, som det mindre akademiska konsistoriet funne skäl att bestämma.

[93.]

Föreståndare
för historiska
museet m. m.

Sedan Kungl. Maj:t på grund af framställning från vederbörande myndighet anhållit om höjning af detta anslag, beviljade 1911 års Riksdag för ändamålet på extra stat för år 1912 ett anslag af 4,000 kronor med villkor att, därest vederbörande föreståndare är innehafvare af docentstipendium, arfvodet för undervisningen skall minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej öfverstiger 4,000 kronor.

Genom nådigt beslut den 10 november 1911 har Kungl. Maj:t sedermera ställt de af Riksdagen anvisade medlen till det större akademiska konsistoriets i Lund förfogande för med anslaget afsedda ändamål och i samband därmed, efter af vederbörande akademiska myndigheter afgifvet förslag, fastställt bestämmelser för ifrågavarande tjänstgöringsskyldighet. Föreståndaren skall enligt dessa bestämmelser vara skyldig:

- 1) att på eget ansvar vårda och förvalta ifrågavarande samlingar samt sörja för allt hvad till deras förkofran och tillväxt hör;
- 2) att hålla ordentlig och specificerad förteckning öfver alla de förändringar, som samlingarna undergå genom gäfvor, byte eller köp, samt därom årligen i maj månad till rektorsämbetet aflämna uppgift, att införas i universitetets årsberättelse;
- 3) att öfver samlingarna upprätta och underhålla fullständiga kataloger;
- 4) att hålla samlingarna tillgängliga för allmänheten under lästerminerna minst sex timmar i veckan, däraf två timmar söndagar, samt under ferierna minst tre timmar i veckan, däraf likaledes två timmar söndagar, och dessutom hålla expeditionen öppen en timme dagligen under terminerna;
- 5) att efter öfverenskommelse äfven å andra tider än ofvanstående

förevisa samlingarna samt i möjligaste mån lämna vetenskapsidkare tillträde till dem för studier; samt

6) att årligen under 30 timmar för studerande vid universitetet gifva undervisningskurser i nordisk fornkunskap eller medeltidsarkeologi eller, efter vederbörligt af kanslern för rikets universitet på förslag af humanistiska sektionen meddeladt tillstånd, annan däremot svarande undervisning.

Kanslern för rikets universitet har nu hos Kungl. Maj:t anhållit om beredande af ett lika stort belopp för enahanda ändamål under år 1913. Jag har naturligtvis icke något att invända häremot. Emellertid synes det mig, som om föreståndaren icke borde i aflöningshänseende ställas sämre än den under punkt 92 omförmälda läraren i estetik samt litteratur- och konsthistoria, hvilken med ett arvode af 3,500 kronor får, om han tillika innehar docentstipendium, uppbära inalles 5,000 kronor. Den af Riksdagen förlidet år vid här ifrågavarande anslag knutna bestämmelsen torde böra jämkas härefter. Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för aflönande af en föreståndare för universitetets i Lund historiska museum samt mynt- och medaljkabinett med den tjänstgöringsskyldighet, som af Kungl. Maj:t bestämmes, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 4,000 kronor med villkor att, därest vederbörande föreståndare är innehafvare af docentstipendium, arvodet skall minskas, så att detsamma jämte stipendiet ej öfverstiger 5,000 kronor.

[94.]

Undervisning
i entomologi.

Sedan Riksdagen år 1900, med anledning af en af Kungl. Maj:t gjord framställning, på extra stat för år 1901 beviljat ett belopp af 3,000 kronor för uppehållande af *undervisning i entomologi och vård af de entomologiska samlingarna vid universitetet i Lund*, hvilket anslag skulle utgå under förutsättning att fullt lämplig person för tjänstgöringens bestridande funnes att tillgå, har enahanda belopp för samma ändamål af Kungl. Maj:t begärts och af Riksdagen beviljats på extra stat jämväl för hvar och ett af åren 1902—1912 att utgå under nyssnämnda förutsättning.

Med anledning af gjord underdånig framställning, att anslag för ifrågavarande ändamål måtte fortfarande beredas universitetet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för uppehållande af undervisning i entomologi och vård af de entomologiska samlingarna vid univer-

sitetet i Lund på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 3,000 kronor att utgå under förutsättning, att fullt lämplig person för tjänstgöringens bestridande finnes att tillgå.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1911 [95.] års Riksdag dels medgifva, att universitetet i Lund finge, för vinnande af lämplig plats för en *ny byggnad för universitetets botaniska institution*, med Lunds stadsfullmäktige träffa öfverenskommelse rörande tomtförvärf och jordutbyte i enlighet med hvad stadsfullmäktiges protokoll i ärendet den 17 september 1909 utvisade och på i protokollet närmare angifna villkor och bestämmelser, dels ock för tomtinköpet och därmed i samband stående kostnader samt för uppförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och kostnadsförslag af den nya byggnaden äfvensom för anskaffande af inventarier m. m. därför bevilja ett anslag af 162,000 kronor och däraf på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 62,000 kronor.

Nybyggnad
för den bota-
niska institu-
tionen i Lund.

Vid föredragning den 9 juni 1911 af Riksdagens skrifvelse angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel i hvad angick bland annat denna fråga beslöt Kungl. Maj:t dels bemyndiga universitetet i Lund att med staden Lund träffa öfverenskommelse rörande omförmälda tomtförvärf och jordutbyte i enlighet med hvad i Riksdagens beslut angifves, dels fastställa de i ärendet företedda, af arkitekten T. Wählin uppgjorda ritningarna till nybyggnad för den botaniska institutionen att lända till efterrättelse vid arbetets utförande, med rätt för universitetet att under arbetets fortgång, där så pröfvades nödigt, vidtaga sådana smärre förändringar i byggnadsplanen, som icke ökade den beräknade kostnaden, dels ställa det af Riksdagen på extra stat för år 1912 anvisade anslagsbeloppet, 62,000 kronor, till det större akademiska konsistoriets i Lund förfogande för därmed afsedt ändamål, med rätt för konsistoriet att redan under år 1911 förskottsvis hos statskontoret utbekomma erforderliga medel för tomtförvärf och i samband därmed stående mindre kostnader.

§§ I sitt anförande till statsrådsprotokollet vid denna frågas föredragning inför Kungl. Maj:t yttrade dåvarande departementschefen, att den för nybyggnaden erforderliga anslagssumman borde på ett lämpligt sätt fördelas på två år. Då för år 1912 anvisats 62,000 kronor, återstår ett belopp af 100,000 kronor af hela den af Riksdagen beviljade summan. Framställning har nu af vederbörande myndigheter gjorts, att nämnda belopp, 100,000 kronor, måtte af Riksdagen anvisas på extra stat för år

1913. Därjämte har kanslern för rikets universitet, på hemställan af universitetsmyndigheterna, i underdånig skrifvelse den 13 november 1911 gjort ännu en framställning angående denna fråga. Af kanslerns skrifvelse framgår, att af det för år 1912 anvisade och i förskott under år 1911 uppburna anslaget å 62,000 kronor redan utbetalts 40,509 kronor 6 öre såsom köpeskilling för de tomter, å hvilka nybyggnaden skulle uppföras, samt att återstående beloppet, 21,490 kronor 94 öre, tydligen vore alldeles otillräckligt för byggnadsarbetets utförande under år 1912, medan arbetets påskyndande vore af flera skäl synnerligen angeläget. Det vore därför behöfligt, att af det återstående byggnadsanslaget, 100,000 kronor, ett belopp af 50,000 kronor finge redan under år 1912 förskottsvis utbetalas till universitetet.

Mot vidtagande af den åtgärd, hvarom i kanslerns nämnda skrifvelse begäran framställts, torde, därest det resterande beloppet anvisas, intet hinder möta. Jag vill därför nu allenast hemställa, det Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af förut beviljad anslag till uppförande af ny byggnad för den botaniska institutionen vid universitetet i Lund på extra stat för år 1913 anvisa återstående beloppet, 100,000 kronor.

[96.]
Universitets-
biblioteket.

Till *materiell m. m. för Lunds universitets bibliotek* har för hvarterdera af åren 1909—1912 af Riksdagen på extra stat anvisats ett belopp af 10,000 kronor. Jämväl för nästkommande år erfordras, enligt hvad vederbörande anmält, dylikt anslag till enahanda belopp; och får jag förden skull hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till materiell m. m. för universitetsbiblioteket i Lund å extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 10,000 kronor.

[97.]
Undervisning
i bokföring.

För hvarterdera af åren 1909—1912 har Riksdagen, för *anordnande vid universitetet i Lund af undervisning i bokföring*, på extra stat anvisat ett belopp af 600 kronor.

Då undervisning af ifrågavarande slag alltjämt synes böra anordnas vid universitetet, får jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för anordnande vid universitetet i Lund af undervisning i bokföring enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt meddela, på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 600 kronor.

På framställning af Kungl. Maj:t beviljade 1910 och 1911 års Riksdagar till *materiell för inrättningen för gymnastik och fäktkonst* vid universitetet i Lund anslag af 500 kronor, hvilket anslag uppfördes på extra stat för hvartera af åren 1911 och 1912.

[98.]

Inrättningen
för gymnastik
och fäkt-
konst.

Framställning har nu gjorts om beredande af dylikt anslag jämväl för år 1913, och på de skäl, som föranlett anslags beviljande för ändamålet under förstnämnda år, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till materiell för inrättningen för gymnastik och fäktkonst vid universitetet i Lund på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 500 kronor.

På framställning af Kungl. Maj:t beviljade Riksdagen år 1911 för utgifvande af *Lunds universitets årsskrift* på extra stat för år 1912 ett anslag af 4,000 kronor.

[99.]

Utgifvande
af universite-
tets årsskrift.

Då behof af anslag för ifrågavarande ändamål förefinnes jämväl för år 1913, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att för utgifvande af *Lunds universitets årsskrift* på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 4,000 kronor.

I sin underdåniga skrifvelse den 16 oktober 1911 angående Lunds universitets riksdagspetita har kanslern för rikets universitet tillstyrkt en af det större akademiska konsistoriet i Lund gjord framställning om ett extra anslag å 42,170 kronor för anordnande af *ny uppvärmnings- och ventilationsanläggning i universitetshuset* i Lund i enlighet med ett af ingenjören N. G. Åberg i Malmö uppgjort förslag.

[100.]

Ny uppvärm-
nings- och
ventilations-
anläggning i
universitets-
huset.

Denna frågas upptagande bland riksdagspetita hade föregåtts af en af bemälda Åberg företagen undersökning af den för universitetshusets uppvärmning nu använda varmluftsanläggningen, hvilken varit i verksamhet en längre följd af år. Denna undersöknings resultat blef, att nyssnämnda anläggning enligt Åbergs mening i intet afseende motsvarade de fordringar, man måste ställa på en tidsenlig uppvärmningsanläggning, isynnerhet i en byggnad af denna art.

Sitt omdöme i berörda hänseende motiverade Åberg i en till universitetets drätselnämnd den 1 juli 1911 aflåten skrifvelse sålunda:

»Eldningsplatserna äro förlagda på tre olika ställen uti källarvåningen, hvilket gör eldningen särdeles obekväm med kringforsling af bränsle genom långa och på sina ställen besvärliga passager. Lätt inses, att renhållningen i värmekällrarna härigenom försvåras. Läget af kaloriferkamrarna har därtill nödvändiggjort anläggandet af ett nät underjordiska friskluftskanaler, hvilka äro särdeles svårtillgängliga och sålunda vanskliga att hålla rena.

[100.]

Att damm och smuts under sådana förhållanden måste intränga i kaloriferkammarna samt därstädes delvis förbrännas och med den varma luften införas i de olika lokalerna är tydligt, och hafva olägenheterna häraf ofta nog visat sig.

Redan länge hafva kalorifererna varit i sådant skick, att ständiga lappningar måst företagas för att hindra förbränningsgaserna att med luften finna väg ut i rummen, och blifva reparationskostnaderna allt drygare, i den mån apparaterna förbrännas.

Då det med säkerhet ej kommer att dröja länge, förrän kalorifererna helt måste utbytas mot nya, och systemet i öfrigt måste undergå betydande omändringar, utan att olägenheterna likväl fullt kunna bortarbetas, uppstår frågan, huruvida det ej, trots de något större anläggningskostnaderna, vore fördelaktigare att redan nu frångå uppvärmningen med varmluft och i dess ställe anordna en varmvatten- eller lågtrycksanläggning med lokala värmekroppar.

För ventilationsluftens rening och uppvärmning kunna rymliga kalllufts- och värmekamrar med lätthet anordnas och ställas i förbindelse med de förbandenvarande varmluftskanalerna, hvilka i oförändradt skick kunna användas, sedan de blifvit sorgfälligt rengjorda.

Hvad särskildt aulan beträffar anser jag en förändring vara alldeles nödvändig. ty med nuvarande anordningar kan någon effektiv luftväxling i denna sal icke äga rum.»

Åberg slutade sin skrifvelse med att föreslå, att de befintliga värmeapparaterna utdömas och att en fullt modern varmvatten- eller ånganläggning utföres.

Åberg erhöll därpå i uppdrag att göra undersökningar rörande anordnandet af en modern uppvärmnings- och ventilationsanläggning i universitetshuset. I skrifvelse till drätselnämnden den 11 juli 1911 förklarade han sig vid dessa undersökningar hafva funnit, att en anläggning, baserad på användandet af lågtrycksånga med lokala värmekroppar i rummen och värmekamrar för ventilationsluften, ur alla synpunkter blefve den lämpigaste och gäfvade det bästa resultat. I skrifvelsen yttrade Åberg härefter:

»Visserligen kan det synas, som om en kombinerad ång- och varmvattenanläggning skulle vara att föredraga, och hade jag äfven från början tänkt mig denna lösning, men fann jag snart, att detta system ej lämpligen borde väljas, dels därför att det endast vore ett fåtal rum, i hvilka varmvattenuppvärmningen kunde komma till användning, och dels därför att systemets genomförande på grund af lokala förhållanden skulle medföra betydligt ökade kostnader.

Alla lokaler, hvilka fordra större regleringsmöjligheter hos värmekropparna och i hvilka uppvärmningen vid vissa tillfällen hastigt må kunna afstängas, lämpa sig endast för ånguppvärmning.

Användes därtill, såsom i föreliggande förslag är föreskrifvet, ångradiatorer med insprutningsrör för luftblandning, vid hvilka yttemperaturen blifver betydligt lägre än vid vanliga ångelement, tvekar jag ej att för byggnaden i sin helhet förorda detta system.

I enlighet med detta är äfvenledes förslaget uppgjort, och framgå anordningarna af beskrifningen och ritningarna.

Kostnaderna för uppvärmningsanläggningen uppgå i enlighet med åtföljande anbud till 27,000 kronor, och kunna kontrollantarfvode och oförutsedda utgifter anslås till 2,000 kronor.

För att kunna beräkna kostnaderna i sin helhet har jag äfven uppgjort byggnads- och håltagnings-skisser jämte en kortfattad promemoria, hvilka handlingar jag bifogar jämte ett af firman Svensson & Strand uppgjort kostnadsförslag.»

Denna Åbergs skrifvelse var åtföljd af följande handlingar:

1) »Beskrifning öfver ny uppvärmnings- och ventilationsanläggning uti Lunds universitetsbyggnad.»

Af denna af Åberg uppgjorda beskrifning framgår bland annat, att då ingen af förefintliga källarlokalerna med fördel kan användas till pannorna, en ny pannkällare skulle anordnas utanför byggnaden, helt under markytan.

2) En af Åberg upprättad »Promemoria angående byggnadsarbeten i samband med värmeinstallation uti Lunds universitetsbyggnad».

3) Ett den 13 juli 1911 dagtecknadt, af »C. G. Faxe, värme- och sanitetsteknisk byrå, Malmö» upprättadt kostnadsförslag, däruti Faxe erbjudit sig att för en summa af 27,000 kronor leverera och montera en komplett värme- och ventilationsanläggning i Lunds universitetsbyggnad i full öfverensstämmelse med det af ingenjören Åberg uppgjorda projektet.

Anbudet förutsatte, att arbetet komme att utföras senast under år 1913. I anbudet ingick ej något som helst byggnadsarbete, såsom mureri, snickeri- och målararbeten, ej heller håltagningar genom väggar och golf med igenlagning och efterputs.

4) Ett af »O. Svensson & N. Strand, byggmästare», afgifvet anbud, däri de erbjuda sig att utföra det arbete i universitetsbyggnaden, som erfordrades för värmelednings inläggande i byggnaden, i enlighet med af Åberg uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, för ett pris af 13,170 kronor.

5) Ritningar till ifrågavarande anläggning.

Den 13 september 1911 förevar detta ärende hos Lunds universitets drätsel-nämnd, och yttrade därvid akademiräntmästaren R. W. A. M. Eklundh:

»Alltsedan universitetsbyggnaden härstädes år 1882 togs i bruk, hafva samtliga lokalerna därstädes — med undantag af rektorsrummet, kansli-, räntekammar- och kontorsrummen samt två fakultetsrum, hvilka uppvärmas genom eldning uti kakel- och järnugnar — blifvit uppvärmda genom värmeledning med s. k. varmluftsystem. Ehuru denna värmeledning ärligen kräft ganska dyrbara reparationer, har den-amma, som drätsel-nämndens ledamöter noggsamt hafva sig bekant, aldrig fungerat på ett tillfredsställande sätt. Lärosalarna hafva stundom varit så upphettade, att man icke utan hälsofara kunnat begagna dem, förrän fönstren en längre stund stått öppna för insläppande af frisk luft, och stundom återigen varit så kalla, att man vid föreläsningar måst begagna ytterkläder.

Med anledning af i berörda hänseenden upprepade gånger gjorda anmärkningar,

[100.]

hvilka visat sig icke kunna nöjaktigt afhjälpas, då de grundat sig på bristfälligheter i själftva värmeledningssystemet, fann drätselnämnden sig föranlåten ingå till kanslern för rikets universitet med begäran om anslag från universitetets reservfond i syfte att åvägabringa utredning och förslag till ny fullt effektiv värmeledning i universitetsbyggnaden och uppdrog — sedan denna hemställan bifallits — åt civilingenjören N. G. Åberg i Malmö, såsom på detta område särskildt sakkunnig, att utarbeta och till drätselnämnden inkomma med förslag för anordnande af ny uppvärmnings- och ventilationsanläggning i universitetsbyggnaden.

Ett sådant förslag föreligger nu, upptagande: för ny värmeledning ett kostnadsbelopp af 27,000 kronor, till kontrollantarfvode och oförutsedda utgifter 2,000 kronor samt för byggnads- och håltagningsarbeten m. m. 13,170 kronor eller sammanlagdt 42,170 kronor. — — — — —

Som jag finner det framlagda förslaget väl genomtänkt och omsorgsfullt utarbetadt samt, såvidt jag förstår, mycket tillfredsställande, anser jag mig böra hemställa, att drätselnämnden hos det större akademiska konsistoriet föreslår, att bland årets riksdagspetita för universitetet upptages begäran om anslag på extra stat för år 1913 å 42,170 kronor för anordnande af ny uppvärmnings- och ventilationsanläggning i universitetsbyggnaden i öfverensstämmelse med det af ingenjören Åberg uppgjorda förslaget, dock med rättighet för universitetsmyndigheterna att däri vidtaga sådana mindre ändringar, som icke fördyra kostnaderna.»

I anslutning härtill föredrog räntmästaren därefter rörande ifrågavarande uppvärmningssystem inhämtade utlåtanden dels från stadsläkaren A. Fornmark i Malmö angående därvarande epidemisjukhus, hvaruti jämväl öfverläkaren dästades E. Petré samt stadsarkitekten S. Sörensen instämt, dels från föreståndaren för tekniska yrkesskolan och t. f. rektorn vid tekniska elementarskolan arkitekten J. Smedberg i Malmö angående nämnda anstalter och dels från doktor H. Sörman, läkare vid Johannesskolan i Malmö, angående denna, utvisande att föreslagna system, som införts i samtliga uppräknade inrättningar, visat sig arbeta mycket tillfredsställande utan att medföra något obehag af för torr eller öfverhettad luft.

Sedan drätselnämndens samtliga ledamöter uttalat sig för Åbergs förslag — hvarvid rektor framhöll önskvärdheten af att om möjligt för rektors-, kansli- och kamrerarrummen erhålla uppvärmning medelst varmvatten, något som enligt uttalande af Åberg icke skulle komma att öka de beräknade kostnaderna, fattade drätselnämnden beslut i enlighet med akademiräntmästarens förslag.

Vid det större akademiska konsistoriets förutnämnda framställning äro fogade de af akademiräntmästaren omförmälda intygen.

Det af stadsläkaren Fornmark med instämmanden af stadsarkitekten Sörensen och öfverläkaren Petré afgifna intyget innehåller, att det ånguppvärmningssystem, som kommit till användning vid nya epidemisjukhuset i Malmö, visat sig arbeta mycket tillfredsställande. Något obehag af torr eller öfverhettad luft hade ingenstädes förmärkts. De goda erfarenheter, som blifvit gjorda vid epidemisjukhuset, syntes hafva föranlett, att de nu planerade nybyggnaderna vid Malmö allmänna sjukhus vore afsedda att uppvärmas medelst lågtrycksånga. I fråga om offentliga byggnader, såsom skolor o. d., där större möjlighet för hastig reglering af värmen vore önskvärd, syntes ånguppvärmning vara att förorda, i synnerhet nu sedan det modifierade systemet med insprutningsanordning i kaminerna allmänt kommit till användning.

Skolläkaren Sörmans intyg visar, att det i Johannesskolan införda systemet för uppvärmning fungerat synnerligen väl.

Slutligen innehåller arkitekten Smedbergs intyg, att det värmesystem, baserat på lågtrycksånga, hvilket tillämpats uti tekniska yrkesskolan i Malmö, allt sedan denna byggnad uppfördes, och hvilket sedermera införts i Malmö tekniska elementarskolas alla lokaler i stället för en äldre varmluftsanläggning, fungerat till full belåtenhet samt att detsamma enligt Smedbergs mening är det enda riktiga, då det gäller föreläsningssalar och andra undervisningslokaler, där det är af vikt att snabbt kunna reglera uppvärmningen. Äfven expeditiionslokaler och lärarum äro uppvärmda medelst lågtrycksånga, utan att någon olägenhet däraf förmärkes.

På grund af nådig remiss har öfverintendentsämbetet, efter att hafva i ärendet hört tjänstgörande arkitekten hos ämbetet T. Wählin, hvilken är bosatt i Lund, samt ingenjören Hugo Theorell i Stockholm, den 28 november 1911 afgifvit underdånigt utlåtande i detta ärende.

Öfverintendentsämbetet har därvid förklarat sig finna det vara af den förebragta utredningen ådagalagdt, att de nuvarande anordningarna för värmeledning och ventilation uti universitetshuset i fråga icke vidare vore ändamålsenliga utan borde ersättas med andra, fullt lämpliga, hvarvid senare tiders erfarenhet inom uppvärmnings- och ventilationsområdet borde tillämpas. Den i sådant afseende af ingenjören Åberg upprättade planen funne ämbetet i hufvudsak tillfredsställande, dock med erinran *dels* att de för den stora salens ventilerings afsedda kanalerna på vinden borde anordnas för så stor lufthastighet som möjligt och isoleras så väl sig göra läte, *dels* och att taket å den nya panngroppen — hvilken gropps läge syntes, ur olika synpunkter sedt, vara lämpligt — borde för förebyggande af afkylning uppifrån och af därigenom med nödvändighet förorsakad kondensering omsorgsfullt isoleras, hvilken isolering bäst åstadkommes genom anbringande af en innertaksbeläggning med korkplattor.

Den gjorda framställningen synes mig vara välgrundad och böra föranleda, att extra anslag till begärtd belopp äskas hos Riksdagen. Till stöd för min uppfattning om nödvändigheten af den begärda anläggningen kan jag åberopa ej allenast hvad i ärendet anförts, utan äfven hvad jag iakttagit och inhämtat vid de personliga besök, jag under den förflutna hösten gjort vid Lunds universitet. Mina erfarenheter från dessa besök hafva äfven tjänat mig till ledning vid bedömande af de frågor, jag under närmast följande två punkter kommer att framlägga inför Kungl. Maj:t.

Vid nu ifrågavarande arbetens företagande böra öfverintendentsämbetets erinringar lända till efterrättelse. Universitetsmyndigheterna böra som vanligt få rätt att vid arbetets utförande vidtaga sådana mindre ändringar, som ej öka den beräknade kostnaden.

Enligt hvad vederbörande på förfrågan meddelat, komma de nya uppvärmnings- och ventilationsanordningarna ej att medföra behof af ökad personal vid universitetshuset. Den därstädes anställda eldaren är näm-

Departementschefen.

ligen skyldig att bestrida alla med värmeledningens skötsel erforderliga göromål.

Nytt anslag. Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att för åvägabringande af ny uppvärmnings- och ventilationsanläggning i universitetsbyggnaden i Lund, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med härför uppgjordt förslag, på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 42,170 kronor.

[101.] I sin skrifvelse den 16 oktober 1911 angående Lunds universitets
Införande af anslagsbehof har kanslern för rikets universitet på grund af framställnin-
elektrisk gar från de akademiska myndigheterna i Lund i underdånighet anhållit
belysning i om beredande af ett anslag å 8,470 kronor på extra stat för år 1913 för
universitets- införande af *elektrisk belysning i universitetsbyggnaden*.
huset.

Frågan härom har väckts af universitetets drätselnämnd. Nämndens protokoll den 23 september 1911 innehåller i ämnet följande yttrande af akademiräntmästaren R. W. A. M. Eklundh:

»Samtliga lokaler i universitetsbyggnaden härstädes upplysas med gas från stadens gasverk, och kostnaden härför uppgår årligen till ganska afsevärda belopp.

Sedan Lunds stad numera genom elektrisk ström från Sydsveuska kraftaktiebolagets stationer vid Lagan fått ett fullt tidsenligt elektricitetsverk, som levererar elektrisk ström till jämförelsevis moderata pris, har fråga uppstått om införande af elektrisk belysning i universitetshusets alla lokaler, och har förslag i detta hänseende, på uppdrag af drätselnämnden, blifvit uppgjorda af ingenjören H. G. Queckfeldt.

Kostnaderna för ifrågavarande belysningsanordningar äro på följande sätt beräknade:

Alternativet A. Om nuvarande gasarmatur bibehålles i kansli-, räntekammar- och fakultetsrummen I och II samt i aulan, till kronor 7,920: —

Alternativet B. Om ny armatur anskaffas till universitetshusets alla lokaler med undantag af aulan, där gaskronorna skulle apteras för elektrisk belysning, till » 8,470: —

Alternativet C. Om ny armatur äfven anskaffas i stället för kronorna i aulan, till » 11,290: —

Äfven om någon afsevärd minskning i årliga utgifterna för belysning af universitetshuset genom införande af elektriska belysningsanordningar därstädes icke kan vinnas — hvilket jag dock vågar förutsätta, enär såsom skäl för ett sådant antagande torde kunna anföras bland annat den omständigheten, att den elektriska strömmen lättare än gasledningen kan afstängas, så fort en lokal äfven med kortare afbrott icke tages i bruk — anser jag mig dock, då den elektriska belysningen, särskildt i hygieniskt afseende, har stort företräde framför gasbelysning, böra på det lifligaste tillstyrka, att framställning göres om anslag för elektriska belysningsanordningar i universitetsbyggnaden; och af de i detta hänseende framlagda förslagen anser jag mig böra bestämdt förorda det i alternativet B här ofvan angifna, för hvilket kostnaden beräknats till 8,470 kronor, enär jag håller före, att de nuvarande gaskronorna i aulan mycket lätt kunna apteras för elektrisk belysning.

Jag hemställer alltså, att drätselnämnden hos det större akademiska konsistoriet måtte föreslå, att bland universitetets riksdagspetita för innevarande år äfven upptages begäran om anslag på extra stat för år 1913 till belopp af 8.470 kronor för elektriska belysningsanordningar inom universitetsbyggnaden i öfverensstämmelse med det af ingenjören Queckfeldt uppgjorda, under alternativ B här ofvan angifna förslaget, dock med rättighet för universitetsmyndigheterna att däri vidtaga sådana mindre ändringar, som icke fördyra kostnaderna».

Det af akademiräntmästaren åsyftade, af ingenjören Queckfeldt uppgjorda förslaget till ifrågavarande belysningsanläggning afser ett i det närmaste fullständigt utbyte af den nuvarande gasbelysningen i universitetsbyggnaden mot elektrisk belysning. På några få ställen skulle dock gasbelysning bibehållas, emedan den förutvarande armaturen icke lämpade sig för elektrisk belysning och enär vinsten af att utbyta gasbelysningen mot elektrisk sådan i dessa fall icke stode i rimlig proportion till kostnaden för en sådan förändring. Sålunda skulle den befintliga ytterbelysningen med gas bibehållas. Förslaget, vid hvilket fogats ritningar för arbetets utförande, omfattar komplett ledningsnät, montering af gammal armatur, ny armatur, komplett uppsatt, lampor, kupor m. m., montering samt oförutsedda utgifter. Hvad beträffar ljusstyrkan beräknas »en jämnt fördelad sådan mellan 50 och 25 lux» i samtliga föreläsningssalar. Beträffande införandet af de elektriska ledningarna har ett förläggningssystem med synliga rörledning valts, då en förläggning af ledningarna under putsen icke låte sig göra utan allt för stora kostnader. Det valda systemet, system Kuhlo, möjliggör emellertid en anpassning efter rummens arkitektur, hvarigenom ledningarna skulle blifva så litet synliga som möjligt. I fråga om armaturen innefattar förslaget, som akademiräntmästaren nämnt, tre med A, B och C betecknade alternativ.

Det större akademiska konsistoriet har, i öfverensstämmelse med drätselnämndens hemställan, tillstyrkt ifrågavarande förslag till belysningsanläggning enligt alternativ B, dock med rättighet för universitetsmyndigheterna att i förslaget vidtaga sådana mindre ändringar, som icke fördyrade kostnaderna.

Genom nådig remiss anbefalldt att i detta ärende afgifva underdånigt utlåtande har öfverintendentsämbetet i underdånig skrifvelse den 21 november 1911 anfört i hufvudsak följande:

Öfverintendentsämbetet hade anmodat elektriska pröfningsanstalten i Stockholm äfvensom tjänstgörande arkitekten hos ämbetet T. Wåhlin att i första hand granska föreliggande förslag. Sedan dessa fullgjort sina uppdrag, funne ämbetet sig allenast äga anledning att i förevarande ärende för sin del erinra, att gruppledningarna till de

[101.]

rum, i hvilka kronor för 3 och 5 lampor förekomme, anordnades på så sätt, att reducerad belysning måtte kunna erhållas vid de tillfällen, då ej full belysning vore af nöden; att det vore af vikt att, där det s. k. Kublosystemet vore ämnadt att komma till användning, nya skarf- och afgreningsdosor af gjutjärn blefve begagnade och att ej alltför skarpa böjningar blefve nödvändiga; och vore på dylika ställen isoleringsrör med mässingsmantel att föredraga; att jämväl den i förrummet befintliga ljuskronan, hvilken vore af samma teckning som de i aulan varande kronorna, syntes böra bibehållas, enär förrummets mittelhall eljest skulle verka för tom samt blifva belyst endast från i sidogallerierna upphängda amplar, samt att den ökade kostnad, som skulle vållas genom berörda förändring i den tilltänkta belysningsplanen, såvidt ämbetet kunde finna, utan olägenhet i hufvudsak kunde uppvägas genom inskränkande till hälften eller större antal af de tillämnade amplarna i omförmälda sidogallerier.

Departementschefen.

Universitetsmyndigheternas hemställan om elektrisk belysnings införande i universitetsbyggnaden anser jag böra bifallas. Därvid är den hygieniska synpunkten framför allt värd beaktande. Det är af erfarenheten väl bekant, att gasbelysning är i hög grad olämplig i arbetslokaler. Särskildt stora synas dessa olägenheter vara, när det gäller föreläsningsslokaler af nu förevarande slag, som under en stor del af dagen besökas af talrika åhörare och i hvilka, på grund af det stora antalet föreläsningar, en tillfredsställande ventilation ofta är svår att åvägabrunga.

Under föregående punkt har jag framställt förslag till införande af ny värmelednings- och ventilationsanordning uti ifrågavarande universitetsbyggnad. Men äfven om efter genomförande af ett sådant förslag luftförhållandena i lärosalarna skulle väsentligt förbättras, skulle likväl gasbelysningens luftförskämmande inverkan ingalunda därigenom komma att försvinna. Äfven belysningssystemets omläggning synes mig därför oundviklig.

Hvad beträffar arbetets utförande finner äfven jag det uppgjorda förslagets alternativ B vara att förorda. Härvid anser jag emellertid, att de af öfverintendentsämbetet gjorda erinringarna i görligaste mån böra iakttagas samt att rättighet bör inrymmas universitetsmyndigheterna att i öfrigt i förslaget vidtaga sådana smärre förändringar, som icke öka kostnaderna.

Någon ökad kostnad för personal kan ej vållas af den förändrade belysningsanordningen.

Med stöd af hvad sålunda anförts får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Nytt anslag.

att, för anordnande af elektrisk belysning i universitetshuset i Lund i hufvudsaklig öfverensstämmelse med

uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 8,470 kronor.

I sin omförmälda skrifvelse af den 16 oktober 1911 angående anslags-
äskanden från universitetet i Lund har kanslern för rikets universitet vi-
dare hemställt om utverkande hos Riksdagen af ett extra anslag å 10,800
kronor till *upprättande af en seismografisk anstalt* vid nämnda universitet.

[102.]
Upprättande
af en seismo-
grafisk
anstalt.

I denna fråga hafva professorn i astronomi C. V. L. Charlier och pro-
fessorn i geologi J. C. Moberg till det större akademiska konsistoriet i Lund
ingifvit följande framställning:

»Undertecknade anhålla härmed vördsamt, att konsistoriet ville såsom riksdags-
petitum upptaga och med sitt förord ledsaga hosföljande hemställan om anslag till
upprättande af en seismografisk anstalt vid Lunds observatorium.

Seismologien är visserligen en helt ung vetenskap, men har dock visat sig i flera
hänseenden vara af den vikt, att man redan nu jorden rundt i alla kultur-stater upp-
rättat en mängd seismologiska anstalter, tillsammans tenderande att omsluta jorden
med ett nät dylika. Ursprungligen tillkomna i länder, där jordbäfningar spela en
ytterst viktig roll, såsom t. ex. i Italien och Japan, hafva seismograferna visat sig af stor
betydelse ej blott för studiet af jordbäfningarna utan äfven för en mängd andra såväl
vetenskapliga som reut praktiska spörsmåls besvarande. För att nu framhålla några
af de synpunkter, som, fran vetenskapens sida, göra seismograferna till hart när
oumbärliga redskap, må följande nämnas. För astronomen och geofysiken äro de af
betydelse såsom ett medel för utrönande af beskaffenheten af jordens inre, om hvilken
viktiga fråga man hittills ej på annat sätt kunnat erhålla några faktiska upplysningar.
För geologien äro dylika instrument af betydelse för frågan om de oscillationer af
jordskorpan, hvilka ge upphof till bergsbildningen och den växling i fördelningen
mellan land och haf, som t. ex. i Sverige under kvartärtiden haft så ingripande be-
tydelse för Östersjöns geologiska historia. I våra dagar torde en seismograf kunna
sägas vara nödvändig för en någorlunda fullständig instrumentell utrustning vid hvarje
universitet, där naturvetenskapliga studier i större omfattning idkas. Visserligen äger
Sverige redan två seismografiska anstalter, nämligen en (mindre) i nordligaste Sverige
vid Vassijaure och en i Uppsala. Dels för fullständigande af kännedomen om vårt eget
land, dels för Sveriges anknytande till det internationella nätet af seismografiska an-
stalter är upprättandet af en dylik äfven i sydligaste delen af vårt land synnerligen
önskvärd. För kännedomen om Skånes ur många synpunkter intressanta säregna geo-
logiska byggnad skulle upprättandet af en dylik anstalt i Lund vara af stort intresse.

Vid hvarje seismografisk anstalt är det af en grundväsentlig betydelse att lätt
kunna erhålla noggranna tidsbestämningar. Såväl af denna orsak, som på grund af
de lokala förhållandena skulle det vara synnerligen förmånligt, om anstalten förlades
till astronomiska observatoriets tomt, där också utrymme för en sådan är tillgängligt.
Äfven frågan om instrumentens skötsel och afläsning skulle säkerligen bäst lösas, om
anstalten ställdes i nära samband med det astronomiska observatoriet.

Hvad frågan om kostnaderna för anstaltens upprättande vidkommer, fördelas
de, då tomt redan förefinnes, väsentligen på två kontou: inköp af instrument och
byggnad för dessas uppställande. Wiecherts seismografer för afläsning af horisontal
och vertikal komposant gå i inköp till omkring 3,000 kronor.

[102.]

Kostnaden för den byggnad, i hvilken apparaterna skulle uppställas, samt för fundamenten till instrumenten uppgår till 7.800 kronor.

Hänvisande till ofvanstående motivering samt till bifogade specificerade kostnadsförslag anhålla sålunda undertecknade, att konsistoriet ville till Kungl. Maj:t ingå med anhallan om ett anslag å 10,800 kronor för upprättande af en seismografisk anstalt i Lund.»

Vid framställningen voro fogade ritning och kostnadsförslag till det föreslagna seismografhuset. Kostnadsförslaget slutade å 7,800 kronor. Äfvenledes fanns bifogad en situationsplan, utvisande seismografhuset inlagdt å astronomiska observatoriets tomt.

Denna framställning har tillstyrkts af såväl matematisk-naturvetenskapliga sektionen och drätselnämnden vid universitetet i Lund som ock af det större akademiska konsistoriet därstädes.

Till konsistoriets protokoll den 7 oktober 1911 yttrade professor Charlier vid ärendets föredragning:

»Med afseende på det begärda anslaget till en seismografisk anstalt i Lund vill jag här framhålla, att ett bifall till föreliggande framställning otvifvelaktigt vore från sparsamhetsynpunkt att rekommendera. Det är nu tredje gången, som en dylik framställning från min sida sker. Om emellertid från annat håll en framställning om upprättandet af en dylik anstalt kommer att ske (och jag förmodar och hoppas, att frågan ej kan alltför länge ytterligare uppskjutas), så torde detta näppeligen kunna äga rum, utan att samtidigt anslag till särskild assistent vid denna anstalt begäres, i likhet med hvad fallet var i Uppsala. Min mening vore däremot, att anstaltens skötsel, utan särskilda kostnader för statsverket, skulle bestridas af personalen vid observatoriet. Bearbetningen af seismogrammen skulle vi visserligen näppeligen här medhinna, men de skulle därför ej behöfva ligga obearbetade, då professor Wiechert i Göttingen, föreståndare för därvarande stora geofysiska institut och den mest framstående forskaren på seismologiens område, för 4 år sedan, då frågan om seismograf här först var uppe, välvilligt lofvade mig att på sitt institut låta reducera och publicera seismogrammen från Lunds observatorium.»

Öfverintendentensämbetet, som genom nådig remiss anbefallts att afgifva underdånigt yttrande i detta ärende, har med anledning häraf i underdånig skrifvelse den 21 november 1911 förklarat, att ämbetet med hänsyn till såväl platsen för den äskade seismografbyggnaden som äfven det upprättade förslaget till densamma icke funnit anledning till annan erinran, än att källarens yttermurar syntes böra uppföras af betong i stället för tegel, hvilket skulle medföra en ökning med 300 kronor i den för själva byggnadens uppförande beräknade kostnaden af 7,800 kronor. Denna kostnad skulle alltså komma att belöpa sig till 8,100 kronor.

grafisk anstalt upprättas vid universitetet i Lund föranleder mig att tillstyrka en framställning till Riksdagen om beviljande af anslag för ifrågavarande ändamål.

Med afseende på förslagets detaljer har jag intet annat att erinra, än att den af öfverintendentsämbetet föreslagna förändringen synes böra vidtagas, hvarigenom kostnaderna för byggnadsarbetet m. m. ökas till 8,100 kronor. Såsom af Charliers och Mobergs framställning synes, kommer här till ett belopp af omkring 3,000 kronor för nödig instrumentell utrustning. Det hela kan alltså beräknas till 11,100 kronor.

Hvad angår anstaltens skötsel synes för närvarande icke något anslag vara erforderligt, och får jag i detta afseende hänvisa till professor Charliers ofvan intagna yttrande till det större akademiska konsistoriets protokoll. Enligt hvad Charlier meddelat, är all anledning antaga, att professor Wiechert fortfarande är benägen att ombestyrja bearbetningen af seismogrammen. Det är äfven att förvänta, att de från och med år 1912 å Lunds universitets stat uppförda räknebiträdena vid astronomiska observatoriet vid behof skola kunna i någon mån tagas i anspråk vid seismogrammens bearbetande. Jag vill i öfrigt erinra, att för skötseln af motsvarande anstalt vid universitetet i Uppsala anslag å extra stat utgå dels till aflöning åt en assistent med 1,500 kronor, dels ock till löpande kostnader för de seismologiska undersökningarna med 500 kronor.

Med stöd af hvad i denna fråga anförts får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för upprättande vid universitetet i Lund af en seismografisk anstalt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjort förslag på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 11,100 kronor.

Nytt anslag

Karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Bland årets riksdagspetita från karolinska mediko-kirurgiska institutet, hvilka af kanslern för rikets universitet i underdånig skrifvelse den 16 oktober 1911 anmälts, förekomma, enligt hvad jag redan under punkt 26 anført, från föregående år upprepade framställningar angående uppförande på institutets stat af dels ett biträde åt rektor, sekreteraren och kamreraren för utförande af skrifgöromål och dylika sysslor, dels ock ett biträde vid institutets bibliotek.

[103.]

Skrifbiträde
åt rektor m. fl.
Biblioteks-
biträde.

Den framställning, som lärarkollegiet i detta ämne ursprungligen gjort, tillkom med anledning af den väckta frågan om behofvet af skrif-

[103.] biträden hos vissa ämbetsverk och myndigheter. Hvad angår skrifbiträdet åt rektor m. fl. åberopade kollegiet till stöd för behovet däraf ett af rektorn och sekreteraren afgifvet yttrande af följande innehåll:

För rektor och sekreteraren hade behovet af ett biträde för skrifgöromål och andra sysslor af mera mekanisk art länge varit kännbart.

I allt större omfattning upptoges rektors tid af göromål, för hvilkas utförande han syntes kunna hafva berättigade anspråk på biträde. Såsom exempel på göromål af sådan beskaffenhet kunde nämnas utskrifning af till lärarkollegiet ställda utlåtanden och utredningar, vare sig af rektor ensam eller af delegationer inom kollegiet, i hvilka rektor vore ordförande, utfärdande af kallelser till sammanträden med kollegiet, förvaltningsnämnden och kollegienämnden, expedition af föredragningslistor och andra handlingar, som ansåges böra tillsändas kollegiets ledamöter, besvarande af bref med förfrågningar rörande institutet och där förekommande undervisning samt utförande af den rektor åliggande kontrollen öfver de studerandes inskrifning vid institutet. Äfven vid utförande af undersökningar och utredningar i ärenden, som skulle behandlas af kollegiet, skulle det för rektor vara synnerligen behöfligt att hafva tillgång till ett biträde för verkställande enligt lämnade anvisningar af anteckningar, afskrifter o. s. v., liksom det i öfrigt skulle vara önskvärdt, att vid behandlingen af de löpande rektorsgöromålen ett biträde funnes att tillgå.

För sekreteraren vore det en kännbar olägenhet att nödgas utanför institutets område skaffa sig nödigt biträde för renskrifning af utgående expeditioner, kollationering m. m. De honom åliggande göromålen visade en stark tendens till ökning, och tjänsten, hvilken, enligt hvad vid 1908 års lönereglering uttryckligen framhållits, vore afsedd att förenas med ordinarie statstjänst och fatt sin aflöning bestämd med hänsyn därtill, syntes näppeligen kunna under någon längre framtid bibehållas vid denna ställning, därest icke lindring bereddes med afseende å sadana arbeten, som vore af beskaffenhet att lämpligen kunna anförtros åt ett biträde. Till sådana arbeten syntes kunna hänföras — förutom renskrifnings- och kollationeringsgöromål — förandet af den i § 11 examensstadgan den 28 juni 1907 föreskrifna särskilda förteckningen öfver anmälningar rörande godkända tentamina, genomgångna undervisningskurser samt fullgjorda öfningar och tjänstgöringar, registreringsarbeten, tillhandahållande åt lärare, studerande m. fl. af handlingar rörande institutet o. s. v.

Äfven för kamrerarens del syntes biträde vara erforderligt, hufvudsakligen med vissa arbeten, som i ungefär samma form återkomme med kortare eller längre mellan- tider, såsom upprättande af aflöningslistor äfvensom af rapporter till statskontoret och civilstatens pensionsinrättning rörande de ordinarie lärarnas och betjäntes pensions- afgifter, utskrifning af årsbok-lutet m. m.

I hvad mån sålunda antydda och andra därmed likartade göromål skulle taga arbetstiden i anspråk för ett för deras utförande anställt biträde, kunde ju vara vanskligt att bedöma. då någon erfarenhet därom icke föreläge; men rektor och sekreteraren ansåge sig med största sannolikhet kunna förutse, att, åtminstone om man bort- såge från månaderna juni—augusti, bitrådets arbetskraft komme att tagas i anspråk i sådan omfattning, att enligt de grunder, som vid behandlingen inom Riksdagen år 1910 af frågan om anställande vid fangvärdstyrelsen af ett skrifbiträde afgifvits, bi- trädets anställande å ordinarie stat skulle vara till fullo motiveradt. Hvad sommar- månaderna anginge, syntes biträdet till en början böra berättigas att under en månad

af denna tid åtnjuta semester, och under de båda öfriga månaderna skulle enligt rektors och sekreterarens åsikt åtminstone så mycket arbete för biträdet finnas att utföra, att en från sex till fyra timmar förkortad daglig arbetstid därmed skulle utfyllas.

Öfver kollegiets berörda framställning har löneregleringskommittén yttrat sig i sitt förutnämnda den 29 juni 1911 afgifna betänkande XXIX. Kommittén har därvid anført:

»I gällande stat för institutet är under anslagstiteln 'bibliotekarie, sekreterare, kamrerare, arfvoden' uppfördt ett belopp af 5.000 kronor.

Till berörda belopp höjdes anslagsposten vid 1908 års Riksdag. Därförinnan hade anslaget utgått med 3.000 kronor, hvaraf bibliotekarien, sekreteraren och kamreraren hvardera uppburit 1.000 kronor.

På grund af den särskilda ökning i sekreterarens göromål, som skulle blifva en följd af den nya medicinska undervisnings- och examensordningens genomförande, anvisades vid 1907 års Riksdag på extra stat för år 1908 ett belopp af 500 kronor till höjning af sekreterarens arfvode.

Såsom skäl för sistberörda höjning hade framhållits, att sekreteraren skulle genom den nya ordningen för det medicinska undervisnings- och examensväsendet i åtskilliga afseenden erhålla nya åligganden. Ej allenast skulle en icke oväsentlig ökning inträda i protokollens omfattning och de utgående expeditionernas antal, utan därjämte skulle vissa göromål tillkomma, som ej enligt stadgarna för institutet ålaga honom, men som lämpligen syntes böra åt honom anförtras. Såsom sådana göromål nämndes, bland annat, förandet af förteckning öfver tentamina samt uppgörandet af statistik öfver aflagda examina och den tid, som för dem användts.

På framställning af Kungl. Maj:t höjdes vid 1908 års Riksdag, såsom förut nämnts, det å den ordinarie staten uppförda anslaget till arfvoden åt bibliotekarie, sekreterare och kamrerare från 3.000 kronor till sitt nuvarande belopp 5.000 kronor. Nagot anslag å extra stat till sekreteraren har däremot icke vidare utgått.

Ur handlingar, som lägo till grund för Kungl. Maj:ts sistberörda framställning (i proposition nr 97 angående lönereglering för rikets universitet och karolinska medicinkirurgiska institutet m. m.), torde böra anföras följande:

Det bibliotekarien, sekreteraren och kamreraren vid karolinska institutet åliggande arbete hade genom institutets och de särskilda därunder sorterande institutionernas fortgående utveckling i afsevärd mån ökats.

Till följd däraf ansågos de arfvoden, som till nämnda tjänstemän utgått ur omfördälda anslag å ordinarie stat, dämera icke utgöra skäligen ersättning för det arbete, dessa tjänstemän hade sig ålagdt. En förhöjning af anslaget syntes därför af nöden.

Bibliotekets utveckling hade medfört, att dess tillbörliga skötsel, samlingarnas vidmakthallande och den årliga accessionens ordnande och katalogisering dämera kräfde betydligt större arbete än förr.

Sekreterarens göromål hade äfven i högst väsentlig grad ökats, såsom de handlagda ärendenas antal och protokollens omfang utvisade. Det erinrades, att sekreteraren, hvilken från tandläkarinstitutets anslag till sekreterar- och kamrerargöromål åtnjöt 100 kronor årligen och uppbar 3 kronor i lösen för hvarje af honom utfärdadt examen-betyg, hade att vidkännas kostnaden för renskrifning af såväl protokoll som utgående expeditioner.

Jämväl kamrerargöromålen hade ökats, och befattningen kräfde afsevärd tid samt medförde betydande ansvar för de omhänderhafda, ej obetydliga medlen. Från tand-

[103.]

läkarinstitutets anslag till sekreterar- och kamrerargöromål uppbar kamreraren årligen 100 kronor.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 6 mars 1908 yttrade vederbörande departementschef, att goda skäl syntes vara anförda för beredande å ordinarie stat af ökade aflöningsförmåner för ifrågavarande tjänstemän. Sådant påkallades ej allenast af ökade göromål utan äfven af nödvändigheten att tillförsäkra karolinska institutet möjlighet att för omförmälda befattningar förskaffa sig och bibehålla goda krafter.

Den ersättning, som dessa befattningars innehafvare skulle komma att tillgodojuta, blefve i storlek ungefär att jämföra med hvad amanuenser i ämbetsverken plägade uppbära. Då befattningarna borde besättas med män af pröfvad erfarenhet och skicklighet, men ej kunde bestå såsom själfständiga befattningar, hvilkas innehafvare ej på annat sätt hade att söka sin utkomst, lämpade de sig bäst såsom bisyssla vid annan befattning, som lämnade innehafvaren tillfälle att ägna erforderlig tid till deras skötande. Aflöningen för dem syntes departementschefen fortfarande böra utgå ur ett gemensamt anslag, som stode till lärarkollegiets disposition för ändamålet.

Departementschefen föreslog anslaget förhöjning till 5,000 kronor, hvilket belopp torde hafva varit afsedt att fördelas med 2,000 kronor till sekreteraren, 1,500 kronor åt bibliotekarien och 1,500 kronor åt kamreraren.

Med hänsyn till hvad från ofvan återopade handlingar anförts i fråga om ersättningar från tandläkarinstitutet till sekreteraren och kamreraren vid karolinska institutet torde böra erinras, hurusom löneförhållandena vid tandläkarinstitutet voro föremål för ny reglering vid 1910 års Riksdag.

De till denna reglering hörande handlingar utvisa, att lärarrådet vid tandläkarinstitutet i framställning den 3 september 1908 föreslog, att anslaget till sekreterar- och kamrerargöromål vid tandläkarinstitutet måtte höjas från 300 till 700 kronor, med den fördelning gällande tills vidare, att till karolinska institutets sekreterare och kamrerare skulle utgå 150 kronor till hvardera och till sekreteraren hos tandläkarinstitutets lärarråd 400 kronor.

I det af Kungl. Maj:t framlagda förslaget till ny stat för tandläkarinstitutet upptogs ock, i enlighet med löneregleringskommitténs tillstyrkan, ett belopp af 700 kronor för bestridande af sekreterar- och kamrerargöromål vid sistnämnda institut, och Kungl. Maj:ts framställning i detta hänseende föranledde icke någon erinran från Riksdagens sida.»

Sin egen mening i denna fråga har löneregleringskommittén utvecklat sålunda:

»Såsom af den nu lämnade redogörelsen framgår, utgår aflöningen till bibliotekarien, sekreteraren och kamreraren för deras göromål vid och för karolinska institutet i form af arfvoden ur ett gemensamt anslag å detta instituts stat. Befattningarna äro blott bisysslor. För närvarande innehafves bibliotekariebefattningen af en tjänsteman i andra graden i kungl. biblioteket och sekreterarbefattningen af en tjänsteman i tredje graden i centralt ämbetsverk. Innehafvaren af kamrerarbefattningen lär vara ombudsman i bankinrättning samt utföva advokatverksamhet.

Såvidt handlingarna i förevarande ärende utvisa, har hittills icke på mera stadigvarande sätt funnits anställt något skrifbiträde för utförande af renskrifningsgöromål och dylika sysslor åt rektor, sekreteraren och kamreraren. Någon erfarenhet lär sålunda ej kunna anses föreligga i fråga om den dagliga arbetstid, hvarunder

det föreslagna ordinarie biträdet åt bemälda tre befattningshafvare skulle behöfva sysselsättas. Det torde äfven särskildt böra framhållas, att, såsom ofvan antydts, vid medgifvandet af förhöjd ersättning åt sekreteraren för hans göromål vid och för karolinska institutet hänsyn tagits såväl till hans skyldighet att vidkännas kostnaden för renskrifning af protokoll och utgående expeditioner som ock till hans ökade arbete med exempelvis förandet af förteckning öfver tentamina, hvilket arbete nu ansetts böra utföras af det föreslagna biträdet.

Utan att vilja bestrida, att ett mera stadigvarande skrifbiträde kan vara af behofvet påkalladt särskildt för karolinska institutets rektor, har dock kommittén vid ofvan antydda förhållanden ansett skäl icke förefinnas att omedelbart gifva åt ett dylikt biträde ordinarie anställning. Därest tillgängliga anslag finnas icke förslå till beredande af skälig ersättning för utförande af erforderliga skrifgöromål och dylika sysslor, lär behofvet i detta hänseende lämpligen böra fyllas vare sig genom höjning af befintliga anslag eller genom anvisande af extra anslag, intill dess erfarenheten må hafva ådagalagt, att arbetet stigit i den grad, att det lämnar full och stadigvarande sysselsättning åt ett ordinarie biträde.»

Sedan karolinska institutets lärarkollegium fått tillfälle att yttra sig öfver kommitténs nu återgifna uttalanden, har kollegiet anfört:

Då kommittén icke kunnat tillstyrka, att det ifrågasatta biträdet skulle »omedelbart» erhålla ordinarie anställning, hade lärarkollegiet ansett sig böra så tillvida frångå sitt förut gjorda förslag, att bitrådets uppförande å ordinarie stat ej nu påyrkades. Det syfte, som med förslaget varit afsedt, syntes emellerid kunna åtminstone för rektors del vinnas, därest i enlighet med kommitténs anvisning erforderligt anslag för anställande af ett skrifbiträde åt rektor blefve beviljad på extra stat. Om än ett sådant bitrådes arbetstid och arbetskraft skulle komma att tidtals tagas i anspråk i något mindre utsträckning än som enligt de af kommittén följda grunderna fordrades af på ordinarie stat upptagna skrifbiträden, skulle biträdet likväl vara af sin anställning förhindradt att skaffa sig annat förvärf, hvarför aflöningen syntes böra blifva densamma som för ordinarie skrifbiträden, utom därutinnan, att på grund af anställningens egenskap att vara beroende på extra anslag förmånen af ålderstillägg för det nu ifrågavarande biträdet tydligen icke kunde ifrågasättas. Arfvodet syntes sålunda böra sättas till det belopp. 1,200 kronor, som enligt kommitténs förslag skulle utgöra den normala begynnelseaflöningen för vid statens verk i hufvudstaden anställda skrifbiträden; och ansåge sig lärarkollegiet böra på extra stat för år 1913 äska detta belopp till arvode för ett skrifbiträde åt rektor.

Nagon möjlighet att af nu tillgängliga anslag bereda ersättning åt ett hos rektor anställdt skrifbiträde förefunnas icke. De från allmänna materiellanslaget bestridda renskrifningskostnaderna hade utgjort under år 1909 296 kronor 45 öre och under år 1910 154 kronor 80 öre; och vid den ökning af materiellanslagets belopp från 17,500 kronor till 22,000 kronor, som inträdt från och med år 1911, hade, såsom den 1910 års Riksdag förelagda utredningen i ämnet visade, icke tagits i beräkning någon ökning af utgifterna för nu ifrågavarande ändamål.

Kanslern förenade sig i den af kollegiet gjorda förändrade framställningen.

Departement-
schefen.

Med hänsyn till hvad kommittén anfört och erinrat finner jag mig, såsom jag förut uttalat, ej för närvarande kunna tillstyrka framställning till Riksdagen om anslag till anställande på ordinarie stat af ett särskildt skrifbiträde.

Emellertid synes man ej kunna alldeles frånse behovet af ett skrifbiträde, framförallt åt rektor — detta behof har ju också erkänts af kommittén. Om man genom ett lämpligen afpassadt anslag å extra stat bereder tillfälle till anställande af ett sådant biträde, skulle den erfarenhet kunna vinnas, i saknad hvaraf kommittén ej nu velat understödja kollegiets ursprungligen framställda förslag. Med afseende å hvad kommittén erinrat om sekreterarens skyldighet att vidkännas vissa kostnader för det arbete, som skulle anförtrösk skrifbiträdet, synes mig ett anslag på extra stat af 800 kronor under nuvarande förhållanden vara tillräckligt för ändamålet.

Någon minskning å nu till karolinska institutet utgående anslag, därest det af mig ifrågasatta anslaget beviljas, lärer ej böra ifrågasättas, med hänsyn såväl till hvad kollegiet i sitt yttrande öfver kommitténs förslag anfört rörande allmänna materiellanslaget och obetydligheten af de belopp, som därifrån utgått till renskrifningskostnad, som ock till anslagets afsedda uppförande å extra stat.

Biblioteks-
biträde.

Beträffande det föreslagna biträdet vid karolinska institutets bibliotek har institutets bibliotekarie, då fråga uppstod om behof af anslag till »skrifbiträden» vid institutet, till lärarkollegiets protokoll anfört följande:

Sedan början af år 1900 utginge anslaget till karolinska institutets bibliotek med ett belopp af 7,000 kronor, af hvilka 500 kronor finge användas till arbetsbiträde vid biblioteket. Detta senare belopp afsågs till ett kvinnligt biträde för läsesalens öfvervakande under den tid, biblioteket hölles öppet under förmiddagarna. Att arfvodet — för 4 timmars daglig tjänstgöring under höst- och vårterminerna eller årligen under sammanlagdt 220 å 225 dagar — kunnat sättas så lågt, hade berott därpå, att det varit afsedt, att biblioteket under förmiddagarna skulle hållas tillgängligt endast för läsning på stället, under det att utlåning och öfriga biblioteksgöromål varit förlagda till eftermiddagarna och handhafts af bibliotekarien. Biträdet beräknades därigenom under vakt-tjänstgöringen få tid öfrigt till eget arbete, för hvilket särskild ersättning kunde erhållas.

Bibliotekets öppethållande äfven under förmiddagarna medförde emellertid inom kort en ansenlig stegring af frekvensen inom detsamma. De besökandes antal, som före öppnandet under förmiddagarna icke öfverstigit 800 för år, hade sålunda, endast på förmiddagarna, under läsåret 1900—01 uppgått till 1,070; detta antal hade alltmer ökats och utgjorde under läsåret 1908—09 öfver 2,200 och under läsåret 1909—10 öfver 2,400. Det hade ock snart visat sig behöfligt att utsträcka utlåningen äfven till förmiddagarna, och numera syntes i praktiken inga inskränkingar finnas för bibliotekets tillgänglighet under denna tid.

I följd af dessa förändrade förhållanden hade biträdets arbetstid alltmera upptagits af expeditionsgöromål, så att föga tid för henne blifvit öfrigt till eget arbete. Naturligen hade på samma gång ökade kraf ställts på biträdets kännedom om bibliote-

kets samlingar och på biträdets kompetens i öfrigt. Uppenbart vore ock, att en godtgörelse af endast 500 kronor under sådana förhållanden icke kunde anses skäligh. Det syntes äfven vara otvifvelaktigt, att i händelse af det nuvarande biträdets afgång annan kompetent person icke kunde erhållas utan en betydlig höjning af arfvodet.

Om emellertid bibliotekets tillgänglighet af brist på arbetshjälp åter måste inskränkas, skulle detta, i betraktande af bibliotekets alltjämt ökade begagnande, utan tvifvel vara till men för institutet och vålla stort afbräck för de forskare, som behöfde anlita samlingarna. Därtill komme, att såväl bibliotekets stora omfång som dess snabba tillväxt genom köp och talrika gåfvor, ofta af hela samlingar, redan länge gjort behöfvet kännbart af arbetsbiträde för bibliotekarien äfven vid bibliotekets skötsel i öfrigt.

Då det alltså efter bibliotekariens mening måste anses ostridigt, att ett biträde vid bibliotekets skötsel vore af ett verkligt och varaktigt behof pakalladt, hemställde han om uppförande på karolinska institutets stat, »skildt från anslaget till bibliotekets underhåll och förökande», af ett biträde vid biblioteket, med aflöningsförmåner till minst samma belopp, som vid 1910 års Riksdag beviljats för fast anställda skrifbiträden vid fängvårdsstyrelsen och generaltullstyrelsen.

En sådan förhöjning af arfvodet borde emellertid enligt bibliotekariens åsikt icke med nödvändighet medföra en utsträckning af tjänstgöringstiden ända till 6 timmar; härvid syntes honom afseende böra fästas vid det nuvarande biträdets långa tjänstetid mot en ringa ersättning, hennes skicklighet i biblioteksarbete af olika slag samt arbetets i många fall kräfvande art.

Om å stat uppfördes ett särskildt anslag för ett biblioteksbiträde, ansåg bibliotekarien anslaget till bibliotekets underhåll ändock böra utgå med oförändradt belopp af 7 000 kronor. Redan år 1899 hade den för biblioteket behöfliga anslagssumman beräknats till 8,000 kronor, men Riksdagen hade nedsatt beloppet till 7,000 kronor. Med detta anslag hade biblioteket visserligen kunnat tillfredsställa de oundgängligaste krafven, som ställts på det samma, men särskildt i afseende å anskaffande af nya tidskrifter och böckers inbindning hade dock måst göras större inskränkningar, än önskvärdt varit. Det vore därför i hög grad af behöfvet pakalladt, att biblioteket finge disponera de medel, 500 kronor, som nu utginge till arbetsbiträde, för att åtminstone i något större omfattning kunna förvärfva nyutkommen litteratur.

Karolinska institutets lärarkollegium har för sin del ansett den dagliga tjänstgöringstiden för biblioteksbiträdet böra bestämmas till minst 5 timmar om dagen, med inskränkning under sommarmånaderna.

I afseende å ifrågavarande biblioteksbiträde yttrade löneregleringskommittén:

»Att med den tjänstgöring, som åligger ifrågavarande biträde, ett belopp af allenast 500 kronor icke vidare kan anses såsom skäligh arfvode, lärar få anses otvifvelaktigt. Då emellertid biträdets tjänstgöringstid icke ansetts behöfva utsträckas till den minimitid per söckedag, som gäller för fängvårdsstyrelsens och generaltullstyrelsens ordinarie skrifbiträden, har kommittén icke ansett sig kunna tillstyrka det nu föreliggande förslaget, i hvad det afser biblioteksbiträdets uppförande såsom ordinarie.»

Karolinska institutets lärarkollegium inhämtade i anledning af kommitténs betänkande i denna del förberedande utlåtande från bibliotekarien. Denne anförde:

[103.]

»Kommitténs afstyrkande grundar sig på, att det föreslagna biträdets dagliga tjänstgöringstid icke ansetts böra utsträckas till den för ordinarie biträden gällande minimitid. Lärarkollegiet har vid sin hemställan utgått från den nuvarande tiden af 4 timmar dagligen för bibliotekets öppethållande, men har ansett, att de högre anspråk på språkkunskaper och bibliotekskännedom, som ställas på ifrågavarande biträde, borde föranleda en kortare daglig arbetstid än 6 timmar, om aflöningen sattes till 1,200 kronor. Efter mitt förmenande är visserligen en utsträckning af tiden för bibliotekets öppethållande under förmiddagarna utöfver 4 timmar för närvarande icke behöflig. Däremot har behovet af arbetsbiträde icke blott för expeditionstjänstgöring utan äfven vid katalogiserings- och öfriga biblioteksgöromål blifvit alltmera trängande. Bibliotekets omfattning och starka tillväxt kräfver numera ett fullt kunnigt biträde, som under tjänstgöringstid utöfver expeditionstiden kan vara bibliotekarien behjälplig med det egentliga biblioteksarbetet. Erfarenheten icke minst från det senaste året har visat, att bibliotekets nuvarande arbetskrafter räcka till föga mer än de oundgängligaste löpande göromålen, och dock föreligga många andra viktiga och krävande arbetsuppgifter: vissa fack äro blott ofullständigt katalogiserade, alltjämt skänkta samlingar måste genomgå, förtecknas och inordnas, realkatalog saknas ännu, haudskrifts-afdelningen är till stor del oförtecknad och i behof af revision. Det ofvan anförda synes mig ådagalägga, att biblioteket har stadigvarande sysselsättning under stadgad minimiarbetstid för ett biträde med mera kvalificeradt arbete.

På grund häraf får jag vördsamt anhålla, att lärarkollegiet, med vidhållande af sin hemställan om uppförande på ordinarie stat af ett kvinnligt biträde vid biblioteket, behagade föreslå, att för detta biträde stadgas en daglig tjänstgöring af minst 6 timmar, men att aflöningen för henne måtte utgå efter den af kommittén föreslagna högre typen.

Hvad beträffar anslaget till underhåll och förökande af biblioteket, får jag, under hänvisning till mitt föregående yttrande, anhålla, att detta anslag, om ett biblioteksbiträde uppföres på institutets stat, må föreslås att utgå med ett oförminskadt belopp af 7,000 kronor.

För den händelse att lärarkollegiet icke finner sig böra, mot löneregleringskommitténs afstyrkande, nu föreslå ett biträde på stat, måste jag framhålla det oafvisliga behovet för biblioteket att på annan väg, genom ökad anslag till biblioteket eller på extra stat, erhålla ett tillräckligt belopp till aflönande af ett arbetsbiträde. Att det nuvarande beloppet af allenast 500 kronor icke vidare kan anses såsom ett skäligt afvode, har äfven löneregleringskommittén uttryckligen medgifvit, och utan tryggad möjlighet att bibehålla eller erhålla kompetent biträde, kan biblioteket med dess nuvarande omfang och anlitande, såsom jag ofvan sökt visa, icke på nöjaktigt sätt skötas.»

Lärarkollegiet gjorde i enlighet med bibliotekariens hufvudförslag hemställan om uppförande af ifrågavarande biträde å ordinarie stat med lön 800 kronor, tjänstgöringspenningar 650 kronor och ortstillägg 150 kronor, tillhoppa 1,600 kronor, jämte två ålderstillägg till lönen, hvarterda å 200 kronor, efter 5 och 10 år. Tillika begärde kollegiet, att biblioteksanslaget måtte få fortfarande utgå med oförändradt belopp. I sistnämnda afseende hänvisade kollegiet till bibliotekariens ofvan oförmällda yttrande till kollegiets protokoll.

Universitetskanslern förordade i underdånig skrifvelse den 16 oktober 1911 hvad lärarkollegiet hemställt. [103.]

Utom det särskilda anslag å 7,000 kronor, som karolinska institutet åtnjuter till underhåll och förökande af institutets bibliotek — af hvilket anslag enligt medgifvande af 1899 års Riksdag 500 kronor må kunna användas till arbetsbiträde å biblioteket — är denna institution delaktig i det så kallade allmänna materiellanslaget, af hvilket enligt nådiga bref af den 11 december 1863, den 29 maj 1874 och den 13 juli 1887 ett belopp af 10,836 kronor 42 öre skulle afses »till vård, underhåll och förökande af biblioteket, samlingarna, inventarier m. m.». Förhållandet är emellertid, att det allmänna materiellanslagets tillgångar ej medgifvit, att det på annat sätt kunnat bispringa biblioteket, än att af nämnda anslag utgått ett belopp af 100 kronor årligen till en vaktmästare vid biblioteket, hvarjämte ur nämnda anslag bestridts kostnaderna för uppvärmning, vatten och belysning vid biblioteket liksom vid institutionerna i allmänhet.

Departementschefen.

Det förtjänar att påpekas, att då allmänna materiellanslaget vid 1910 års Riksdag höjdes från sitt förutvarande belopp, 17,500 kronor, till 22,000 kronor, och en öfversikt därvid framlades öfver de olika ändamål, som skulle tillgodoses från anslaget, biblioteket ej omförmäldes. Trots sin nyss skedda höjning är anslaget ansträngdt.

Hvad jag nu omförmålt torde visa, att biblioteket för att tillgodose behovet af ökadt anslag till aflöning åt ett biblioteksbiträde ej har att lita till något redan befintligt anslag å karolinska institutets stat. Därför och då jag anser utredt, att bitrådets nuvarande aflöningsbelopp är otillräckligt, måste jag tillstyrka, att medel för höjande därpå äskas hos Riksdagen. På ordinarie stat bör emellertid ej, i strid med hvad löneredlingskommittén anfört, aflöningsförbättringen för närvarande äga rum, utan torde den tills vidare bära ske å extra stat. Hvad beloppet beträffar anser jag, att det kan sättas till 700 kronor, att utgå utöfver den godtgörelse å 500 kronor, som bestrides ur anslaget till biblioteket. Någon anslagsnedsättning å ordinarie stat kan ej förknippas härmed.

Aberopande hvad i ärendet förekommit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 anvisa
dels till arfvode åt ett skrifbiträde åt rektor m. fl.
vid karolinska mediko-kirurgiska institutet ett anslag af
800 kronor,

Nytt anslag.

dels ock till godtgörelse åt ett biträde vid nämnda instituts bibliotek, utöfver därfor redan från anslaget till biblioteket utgående belopp, ett anslag af 700 kronor;

tillhopa 1,500 kronor.

[104.]

Undervisning
och sjukvård
vid de ob-
stetriska och
gynekolo-
giska klini-
kerna.

För hvart och ett af åren 1905—1912 har Riksdagen på framställning af Kungl. Maj:t beviljat ett anslag af 1,500 kronor på extra stat för upprätthållande af den karolinska mediko-kirurgiska institutet åliggande *undervisningen och sjukvården vid vissa obstetriska och gynekologiska kliniker* under den tid af året, hvarunder de ordinarie lärarna vid institutet icke ombesörjde nämnda undervisning och sjukvård.

Enär vederbörande vitsordat behovet af enahanda anslag jämväl för år 1913, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för upprätthållande af den karolinska mediko-kirurgiska institutet åliggande undervisningen och sjukvården vid vissa obstetriska och gynekologiska kliniker under den tid af år 1913, hvarunder de ordinarie lärarna vid institutet icke ombesörja nämnda undervisning och sjukvård, på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 1,500 kronor.

[105.]

Biträdande
lärare i
medicin och
kirurgi m. m.

På framställning af Kungl. Maj:t har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1908—1912 för karolinska mediko-kirurgiska institutet beviljat 3,000 kronor till arfvode åt en *biträdande lärare i medicin* samt 3,000 kronor till arfvode åt en *biträdande lärare i kirurgi* äfvensom 600 kronor till *uppehållande af assistenttjänstgöring vid allmänna barnhuset i Stockholm.*

Då vederbörande nu hemställt, att enahanda anslag måtte beviljas äfven för år 1913, får jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att för karolinska mediko-kirurgiska institutet på extra stat för år 1913 anvisa: *dels* till arfvode åt en biträdande lärare i medicin 3,000 kronor, *dels* till arfvode åt en biträdande lärare i kirurgi 3,000 kronor, *dels ock* till uppehållande af assistenttjänstgöring vid allmänna barnhuset i Stockholm 600 kronor, tillhopa 6,600 kronor.

I likhet med hvad som ägt rum för åren 1908—1912 och med stöd af de skäl, som förebragts i afseende å för dessa år gjorda framställningar i enahanda syfte, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

[106.]

Röntgen-
arbetena vid
serafimer-
lasarettet.

att för karolinska mediko-kirurgiska institutet på extra stat för år 1913 bevilja: *dels* till arfvode åt en föreståndare för röntgeninstitutet å serafimerlasarettet 3,000 kronor, *dels ock* till aflöning åt erforderligt biträde åt föreståndaren och till underhåll af röntgen-instrumentariet 2,000 kronor, tillhopa 5,000 kronor.

Med bifall till därom gjorda underdåniga framställningar har Riksdagen på extra stat för karolinska mediko-kirurgiska institutet till arfvode åt ett *lärarbiträde vid den förberedande kursen i allmän kemi* beviljat för senare delen af år 1910 1,250 kronor samt för hvarterda af åren 1911 och 1912 2,500 kronor.

[107.]

Anordnande
af under-
visnings-
kurser i
allmän kemi.

Likaledes har Riksdagen för nämnda institut på extra stat för år 1910 till *materiell vid den kemiska institutionen* beviljat 750 kronor samt för hvarterda af åren 1911 och 1912 ett till 1,500 kronor förhöjdt belopp.

Då de anslag, som i förevarande afseende utgå för år 1912, jämväl äro behöfliga för år 1913, får jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för karolinska mediko-kirurgiska institutet på extra stat för år 1913 bevilja *dels* till arfvode åt ett *lärarbiträde vid den förberedande kursen i allmän kemi* 2,500 kronor, *dels ock* till materiell vid kemiska institutionen 1,500 kronor, tillhopa 4,000 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning har 1910 års Riksdag för beredande af tillgång till ett belopp af 2,400 kronor att, lika fördeladt mellan *den anatomiska och den histologiska institutionen* vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, användas till aflönande af nödigt arbetsbiträde vid enhvar af nämnda institutioner, utöfver de för ändamålet disponibla, å ordinarie stat uppförda aflöningsmedlen för en preparator, 1,650 kronor, på extra stat för år 1911 beviljat ett anslag af 750 kronor.

[108.]

Arbetsbiträde
å anatomiska
och histo-
logiska insti-
tutionerna.

Vid underdånig anmälan af detta Riksdagens beslut föreskref Kungl. Maj:t den 18 juni 1910, att med åtgärder för tillsättande af omförmälde preparator skulle anstå under år 1911.

Dylika åtgärder hafva vidtagits äfven för år 1912.

Kanslern för rikets universitet har nu, på därom af lärarkollegiet vid institutet gjord framställning, i underdånighet hemställt om anslag för ifrågavarande ändamål med samma belopp jämväl för år 1913.

Då de skäl, som förut anförts till stöd för ifrågavarande anordning, fortfarande äga giltighet, får jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för beredande af tillgång till ett belopp af 2,400 kronor att, lika fördeladt mellan den anatomiska och den histologiska institutionen vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, användas till aflönande af nödigt arbetsbiträde vid en hvar af nämnda institutioner, utöfver de för ändamålet disponibla, å ordinarie stat uppförda aflöningsmedlen för en preparator, 1,650 kronor, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 750 kronor.

[109.]
Klinik och
poliklinik
för barn-
sjukdomar.

Riksdagen har för år 1912 på extra stat för karolinska mediko-kirurgiska institutet anvisat dels till en *pediatrisk klinik* vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn en summa af 1,800 kronor, med hvilket belopp statsanslag till denna anstalt därförinnan under en lång följd af år utgått, dels ock till en *poliklinik för barnsjukdomar* i Stockholm, hvilken likaledes länge åtnjutit statsanslag, samma belopp som det, hvar till detta anslag för år 1911 höjdes, eller 3,500 kronor, under villkor att Stockholms stad för polikliniken tillskötte samma belopp för år 1912. — Detta villkor är, enligt hvad upplyst blifvit, numera af staden uppfyllt.

Kanslern för rikets universitet har nu, med anledning af en af lärarkollegiet vid institutet gjord framställning, i underdånighet hemställt om anslag för ifrågavarande ändamål jämväl för år 1913.

På grund häraf får jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för karolinska mediko-kirurgiska institutet på extra stat för år 1913 anvisa:
till en *pediatrisk klinik* vid kronprinsessan Lovisas vårdanstalt för sjuka barn kronor 1,800: —
> en *poliklinik för barnsjukdomar* i Stockholm 3,500: —,
under villkor, hvad sistnämnda anslag beträffar, att Stockholms stad för polikliniken tillskjuter enahanda belopp för år 1913.

Lärarkollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet företog vid sammanträde den 31 augusti 1911 till fortsatt behandling en fråga om beredande af anslag på extra stat för *inköp af mikroskop* till patologisk-anatomiska institutionen.

[110.]
Inköp af ett
mikroskop för
laboratorn i
patologisk
anatomi.

Denna framställning, som gjorts af professorn C. J. G. Sundberg, afsåg dels ett anslag af 13,536 kronor för inköp af 50 stycken studentmikroskop å 270 kronor 72 öre stycket, dels ock ett anslag af 1,150 kronor för anskaffande af ett större mikroskop för laboratorn i patologisk anatomi. Lärarkollegiet tillstyrkte båda dessa anslagsäskanden, och kanslern för rikets universitet har i sin skrifvelse den 16 oktober 1911 förordadt, att medel bereddes för ändamålet.

Den förra delen af framställningen anser jag dock icke för närvarande böra föranleda någon Kungl. Maj:ts framställning till Riksdagen. Inom kollegiet yppade sig nämligen skilda meningar, och de synpunkter, som gjordes gällande af dem, hvilka uttalade sig mot förslaget att för statsmedel anskaffa dessa studentmikroskop — alla voro ense om behöfligheten af mikroskopen — förtjäna att ytterligare öfvervägas, innan man skrider till slutligt afgörande i frågan. Hvad som framhållits om önskvärdheten af att hvarje medicine studerande kunde förskaffa sig och vid sina studier använda *eget* mikroskop, af hvilket han sedermera efter utgången i den praktiska verksamheten droge fördel, synes mig så beaktansvärdt, att det icke utan vidare kan underkännas.

Däremot vill jag redan nu obetingadt tillstyrka begäran om anslag till inköp af ett mikroskop åt laboratorn.

Enligt hvad Sundberg upplyst hade laboratorn hittills själf måst bekosta sig ett dylikt instrument. Detta måste dock, enligt Sundbergs mening, anses oegentligt, och denne tjänsteman borde gifvetvis lika väl som professorer hafva ett fullgodt instrument för sina arbeten. Under senaste årtiondet hade den ena professuren i patologisk anatomi på grund af dess innehafvares uppdrag att vara riksdagsman till större del upprätthållits af laboratorn, och då hade behovet af särskildt mikroskop för denne ej framträdt. Nu innehades professuren af nyutnämnd person — den förre laboratorn — och ny laborator hade ock förordnats. Sundberg föresloge, att för laboratorn anskaffades ett mikroskop af samma typ och utrustning som professorernas, nämligen ett Zeiss stora mikroskop, hvilket droge en kostnad af 1,150 kronor.

På grund af hvad sålunda anförts tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för inköp af ett mikroskop för laboratorn i
patologisk anatomi vid karolinska mediko-kirurgiska in-
stitutet på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af
1,150 kronor.

Nytt anslag.

[111.] Bland de anslagsäskanden, som afse behof å extra stat för karolinska mediko-kirurgiska institutet och som anmälts i kanslerns för rikets universitet underdåniga skrifvelse den 16 oktober 1911, afser ett *täckande af brist* i institutets *allmänna materiellanslag*. För ändamålet begäres 4,600 kronor. Ärendet har varit remitteradt till kammarrätten, som den 8 januari 1912 inkommit med underdånigt utlåtande i ämnet.

Frågan är ej i det fullständigt utredda skick, att jag nu kan för slutlig pröfning anmäla densamma inför Kungl. Maj:t. Medel för ändamålet torde emellertid böra beredas institutet, och i afbidan på att särskild proposition i ämnet hinner aflåtas till Riksdagen tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till täckande af brist i karolinska mediko-kirurgiska institutets allmänna materiellanslag tillsvidare på extra stat för år 1913 beräkna ett belopp af 4,600 kronor.

Universiteten och karolinska institutet gemensamt.

[112.] Det extra anslagsbelopp å 10,000 kronor till *resestipendier åt ordinarie lärare med flera vid rikets universitet och karolinska mediko-kirurgiska institutet*, hvilket utgått för hvart och ett af åren 1906—1911 och jämväl beviljats för innevarande år, har af vederbörande förklarats erforderligt äfven för år 1913, och får jag därför tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till resestipendier åt ordinarie lärare och vissa andra tjänstemän vid rikets universitet samt karolinska mediko-kirurgiska institutet på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 10,000 kronor.

Undervisning i epidemiologi.

[113.] På därom af Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade Riksdagen år 1910 för anordnande vid epidemisjukhusen i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala af klinisk *undervisning i epidemiologi* åt medicine kandidater på extra stat för år 1911 ett anslag af 6,000 kronor, att användas enligt af Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser; och har enahanda anslag af Riksdagen anvisats jämväl för år 1912.

Med anledning af 1910 års riksdagsbeslut har Kungl. Maj:t den 17 februari 1911 gjort sådan ändring i stadgan angående medicinska examina den 28

juni 1907, att före tentamen för medicine licentiatexamen i hvarterda af ämnena medicin och pediatrik vederbörande studerande skulle hafva fullgjort en månads assistenttjänstgöring vid epidemisjukhus. [113.]

Vidare har Kungl. Maj:t genom nådigt bref likaledes den 17 februari 1911 fastställt följande föreskrifter angående berörda undervisning att tillvidare lända till efterrättelse:

1:o.

Vid epidemisjukhusen i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala skall, under förutsättning att tillräckligt kliniskt material förefinnes, anordnas assistenttjänstgöring för medicine kandidater och i samband härmed åt sådana assistenter meddelas undervisning i förekommande epidemiska sjukdomars patologi och terapi.

2:o.

Assistenttjänstgöringen fullgöres under en månad af högst 4 kandidater samtidigt vid epidemisjukhuset i Stockholm samt af högst 2 kandidater samtidigt vid hvarterda af epidemisjukhusen i Göteborg, Malmö och Uppsala. Denna tjänstgöring sker under ledning af vederbörande öfverläkare, och undervisningen meddelas af honom i form af kurser.

3:o.

För öfverläkarnas ifrågavarande arbete lämnas af staten ersättning, som utgör vid epidemisjukhuset i Stockholm 2 000 kronor årligen samt vid hvar och ett af epidemisjukhusen i Göteborg, Malmö och Uppsala 60 kronor för hvarje tjänstgörande kandidat, dock minst 1 000 kronor årligen. Där under tjänstledighet för ordinarie öfverläkaren undervisningen meddelas af annan person, äger denne af nämnda ersättningsbelopp uppbära så stor del, som enligt nyssnämnda grunder minst belöper å tid, hvarunder undervisning af honom meddelats.

4:o.

Ersättningsbeloppen utbetalas på det sätt, att af det för ändamålet beviljade anslag från statskontoret efter rekvisition i vanlig ordning utbetalas till karolinska institutets förvaltningsnämnd 2 000 kronor för undervisning vid epidemisjukhuset i Stockholm och 1 000 kronor för undervisning vid epidemisjukhuset i Göteborg, till drätselnämnden vid universitetet i Lund 1 000 kronor för undervisning vid epidemisjukhuset i Malmö och till drätselnämnden vid universitetet i Uppsala 1 000 kronor för undervisning vid epidemisjukhuset i Uppsala, samt att förvaltningsnämnden och drätselnämnderna vid hvarje års slut från statskontoret på särskild rekvisition utbekomma för att tillställas vederbörande det ytterligare anslagsbelopp, som påkallas af antalet af de medicine kandidater, som under året genomgått och afslutat kurs vid epidemisjukhusen i Göteborg, Malmö och Uppsala.

5:o.

Till assistenttjänstgöring vid epidemisjukhus skall medicine kandidat, med företeende af tentamensbok, anmäla sig antingen hos rektor vid karolinska institutet eller ock hos professorn i praktisk medicin vid ettdera universitetet eller, därest professuren i praktisk medicin är ledig, hos dekanus vid medicinsk fakultet. Karolinska institutets

- [113.] rektor äger hänvisa studerande i första hand till epidemisjukhuset i Stockholm eller ock till epidemisjukhuset i Göteborg. Från medicinska fakulteten i Uppsala skall hänvisning ske i första hand till epidemisjukhuset i Uppsala eller ock till epidemisjukhuset i Göteborg. Från medicinska fakulteten i Lund skall hänvisning ske i första hand till epidemisjukhuset i Malmö eller ock till epidemisjukhuset i Göteborg.

Hänvisningen sker under tagen hänsyn till den i 1:o angifna förutsättningen rörande tillgången på kliniskt material.

6:o.

Sedan rektor, vederbörande professor eller dekanus, på sätt af kanslern närmare föreskrifves, bestämt ordningen mellan de anmälda äfvensom det epidemisjukhus, vid hvilket, enligt bestämmelserna i punkten 5:o, tjänstgöringen skall äga rum, skall rektor, vederbörande professor eller dekanus underrätta öfverläkaren om de gjorda anmälningarna och om ordningsföljden mellan de anmälda.

7:o.

Öfverläkaren bestämmer, med iakttagande af den ordningsföljd, hvari anmälningarna från vederbörande högskolor inkommit till öfverläkaren, dagen för inträde i tjänstgöring och bör därvid tillse, att de anmälda, så vidt sig göra låter, ofördröjligen och oberoende af viss dag i månaden inträda i tjänstgöring, i hvilket afseende den studerande har att inhämta upplysning af öfverläkaren.

Öfverläkarna vid epidemisjukhusen i Göteborg, Malmö och Uppsala äga hvar-dera ej mottaga fler än 22 medicinska kandidater för år. Vid epidemisjukhuset i Stockholm böra miust 40 kandidater årligen mottagas.

8:o.

Tjänstgörande åligger att under sin tjänstgöring ställa sig till efterrättelse ej mindre i tillämpliga delar de ordningsstadgar och föreskrifter, som gälla vid vederbörande läroanstalter, än äfven de föreskrifter mot smittas spridande eller i öfrigt, som af öfverläkaren utfärdas.

9:o.

Angående fullgjord tjänstgöring skall öfverläkaren göra anteckning i studerandes tentamensbok och därvid i boken införa betyg öfver dennes flit och skicklighet, hvarjämte öfverläkaren skall hos vederbörande kollegium eller fakultet göra anmälan om sin undervisning och om afslutade tjänstgöringar, allt i enlighet med de för karolinska institutets eller de medicinska fakulteternas lärare gällande bestämmelser.

10:o.

Frågor om undervisnings meddelande af den, som i öfverläkares ställe hans tjänst förrättar, om närmare tid för assistenttjänstgöring, antalet samtidigt tjänstgörande, bostad för de tjänstgörande, ersättning för kost och städning åt dem m. m. dylikt ordnas medelst öfverenskommelse mellan å ena sidan vederbörande sjukhusstyrelse och å den andra karolinska institutets lärarkollegium i hvad angår epidemisjukhusen i Stockholm och Göteborg, medicinska fakulteten i Lund i hvad angår epidemisjukhuset i Malmö och medicinska fakulteten i Uppsala i hvad angår epidemisjukhuset i Uppsala.

Rektor vid karolinska institutet åligger att låta innehålllet af sådana öfverenskommelser mellan lärarkollegiet och styrelsen för epidemisjukhuset i Göteborg komma till de medicinska fakulteternas kännedom.»

Därjämte föreskrefs, att kanslern skulle äga att rörande öfriga till ärendet hörande detaljfrågor utfärda de bestämmelser, som må kunna erfordras.

I underdånig skrifvelse den 16 oktober 1911 har nu kanslern för rikets universitet meddelat, att karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium gjort framställning om anslag jämväl för år 1913 för sagda ändamål; och då behovet af berörda undervisning vore ständigt samt statsanslag härför äfven för år 1913 blefve behöfligt, har kanslern hemställt om åskande hos Riksdagen af fortsatt anslag å 6,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

På grund häraf får jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att, för anordnande vid epidemisjukhusen i Stockholm, Göteborg, Malmö och Uppsala af klinisk undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater, på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 6,000 kronor att användas enligt af Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Allmänna läroverken.

Riksdagen har i anledning af nådiga framställningar i ämnet på extra stat för hvar och ett af åren 1907—1912 anvisat ett belopp af 1,500 kronor till arfvode åt en amanuens hos öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk.⁵

Nu har öfverstyrelsen i underdånig skrifvelse den 30 september 1911 anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes hos Riksdagen göra framställning om beviljande jämväl för år 1913 af 1,500 kronor till arfvode åt en amanuens hos öfverstyrelsen. Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till arfvode åt en amanuens hos öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 1,500 kronor.

Till hyra för lokal åt öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk under tiden den 1 oktober 1911—30 september 1912 har Riksdagen år 1911, i likhet med hvad som ägt rum under föregående år, efter framställning af Kungl. Maj:t på extra stat anvisat ett belopp af 5,000 kronor.

Nu har öfverstyrelsen i underdånig skrifvelse den 30 september 1911 gjort framställning om beredande af medel till hyra jämväl för tiden 1 oktober 1912—30 september 1913.

[114.]

Amanuens
hos öfver-
styrelsen för
rikets all-
männa läro-
verk.

[115.]

Anslag till
hyra för lokal
åt öfver-
styrelsen för
rikets all-
männa läro-
verk.

Då behovet af anslag för nämnda ändamål kvarstår, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för beredande af medel till gäldande af hyra för ämbetslokal åt öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk under hyresåret 1 oktober 1912—30 september 1913 på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

[116.]
Tillfällig
löneförbättring
åt lärar-
inneperso-
nalen vid
statens sam-
skolor.

I samband med den af 1904 års Riksdag beslutade omorganisationen af de allmänna läroverken upprättades i vissa städer s. k. statens samskolor. Enligt nämnda stadgan för rikets allmänna läroverk den 18 februari 1905 skola vid samskola anställas, utom rektor och adjunkter, en första lärarinna och lärarinnor — af de sistnämnda upptager staten för hvarje läroverk 2 ordinarie. De löneförmåner, som — likaledes jämlikt af 1904 års Riksdag fattade beslut — fastställts för lärarinnorna vid nämnda samskolor och hvårom bestämmelse är gifven i nämnda kungörelsen den 27 augusti 1904 angående ny löne- och pensionsreglering för lärare och lärarinnor vid rikets allmänna läroverk, äro följande:

a) för ordinarie ämneslärarinnor:

för första lärarinna: två lönegrader å 1) 1,400 kronor, 2) 1,900 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 600 kronor;

för lärarinna: två lönegrader å 1) 1,000 kronor, 2) 1,500 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 500 kronor;

b) för extra ordinarie lärarinna med full kompetens för ordinarie befattning ett årligt arfvode af 1,400 kronor;

för extra ordinarie lärarinna utan dylik kompetens ett årligt arfvode af 1,200 kronor.

Uppflyttning i högre lönegrad för ordinarie tjänstinnehafvare äger rum efter 5 års tjänstgöring.

För behörighet till lärarinnebefattning vid statens samskolor fordras, utom vissa mera allmänna villkor, att antingen hafva genomgått den treåriga kursen vid högre lärarinneseminarier i Stockholm och därifrån erhållit godkändt afgangsbetyg samt därefter vid vissa läroanstalter under minst två år med nit och skicklighet bestridt tjänstgöring till den omfattning, som enligt läroverksstadgan åligger lärarinna, eller att hafva fullgjort hvad beträffande examina, profårskurs och tjänstgöring såsom lektor eller adjunkt är stadgadt.

Sedan — såsom framgår af det följande — fråga redan tidigare varit väckt om förbättrade löneförmåner för omförmälda lärarinnor, har öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk i sin underdåniga skrifvelse den 30

september 1911 angående riksdagspetita för de allmänna läroverken m. m. [116.]
gjort framställning om lönereglering för nämnda befattningshafvare.

Öfverstyrelsen anför i hufvudsak:

Då samskoletypen för första gången infördes vid våra allmänna läroverk genom beslut af 1904 års Riksdag och utfärdande af nådiga stadgan för rikets allmänna läroverk den 18 februari 1905 jämte dithörande nådiga författningar och föreskrifter, saknades gifvetvis vid bestämmande af löneförmåner för de kvinnliga befattningshafvarna all erfarenhet rörande de blifvande lärarinnornas ställning, rörande arbetets dryghet och ansvar samt tjänsternas större eller mindre begärighet i jämförelse med andra lärarinnebefattningar med flera omständigheter, som kunde tjäna såsom ledning vid bedömande af löneförmånernas tillräcklighet eller otillräcklighet.

Sedan nu åtskilliga års erfarenhet föreläge, kunde frågan bättre bedömas, och ansåge öfverstyrelsen af vissa omständigheter tydligt framgå, att tiden vore inne för en snar och afsevärd höjning af de för närvarande fastställda lönesatserna.

I detta afseende ville öfverstyrelsen erinra därom, att öfverstyrelsen redan i sitt underdåniga utlåtande den 24 oktober 1910 angående revision af de för lärarna vid rikets allmänna läroverk och folkskoleseminarier gällande lönestater uttalat sig i samma riktning. Öfverstyrelsen hade nämligen då anført bland annat följande.

Skälen för höjning af ämneslärarinnornas vid statssamskolorna löner vore jämväl mycket beaktansvärda. Redan från första början hade nämligen ämneslärarinnebefattningar vid dessa skolor, och det såväl i humanistiska som i matematisk-naturvetenskapliga ämnen, visat sig ovanligt litet lockande, och af gjord jämförelse framginge, att de funnit ännu färre sökande än adjunktstjänsterna. Företagen undersökning utvisade, att en dylik befattning ledigförklarats ända till åtta gånger, utan att någon anmält sig att ifrågakomma till densamma. Också hade det endast genom beviljande af dispens i anmärkningsvärdt stor utsträckning blifvit möjligt att få dessa tjänster besatta.

Afven om nämnda förhållande delvis kunde förklaras på grund af vissa andra omständigheter, till exempel däraf, att samskolorna i regeln vore förlagda till smärre samhällen, som ägde jämförelsevis mindre förutsättningar så i materiellt som ideellt hänseende att draga till sig sökande, ansåge öfverstyrelsen det icke vara tvifvel underkastadt, att aflöningsens knapphet varit den hufvudsakliga anledningen till berörda missförhållande, som antagligen komme att förvärras, sedan lärarinnorna vid enskilda läroanstalter med år 1910 erbållit en väsentligt förbättrad ekonomisk ställning.

Lärarinna uppbure för närvarande en begynnelseaflöning, som motsvarade hälften af adjunkts. Med ledning af men med någon ändring i denna proportion föresloge öfverstyrelsen för lärarinna en begynnelseaflöning å 2,000 kronor med ett ålderstillägg å 500 kronor efter 5 år och för första lärarinna en begynnelseaflöning å 2,500 kronor med ett ålderstillägg å 500 kronor efter 5 år. I fråga om förhållandet mellan lön och tjänstgöringspenningar kunde den nuvarande fördelningen för första lärarinna med 600 kronor i tjänstgöringspenningar tillämpas på öfriga lärarinnor. För första lärarinna åter vore ett belopp å 900 kronor lämpligt såsom tjänstgöringspenningar.

Sedan nämnda underdåniga utlåtande afgafs, hade ännu en omständighet tillkommit, som kraftigt talade till förmån för löneförbättring åt ifrågavarande lärarinnor. På framställning af Kungl. Maj:t hade nämligen Riksdagen för lärarpersonalen vid de kommunala mellanskolorna bestämt lönebelopp, som vore icke oväsentligt fördelaktigare än de för samskolelärarinnorna fastställda.

[116.]

Till jämförelse ville öfverstyrelsen meddela dessa båda lärarinnegrupper af löningsförmåner, hvarvid ersättningen för lärarinnornas vid de kommunala mellanskolorna bostad och bränsle upptagits till det af Riksdagen fastställda minimibeloppet å 250 kronor.

Vid kommunal mellanskola lärarinna:

1:a	lönegraden	1,850 kronor
2:a	»	2,050 »
3:e	»	2,250 »
4:e	»	2,450 »

Vid statssamskola lärarinna:

1:a	lönegraden	1,500 kronor
2:a	»	2,000 »

biträdande föreståndarinna:

1:a	lönegraden	2,050 kronor
2:a	»	2,250 »
4:e	»	2,450 »
3:e	»	2,650 »

första lärarinna:

1:a	lönegraden	2,000 kronor
2:a	»	2,500 »

föreståndarinna:

1:a	lönegraden	2,650 kronor
2:a	»	2,850 »
3:e	»	3,050 »
4:e	»	3,250 »

Såsom af jämförelsen framginge, åtnjöte samskolelärarinnor, som ej vore första lärarinnor, afsevärdt mindre såväl begynnelse- som slutaflöning och komme icke någonsin under sin bana upp till det belopp, som lärarinnorna vid kommunal mellanskola åtnjöte redan i den andra af de för dessa lärarinnor fastställda fyra lönegraderna.

Då nu lärarinnorna vid samskolorna i det hela sedt såväl i fråga om kompetensfordringar som det med befattningen förenade arbete och ansvar kunde anses fullt likställda med lärarinnorna vid kommunala mellanskolorna, kunde det ej anses vara med billighet och rättvisa öfverensstämmande, att de förra skulle åtnjuta afsevärdt mindre löneförmåner, hvartill komme, att lärarinnor vid de kommunala mellanskolorna hade större beföringsmöjligheter därigenom, att föreståndarbefattningen jämväl kunde beklädas af kvinna.

Vidare vore att beakta, att framgången af det jämförelsevis nyss påbörjade försöket med statssamskolor, hvilket hittills slagit särdeles väl ut, kunde velervägas, om skolorna i fråga på grund af allt för kuapp aflöning åt lärarinnorna icke visade sig äga förmåga att draga till sig dugande lärarinnekrakter i tillräckligt antal.

Att brist i detta afseende yppats, framginge redan af det ofvan sagda, och en närmare undersökning visade, att denna brist under de senare åren icke af utan snarare tilltagit. Så hade t. ex. under åren 1907—1910 (tillsättandet af ordinarie samskolelärarinnor började först år 1907) i icke mindre än 63 fall ledigförklarad lärarinnebefattning vid samskola blifvit utan sökande, och en befattning hade ledigförklarats ända till nio gånger med samma negativa resultat. En öfverstyrelsens skrivelse bifogad tabell visade, att medeltalet sökande till ämneslärarinnebefattningar, hvilket under första året af fyraårsperioden 1907—1910 uppgick till 1,2, under sista året af samma period endast belöpte sig till 0,3 efter att under mellanåren hafva sjunkit till respektive 0,4 och 0,6. Vidare hade det visat sig, att 46,6 procent af de tillsatta lärarinnorna icke ägt föreskrifven behörighet utan förvärfvat sådan genom nådig dispens, samt att proportionen mellan de kompetenta och de dispenserade försämrats, så att

under år 1910 flertalet tillsatta varit dispenserade. Slutligen hade under läsåret 1910—1911 flertalet af de extra ordinarie ämneslärarinnorna saknat föreskrifven kompetens.

Gifvetvis komme, därest icke nödiga åtgärder för löneförbättring åt samskolelärarinnorna vidtoges, dessa missförhållanden att ytterligare förvärras efter tillkomsten af de kommunala mellanskolorna, som genom sina förmånligare aflöningsförhållanden och befordringsmöjligheter komme att draga till sig en del af de lärarinnor, som eljest varit att påräkna för statssamskolorna.

Den förut omtalade bristen på samskolelärarinnor komme sålunda efter all sannolikhet icke att upphöra utan tvärtom att förvärras.

Öfverstyrelsen, som hade flerårig erfarenhet af de redan nu förefintliga svårigheterna att besätta lärarinnebefattningarna vid samskolorna med ordinarie innehafvarinnor, funne de anförda omständigheterna så vägande, att öfverstyrelsen ansåge af behöfvat påkalladt att snarast möjligt och framför hvarje annan lönebegäran för lärare, som för närvarande vore ifrågasatt, bereda lärarinnorna vid statens samskolor en bättre ekonomisk ställning.

Hvad beträffade de belopp, som vid en sådan löneförbättring borde komma i fråga, hade öfverstyrelsen ingen anledning att frågå sitt förut afgifna förslag.

Öfverstyrelsen ville jämväl betona, att genom öfverstyrelsens förslag någon fördel icke tillförsäkrades samskolelärarinnorna i jämförelse med mellanskolelärarinnorna; särskildt med hänsyn till kommunernas nyssnämnda rätt att höja de senares minimilöner, hvilken rätt utan tvifvel komme att i många fall användas, och med hänsyn till naturaförmänernas benägenhet att i verkligheten uppgå till och motsvara högre belopp än den i staten beräknade inkomsten därpå, vore det öfverstyrelsens öfvertygelse, att mellanskolelärarinnornas aflöningsförmåner i det hela sedt icke komme att stå efter samskolelärarinnornas, sådana de i förevarande framställning blifvit af öfverstyrelsen föreslagna.

Angående de extra ordinarie lärarinnorna vid statens samskolor borde de, med hänsyn till hvad förut blifvit anfördt beträffande de nytillkomna kommunala mellanskolorna, ihåggkommas med en löneförbättring samtidigt med de ordinarie.

I förutnämnda underdåniga utlåtande den 24 oktober 1910 hade öfverstyrelsen ansett ett arvode å 1,500 kronor vara vid en blifvande lönebegäran lämpligt för kompetenta extra ordinarie samskolelärarinnor utan att yttra sig om de icke kompetentas aflöning. Då emellertid 1911 års Riksdag, på framställning af Kungl. Maj:t, bestämt ett arvode å 1,600 kronor åt extra ordinarie eller vikarierande kvinnlig ämneslärare vid kommunal mellanskola, utan att någon skillnad gjorts mellan mer eller mindre kompetenta, funne öfverstyrelsen icke skäl att i fråga om de extra ordinarie samskolelärarinnorna afvika från dessa grunder, som skulle tillförsäkra dem en afsevärdt förbättrad ekonomisk ställning.

Öfverstyrelsen ville sålunda föreslå full likställighet i aflöning mellan dessa lärarinnor och motsvarande lärarinnor vid de kommunala mellanskolorna.

Beträffande kostnaderna för den ifrågasatta lönebegäran kunde de ifråga om de ordinarie lärarinnorna beräknas på följande sätt.

Vid hvar och en af de 19 samskolorna vore anställda en första lärarinna och två ämneslärarinnor. För närvarande utginge följaktligen ur det ordinarie reservationsanslaget till grundlöner åt dessa lärarinnor:

$$\begin{array}{r} 19 \times 2,000 = 38,000 \\ 38 \times 1,500 = 57,000 \\ \hline \text{Summa kronor } 95,000 \end{array}$$

[116.]

Enligt öfverstyrelsens förslag skulle första lärarinna uppbära i begynnelselön 2,500 kronor och ämneslärarinnor 2.000, alltså:

$$\begin{array}{r} 19 \times 2,500 = 47,500 \\ 38 \times 2,000 = 76,000 \\ \hline \text{Summa kronor } 123,500 \end{array}$$

Alltså skulle för detta ändamål krävas en höjning af anslaget å 123,500 kronor — 95,000 kronor = 28,500 kronor.

Emellertid borde tagas i betraktande, att då de kommuner — med undantag af Haparanda — som ägde statssamskola, till statsverket årligen inbetalade ett belopp, motsvarande en fjärdedel af den vid samskolan anställda ordinarie lärarpersonalens begynnelselöner, komme de följaktligen äfven att inbetala en fjärdedel af ökningen i nämnda löner åt lärarinnorna. Då fjärdedelen af denna ökning för hvarje samskola med dess tre lärarinnor skulle belöpa sig till fjärdedelen af 1.500 kronor eller 375 kronor och ifrågavarande skolors antal uppginge till 18, borde ett belopp å $375 \times 18 = 6,750$ kronor frånräknas statens utgifter, som alltså skulle uppgå till 21,750 eller i rundt tal till 22.000 kronor.

Angående de extra ordinarie lärarinnorna vore de af två slag: vikarierande och extra lärarinnor. För de senare skulle — då hänsyn ur anslagssynpunkt endast borde tagas till de kompetenta — krävas en höjning för hvar och en från 1,400 till 1,600 eller med 200 kronor. För hvar och en af vikarierna skulle likaledes krävas en höjning med 200 kronor, men då tjänstgöringspenningarna enligt öfverstyrelsens förslag skulle ökas från nu fastställda 500 kronor till 600 kronor, behöfdes endast en höjning för hvar och en med 100 kronor.

Då emellertid numera, efter samskolornas fullständigt genomförda ombildning, extra lärarinnor förordnades mycket sparsamt — för höstterminen 1911 hade endast ett sådant förordnande förekommit — samt då den ökade kostnaden för de vikarierande lärarinnorna vore omöjlig att med någon säkerhet beräkna och i hvarje fall måste blifva jämförelsevis obetydlig, vore någon anslagshöjning med hänsyn till de extra ordinarie samskolelärarinnornas löneförbättring för närvarande icke behöfelig.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställde öfverstyrelsen i underdånighet, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels medgifva, att för lärarinnorna vid statens samskolor måtte bestämmas följande löneförmåner, att utgå från och med år 1913:

för *första lärarinna*: två lönegrader, med rätt till ålderstillägg enligt hittills gällande bestämmelser, å 1) 1,600 kronor, 2) 2,100 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 900 kronor;

för *lärarinna*: två lönegrader, med rätt till ålderstillägg enligt hittills gällande bestämmelser, å 1) 1,400 kronor, 2) 1,900 kronor, jämte tjänstgöringspenningar å 600 kronor;

för *extra ordinarie lärarinna*: ett årligt arvode å 1,600 kronor;

dels och för nämnda ändamål höja det ordinarie reservationsanslaget till de allmänna läroverken med 22,000 kronor.

Den af öfverstyrelsen återopade tabellen torde såsom bilaga få fogas vid detta protokoll.

Departementschefen.

Den framställning, för hvilken jag nu redogjort, är, synes det mig, värd synnerligt behjärtande. De löneförmåner, som för närvarande utgå

till lärarinnorna vid statens samskolor, äro uppenbarligen alltför låga i betraktande af den utbildning, som kräves för dessa befattningshafvare, och den ofta nog mycket fordrande tjänstgöring, som är dem ålagd. Huru ogynnsamt ställda dessa lärarinnor faktiskt äro i jämförelse med andra liknande befattningshafvare med ungefärligen samma utbildning och tjänstgöringsskyldighet, visar läroverksöfverstyrelsens af mig nyss omförmälda skrifvelse, där öfverstyrelsen anställt jämförelse med lärarinnorna vid de kommunala mellanskolorna. [116.]

Huru ofördelaktigt för skolorna och därigenom för staten det nuvarande förhållandet är, framgår med all tydlighet af läroverksöfverstyrelsens framställning och särskildt af den öfverstyrelsens skrifvelse bifogade tabellen. Af denna inhämtas, dels att antalet sökande till de lediga lärarinneplatserna varit synnerligen lågt, dels att åtskilliga dylika platser måst gång efter annan ledigförklaras, emedan ingen kompetent sökande anmält sig. Ytterligare ber jag få erinra om öfverstyrelsens uppgift, att ej mindre än 46,6 % d. v. s. i det närmaste hälften af de hittills tillsatta lärarinnorna saknat behörighet och därför begärt och erhållit dispens. Det är tydligt, att en dylik sakernas ordning ej bör få fortgå. En höjning af samskolelärarinnornas löner torde därför vara nödig och äfven kunna kraftigt bidra till afhjälpan af missförhållandet.

I likhet med öfverstyrelsen har jag den uppfattningen, att likställighet i lönehänseende borde åvägabringas mellan lärarinnorna vid statsskolorna och vid de kommunala mellanskolorna. Jag går härvid till och med så långt, att jag anser det med skäl kunna ifrågasättas, huruvida ej de förras löneförmåner helt enkelt borde göras *i alla afseenden öfverensstämmande* med de senares. En sådan åtgärd har emellertid ej nu blifvit af öfverstyrelsen ifrågasatt, och jag anser en löneförbättring för statsskolornas lärarinnor så behöflig, att jag ej vill låta den försenas af de utredningar, hvilka genomförandet af den fulla likställigheten mellan de båda lärarinnekårerna måste förutsätta.

Af öfverstyrelsen har föreslagits, att det *ordinarie* reservationsanslaget till de allmänna läroverken skulle höjas för beredande af den ifrågasatta löneregleringen. Detta synes mig emellertid ej vara lämpligt. Frågan om en allmän revision af läroverkslärarnas, de manliga och de kvinnliga, löner är, som bekant, för närvarande aktuell och torde ej i längden kunna undanskjutas. Det torde då vara olämpligt att gå en dylik åtgärd i förväg genom att nu företaga en partiell men definitiv lönereglering. Ytterligare ett spörsmål, som på det närmaste sammanhänger med lärarinnornas lönefråga, har under den sista tiden framkommit, nämligen frågan om rätta för-

hållandet mellan aflöningen för manlig och för kvinnlig lärare. Denna lika viktiga som invecklade frågas afgörande kan ju hafva ett väsentligt inflytande på en *slutgiltig* lösning af samskolelärarinnornas lönefråga. Af nu nämnda skäl anser jag det lämpligt att nu begära det för lönetillägg behöfliga anslaget på extra stat.

Hvad beträffar storleken af det ifrågasatta tillfälliga lönetillägget och den därför nödiga summan ber jag att få hänvisa till öfverstyrelsens förut omnämnda förslag och beräkning, som jag biträder. Af densamma framgår, att ett belopp af 28,500 kronor kräfves för ändamålet. Med hänsyn till kommunernas — Haparanda undantagen — skyldighet att bidraga till lärarpersonalens aflöning blir, såsom öfverstyrelsen erinrat, det belopp, som bör äskas hos Riksdagen, 21,750 kronor. För hvarje befattningshafvare torde, då den nuvarande proportionen mellan lön och tjänstgöringspenningar bör i det hela bibehållas, $\frac{2}{3}$ af henne tillkommande 500 kronor böra anses utgöra lön och $\frac{1}{3}$ tjänstgöringspenningar.

För de extra ordinarie lärarinnornas löneförbättring behöfver ej anslag begäras.

På grund af hvad jag anfört, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Nytt anslag.

att medgifva, att utöfver de ordinarie första lärarinnor och lärarinnor vid statens samskolor å stat tillkommande löneförmånerna, må för år 1913 till en hvar af nämnda befattningshafvare såsom tillfällig löneförbättring utgå ett belopp af 500 kronor, däraf $\frac{2}{3}$ skola anses utgöra lön och $\frac{1}{3}$ tjänstgöringspenningar, äfvensom att till extra ordinarie ämneslärarinnor må utöfver redan stadgade arfvoden för samma år utgå tilläggsarfvode till ett belopp af 200 kronor för hvar och en sådan med full kompetens samt 400 kronor för hvarje dylik lärarinna utan berörda kompetens, samt

att för bestridande af statsverkets andel i kostnaden för tillfällig löneförbättring åt ifrågavarande ordinarie lärarpersonal på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 21,750 kronor.

[117.]

Extra och
vikarierande
lärare.

I det gemensamma ordinarie reservationsanslaget för de allmänna läroverken ingår ett anslag, afsedt till arfvoden åt extra lärare och vikarier samt för oförutsedda behof och uppgående till 200,000 kronor. Under en följd af år har dessutom måst å extra stat beredas anslag till arfvoden åt *extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken*, enär nyssnämnda ordinarie anslag ej varit tillräckligt härför. Det belopp, som till dylika

arfvoden är på extra stat för år 1912 uppfördt, utgör 124,000 kronor. Härvid bör jag erinra, att Kungl. Maj:t föreslog 1911 års Riksdag att för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag å 134,000 kronor, men att sedan Riksdagen, med anledning af en inom Andra kammaren väckt motion, anvisat medel för upprättande vid de allmänna läroverken från och med den 1 januari 1912 af 5 nya adjunktstjänster, Riksdagen ansåg, att nyssnämnda extra anslag kunde minskas med en summa motsvarande de till 5 extra lärare utgående arfvodena, eller med 10,000 kronor, alltså till 124,000 kronor. Sistnämnda summa beviljades af Riksdagen.

Öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk har i sin skrifvelse den 30 september 1911 angående läroverkens anslagsbehof för år 1913 gjort framställning om anslag för nu berörda ändamål. Öfverstyrelsen meddelar därvid, att 130 extra ämneslärare voro förordnade vid de allmänna läroverken höstterminen 1911. Dessutom voro vid dessa läroverk anställda timlärare med en tjänstgöringsskyldighet af tillsammans 153 veckotimmar, motsvarande ungefär 7 extra lärare, hvarför hela antalet sådana lärare kunde sägas utgöra 137. Denna siffra anger det antal, som af öfverstyrelsen på förhand beräknades motsvara behofvet för sagda termin och som låg till grund för Kungl. Maj:ts framställning till 1911 års Riksdag. Härvid beräknades den behöfliga ökningen i antalet extra lärare höstterminen 1911, jämfördt med motsvarande antal höstterminen 1910, utgöra 10.

Öfverstyrelsen har — för att kunna angifva storleken af det nödiga extra anslaget — i sin skrifvelse gjort en undersökning om behofvet af extra lärare för höstterminen 1912.

Därvid vore, säger öfverstyrelsen, först att beakta, att af de 13 nya ämneslärartjänster, till hvilkas upprättande från och med den 1 januari 1909 Riksdagen anvisat medel, en tjänst, nämligen en adjunktstjänst vid högre allmänna läroverket i Linköping, fortfarande vore obesatt och sålunda för närvarande ersattes af en extra lärare. Beträffande sistnämnda tjänst ville öfverstyrelsen erinra därom, att Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 20 januari 1911 medgifvit staden Linköping förnyadt anstånd, denna gång intill slutet af år 1911, med lämnande af upplysning i fråga om stadens villighet att ikläda sig de uppställda villkoren angående byggnadsskyldighet för högre allmänna läroverket i Linköping. Uppfyllandet af dessa villkor kräfdes för upprättandet af nämnda ordinarie befattning. Då anledning funnes förvänta, att nämnda tjänst komme att före höstterminen 1912 upprättas antingen vid nyssnämnda läroverk eller något annat allmänt läroverk, som Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt bestämma, i händelse staden Linköping icke antoge förenämnda villkor, syntes ifrågavarande tjänst böra upptagas bland de vid läroverken höstterminen 1912 befintliga ordinarie lärartjänsterna.

Vidare hade, såsom förut nämnt, 1911 års Riksdag anvisat erforderliga medel för upprättande från och med den 1 januari 1912 af 5 nya adjunktstjänster att på de olika läroverken fördelas på sätt Kungl. Maj:t bestämde. Nämnda 5 tjänster — om hvilkas upprättande Kungl. Maj:t den 31 augusti 1911 meddelat föreskrift — borde

[117.] då äfven medräknas bland de vid de allmänna läroverken under höstterminen 1912 disponibla ämneslärartjänsterna.

Af det nu anförda framginge, att antalet ordinarie ämneslärartjänster höstterminen 1912 skulle komma att utgöra 6 flera än höstterminen 1911, hvarför antalet extra lärare af denna anledning borde kunna minskas med 6. Nu måste det emellertid förväntas, att lärjungeantalets alltjämt fortgående ökning skulle göra det nödvändigt att för läsåret 1912—1913, liksom fallet varit under en längre följd af år, upprätta nya parallellafdelningar vid åtskilliga läroverk. Det så väl härigenom som äfven af andra orsaker, såsom ökning af undervisningstimmarnas antal i följd af laborationsöfningars anordnande eller behöfligheten att vid ett eller annat läroverk, där lärarnas arbete varit särskildt betungande, något minska tjänstgöringskyldigheten, framkallade behovet af lärarkrafternas ökning borde för höstterminen 1912 uppskattas till samma antal extra lärare som för höstterminen 1911 och flera föregående höstterminer, nämligen 10. Sammanställdes detta med hvad nyss nämnts angående minskningen af extra lärarnas antal i följd af upprättandet af nya ordinarie lärartjänster, framginge, att ökningen i antalet extra lärare för höstterminen 1912 kunde beräknas till 4 och att sålunda det behöfliga antalet extra lärare för nämnda termin skulle uppgå till 141.

Såsom på aunnat ställe i öfverstyrelsens skrifvelse angående riksdagspetita närmare angäfvades, hade öfverstyrelsen gjort framställning om aflåtande till Riksdagen af nådig proposition angående upprättande vid de allmänna läroverken under år 1913 af 17 nya ordinarie lärartjänster, nämligen 11 från och med den 1 januari och 6 från och med den 1 juli 1913. För den händelse anslag till nämnda lärartjänster skulle komma att beviljas, skulle härigenom extra lärarnas antal under vårterminen 1913, hvilket antal, om inga nya tjänster sagda termin inrättades, komme att vara detsamma som höstterminen 1912, nämligen 141, komma att minskas med lika många som antalet från och med den 1 januari 1913 nyupprättade ordinarie lärartjänster. Då det emellertid vore ovisst, huruvida ifrågakvarande nya lärartjänster komme till stånd, hade öfverstyrelsen vid sina beräkningar icke tagit hänsyn till nämnda tjänster, utan beräknat extra lärarnas antal för vårterminen 1913 till det nyssnämnda antalet 141.

Hvad beträffade höstterminen 1913 kunde antagas, att lärjungeantalets fortgående ökning måste såsom vanligt medföra en ökning af antalet extra lärare för sagda termin. Uppskattades ökningen äfven denna gång till 10, skulle extra lärarnas antal höstterminen 1913 alltså, då hänsyn icke toges till eventuellt nya tjänster, som kunde komma att upprättas från och med den 1 juli 1913, utgöra 151. Aflöningen för 141 under vårterminen och 151 under höstterminen anställda lärare motsvarade ungefärligen aflöningen under hela året 1913 för 146 sådana lärare.

Det af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1911 års Riksdag beräknade extra anslagsbehovet för nu ifrågakvarande ändamål, utgörande 134,000 kronor, hade utgått från antagande af 142 extra lärare under år 1912.

Sedan emellertid, såsom redan blifvit nämnt, 1911 års Riksdag beviljat medel för upprättande från och med den 1 januari 1912 af 5 nya adjunktstjänster, hade det äskade anslaget, 134,000 kronor, kunnat minskas med arvodet för 5 extra lärare eller med 10,000 kronor till 124,000 kronor, hvilken summa af nyssnämnda Riksdag beviljats.

Till grund för sistnämnda summa låge alltså ett beräknadt antal extra lärare, som vore 5 mindre än det antal extra lärare, nämligen 142, som af Kungl. Maj:t beräknats för år 1912. Med hänsyn till det af Riksdagen för år 1912 beviljade anslaget å

124,000 kronor kunde sålunda det för år 1912 beräknade antalet extra lärare anses uppgå till 137.

[117.]

Enligt ofvan angifna grunder skulle antalet extra lärare för år 1913 beräknas blifva 146, sålunda 9 mera, än som i fråga om det af Riksdagen anvisade anslaget beräknats för år 1912. Man skulle alltså öka sistberörda belopp, 124,000 kronor, med årsaföningen för 9 extra ämneslärare, eller, efter 2,000 kronor för hvar och en, med 18,000 kronor. Det behöfliga anslagsbeloppet skulle då utgöra 142,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställde öfverstyrelsen i underdånighet, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till arfvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 142,000 kronor.

Departementschefen.

Såsom framgår af min nu lämnade redogörelse för läroverksöfverstyrelsens framställning, har öfverstyrelsen vid sin beräkning af behovet af extra lärare för vårterminen 1913 och höstterminen 1913 utgått från den möjligheten, att inga nya ordinarie lärartjänster skulle under år 1913 tillkomma. Emellertid har jag nyss under punkt 32, i öfverensstämmelse med öfverstyrelsens i dess nyssberörda skrifvelse gjorda framställning, föreslagit Kungl. Maj:t att till Riksdagen aflåta nådig proposition om upprättandet af dels 6 lektors- och 5 adjunktsbefattningar från och med den 1 januari 1913, dels ock en lektors- och 5 adjunktsbefattningar från och med den 1 juli 1913. Under förutsättning af Riksdagens bifall härtill skulle sålunda antalet extra lärare minskas under vårterminen 1913 med 11 och under höstterminen 1913 med ytterligare 6. Det behöfliga antalet extra lärare skulle i sådant fall uppgå till 130 under vårterminen 1913 och till 134 under höstterminen 1913, motsvarande ungefärligen 132 sådana lärare under hela året 1913. Den summa, som af öfverstyrelsen begärts för extra och vikarierande lärare på extra stat för år 1913, eller 142,000 kronor, skulle följaktligen kunna minskas med ett belopp, motsvarande skillnaden i aföningen för det af öfverstyrelsen beräknade extra lärarantalet 146 och det nyss angifna antalet 132, d. v. s., efter ett årsarfvode af 2,000 kronor för 14 extra lärare, med 28,000 kronor. Det för år 1913 erforderliga anslaget stannade i dylikt fall vid 114,000 kronor.

Af de 17 nya ämneslärarbefattningar, om hvilkas upprättande jag nyss gjort framställning, äro 6 afsedda att upprättas först från och med den 1 juli 1913. Därigenom uppstår för förra hälften af år 1913 en besparing för läroverksanslaget af 9,500 kronor, med hvilken summa det nu beräknade extra anslaget å 114,000 kronor för extra och vikarierande lärare, såsom jag förut erinrat, bör minskas. Det slutliga beloppet af detta anslag skulle alltså uppgå till 104,500 kronor.

På grund af hvad jag nu anfördt tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

Minskadt
anslag.

att till arfvoden åt extra och vikarierande lärare vid de allmänna läroverken på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 104,500 kronor.

[118.] Af hvad under punkt 109 i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastik-
 Extra arfvoden åt
 arfvoden åt
 tecknings-
 lärare vid de
 allmänna
 läroverken.
 ärenden den 13 januari 1911 anförts framgår, hurusom ordinarie anslaget till *extra arfvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken* alltifrån 1904 års lönereglering småningom i olika poster ökats och blifvit från och med år 1911 i stat upptaget med ett från 108,500 kronor till 110,700 kronor ökad belopp. Utom detta ordinarie anslag utgår för år 1912 ett af 1911 års Riksdag beviljad anslag å extra stat till belopp af 13,000 kronor.

Redan för läsåret 1910—1911 hade det visat sig nödigt att anvisa särskilda medel till extra arfvoden åt lärare i teckning. I skrifvelse den 8 juni 1910 hade läroverksöfverstyrelsen anført, att kostnaden för den genom då gjorda förändringar uppkomna extra undervisningen i teckning och väl-skrifning under nämnda läsår skulle utgöra 113,580 kronor. På ordinarie stat hade 1908 års Riksdag till ifrågavarande ändamål uppfört 108,500 kronor, hvilken summa 1910 års Riksdag ökat med 2,200 kronor; af detta sistnämnda belopp skulle på vårterminen 1911 komma en summa af ²¹/₃₉ af 2,200 kronor eller 1,184 kronor. För ifrågavarande extra arfvoden fanns sålunda disponibelt för läsåret 1910—1911 ett sammanlagdt belopp af 109,684 kronor, hvadan ett belopp af 3,896 kronor eller i rundt tal 4,000 kronor då erfordrades utöfver det ordinarie anslaget. Denna sist-nämnda summa blef genom nådigt beslut den 23 juni 1910 af Kungl. Maj:t anvisad att utgå af besparingarna å reservationsanslaget till de all-männa läroverken.

I skrifvelse den 12 maj 1911 har öfverstyrelsen vidare framhållit, att vid pröfning af de inkomna förslagen till extra undervisningstimmar i teckning och väl-skrifning under läsåret 1911—1912 öfverstyrelsen funnit det erforderliga antalet af nämnda timmar utgöra 1,304 — innebärande en ökning från föregående läsår med 42 timmar. Ökningen berodde dels på upprättandet af nya läsafdelningar i följd af lärjungantalets tillväxt, dels därpå, att antalet väl-skrifningstimmar, som öfverlämnats åt tecknings-läraren, ökats särskildt vid samskolorna, hvarjämte ytterligare några tim-mar anslagits åt undervisning i frivillig teckning vid läroverken. Vidare hade öfverstyrelsen i sistnämnda skrifvelse anført, att kostnaden för ofvannämnda extra undervisning i teckning och väl-skrifning utgjorde efter ett medelpris af 90 kronor för veckotimme 117,360 kronor. I 1911 års riksstat hade, såsom förut nämnts, uppförts till extra arfvoden åt teck-

ningslärare 110,700 kronor, och på extra stat för år 1912 hade 1911 års Riksdag för samma ändamål anslagit 13,000 kronor, hvaraf på vårterminen 1912 skulle komma omkring $2\frac{1}{39}$ af 13,000 kronor eller i rundt tal 7,000 kronor. Under läsåret 1911—1912 funnes alltså för ifrågavarande extra arfvoden disponibelt ett sammanlagdt belopp af i rundt tal 117,400 kronor, hvilken summa vore tillfyllest för det afsedda ändamålet. Enligt nådigt beslut den 16 juni 1911 medgaf därefter Kungl. Maj:t, att ett belopp af högst 117,400 kronor finge af därtill anslagna medel utgå för extra tjänstgöring af teckningslärare vid de allmänna läroverken.

I sin förut nämnda skrifvelse angående riksdagspetita den 30 september 1911 har nu öfverstyrelsen yttrat sig rörande de medel, som utöfver det å ordinarie stat från och med år 1911 beviljade anslaget kunna å extra stat erfordras under år 1913 till fyllande af förevarande behof af undervisningstimmar i teckning och välskrifning, samt gjort framställning i anledning häraf.

Öfverstyrelsen erinrar till en början om det af 1911 års Riksdag på extra stat för år 1912 uppförda anslaget å 13,000 kronor till extra arfvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken och anför därefter:

Den öfverflyttning till teckningslärarna af välskrifningstimmar, som förut omnämnts, syntes böra försiggå i enlighet med den plan för nämnda ändamål, som öfverstyrelsen i sin underdåniga skrifvelse den 30 september 1910 angående riksdagspetita framlagt och angående hvilken föredragande departementschefen i sitt yttrande till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1910 uttalat, att man icke kunde jäfva antagligheten och lämpligheten af de af öfverstyrelsen i berörda skrifvelse gjorda beräkningarna rörande storleken af det för år 1912 behöfliga extra anslaget till ifrågavarande ändamål. Enligt denna plan skulle i första rummet till teckningslärarna öfverlämnas alla de välskrifningstimmar vid samskolorna, hvilka icke blifvit sålunda öfverflyttade, eller 32 timmar samt af sådana välskrifningstimmar vid de högre läroverken och realskolorna förslagsvis en fjärdedel eller 39 timmar. Dessutom beräknades teckningstimmar behöfva ökas på grund af inrättandet af nya läsafdelningar, hvilken ökning, med utgångspunkt från förhållandena under år 1910, beräknades år 1912 uppgå till 28 timmar. Sammanlagdt skulle alltså på grund af här anförda beräkningar de extra undervisningstimmar i teckning och välskrifning för år 1912 ökas med 99 timmar.

Förenämnda plan för öfverflyttning till teckningslärarna af välskrifningstimmar hade redan under läsåret 1911—1912 till en del kunnat genomföras. Af ofvannämnda anslag å 13,000 kronor för år 1912 kunde nämligen en del disponeras redan för nyssnämnda läsår, nämligen den del som belöpte sig på vårterminen 1912. I anledning af underdånig framställning af öfverstyrelsen den 12 maj 1911 hade också Kungl. Maj:t medgifvit, att för ifrågavarande ändamål finge af därtill anslagna medel för läsåret 1911—1912 utgå ett belopp af 117,400 kronor, af hvilka medel alltså, enär det ordinarie anslaget utgjorde 110,700 kronor, 6,700 kronor utginge af ofvannämnda för år 1912 beviljade extra anslag. Härvid vore dock

[118.] att märka, att af sistnämnda summa, 6,700 kronor, en summa af 4,000 kronor måste beräknas motsvara det belopp, hvarmed förevarande anslag för läsåret 1910—1911 öfverskridits, och som af Kungl. Maj:t enligt nådigt beslut den 22 juni 1910 anvisats för nyssnämnda läsår, men fortfarande behöfdes för ifrågavarande ändamål äfven under läsåret 1911—1912. Den del af ofvannämnda anslagsökning, 6,700 kronor, som verkligen kunde anses tillhöra sistnämnda läsår, utgjorde sålunda 2,700 kronor.

I ökningen af de anslagna medlen under läsåret 1911—1912 borde äfven medräknas en del af höjningen af det ordinarie anslaget för år 1911, 2,200 kronor, som belöpte sig på höstterminen 1911 och beräknats utgöra 1,070 kronor.

Den sammanlagda anslagsökningen för läsåret 1911—1912 uppginge alltså i verkligheten till 3,770 kronor.

Den ofvannämnda planen för välskrifningsundervisningens anordnande hade sålunda, som nämnts, endast till en del kunnat genomföras under läsåret 1911—1912 och kunde först under läsåret 1912—1913 komma till ett mera fullständigt genomförande. En nödvändig förutsättning för att detta skulle blifva möjligt vore emellertid, att det för år 1912 beviljade extra anslaget å 13,000 kronor äfven komme att utgå under år 1913.

Öfverstyrelsen ansåge sig därjämte böra framhålla, att det skulle kunna ifrågasättas, att man, sedan förenämnda plan blifvit fullständigt genomförd, borde vidare fortgå på den inslagna vägen och ytterligare öfverlämna välskrifningstimmar till teckningslärarna. Enligt meranämnda plan skulle nämligen vid högre läroverk och realskolor endast en fjärdedel af de välskrifningstimmar, som läsåret 1910—1911 uppehölls af ämneslärare och då utgjorde 156, blifva på nämnda sätt öfverflyttade. Ehuru sålunda äfven efter genomförande af sagda plan beträffande uppehållande af välskrifningsundervisningen en icke obetydlig del af nämnda undervisning fortfarande komme att bestridas af ämneslärare, funne öfverstyrelsen dock lämpligt, att resultatet af nu beslutade förändringar i ifrågavarande afseende afvaktades, innan nya åtgärder i ofvan antydda riktning vidtoges. Någon höjning i det för år 1912 beviljade extra anslaget å 13,000 kronor ansåge sålunda öfverstyrelsen icke vara med hänsyn till nu anförda omständigheter för budgetåret 1913 af behovet påkallad.

Icke heller syntes den ökning i teckningstimmarernas antal, som skulle kunna erfordras i följd af anordnandet af nya läsafdelningar, hvilkas antal under läsåret 1911—1912 vore jämförelsevis litet, behöfva föranleda någon särskild höjning af nämnda anslag för år 1913.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställde öfverstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till extra arfvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken för budgetåret 1913 å extra stat bevilja ett anslag å 13,000 kronor.

Departementschefen.

Såsom af öfverstyrelsens skrifvelse framgår, kan den ofvannämnda planen för välskrifningsundervisningens anordnande under läsåret 1912—1913 komma till ett mera fullständigt genomförande, under förutsättning att erforderliga medel härtill förefinnas. För den framlagda planens fullföljande bör för år 1913 samma extra anslag som för år 1912 anvisas.

Jag får alltså tillstyrka, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till extra arfvoden åt teckningslärare vid de allmänna läroverken på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 13,000 kronor.

I underdånig skrifvelse den 8 mars 1909 har öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk framlagt en plan för ordnande af undervisningen i musik vid nämnda läroverk, för hvars genomförande skulle krävas en höjning af det ordinarie anslaget till extra arfvoden åt musiklärare från 8,000 kronor till 19,000 kronor eller med 11,000 kronor. Anslaget skulle enligt öfverstyrelsens mening erhålla karaktären af förslagsanslag. Anslagsökningen berodde på att antalet extra timmar, hvilket enligt nu gällande bestämmelser i nådig kungörelse den 27 augusti 1904 är bestämdt till högst 3 vid hvarje läroverk, enligt öfverstyrelsens förslag ej skulle hållas under eller vid något maximitäl utan skulle regleras med hänsyn till lärjungeantalet.

[119.]

Extra
arfvoden åt
musiklärare.

Förslaget innebar i öfrigt ingen ändring i de genom nämnda kungörelse musiklärarna tillerkända aflöningsförmånerna. Dessa utgöra för musiklärare vid realskola i tre lönegrader 550, 650 och 750 kronor samt för musiklärare vid högre allmänt läroverk i fyra lönegrader 1,100, 1,300, 1,500 och 1,700 kronor. För dessa aflöningar äro musiklärarna skyldiga att tjänstgöra vid realskola 6 timmar i veckan och vid högre allmänt läroverk 12 timmar i veckan. Den härtill eventuellt kommande ersättningen för ofvannämnda extra tjänstgöring utgår efter 80 kronor i första, 95 kronor i andra, 110 kronor i tredje och 125 kronor i fjärde lönegraden, allt för veckotimme räknadt.

Öfver läroverksöfverstyrelsens nyssberörda framställning hafva musikaliska akademien och statskontoret yttrat sig, hvarjämte svenska musiklärarsällskapet i ärendet ingifvit en underdånig skrift.

Å. musiklärarnas vid de allmänna läroverken vägnar hafva vidare musikläraren vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm Erik Åkerberg m. fl. i början af år 1911 inkommit med en underdånig skrifvelse angående vidtagande, i samband med en väntad revision af ämneslärarnas vid de allmänna läroverken löneförmåner — fråga härom är genom flera petitioner väckt — af ny lönereglering för musiklärarna därstädes.

I anledning af denna skrifvelse har öfverstyrelsen den 6 juni 1911 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande, därvid öfverstyrelsen framställt förslag i berörda afseende.

Om detta sitt utlåtande och förslag samt om sin framställning i skrif-

[119.] velsen den 8 mars 1909 har öfverstyrelsen i sin skrifvelse den 30 september 1911 angående riksdagspetita erinrat.

Frågan om den påyrkade löneregleringen på ordinarie stat för musiklärarna vid de allmänna läroverken torde lämpligen tagas i öfvervägande i samband med nyssnämnda fråga om en revision af lönebestämmelserna för dessa läroverks ämneslärare — en fråga som särskildt med hänsyn till dess samband med åtskilliga andra spörsmål ej kan föreläggas 1912 års Riksdag. Möjligheten häraf har läroverksöfverstyrelsen förutsatt och i sin redan omförmälda skrifvelse den 30 september 1911 gjort en supplerande framställning, afseende att bereda ett *extra anslag* för år 1913 till extra arfvoden åt musiklärarna.

I detta afseende har öfverstyrelsen anført:

»Sedan anslaget å ordinarie stat till extra arfvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken af 1904 års Riksdag bestämts till 4,500 kronor, blef detta anslag af 1908 års Riksdag höjdt till 8,000 kronor.

Vid beräkning af det erforderliga antalet undervisningstimmar i musik för läsåret 1911—1912 har öfverstyrelsen emellertid funnit nämnda anslag icke vara tillräckligt för beredande af det minsta antal sådana timmar, som, på grund af de från rektorerna inkomna framställningar härom, kunde anses vara behöfligt under sagda läsår. Efter underdånig framställning af öfverstyrelsen den 12 maj 1911 har därför Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 16 juni 1911 funnit godt medgifva, att utöfver det ordinarie anslaget finge under läsåret 1911—1912 för ifrågavarande ändamål utgå af besparingarna å reservationsanslaget till de allmänna läroverken ett belopp af högst 2,300 kronor.

Då emellertid ifrågavarande behof af ökad anslag till extra undervisningstimmar i musik icke är af tillfällig natur utan torde komma att blifva ett framdeles återkommande kraf, anser öfverstyrelsen lämpligt, att för tillgodoseende af sagda behof måtte anlitas en liknande utväg, som af Kungl. Maj:t och Riksdagen för år 1912 tillämpats, utom beträffande anslag till extra och vikarierande ämneslärare äfven ifråga om anslag till extra arfvoden åt teckningslärare, nämligen att man jämte det ordinarie anslaget till extra arfvoden må vid behof hafva att tillgå ett efter omständigheterna afpassadt extra anslag.»

Efter att hafva erinrat om sitt i skrifvelse den 8 mars 1909 framställda förslag till plan för musikundervisningen vid de allmänna läroverken fortsätter öfverstyrelsen:

»För att redan nu i någon mån tillgodose det behof af förbättringar ifråga om musikundervisningen, som framhålles i öfverstyrelsens förenämnda förslag, har öfverstyrelsen ansett sig böra för innevarande år bevilja någon höjning i undervisningstimmarnas antal. Särskildt föranledes detta af lärjungeantalets tillväxt och behovet att i följd häraf öka sångafdelningarnas antal. Därjämte har tillgodoseendet af instrumentalmusiken, särskildt vid realskolorna, medfört någon ökning af musiktimmarna. För innevarande läsår har öfverstyrelsen ansett sig endast kunna bevilja ungefär hälften af det timantal, som begärts i framställningarna från rektorerna. Öfverstyrelsen anser emellertid önskvärdt, att medel måtte beredas för att i något större utsträckning till-

godose ifrågavarande undervisningsbehof och tillåter sig nu, liksom i en liknande framställning, afseende år 1911, i sammanhang härmed erinra om föredragande departementschefens uttalande i denna fråga till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1908: 'Då det är en af skolans icke minst viktiga uppgifter att främja lärjungarnas håg för förädlande sysselsättningar, anser jag, att det stigande intresse för musik och sång, som förefinnes bland läroverkens ungdom, bör uppmuntras. Och då å andra sidan gällande bestämmelser lägga hinder i vägen för att musikundervisningen tillvällar sig för stort utrymme på skolans arbetsplan, anser jag mig kunna och böra biträda öfverstyrelsens ifrågavarande förslag'.

Öfverstyrelsen redogör härefter för gällande bestämmelser om musiklärarnas tjänstgöringsskyldighet och aflöningsförmåner, hvilka bestämmelser äro i det föregående af mig omförmälda. Härefter yttrar öfverstyrelsen:

»Hvad beträffar det belopp, som utöfver det ordinarie anslaget kan anses vara erforderligt till extra arfvoden åt musiklärare för budgetåret 1913, bör först tagas i beräkning den summa å 2,300 kronor, hvarmed det ordinarie anslaget öfverskridits under innevarande läsår 1911—1912. För sistlidet läsår 1910—1911 utgjorde motsvarande belopp 1,000 kronor. Hvad beträffar den anslagsökning å 1,300 kronor, som föranleddes af stegringen i musiktimmarnas antal under läsåret 1911—1912, så utgör denna ungefär hälften af den höjning i anslaget, som skulle erforderats, i händelse alla de begärda musiktimmarna för läsåret 1911—1912 skulle beviljats. Den af öfverstyrelsen för sistnämnda läsår beviljade ökning i musiktimmarnas antal utgjorde, liksom för läsåret 1910—1911, 14 timmar. Det torde vara anledning antaga, att åtminstone under de två närmaste läsåren en liknande ökning skall visa sig blifva behöflig, isynnerhet som ifrågavarande extra undervisningstimmar endast vid 18 af rikets 77 allmänna läroverk uppgå till det medgifna maximum, 3 timmar, och vid 21 läroverk för närvarande ingen sådan extra tjänstgöring för musikläraren förekommer.

Då kostnaden för 14 extra timmar i musik efter ett medelpris af 90 kronor för veckotimme utgör 1,260 kronor, torde med hänsyn till ofvan anförda omständigheter det för läsåret 1912—1913 behöfliga extra anslaget böra ökas med 1,260 kronor utöfver det för läsåret 1911—1912 erforderliga anslaget 2,300 kronor och sålunda sättas till 3,560 kronor. I betraktande af sannolik ökning af ifrågavarande undervisningstimmar äfven under läsåret 1913—1914, för hvilka kostnaden till en del faller på höstterminen 1913, synes ifrågavarande extra anslag för budgetåret 1913 böra beräknas till 4,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får öfverstyrelsen i underdånighet hemställa, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att, utöfver nu utgående ordinarie anslag å 8.000 kronor till extra arfvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken, för år 1913 å extra stat bevilja ett anslag å 4,000 kronor.»

Såsom synes är i detta ärende ej fråga om ökning af nu tillåtna maximiantalet af extra tjänstgöringstimmar för musiklärarna.

Departementschefen.

Hvad öfverstyrelsen anført föranleder mig tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Nytt anslag.

att till extra arfvoden åt musiklärare vid de allmänna läroverken på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 4,000 kronor.

[120.] År 1911 medgaf Riksdagen, att till skolläkare vid allmänna läroverk finge såsom ersättning för dem i nämnda egenskap åliggande göromål, förutom det redan förut af statsmedel och af läroverkets ljus- och vedkassa utgående arfvodet, af statsmedel utgå ytterligare ett belopp, motsvarande 1 krona för hvarje under höstterminen vid läroverket närvarande lärjunge, samt anvisade för detta ändamål på extra stat för år 1912 ett belopp af 23,000 kronor. För ändamålet har förut ett något lägre belopp utgått.

Nu har öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk i skrifvelse den 30 september 1911 hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes hos Riksdagen göra framställning om beviljande för år 1913 af ett lika stort belopp för enahanda ändamål, och tillstyrker jag, som finner beloppet fortfarande vara af nöden, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att medgifva, att till skolläkare vid allmänna läroverk må såsom ersättning för dem i nämnda egenskap åliggande göromål, förutom det redan förut af statsmedel och af läroverkets ljus- och vedkassa utgående arfvodet, utgå ytterligare ett belopp, motsvarande 1 krona för hvarje under höstterminen vid läroverket närvarande lärjunge, samt att för detta ändamål på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 23,000 kronor.

[121.] Den nu gällande stadgan angående profår för behörighet till ordinarie ämneslärartjänster vid rikets allmänna läroverk utfärdades af Kungl. Maj:t i nådig kungörelse den 2 juni 1905. Till upprätthållande af *profårskurserna* är under det stora reservationsanslaget till de allmänna läroverken uppfördt ett ordinarie anslag å 30,500 kronor under rubriken: till praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken. Fördelningen af anslaget har beräknats på följande sätt:

till de fem föreståndarna för den praktiska profårskursen, efter	
1,500 kronor till hvar	7,500: —
» föreståndarna för de teoretiska profårskurserna i Uppsala och Lund, efter 1,500 kronor till hvardera	3,000: —
» föreståndaren för den teoretiska profårskuren i Stockholm	2,000: —
» handledning af lärarkandidaterna i de särskilda ämnena	18,000: —
Summa kronor	30,500: —

Sedan genom Riksdagens beslut en professur i pedagogik vid universitetet i Uppsala från och med år 1908 blifvit upprättad och innehafvaren af denna tjänst fått sig ålagdt att jämväl förestå den teoretiska profårskursen vid läroverket i Uppsala, har af nämnda anslag besparats ett belopp, motsvarande det förut utgående arfvodet åt föreståndaren för sistnämnda kurs, eller 1,500 kronor. Detta belopp har emellertid enligt Riksdagens anvisning tagits i anspråk för annat ändamål. Därmed förhåller sig på följande sätt.

Enär det visat sig, att under åtskilliga år ett väsentligt större antal lärarkandidater anmält sig till genomgående af profårskurs, än som kunnat mottagas vid de fem läroverk, där dylik kurs dittills varit anordnad, föreslog Kungl. Maj:t 1909 års Riksdag att för upprätthållande af en ny profårskurs vid högre realläroverket i Göteborg på extra stat för år 1910 bevilja ett anslag af 6,600 kronor. Däraf beräknades till arfvode åt föreståndaren för den praktiska kursen 1,500 kronor, till arfvode åt föreståndaren för den teoretiska kursen 1,500 kronor samt till arfvode för handledning af lärarkandidater i de särskilda ämnena 3,600 kronor. Riksdagen, som förklarade sig dela den af läroverksöfverstyrelsen äfvensom af dåvarande departementschefen uttalade uppfattningen om lämpligheten af att ännu en profårskurs blefve upprättad, fann ej anledning till annan erinran mot den för kursens anordnande verkställda kostnadsberäkningen, än att det belopp af 1,500 kronor, som genom inrättande af en professur i pedagogik vid universitetet i Uppsala komme att besparas i anslaget till praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken, borde disponeras för nu ifrågakvarande ändamål och anslaget alltså nedsättas till 5,100 kronor. Med sistnämnda belopp har berörda anslag äfven beviljats för hvart och ett af åren 1911 och 1912.

I samband med utfärdande den 1 november 1907 af dels nådig stadga angående de filosofiska examina, dels nådig kungörelse angående ändrad lydelse af vissa paragrafer i gällande läroverksstadga anbefallde Kungl. Maj:t öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk att inkomma med förslag i fråga om de ändringar i förenämnda nådiga kungörelse den 2 juni 1905 angående profår för behörighet till ordinarie ämneslärartjänst vid rikets allmänna läroverk, som af nyssnämnda två författningar eller eljest kunde påkallas. Under öfverstyrelsens behandling af ifrågakvarande ärende befanns, att de ändringar i fråga om anordningen af profåret, som skulle blifva en följd af de båda författningarna, i anseende till däri meddelade öfvergångsbestämmelser skulle kunna träda i tillämpning tidigast höstterminen 1912. Fördenskull erhöll öfverstyrelsen på därom gjord framställning genom nådigt beslut den 24 april 1908 anstånd med det anbefallda förslaget afgifvande till utgången af år 1911.

[121.]

I sin den 30 september 1911 dagtecknade underdåniga skrifvelse angående riksdagspetita har öfverstyrelsen i samband med vissa framställningar rörande profärskurserna anfört, bland annat, att, sedan öfverstyrelsen tagit frågan om möjliga ändringar af profåret under förberedande behandling, det visat sig, att vissa af de ändringar, som i förevarande hänseende påkallades från och med höstterminen 1912, vore af beskaffenhet, att de kunde komma att utöfva inflytande på de till profåret för närvarande utgående anslagen. Ehuru öfverstyrelsens förslag till ändringar i profåret ännu icke förelåg i fullt utarbetadt skick, gjorde öfverstyrelsen i nämnda skrifvelse vissa framställningar i fråga om dessa anslag, hvilka framställningar erfordrade beslut af Riksdagen.

En af dessa gick, med åberopande att jämlikt filosofiska examensstadgan en särskild kurs i psykologi samt pedagogikens teori och historia numera ingår i filosofisk ämbetsexamen, ut från den förutsättningen, att den *teoretiska* kursen skulle försvinna ur profåret och ersättas med vissa praktiskt pedagogiska, skolhygieniska och metodiska föreläsningar och öfningar. Med afseende därå begärde öfverstyrelsen utverkande af Riksgens medgifvande till att den del af det å ordinarie stat utgående anslaget till praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken, som beräknades till arvoden åt föreståndarna för de teoretiska profärskurserna i Uppsala, Lund och Stockholm, måtte, därest den teoretiska kursen i profåret från och med höstterminen 1912 komme att upphöra, från och med denna tid kunna användas till bestridande af kostnaderna för nyss omförmälda föreläsningar och öfningar.

Den andra af berörda, af öfverstyrelsen i dess skrifvelse den 30 september 1911 gjorda framställningar är i vissa delar grundad på den af öfverstyrelsen gjorda hemställan i fråga om det ordinarie anslaget för profåret. Den angår fortsatt anslag å extra stat för år 1913 för upprätthållandet af profärskurs i Göteborg, hvilken kurs — såsom jag förut nämnt för närvarande inrättad vid *ett* läroverk — enligt öfverstyrelsens förslag framdeles skulle anordnas vid *två* läroverk. Öfverstyrelsen yttrar angående denna fråga:

»Såsom öfverstyrelsen vid flera föregående tillfällen haft anledning att inför Kungl. Maj:t framhålla, hafva vissa med den nya läroverksorganisationen inträdda förändrade förhållanden vid de allmänna läroverken äfvensom upprättandet vid flera olika tillfällen under de senaste åren af en stor mängd nya ordinarie tjänster vid nämnda läroverk framkallat ett ökad behof af lärarkrafter vid samma läroverk. För att i möjligaste mån tillgodose detta behof, har öfverstyrelsen tid efter annan funnit sig föranlåten dels själf vidtaga, dels hos Kungl. Maj:t hemställa om vissa åtgärder, som vore ägnade att förebygga eller afhjälpa bristen på kompetenta lärare. Till en närmare redogörelse för dessa åtgärder får öfverstyrelsen i det följande anledning

att återkomma. Emellertid förefinnes ännu vid läroverken ett större behof af kompetenta lärarkrafter, än som öfverstyrelsen kan med nu tillgängliga utvägar tillgodose. Vid tillsättningen af ledigförklarade ordinarie ämneslärartjänster framträder detta förhållande däri, att åtminstone i fråga om en del ämnen vissa tjänster alldeles sakna sökande, under det att vid andra åter antalet sökande är så ringa, att önskvärd konkurrens ej äger rum. I fråga om de vid läroverken anställda obefordrade lärarna, hvilkas antal under höstterminen 1911 uppgår till 213, framträder den antydda bristen däri, att af de sålunda anställda obefordrade lärarna icke mindre än 131 till större eller mindre utsträckning sakna föreskrifven behörighet till ordinarie ämneslärartjänst vid allmänt läroverk.

Af sistnämnda antal utgöras 52 af sådana lärare, som ännu icke aflagt för behörighet till ordinarie ämneslärartjänst föreskrifna kunskapsprof. Detta förhållande sammanhänger utan tvifvel därmed, att vid tiden för den senaste läroverksreformens genomförande på grund af vissa då rådande ogynnsamma förhållanden på lärarbanan en stark minskning inträdt i tillströmningen af aspiranter till nämnda bana. Sedan emellertid med den nya organisationen förbättrade löneförhållanden inträdt, och efter det att under de senare åren en ny, efter nutida studieförhållanden bättre afpassad examensordning för blifvande lärare införts, kan lärarbanan glädja sig åt en afsevärd tillökning i antalet blifvande aspiranter. I samma mån som utsikt öppnas till ytterligare förbättrade löneförmåner för lärarna, torde också en ännu starkare tillökning vara att påräkna. Emellertid har en stor del af dem, som för närvarande förbereda sig för lärarkallet, ännu icke hunnit fullständigt aflägga de föreskrifna kunskapsproffen, ett förhållande, som väl i någon mån torde bero därpå, att de allmänna läroverken i brist på kompetenta lärarkrafter under de senast förflutna öfvergångsåren sett sig nödsakade att taga i anspråk en ej ringa del af just sådana studerande, som bereda sig för lärarkallet och i hvilkas studier följaktligen genom tjänstgöringen vid läroverken vållats dröjsmål.

Af de för närvarande vid läroverken anställda extra ordinarie eller vikarierande lärare, som äro i saknad af fullständig kompetens till ordinarie tjänst, utgöras emellertid flertalet eller 79 af sådana lärare, hvilkas kompetens är fullständig med undantag blott däraf, att de ännu icke genomgått föreskrifven profärskurs. Anledningen till nämnda förhållande torde i åtskilliga fall vara den, att vederbörande läraraspirant af en eller annan anledning för närvarande ej kunnat eller velat afbryta den påbörjade tjänstgöringen vid läroverken. Till ej ringa del beror emellertid utan tvifvel det anmärkta förhållandet därpå, att de nuvarande profärläroverken icke kunnat mottaga hela det antal lärarkandidater, som under de senare åren anmält sig till genomgående af profär. Af nedanstående öfversikt framgår, i hvad mån öfverstyrelsen under kalenderåren 1907—1911 ansett sig kunna bifalla gjorda ansökningar om genomgående af profär:

[121.]

Termin.	Anmällda kandidater			Hänvisade kandidater			Anmällda icke hänvisade kandidater		
	Hum.	Mat.	S:a	Hum.	Mat.	S:a	Hum.	Mat.	S:a
V. T. 1907.....	12	8	20	12	6	18	—	2	2
H. T. 1907.....	36	19	55	22	16	38	14	3	17
V. T. 1908.....	11	10	21	11	10	21	—	—	—
H. T. 1908.....	40	15	55	24	13	37	16	2	18
V. T. 1909.....	17	7	24	13	7	20	4	—	4
H. T. 1909.....	38	14	52	24	13	37	14	1	15
V. T. 1910.....	26	4	30	16	4	20	10	—	10
H. T. 1910.....	47	26	73	20	21	41	27	5	32
V. T. 1911.....	30	14	44	19	9	28	11	5	16
H. T. 1911.....	56	39	95	23	16	39	33	23	56

Öfverstyrelsen omnämner därpå en åtgärd för afhjälpande af de öfverklagade missförhållandena, hvarom jag redan erinrat, nämligen 1909 års Riksdags beslut om upprättande i Göteborg af ännu en profärskurs. Vidare omnämner öfverstyrelsen sagda Riksdags beslut och sättet för bestridande af kostnaderna för kursen, samt huruledes anslag för den-
sammias upprätthållande af Riksdagen beviljats äfven för hvart och ett af åren 1911 och 1912 — allt förhållanden, hvarom jag redan haft tillfälle erinra.

»Af hvad öfverstyrelsen förut anført», fortsätter öfverstyrelsen därpå, »torde framgå, att de behof, som föranlett öfverstyrelsen att för hvart och ett af de tre sist förflutna åren göra hemställan om upprätthållande af profärskursen vid högre real-läroverket i Göteborg, för närvarande förefinnas i stegrad grad. Öfverstyrelsen har följaktligen all anledning att fortfarande anhölla, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen hemställa om beviljande af medel till upprätthållande af sagda profärskurs.

Emellertid anser sig öfverstyrelsen icke kunna inskränka sig härtill. Öfverstyrelsen har här ofvan framballit, hursom det för närvarande är för öfverstyrelsen omöjligt att tillgodose behofvet af ordinarie lärarkrafter vid de allmänna läroverken, men tillika påvisat, hursom öfverstyrelsen måst i fråga om ett afsevärdt stort antal eljest kompetenta läraraspiranter afslå af dem gjord anhöllan att få gå profär. Under sådana omständigheter och då det med hänsyn till undervisningsarbetet vid profärläroverken icke är möjligt att öka antalet kandidater vid de redan förefintliga profärskurserna, anser öfverstyrelsen sig icke kunna underlåta att hos Kungl. Maj:t nu hemställa om åtgärder för upprättande åtminstone under de närmaste åren af ännu en profärskurs. Utan en sådan åtgärd ser öfverstyrelsen ingen utväg att förse läroverken med kompetenta lärarkrafter, och framför allt blir det omöjligt att vid tillsättning af ordinarie ämneslärartjänster åstadkomma önskvärd konkurrens.

Särskildt med hänsyn till sistnämnda omständighet anser sig öfverstyrelsen böra erinra om hvad Riksdagen i detta afseende i sin skrifvelse år 1911 till Kungl. Maj:t angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel anfört. Med anledning af en vid Riksdagen väckt motion om inrättande af nya ordinarie tjänster yttrar Riksdagen:

'Såsom i motionen framhålles och af ofvan intagna, af öfverstyrelsen utarbetade tabell med all tydlighet framgår, uppehålles för närvarande en så stor del af undervisningen vid de allmänna läroverken af extra ordinarie lärare, att häri måste anses ligga ej mindre en fara för undervisningens behöriga bedrifvande än äfven en betydande inskränkning i de befordringsutsikter, som med 1904 års läroverksreform voro afsedda att för den extra lärarpersonalen öppnas. Den väsentligaste orsaken till att icke under de senare åren flera ordinarie lärarplatser, till undvikande af dessa olägenheter, inrättats, än som skett, har legat i den omständigheten, att tillgången på formellt kompetenta aspiranter varit så ringa att, därest tillsättning i något större antal af ordinarie tjänster skolat äga rum, man icke haft tillfälle att göra det urval bland de sökande, som måste anses nödvändigt för tillgodoseende af läroverkens intresse att erhålla de möjligt bästa kvalificerade lärarkrafter. Emellertid är, såsom ofvan antydts, denna fråga af den natur, att goda skäl synas föreligga för verkställande af en fullständig utredning angående sättet för afhjälpande af de nuvarande olägenheterna'.

Hvad beträffar det läroverk, med hvilket den nya profärskursen lämpligast bör förenas, synes högre latinläroverket i Göteborg i första rummet böra komma i fråga. De flesta af de skäl, som öfverstyrelsen i sin skrifvelse den 30 september 1908 angående upprättande af profärskurs vid högre realläroverket i Göteborg anfört för profärskursens förläggande till sagda läroverk, torde äfven kunna tillämpas i fråga om det i samma stad belägna högre latinläroverket. Därtill kommer såsom ytterligare skäl, att om profärskurs upprättas vid högre latinläroverket i Göteborg, därigenom beredes i större utsträckning än hittills kunnat ske tillfälle för lärarkandidater med klassiskt-humanistiska studier att samtidigt med att de genomgå profär fortsätta sina studier vid högskolan i Göteborg.

Öfverstyrelsen anser sig alltså böra hemställa, att Kungl. Maj:t måtte hos Riksdagen göra framställning om upprättande från och med vårterminen 1913 af profärskurser såväl vid högre realläroverket i Göteborg som vid högre latinläroverket därstädes. Då frågan om profärets tilltänkta omorganisation ännu icke är afgjord, och då det torde vara omöjligt att redan nu kunna beräkna, i hvad mån det nuvarande behovet af nya profärskurser äfven för framtiden kan komma att göra sig gällande, torde det vara lämpligast, att anslagen till de nu ifrågavarande profärskurserna tillsvidare beviljas å extra stat.»

Öfverstyrelsen öfvergår därefter till att öfverväga kostnaderna för den nya profärskursen. Därvid beräknar öfverstyrelsen, att för de föreläsningar och öfningar, hvilka, såsom jag redan nämnt, af öfverstyrelsen afsetts att träda i stället för den nuvarande teoretiska profärskursen, ett belopp af 2,000 kronor skulle erfordras för båda de till Göteborg förlagda profärskurserna. Till bestridande af nämnda belopp af 2,000 kronor borde för hvarterdera läroverket 250 kronor beräknas utgå ur det till handledning af lärarkandidater i de särskilda ämnena beräknade beloppet, alltså samman-

[121.] lagdt 500 kronor. Återstoden borde enligt öfverstyrelsens mening uppföras särskildt med 1,500 kronor.

»Följande belopp skulle alltså», säger öfverstyrelsen vidare, »erfordras för bestående af samtliga kostnader för de båda föreslagna profärskurserna, nämligen:

arfvode till de båda föreståndarna för den praktiska profärskursen...	kronor	3,000: —
» för handledning af lärarkandidater i de särskilda ämnena...	»	7,200: —
» till praktiskt pedagogiska föreläsningar och öfningar m. m.	»	1,500: —

tillsammans kronor 11,700: —.

På grund af hvad öfverstyrelsen sålunda anført, ville öfverstyrelsen hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för upprätthållande under år 1913 vid högre realläroverket i Göteborg och högre latinläroverket i samma stad af profärskurser för praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag å 11,700 kronor.»

Sedan öfverstyrelsen inkommit med nu anförda framställningar, har emellertid frågan kommit i ett annat läge. Med anledning af en af professorn i pedagogik vid universitetet i Uppsala B. H. R. Hammer gjord underdånig framställning har nämligen fråga väckts, att den af mig förut omförmälda, i filosofisk ämbetsexamen ingående kursen i psykologi samt pedagogikens teori och historia skulle *öfverföras* till den teoretiska profärskursen. Denna fråga är för närvarande beroende på vederbörande universitetsmyndigheters öfvervägande. Då nämnda förslag på det närmaste berör de framställningar i afseende å profärskurserna, som öfverstyrelsen gjort, och hvarom jag nyss talat, beslöt Kungl. Maj:t den 1 december 1911, med hänsyn till det inflytande, som en framställning i sistberörda syfte kunde komma att utöfva på frågan om profärets anordning, och då det slutliga afgörandet af en dylik framställning ej med säkerhet kunde förväntas komma till stånd inom sådan tid, att tillräckligt rådrum gäfves för möjligen behöfliga askanden hos 1912 års Riksdag och för fastställandet af definitiva nya bestämmelser angående profäret, afsedda att tillämpas från och med 1912 års hösttermin, att till den 1 oktober 1912 förlänga det öfverstyrelsen lämnade anståndet med afgifvande af förslag till ändringar i kungörelsen angående profäret, med skyldighet för öfverstyrelsen att, därest för läsåret 1912—1913 kräfdes vissa öfvergångsbestämmelser, som ej erfordrade Riksdagens medverkan, i god tid inkomma med underdånigt förslag härom.

Därjämte anbefalldes öfverstyrelsen att skyndsamt till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag i afseende å behovet af extra anslag för profärskurs i Göteborg, hvartill de förändrade förhållandena kunde gifva anledning.

Till åtlydnad häraf har öfverstyrelsen den 5 december 1911 yttrat sig med hänsyn till frågans förändrade läge och anför därvid följande: [121.]

Med afseende på de båda ifrågasatta profärskurserna i Göteborg syntes i fråga om arfvoden till föreståndarna för de praktiska kurserna samt för handledning af lärarkandidater i de särskilda ämnena böra följas samma grunder, som för närvarande vid dessa läroverk tillämpades. Beträffande åter den teoretiska profärskursen vid de båda Göteborgsläroverken, syntes intet hinder möta för att denna gjordes gemensam för båda läroverken. Vid sådant förhållande borde föreståndaren för denna kurs erhålla ett något högre arvode än det, som med 1,500 kronor för närvarande utginge till föreståndare för teoretisk kurs, som omfattade endast ett läroverk. Då nu föreståndaren för den teoretiska profärskursen i Stockholm, som där vore gemensamt upprättad för de tre till nämnda stad förlagda profärläroverken, uppbure i arvode 2,000 kronor, syntes 1,750 kronor lämpligen böra bestämmas såsom arvode till föreståndaren för den teoretiska profärskurs, som kunde komma att såsom gemensam upprättas för de båda Göteborgsläroverken.

Med tillämpning af hvad som blifvit anfördt skulle alltså för upprätthållande under år 1913 af profärskurs vid högre realläroverket och högre latinläroverket i Göteborg erfordras

till föreståndarna för de praktiska kurserna.....	kronor	3.000: —
> föreståndaren för den teoretiska kursen	>	1,750: —
> handledning af lärarkandidater i de särskilda ämnena	>	7.200: —

eller sammanlagdt kronor 11,950: —.

Då nu emellertid professorn i pedagogik vid universitetet i Uppsala samt professorn i psykologi och pedagogik vid universitetet i Lund vore skyldiga att tillse vidare förestå de teoretiska profärskurserna vid läroverken i Uppsala och Lund, så komme under år 1913 de arvodesbelopp, som eljest skolat utgå till föreståndarna för sagda kurser, sammanlagdt 3,000 kronor, att besparas. Vid sådant förhållande syntes dessa belopp böra i första hand anlitas till upprätthållande af de föreslagna profärskurserna i Göteborg. I så fall skulle de förut beräknade kostnaderna för dessa profärskurser kunna minskas med 3,000 kronor eller till 8,950 kronor.

Skulle emellertid öfverstyrelsen finna sig föranlåten att framdeles med afseende på läsåret 1913—1914 göra underdånig framställning angående uteslutande ur profärskursen öfverhufvud af den teoretiska profärskursen och dennas ersättande med vissa praktisk-pedagogiska föreläsningar, så kunde däraf blifva en följd, att öfverstyrelsen beträffande höstterminen 1913 måste komma att föreslå viss ändring i den nu föreslagna kostnadsberäkningen, hvarom öfverstyrelsen ansåge sig böra erinra. {

Frågan om omorganisation af profärsinstitutionen torde, såsom framgår af hvad jag nu anfördt, ej under den allra närmaste tiden komma att vinna sin lösning. I följd däraf förfaller gifvetvis det af Riksdagens bifall beroende förslag till förändrad disposition af viss del af det för profärskursernas upprätthållande uppförda anslaget, som läroverksöfverstyrelsen

Departementetschefen.

[121.] i sin förutnämnda skrifvelse den 30 september 1911 framställt. Af berörda skrifvelse framgår emellertid, att *en* åtgärd, som sammanhänger med denna fråga, svårligen kan uppskjutas. Jag syftar här på öfverstyrelsens förslag om inrättande af profärskurs vid ännu ett läroverk. Det synes mig uppenbart, att denna åtgärd är af ganska trängande natur, då det visat sig, att under de senare åren ett flertal ansökningar om genomgående af profärskurs måst afslås af brist på utrymme vid de hittillsvarande kurserna. Huru detta i flera hänseenden menligt återverkar på förhållandena vid läroverken, synes äfven af öfverstyrelsens framställning. Enda sättet att åtminstone för den närmaste tiden söka afhjälpa den anmärkta bristen torde vara att bereda lärarkandidaterna ökad möjlighet att fullfölja sin utbildning för lärarkallet. Jag ansluter mig i afseende härå till hvad jag nyss anfört ur öfverstyrelsens skrifvelse, så ock till öfverstyrelsens förslag angående ordnandet af frågan.

Såsom jag förut nämnt, har den del af anslaget till profärskursen i Uppsala, som varit afsedd till arfvode åt den teoretiska kursens föreståndare, eller 1,500 kronor, genom upprättandet af en pedagogisk professur vid universitetet därstädes lösgjorts och kunnat få användas till bestridande af en del af kostnaderna för den af 1909 års Riksdag beslutade nya profärskursen i Göteborg. Genom 1911 års Riksdags beslut om inrättande af en professur i psykologi och pedagogik vid universitetet i Lund beredes, såsom öfverstyrelsen tänkt sig, samma möjlighet med motsvarande del af anslaget till profärskursen i nämnda stad, likaledes utgörande 1,500 kronor. Ett belopp af tillhoppa 3,000 kronor å vederbörande ordinarie anslag finnes sålunda tillgängligt för bestridande af de sammanlagda kostnaderna för den redan befintliga och den nu ifrågasatta profärskursen i Göteborg.

Med tillämpning i det hela af samma nyss angifna grunder, som följas i afseende å kostnaden för de redan befintliga profärskurserna, har öfverstyrelsen beräknat den årliga kostnaden för två kurser i Göteborg till 11,950 kronor. Då nu, af nyss nämnda skäl, ett belopp af 3,000 kronor finnes att tillgå härför, skulle den ökade kostnaden för staten uppgå till 8,950 kronor, hvilka böra uppföras å extra stat.

Med hänvisning till hvad jag sålunda anfört, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Ökad anslag.

att, för upprätthållande under år 1913 vid högre realläroverket i Göteborg och vid högre latinläroverket därstädes af profärskurser för praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken, utöfver de å

det ordinarie anslaget till praktisk utbildning af blifvande lärare vid de allmänna läroverken tillgängliga medlen på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 8,950 kronor.

I underdänig skrifvelse den 30 september 1911 har öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk hemställt, att hos Riksdagen måtte för anställande af särskilda undersökningar rörande munhygien vid de allmänna läroverken begäras ett anslag å 2,000 kronor på extra stat för år 1913 att ställas till öfverstyrelsens förfogande.

Uti nämnda skrifvelse har öfverstyrelsen anfört:

»Från Sveriges tandläkarförbunds sektion för offentlig munhygien har öfverstyrelsen vid två olika tillfällen under de senaste åren mottagit framställningar i syfte att få till stånd åtgärder för förberedande undersökningar af lärjungarnas vid de allmänna läroverken tänder. I den första af berörda framställningar, ingifven till öfverstyrelsen i juni 1909, framhölls, hurusom insikten om munhygienens betydelse för individen och samhället under de senare åren alltmer börjat tränga igenom. Förut vore det endast de ekonomiskt mera lyckligt ställda, som kunde tillgodogöra sig den rationella munvårdens fördelar. Under de senare åren hade emellertid såväl här hemma som utomlands den uppfattningen börjat göra sig gällande, att det här vore en skyldighet för staten och de olika kommunerna att ingripa för att i möjligaste mån göra den rationella munvården tillgänglig äfven för de obemedlade samt att det vore i statens och kommunernas eget intresse att understödja denna rörelse för munvårdens popularisering, då det visat sig, hvilket gynnsamt inflytande densamma å de orter, där den införts, haft på det uppväxande släktets hälsa.

I vårt land har denna rörelse, som naturligt är, tagit sin början i folkskolorna, hvilkas barn förut till stor del af ekonomiska skäl icke kommit i åtnjutande af mera ordnad tandvård. På grund af de undersökningar af omkring 17,000 barn, som i Sverige företagits på föraustaltande af Svenska tandläkarsällskapet, har en skoltandklinik alltsedan höstterminen 1909 varit anordnad vid Stockholms stads folkskolor, hvarjämte ytterligare en dylik klinik kommer att under innevarande termin inrättas vid nämnda skolor å Södermalm.

Dessutom har en skoltandklinik anordnats vid Göteborgs folkskolor samt vidare öfverenskommelse träffats med tandläkare angående undersökning och behandling af folkskolebarnen å ett 20-tal andra platser i landet. Af undersökningen vid Stockholms stads folkskoleklinik har framgått, att ej mer än $\frac{1}{5}$ procent af samtliga de undersökta barnen hafva fullt friska tänder.

Af skolhygienici både här hemma och i utlandet betonas alltmer, hurusom dylika vanskötta munnar, i hvilka lätt uppstå bakteriehärdar, farliga både för individen själf och hans omgifning, och hvilka äfven i väsentlig grad bidraga till luftens förskämning i skolsalarna, måste utöfva ett särskildt skadligt inflytande på det uppväxande släktet och dess allmänna hälsotillstånd. Frågan om tandvården får sålunda på detta sätt en socialhygienisk innebörd, som är af största betydelse.

Inom svenska armén har jämnväl munvården alltmer börjat beaktas, och tandklinikerna hafva försöksvis anordnats vid ett flertal regementen.

[122.]

Anslag till munhygieniska undersökningar vid de allmänna läroverken.

[122.]

Äfven vid de allmänna läroverken har skolläkares uppmärksamhet riktats på förevarande hygieniska fråga och undersökningar af lärjungar i nämnda afseende åtminstone vid något läroverk företagits. Här af liksom af andra undersökningar, som företagits på barn i olika åldrar, har framgått, att tändernas tillstånd hos lärjungarna vid nämnda läroverk ej är nämnvärdt bättre än hos folkskolebarn af motsvarande ålder.

Tandläkarförbundet framhåller därför såsom ett oafvisligt behof, att äfven vid de allmänna läroverken något måtte göras för munvårdens förbättrande. I främsta rummet anses önskvärdt, att ett kraftigt upplysningsarbete angående munvårdens betydelse påbörjas vid nämnda läroverk. Vidare borde undersökning på statens bekostnad företagas en gång årligen af samtliga lärjungars tänder. Dessa undersökningar skulle då, förutom sitt stora statistiska värde, hafva till hufvudsaklig uppgift att för den enskilda lärjungen och hans föräldrar påpeka förefintliga brister i hans tuggapparat. För sådant ändamål borde vid undersökningen eventuellt förefintliga tandskador markeras med diagram försedda undersökningsblanketter.

Slutligen förmenar tandläkarförbundet, att erforderlig behandling borde på statens bekostnad beredas åt obemedlade lärjungar.

I sin sista skrivelse till öfverstyrelsen i föreliggande fråga den 12 september 1911 framhåller tandläkarförbundet ytterligare frågans viktiga innebörd och anför, att enligt i Amerika och Tyskland gjorda utredningar ifrågavarande angelägenhet, från att hafva varit en filantropisk fråga, nu öfvergått till en nationalekonomisk. Härjämte betonas, att af de i utlandet under sista tiden företagna undersökningar af barnens vid de högre läroverken tänder framgått, att den så kallade kariesfrekvensen i allmänhet är föga mindre vid dessa än vid folkskolorna.

Öfverstyrelsen, som en längre tid haft sin uppmärksamhet riktad på frågan om munvårdens skolhygieniska betydelse, har för sin del funnit syftet med de gjorda framställningarna synnerligen beaktansvärdt. Det torde icke kunna bestridas, att det här gäller ett område af den allmänna hygien, som ännu är i hög grad försummadt. Och då det, såsom arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse i sin underdåniga skrivelse den 24 november 1908 yttrar, förhåller sig så, att den tandvård, som i ifrågavarande afseende skall kunna något uträtta, framför allt måste vara profylaktisk, det vill säga gå ut på att förekomma de sjukdomar, som förorsaka tändernas förstöring, så är det uppenbart, att de åtgärder, som skola vidtagas, böra nå de unga redan i tidig ålder och att det härvid särskildt måste vara genom skolorna, som berörda åtgärder skola förmedlas. Att ifrågavarande hygieniska åtgärder äro i hög grad påkallade äfven i fråga om de allmänna läroverken, har redan framhållits. Öfverstyrelsen anser därför önskvärdt, att de af tandläkarällskapet föreslagna åtgärderna åtminstone till någon del måtte vidtagas vid nämnda läroverk.

Hvad då först beträffar anordnande af lämplig undervisning rörande tandhygien och dess betydelse torde sådan lämpligen kunna meddelas antingen af vederbörande lärare vid den biologiska undervisningen i samband med läran om människokroppen eller ock af skolans läkare. För sådant ändamål torde det vara tillräckligt, om från öfverstyrelsens sida vederbörandes uppmärksamhet riktas på hithörande frågor och erforderliga anvisningar i berörda afseende meddelas.

Vidare torde vara nödvändigt, om något verkligt resultat skall vinnas, att en fullständig undersökning verkställas af lärjungarnas tänder genom därtill kompetenta personer. Äfven om en eller annan skolläkare kunde vara skickad hertill, lär detta i allmänhet icke kunna förutsättas. Ifrågavarande undersökning torde därför böra

öfverlämnas till särskildt utbildad fackman, som härvid gifvetvis må, där så befinnes lämpligt, utföra sina undersökningar under samverkan med skolläkaren.

Genom en dylik undersökning en gång af samtliga lärjungar skulle visserligen endast början vara gjord till en förbättrad munhygien vid de allmänna läroverken, men nyttan häraf torde dock icke böra underskattas. Uppmärksambeten skulle blifva riktad på tandvårdens betydelse, hvilket, i förening med lämplig undervisning i ämnet, skulle kunna gifva en välbehöfelig impuls till förbättrade förhållanden i förevarande afseende. Därjämte skulle den nuvarande generationen af lärjungar beredas förmånen att åtminstone en gång få sina tänder undersökta. Det torde böra blifva en senare fråga, huru, för den händelse det första försöket visar sig slå väl ut, möjlighet må kunna beredas för fortsatta liknande undersökningar, liksom äfven för realiserandet af ett annat önskemål, som äfven framhållits, nämligen att åt obemedlade lärjungar bereda kostnadsfri tandvård.

Hvad beträffar kostnaderna för de ifrågasatta undersökningarna torde de icke behöfva ställa sig alltför höga. Antages lärjungeantalet vid de allmänna läroverken under den försöksperiod, som öfverstyrelsen ämnar föreslå, utgöra omkring 23,000 och beräknas ett 20-tal lärjungar kunna af tandläkare undersökas per timme, hvilket antal enligt uppgift af fackmän lärers väl kunna medhinnas, skulle för undersökning af samtliga nyssnämnda lärjungar erfordras en tid af 1,150 timmar eller i rundt tal 1,200 timmar. Enär kostnaden för undersökningen enligt den norm, som lärers tillämpas vid dylika undersökningar, beräknas till 5 kronor för timme, skulle sålunda kostnaden för 1,200 undersökningstimmar uppgå till 6,000 kronor.

Då det torde vara lämpligt, att ifrågavarande undersökningar icke företagas under ett enda år vid samtliga läroverk, utan fördelas på en något längre tid, förslagsvis 3 år, skulle alltså nämnda belopp komma att uppdelas på 3 år, räknadt från och med år 1913, med 2,000 kronor för hvartera.»

Efter nådig remiss har medicinalstyrelsen den 17 november 1911 utlåtit sig i denna fråga. Medicinalstyrelsen har därvid — under framhållande af att genom den ifrågasatta undersökningen utan tvifvel viktiga upplysningar skulle kunna vinnas, hvilka skulle blifva till verkligt gagn för en förbättrad tandvård för lärjungarna vid de allmänna läroverken — tillstyrkt nådigt bifall till framställningen.

Det är synbarligen en mycket viktig angelägenhet, som beröres i öfverstyrelsens af mig återgifna utlåtande. Att genom anordnande af lämplig undervisning redan under nuvarande förhållanden åtskilligt kan vinnas har öfverstyrelsen erinrat. Enligt hvad jag inhämtat har också öfverstyrelsen förberedt och tagit under öfvervägande frågan om åtgärders vidtagande för att bringa dylik undervisning till stånd.

Men såsom öfverstyrelsen framhållit torde det ej vara nog med att sådan undervisning meddelas, utan ytterligare åtgärder synas uppenbarligen vara af nöden. Beskaffenheten af dessa eller programmet för det

Departementschefen.

[122.] arbete, som därutöfver bör företagas vid de allmänna läroverken för att åstadkomma en bättre tandvård, kan ännu ej angifvas. Men såsom ett första steg, hvilket, i och för sig af stor betydelse, kan utgöra inledningen och uppslaget till fortsatta bemödanden i tandvårdssyfte, förtjäna enligt mitt förmenande de af öfverstyrelsen nu föreslagna undersökningarna att komma till utförande, och jag vill därför understödja öfverstyrelsens framställning. Såsom af denna inhämtas vore meningen, att hela den samfällida läroverksungdomen skulle göras till föremål för undersökningarna, hvilka skulle fördelas på en följd af tre år. De erforderliga närmare bestämmelserna rörande undersökningarna torde böra meddelas af öfverstyrelsen.

Denna myndighet har i förbigående nämnt, att munvården börjat beaktas inom armén. Jag vill med anledning däraf erinra, hurusom Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 18 januari 1908 uppdrog åt arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse att verkställa utredning samt afgifva förslag och kostnadsberäkning i fråga om lämpligaste sättet för tillgodoseende af behovet af en ordnad tandvård vid arméns truppförband. Med anledning däraf inkom sjukvårdsstyrelsen med sin af öfverstyrelsen omförmälda skrifvelse den 24 november 1908, däri sjukvårdsstyrelsen anhöll, att tandpolikliniker finge under år 1909 försöksvis anordnas vid vissa truppförband. Genom nådigt beslut den 23 december 1908 medgaf också Kungl. Maj:t, att dylika försök finge under år 1909 anordnas, och ställdes nödiga medel till vederbörandes förfogande. Äfven sedermera hafva tandpolikliniker varit i verksamhet vid armén. Jag har omnämnt detta särskildt för att framhålla, det tandvården redan varit föremål för det allmännas synnerliga uppmärksamhet.

Aberopande hvad jag nu anfört tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Nytt anslag.

att för anställande genom öfverstyrelsens för rikets allmänna läroverk försorg och enligt de närmare bestämmelser, som af densamma meddelas, af undersökningar rörande munhygien vid de allmänna läroverken på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 2,000 kronor.

Högre lärarinneseminariet.

Under punkt 34 har jag redan angifvit de ändamål, för hvilka anslag [123.] på extra stat krävas för högre lärarinneseminariet, äfvensom de erforderliga beloppen. Åberopande hvad jag därvid anfört tillstyrker jag nu, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Uppehållande af hushållsskolans verksamhet m.m.

att för högre lärarinneseminariet på extra stat för år 1913 anvisa:

till uppehållande af hushållsskolans verksamhet	kronor	8,500
» stipendier	»	1,000
» expenser	»	2,000
» arfvoden åt extra lärarinnor och timlärare m. m.	»	11,000
» förhyrande af lokal för normalskolans lägsta klasser	»	3,000
» uppehållande af den valfria fjärde årskursen	»	3,000
» förhyrande af lokaler för undervisning i biologi och teckning	»	3,000
» undervisning i träslöjd	»	300
» inköp af materiell för undervisningen i biologi och fysik, återstoden af redan beviljadt anslag å		6,600
kronor	»	3,300

eller tillhopa 35,100 kronor.

Därest Riksdagen beviljar dessa anslag, lärar hinder ej möta för Kungl. Maj:t att redan under år 1912 utanordna då behöfliga andelar af anslagen till förhyrande af vissa lokaler samt till inköp af undervisningsmateriell.

Enskilda läroanstalter och kommunala mellanskolor.

På Kungl. Maj:ts förslag beviljade 1900 års Riksdag för år 1901 till resestipendier åt föreståndarinnor och lärarinnor vid högre skolor för kvinnlig ungdom och samskolor under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva, å extra stat ett belopp af 6,000 kronor. Samma belopp utgick äfven under de följande åren. Anslaget höjdes emellertid af 1907 års Riksdag för år 1908 till 10,000 kronor, och dess

[124.]

Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter och kommunala mellanskolor.

rubrik ändrades till: Resestipendier åt föreståndarinnor och föreståndare samt lärarinnor och lärare vid högre läroverk för kvinnlig ungdom och enskilda samskolor äfvensom privata lärarinneseminarier. Sedan dess har Riksdagen årligen för nämnda ändamål anvisat samma belopp, men förändrade år 1910, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, anslagets rubrik till *Resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter och kommunala mellanskolor.*

Genom nådig kungörelse den 22 juni 1911 har Kungl. Maj:t meddelat bestämmelser, afsedda att framdeles vara gällande rörande användningen af anslag för ifrågavarande ändamål.

Då, enligt hvad öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk vitsordat, anslag för nämnda ändamål fortfarande är behöfligt, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till resestipendier åt lärarpersonalen vid enskilda läroanstalter och kommunala mellanskolor under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 10,000 kronor.

[125.]
Resestipen-
dier åt skol-
kökslärarin-
nor m. m.

Sedan år 1907 har Riksdagen årligen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar, beviljat ett anslag på extra stat af 2,000 kronor dels till *resestipendier*, dels ock till *understöd vid fortsatta studier åt föreståndarinnor och lärarinnor vid lärarinneutbildningsanstalter i huslig ekonomi äfvensom åt skolkökslärarinnor vid andra läroanstalter*, under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva, och har Kungl. Maj:t i nådig kungörelse den 18 juni 1910 rörande användningen af ifrågavarande anslag meddelat bestämmelser, hvilka äro afsedda att tillämpas för framtiden.

Då anslag för ändamålet fortfarande är behöfligt, hemställer jag på förslag af öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att dels till resestipendier, dels ock till understöd vid fortsatta studier åt föreståndarinnor och lärarinnor vid lärarinneutbildningsanstalter i huslig ekonomi äfvensom åt skolkökslärarinnor vid andra läroanstalter, under de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 2,000 kronor.

Folkundervisningen.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1911 års Riksdag *dels* medgifvit, att *tillfällig löneförbättring* finge för år 1912 *till de ordinarie lärarna och lärarinnorna vid folkskoleseminariernas öfningsskolor* utgå, i Stockholm och Göteborg med 400 kronor för lärare och 300 kronor för lärarinna och i öfriga städer med 300 kronor för lärare och 200 kronor för lärarinna, *dels ock* för bestridande af berörda löneförbättring på extra stat för år 1912 anvisat ett belopp af 8,200 kronor.

[126.]
Tillfällig
löneförbättring
för lärare
och lärarin-
nor i läs-
ämnen vid
folkskole-
seminariernas
öfningsskolor.

Genom nådig kungörelse den 22 juni 1911 har Kungl. Maj:t förordnat, att tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisades, beloppen skulle utgå under enahanda villkor och utbetalas i samma ordning som den ifrågavarande lärare och lärarinnor i öfrigt tillkommande aflöningen.

Af den utredning i ämnet, som finnes intagen i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari 1908, framgår, att ifrågavarande lönetillägg afsågo att utgöra en provisorisk lönereglering för dessa lärare och lärarinnor i afvaktan på folkundervisningskommitténs förslag till omorganisation af seminarieväsendet. Nämnda kommitté kommer visserligen, enligt hvad jag inhämtat, att i innevarande januari månad aflämna betänkande angående omorganisation af seminarierna, men då utlåtanden öfver kommitténs förslag naturligtvis måste inhämtas från vederbörande myndigheter och frågan, som ju i sig är synnerligen omfattande och af ingripande betydelse, alltså icke under den närmaste tiden kan blifva föremål för pröfning, kvarstår alltså behofvet af denna tillfälliga löneförbättring.

På grund af hvad jag sålunda anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att

dels medgifva, att tillfällig löneförbättring må för år 1913 till de ordinarie lärarna och lärarinnorna vid folkskoleseminariernas öfningsskolor utgå, i Stockholm och Göteborg med 400 kronor för lärare och 300 kronor för lärarinna och i öfriga städer med 300 kronor för lärare och 200 kronor för lärarinna,

dels ock för bestridande af berörda löneförbättring på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 8,200 kronor.

[127.]
Nybyggnad
för folkskole-
seminariet
i Falun.

Med anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1911 års Riksdag för inköpande på af stadsfullmäktige i Falun den 29 oktober 1909 och den 14 april 1910 godkända villkor af ett å den Falu stad tillhöriga egendomen Haga beläget område om 40,000 kvadratmeter bevilja ett belopp af 35,000 kronor samt till uppförande å sagda område af nya byggnader för folkskoleseminariet i Falun i hufvudsaklig öfverensstämmelse med för ändamålet af professor E. Lallerstedt uppgjorda ritningar och förslag ytterligare ett belopp af 502,100 kronor eller tillhoppa 537,100 kronor och däraf på extra stat för år 1912 anvisa 150,000 kronor.

Vid anmälan den 22 juni 1911 af Riksdagens beslut fann Kungl. Maj:t, med godkännande af samma beslut, godt att, under förklarande att stadsfullmäktiges i Falun enligt besluten den 29 oktober 1909 och den 14 april 1910 gjorda anbud blifvit af Kungl. Maj:t antaget, förordna, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kopparbergs län skulle föranstalta dels därom, att ifrågavarande jordområde blefve i enlighet med de i nämnda beslut angifna villkoren för statens räkning inköpt, hvarvid Kungl. Maj:ts befallningshafvande ägde tillse, att området öfverlämnades gravationsfritt, dels ock därom, att lagfart å området sedermera söktes, och skulle, sedan lagfart beviljats, vederbörliga expeditioner härom jämte öfriga handlingar angående fastigheten insändas till Kungl. Maj:t. Därjämte anbefalldes statskontoret att redan under år 1911, därest sådant vore erforderligt, till Kungl. Maj:ts befallningshafvande af tillgängliga medel på rekvisition förskottsvis utbetala det för köpet af omförmälda jordområde erforderliga beloppet, 35,000 kronor.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande har den 8 januari 1912 inkommit med köpe- och lagfartshandlingar rörande ifrågavarande område. Af handlingarna framgår, att aftal nu upprättats med stadsfullmäktige om områdets öfverlåtande till staten.

I underdånig skrifvelse den 27 september 1911 har emellertid öfverintendentsämbetet anmält, att för ifrågavarande byggnadsarbetens lämpliga bedrifvande borde af det för ändamålet beviljade anslaget för år 1913 äskas ett belopp af 200,000 kronor.

På grund häraf hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att af det till inköp af tomt samt till uppförande af nya byggnader för folkskoleseminariet i Falun beviljade anslaget af 537,100 kronor på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 200,000 kronor.

Till Kungl. Maj:t har inkommit framställning om anvisande af medel till inköp af tomt och uppförande af *nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala*. Öfver denna framställning hafva nu vederbörande myndigheter yttrat sig. Men till följd af den korta tid, som förflutit sedan det sista utlåtandet i ärendet inkom till ecklesiastikdepartementet, och på grund af de många andra frågor, hvilka omedelbart före Riksdagens början upptaga departementets arbetskrafter, är jag icke i tillfälle att för Kungl. Maj:t nu anmäla ärendet i hela dess vidd. Då af utredningen i ärendet framgår, att af kostnaderna för hela anläggningen minst 200,000 kronor torde behövas under år 1913, får jag, på det att hänsyn härtill må tagas vid statsverkspropositionens affattande, hemställa, det Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

[128.]

Nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala.

att i afbidan på nådig proposition om anslag till inköp af tomt och uppförande af nya byggnader för folkskoleseminariet i Uppsala på extra stat för år 1913 beräkna ett belopp af 200,000 kronor.

Nytt anslag.

Med underdånigt utlåtande den 31 maj 1911 har domkapitlet i Växjö till Kungl. Maj:t öfverlämnat och till nådigt bifall förordat en underdånig framställning af rektorn vid *folkskoleseminariet i Växjö* C. A. Arcadius om anvisande af medel till *anordnande af gårds- och lekplan* vid seminariet.

[129.]

Ordnande af gårds- och lekplan vid folkskoleseminariet i Växjö.

Arcadius har i sin framställning anført:

Sedan de nya byggnaderna för folkskoleseminariet i Växjö blifvit uppförda och platsen mellan dem blifvit ordnad, återstode att tillgodose behovet af en gårds- och lekplan för den till omkring 250 personer uppgående ungdomen vid seminariet och dess öfvingsskola. Den gamla seminariebyggnaden hade nu blifvit bortförd, och därför kunde för sådant ändamål den forna gårdsplanen användas. Denna låge i omedelbart sammanhang med platsen emellan och framför de nya byggnaderna. Dess utrymme vore 3,915 kvadratmeter, hvilket borde någorlunda räcka till för en lekplan. Men om platsen skulle kunna användas för sådant ändamål, vore dess ordnande nödvändigt. Såsom framginge af en skrifvelsen bifogad profilritning, låge platsen lägre än den nya gårdsplanen och dess yta vore mycket ojämn, hvarför en planering vore erforderlig. Vidare vore platsens nuvarande botten så beskaffad, att nederbörden icke afrunne utan stannade kvar och försatte ytan i ett upplösningstillstånd, som hindrade vistelse därå och färdande däröfver, hvarför makadamisering och grusning vore nödvändiga. Ingenjören E. Ahlgren, som efter öfverintendentensämbetets förordnande varit koutrollant vid byggnadsarbetet för seminariet, hade på anmodan af Arcadius uppgjort ett förslag till platsens ordnande, och hade grundläggaren J. Petersson, som antagits till entreprenör för planeringen af den nya seminariegården, afgifvit ett anbud å utförandet af nu ifrågakarande arbete. Då det för de nya seminariebyggnaderna beviljade anslaget icke vore afsedt för nu ifrågakarande ändamål, anhölle Arcadius att för ordnande af gårds- och lekplan för seminariet måtte anvisas ett anslag af 5,128 kronor 74 öre.

Vid Arcadius skrifvelse voro fogade omförmälda profilritning, en planritning öfver gamla gårdsplanen och en del af den nya, ingenjören E. Ahlgrens förslag och grundläggaren J. Peterssons anbud, det sistnämnda slutande å ett belopp af 5,128 kronor 74 öre.

På grund af nådig remiss har öfverintendentsämbetet den 4 juli 1911 uti ärendet afgifvit underdånigt utlåtande, därvid ämbetet yttrat:

Såsom redan af Arcadius framhållits, hade vid uppgörandet af kostnadsförslag för den nya seminarieanläggningen i Växjö här ifrågavarande arbeten icke tagits med i beräkningen, då det antagits, att förefintligt gårdsutrymme vore tillräckligt. Så syntes emellertid icke vara förhållandet, och ämbetet hade vid granskning af föreliggande förslag jämte därtill hörande anbud icke funnit något att för sin del erinra.

Departementschefen.

Öfverintendentsämbetet har i ärendet meddelat, att kostnaderna för ifrågavarande arbeten icke tagits i beräkning vid uppgörandet af kostnadsförslag för den nya seminarieanläggningen i Växjö, »då det antogs, att förefintligt gårdsutrymme vore tillräckligt». Detta antagande var ju också riktigt, om man nämligen sammanräknar den gamla och den nya gårdsplanen. Den olägenhet, som nu måste afhjälpas, består icke heller däri, att utrymmet skulle vara för knappt, utan däri, att den gamla gårdsplanen ligger under den nyas nivå och därjämte saknar makadamisering, så att efter nederbörd vattnet kvarstannar. Enligt hvad jag inhämtat, har man tidvis nödgats lägga gångbro af trä öfver platsen för att möjliggöra dess trafikerande.

Det förslag till ordnande af gårds- och lekplan, som rektor framlagt, synes mig ändamålsenligt, och tillstyrker jag därför dess genomförande. För ändamålet erfordras 5,128 kronor 74 öre eller i rundt tal 5,129 kronor.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

Nytt anslag.

att för ordnande af gårds- och lekplan vid folkskoleseminariet i Växjö på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 5,129 kronor.

[130.]

Höjning af anslaget till materiell m. m. vid folkskoleseminariet i Linköping.

Under hänvisning till hvad under punkt 39 anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för beredande under år 1912 af ökad anslag till materiell, ved och ljus m. m. vid folkskoleseminariet i Linköping på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 4,900 kronor.

Vid bifall här till lärar hinder ej möta att redan under år 1912 af tillgängliga medel förskottera detta belopp.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1911 års Riksdag att för *uppehållande af undervisningen vid seminariet i Göteborg* i förhyrda lokaler samt *anordnande af parallellklasser* därstädes på extra stat för år 1912 anvisa ett belopp af 27,525 kronor. Här af voro 4,000 kronor afsedda till stipendier samt 2,300 kronor till bestridande af vissa utgifter under år 1911.

[131.]

Uppehållande af undervisningen vid folkskoleseminariet i Göteborg.

Vid underdånig anmälan af Riksdagens ifrågavarande beslut den 22 juni 1911 förordnade Kungl. Maj:t, att domkapitlet i Göteborg ägde för uppehållande af undervisningen i seminariet under år 1912 i de förhyrda lokalerna samt anordnande af två parallellklasser under vårterminen och tre parallellklasser under höstterminen äfvensom inrättande af ytterligare en ny öfningsskoleklass höstterminen 1912 m. m. disponera följande belopp:

hyra för de provisoriska lokalerna	kronor 3,500: —
hyresersättning till rektor	» 1,500: —
arfvide till två extra ordinarie adjunkter	» 4,000: —
» » en do, efter 2,000 kronor för år, för höstterminen 1912	» 881: 48
tillfälliga lärarbiträden och lärare i öfningsämnen i parallellklasserna	» 3,833: 79
arfvide till en lärare i öfningsskolan, 1,700 kronor för år, jämte tillfällig löneförbättring, 400 kronor för år	» 2,100: —
arfvide till en lärare i öfningsskolan efter 2,100 kronor för år, för höstterminen 1912	» 925: 55
arfvide till en lärarinna i kvinnlig slöjd efter 70 kronor för veckotimme	» 403: 41
2 katedrar à 50 kronor, 2 svarta taflor à 50 kronor, 55 skolbänkar à 12 kronor och 2 skåp à 70 kronor	» 1,000: —
materiell, ved, ljus m. m.	» 2,400: —
arfvide till skrifbiträde åt rektor att användas enligt de bestämmelser, som i § 151 af läroverksstadgan gifvits rörande skrifbiträde åt rektor vid allmänt läroverk	» 250: —
flyttningskostnad	» 400: —
oförutsedda utgifter	» 30: 77

I sammanhang härmed anbefalldes domkapitlet att till ecklesiastikdepartementet inkomma med uppgift å de belopp, som erfordrades för anordnande vid seminariet af parallellklasser under år 1913.

Till åtlydnad af sistberörda föreskrift har domkapitlet med skrifvelse den 1 november 1911 till departementet insändt två af seminariets rektor K. A. Westling till domkapitlet aflåtna framställningar i ämnet, afseende den ena hufvudsakligen behovet af förstärkning af lärarkrafterna, den andra behovet af ökning af materiellanslaget; och har rektor i dessa framställningar anhållit, att domkapitlet måtte hemställa om aflåtande till Riksdagen af proposition om ett anslag på extra stat af 55,736 kronor

- [131.] till uppehållande af undervisningen i seminariet år 1913, med rätt för seminariet att af nämnda belopp i förskott under år 1912 utbekomma 10,985 kronor 3 öre *.

I framställningen rörande *förstärkning af lärarkrafterna* har Westling ifrågasatt beviljande af följande anslagsbelopp:

arfvide till tre e. o. adjunkter	kronor 6,000: —
» » två e. o. adjunkter under höstterminen 1913 efter 2,000 kronor per år	» 1,762: 96
tillfälliga lärarbiträden och extra lärare i öfningsämnena	» 7,727: 86
hvaraf emellertid seminariet behöfde i förskott under år 1912 1,136 kronor 17 öre;	
arfvide till lärare i öfningsskolan	» 10,312: 22
hvaraf 1,586 kronor 67 öre behöfdes i förskott under år 1912;	
arfvide till en lärarinna i kvinnlig slöjd	» 963: 41
hvaraf 123 kronor 41 öre behöfdes under år 1912;	
arfvide till lärare i trädgårdsskötsel	» 1,857: 78
hvaraf under år 1912 behöfdes 657 kronor 78 öre;	
stipendier	» 6,080: —
oförutsedda utgifter	» 195: 77
Summa kronor 34,900: —	

Rörande de för år 1912 erforderliga beloppen, sammanlagdt 3,504 kronor 3 öre, har Westling anfört:

Att man nödgats begära dessa belopp i förskott under år 1912 berodde hufvudsakligen dels därpå, att de lärare, som vidtalats att åtaga sig tjänstgöring i öfningskolan från och med höstterminen 1912, innehade tjänställder, som berättigade dem till aflöning i högre lönegrad än den första — det vore ju af stort värde för seminariet och dess öfningskola att förvärfa lärare, som under fortsatta studier och föregående praktiskt pedagogisk verksamhet vunnit vidgade insikter och betydande lärarerfarenhet — dels ock därpå, att det år 1910 ej ännu varit klart, huru den från och med höstterminen 1912 utvidgade folkskoleafdelningen af öfningskolan ändamålsenligast borde anordnas, och icke heller, huru trädgårdsundervisningen kunde vinna en lämplig och ändamålsenlig anordning vid dubbelseminariet. Sedan ett år 1910 begärdt anslag till inredning af en sal för metallslöjd icke beviljats, hade hos Westling uppstått tanken att genom en skiljevägg förvandla den tillämnade metallslöjdalen till två skolsalar, den ena för pappslöjd och den andra hufvudsakligen för praktiska öfningar. Och då denna anordning lätt nu kunde ske, innan ännu något gjorts för nämnda sals apterande till metallslöjd, möjliggjordes härigenom en utvidgning af folkskoleafdelningen i större utsträckning, än Westling år 1910 funnit möjlig.

vill jag redogöra för min ställning till den ifrågasatta förstärkningen af lärarkrafterna och hvad Westling i sammanhang därmed åskat. [131.]

Hvad då först angår de begärda anslagsbeloppen till extra ordinarie adjunkter och tillfälliga lärare finner jag mig kunna godtaga Westlings förslag härutinnan. Det starka behovet af dylika lärare är beroende på den omständigheten, att man, då utrymmet i de nya seminariebyggnaderna medgifver ökning af elevantalet i hvarje klass och parallellafdelning till 30 i stället för nuvarande 24, med afseende på den rådande lärarbristen velat vidtaga en sådan ökning, men att denna ökning å sin sida med nödvändighet medför en delning af klasserna dels vid de naturvetenskapliga laboratorieöfningarna, dels ock vid de praktiska undervisningsöfningarna. Det förra slaget af öfningar kan nämligen icke med fördel företagas med större grupper af lärjungar än 15—16 och det senare icke med större grupper än 7—8 lärjungar i hvarje grupp. Då båda slagen af öfningar böra ledas af ämneslärare och då hufvudmålet, en fullgod och effektiv seminariebildning, icke får släppas ur sikte, måste man både öka ämneslärarnas antal och därjämte för undvikande af en alltför sträng tjänstgöring lätta ämneslärarnas arbetsbörda genom anställning af tillfälliga lärarbiträden.

Vidkommande det begärda anslaget till arfvoden åt extra lärare i öfningsämnen vill jag till en början anmärka, att Westling räknat med ett arfvodesbelopp för manlig slöjdlärare af 1,000 kronor i stället för lagstadgade 1,100 kronor, hvadan för aflöning af manliga slöjdlärare skulle, med utgående från Westlings beräkningar i öfrigt, erfordrats ett belopp af 484 kronor 82 öre för år 1912 och 1,322 kronor 81 öre för år 1913 i stället för af Westling beräknade 440 kronor 74 öre för år 1912 och 1,202 kronor 1 öre för år 1913. Men då tvingande skäl icke synas mig föreligga för att höja timantalet för undervisningen i slöjd i öfningssskolan från 4 timmar i hvarje vecka och afdelning, som nu där och vid andra seminarier förekomma, till 6, så kan antalet manliga slöjdlärartimmar inskränkas till 30 i stället för föreslagna 32 under läsåret 1912—1913 och $35\frac{1}{3}$ i stället för $39\frac{1}{3}$ under läsåret 1913—1914 samt förty arfvodesbeloppen för slöjd nedsättas till 424 kronor 21 öre under år 1912 och 1,124 kronor 10 öre under år 1913 eller tillhopa med 94 kronor 44 öre. I öfrigt har jag i denna punkt icke någon anmärkning att göra mot Westlings förslag. För tillfälliga lärarbiträden och extra lärare i öfningsämnen behöfva alltså utgå i stället för begärda 7,727 kronor 86 öre blott 7,633 kronor 42 öre, hvaraf seminariet behöfver i förskott under år 1912 i stället för begärda 1,136 kronor 17 öre blott 1,119 kronor 64 öre.

[131.]

Mot det begärda anslaget till lärare i öfningsskolan har jag icke något att anmärka. Däremot kan det begärda beloppet till arfvode åt lärarinna i kvinnlig slöjd i öfningsskolan, då ju timantalet liksom för den manliga slöjden därstädes låter sig minska från föreslagna 6 till 4 timmar för flickorna i öfre afdelningen samt till följd häraf i hela öfnings-skolan från föreslagna 12 till 10 timmar, nedsättas från 963 kronor 41 öre till 761 kronor 71 öre, hvaraf seminariet behöfver i förskott under år 1912 i stället för 123 kronor 41 öre blott 61 kronor 70 öre.

Till arfvode åt lärare i trädgårdsskötsel har Westling för höstterminen 1912 och för år 1913 begärt i allt 1,857 kronor 78 öre utöfver redan i staten för ändamålet upptagna anslag och därvid beräknat, att det nu utgående arfvodet 1,200 kronor skulle fördubblas samt fördelas på två personer, en teoretisk trädgårdslärare med 1,050 kronor i arfvode och en praktisk trädgårdslärare och trädgårdsföreståndare med 1,350 kronor i arfvode.

Proportionen mellan de bägge trädgårdslärarnas löner är densamma, som förekommer vid seminarierna i Uppsala, Linköping och Karlstad, där den teoretiske trädgårdsläraren uppbär 525 kronor och den praktiske 675 kronor i arfvode. Visserligen synes det mig rättvist, att arfvodet för den teoretiska trädgårdsundervisningen vid ett dubbelseminarium sättes dubbelt mot dylikt arfvode vid ett enkelseminarium, enär undervisningstimmarnas antal vid det förra fördubblas, och jag har därför ingenting att invända mot Westlings förslag i denna del. Något annorlunda synes mig saken stå i fråga om aflöningen till trädgårdsföreståndaren. Ledningen af seminarieelevernas praktiska trädgårdsarbete sammanhänger ju på det närmaste med vården af seminariets trädgård, och arbetet med denna vård kommer ju icke att i väsentlig mån ökas genom elevantalets fördubbling. Då emellertid trädgårdsföreståndaren torde blifva något mera bunden än förut och då en trädgårdsmästare i Göteborg väl lär hafva större anspråk än en person i motsvarande ställning å mindre orter, synes mig ett något högre arfvode än det, som utgår vid förenämnda enkelseminarier, till exempel 950 kronor om året, vara lämpligt. Härigenom skulle det årliga anslaget för trädgårdsundervisningen komma att stanna vid 2,000 kronor i stället för föreslagna 2,400 kronor för år. Med tillämpning häraf bör för trädgårdsundervisningen beräknas följande belopp: för höstterminen 1912 $\frac{1}{2} \frac{1}{7} \frac{2}{0}$ af 2,000 kronor = 881 kronor 48 öre, för hela året 1913 2,000 kronor.

För ändamålet finnas enligt Westlings uppgift tillgängliga 400 kronor för år 1912 och 1,200 kronor för år 1913. Alltså kräfvdes ett anslag af 1,281 kronor 48 öre, hvaraf under år 1912 behöfvas 481 kronor 48 öre.

Mot det begärda anslaget till stipendier för parallellklasserna är icke [131.]
anledning till anmärkning.

Hvad slutligen angår det begärda beloppet till mötande af oförut-
sedda utgifter, anser jag lämpligast att yttra mig härom först sedan jag
angifvit min ställning till krafvet på förhöjning af materiellanslaget.

Såsom af det föregående framgår, komma de för förstärkning af lärar-
krafterna behöfliga beloppen att blifva följande:

Till arfvode åt 3 extra ordinarie adjunkter under år 1913	kronor	6,000: —
» » » 2 » » » höstterminen 1913	»	1,762: 96
» » » tillfälliga lärarbiträden och extra lärare i öfningsämnen	»	7,633: 42
hvaraf i förskott under år 1912 behöfves 1,119 kronor 64 öre,		
» » » lärare i öfningsskolan	»	10,312: 22
hvaraf i förskott för år 1912 behöfves 1,586 kronor 67 öre,		
» » » en lärarinna i kvinnlig slöjd	»	761: 71
hvaraf i förskott under år 1912 behöfves 61 kronor 70 öre,		
» » » lärare i trädgårdsskötsel	»	1,281: 48
hvaraf i förskott under år 1912 behöfves 481 kronor 48 öre,		
» stipendier för parallellklasserna	»	6,080: —

Summa kronor 33,831: 79

Af detta belopp 33,831 kronor 79 öre erfordras för år 1912 i allt
3,249 kronor 49 öre.

Jag öfvergår nu till Westlings andra framställning, däri Westling
hemställt om beviljande af ett anslag å 20,836 kronor till *förstärkning af
seminariets anslag till materiell, ved och ljus m. m.* samt till inköp af ma-
teriell äfvensom till öfriga för undervisningen i slöjd nödvändiga utgifter,
med rätt för seminariet att af nämnda belopp under år 1912 utbekomma
7,481 kronor eller, med rättande af en i framställningen gjord felräk-
ning, 7,001 kronor.

Till stöd för denna begäran har Westling anfört hufvudsakligen följande:

För beräkningen af de sannolika årliga utgifterna efter inflyttningen i de nya
lokalerna hade Westling dels erhållit kostnadsförslag från fackmän och firmor, dels

[131.]

samrådt med åtskilliga på de enskilda områdena speciellt sakkunniga personer, dels ock tagit kännedom om hithörande förhållanden vid åtskilliga andra skolor.

Enligt Westlings beräkning skulle utgifterna blifva för

1) uppvärmning och ventilation	kronor	6,271: —
2) belysning	»	2,065: —
3) renhållningsavgift till Göteborgs stad.....	»	200: —
4) vattenförbrukning	»	1,508: —
5) inventarier för badafdelningen	»	136: —
6) telefonavgifter	»	65: —
7) brandförsäkringsavgifter	»	45: —
8) underhåll och nyanskaffning af inventarier.....	»	150: —
9) smärre reparationer af lokalerna	»	200: —
10) frakter och transporter	»	20: —
11) skjutmaterielens vård och biträde vid skjututbildningsöfningarna	»	60: —
12) tryck och annonser	»	350: —
13) papper, skrif- och annan expeditionsmateriell	»	100: —
14) biblioteksmateriell	»	20: —
15) underhåll och nyanskaffning af undervisningsmateriell	»	640: —
16) anskaffning och inbindning af böcker m. m. för biblioteket	»	600: —
17) arvode till bibliotekarie.....	»	200: —
18) skrifbiträde åt rektor	»	250: —
19) avgifter för lärarna i öfningsskolan till folkskollärarnas pensions- iurättning	»	650: —
20) läkararvode	»	400: —
21) aflöning åt vaktmästare och öfrig betjäning	»	3,660: —

Summa kronor 17,590: —

Seminariets materiellkassa hade ett ordinarie anslag af 4,235 kronor. Frånräknades detta belopp summan 17,590 kronor, befunnes det för år 1913 behöfliga anslaget på extra stat till materiellkassan utgöra 13,355 kronor.

Slöjdundervisningens årsavgifter komme att uppgå till 950 kronor, och då det ordinarie anslaget utgjorde 470 kronor, erfordrades alltså på extra stat ytterligare ett anslag af 480 kronor.

Till närmare motivering af en del af de här ofvan upptagna anslagskrafven har Westling, med användande af samma nummerbeteckning på de olika anslagsposterna som i den nyss återgifna uppräknigen därpå, anfört:

1) Enligt Westlings framställning bifogad uppgift från ingenjören F. Oscar Nilsson, som uppgjort värme- och ventilationsritningarna för de nya byggnaderna, belöpte sig den årliga koksåtgången till 4,465 hektoliter koks. Uppvärmningen af rektorshuset åläge rektor att bekosta. Dock torde något böra betalas af seminariet för uppvärmningen af det största källarummet, som vore afsedt till vinterförvaring af en del af trädgårdens växter, som under sommaren stode ute, med flera trädgårdens ändamål. Enligt uppgift af byggnadsingenjören Alex. Törnblom, som vore kontrollant vid byggnadsarbetet, uppginge denna kostnad till 20 kronor, motsvarande cirka 14 hektoliter koks. Koksens medelpris i Göteborg under åren 1908—1911 hade varit kronor 1:40 pr hektoliter.

Årskostnaden för uppvärmning och ventilation, ofvannämnda 20 kronor inräknade, skulle alltså enligt denna beräkning uppgå till ej mindre än 6 271 kronor.

12) Tryck och annonser, inberäknadt kostnaden för årsberättelsens tryckning, hade i medeltal de 3 senaste räkenskapsåren gått till kronor 461:97. Emellertid uppginge årsberättelsens tryckningskostnader år 1908 till ett för högt belopp i anledning däraf, att den boktryckare, som då anlätades, ställt sina priser högst betydligt dyrare än den, som anlätades för årsberättelsens tryckning år 1910. Den sistnämnda redogörelsen, som innehölle mera än 1908 års berättelse, kostade inalles 349 kronor. Och under detta belopp torde ej kostnaderna kunna nämnvärdt sänka sig för en årsberättelse, som omfattade två år, om berättelsen eljest skulle lämna en någorlunda fyllig framställning och en däraf betingad tydlig inblick i seminariets och dess öfningsskolas arbete under loppet af två år, helst under den för seminariet betydelsefulla omorganisation till dubbelseminarium, som nu påginge. Det vore att märka, att det belopp af 100 kronor årligen, som seminariet enligt Riksdagens beslut erhållit i tillskott till sin materiellkassa samtidigt med Kungl. Maj:ts föreskrift om årsredogörelsens tryckning hvart annat år och som afsett att möjliggöra detta årstryck, beviljats år 1898. En boktryckare hade sagt Westling, att kostnaderna för tryckerilokaler, papper, sättning och tryckning m. m. stigit så afsevärdt under dessa år, att det som år 1898 kunnat levereras af en boktryckare för 200 kronor numera ej synnerligt skulle understiga 350 kronor. Till årsberättelsens tryckning syntes således ej kunna för närmaste framtiden beräknas mindre än 350 kronor, d. v. s. årligen 175 kronor.

Äfven öfriga trycksaker betingade numera ökade utgifter i följd af det ökade elev- och barnantalet som ock af den under senare åren alljämt stigande tillströmmningen af inträdessökande. Antalet inträdessökande hade de sista fem åren varit respektive 93, 125, 148, 173 och 176. Detta förklarade den växande efterfrågan hos rektorsämbetet angående upplysningar om fordringar för inträde med begäran om anvisningar och råd för förberedande studier. Westling hade därför låtit trycka en del prospekt och cirkulär, som jämte skriftligt meddelade upplysningar sändes till en mängd personer, som anhölle därom. Att det växande elev- och barnantalet i seminariet och dess öfningsskola skulle föranleda ökade kostnader för annat tryck, såsom blanketter till betyg m. m., läsordningar, kataloger o. s. v. låge i sakens natur. Medelutgiften under räkenskapsåren 1908, 1909 och 1910 för allt tryck äfvensom för annonser torde dock på grund af ofvannämnda 1908 års andel däri vara för hög. För åren 1909 och 1910 utgjorde medelsiffran ett belopp af kronor 337:68, som torde ange den ungefärliga årliga medelkostnaden. För jämnhetens skull och då denna utgift i anledning af nämnda omständigheter nog ej kunde anses tendera till minskning, ansåge Westling sig böra uppskatta det behöfliga beloppet till 350 kronor.

17) I längden torde det ej vara rimligt eller med hänsyn till bibliotekets omvårdnad och regelbundna tillgänglighet för eleverna ens möjligt, att rektor icke ägde tillgång till något biträde vid bibliotekets skötsel och vid ombesörjandet af utlåningen. Rektors uppgift i de hänseenden, som allra närmast tillhörde hans kall, växte årligen i och med seminariets utveckling. Och det torde som antydts ej vara i önskelig grad möjligt för rektor att utan biträde med biblioteksarbetet kunna tillräckligt ofta och regelbundet hålla biblioteket öppet för elevernas studie- och lånebehof, helst sedan biblioteket i nya byggnaden finge särskilda lokaler och ej längre som nu kunde hyas å rektorsexpeditionen. Utvägen att anmoda seminariets lärare om extra och obetaladt arbete för bibliotekets räkning kändes så mycket mindre tilltalande, som de allmänna läroverken i staden hade möjlighet att betala för sådant arbete och ej blott gymnasi-

[131.]

ernas utan till och med realskolornas lärare i regeln hade ett mindre antal tjänstgöringstimmar än seminariernas ämneslärare, ehuru man väl dock utan öfverdrift kunde antaga, att seminariearbetet ställde större kraf på läraren i många hänseenden åtminstone i jämförelse med realskolans arbete.

21) Beträffande aflöning åt vaktmästare och öfrig betjäning hade Westling sökt taga kännedom om förhållandena i Göteborg i detta hänseende och inhämtat några andra skolledares mening i frågan. Särskildt hade Westling uti ifrågavarande afseende rådfört sig med öfverläraren vid Göteborgs stads folkskolor och rektorn vid högre realläroverket därstädes. Vid det största läroverket, nämligen realläroverket, där dock antalet rum ej vore fullt så stort som i det nybyggda seminariet blefve fallet, hade vaktmästaren en lön af 1.600 kronor jämte bostad, bränsle och lyse och maskinisten likaså. Vid den minsta af stadens realskolor vore lönen utom naturaförmånerna 1,350 kronor, hvarjämte vaktmästaren hade 15 kronor i månaden för gatorenhållningen, inalles 1,530 kronor. Gymnastiklokalen vid realläroverket sköttes af särskild vaktmästare, som utom de nämnda naturaförmånerna hade 850 kronor i lön och tillika vore gårdskar. Städningen ombesörjdes af särskildt betalda städerskor, och utgifterna för städningen ginge till mellan 2- och 3,000 kronor för år. Westling hade velat anförä dessa förhållanden till jämförelse, då han framställde seminariets önskemål i ifrågavarande hänseende. Dessa önskemål vore följande.

1 vaktmästare, som förutom husrum, värme och lyse erhöle i årsaflöning 1,500 kronor samt efter 5 och 10 års oförvitlig tjänstgöring aflöningstillägg å respektive 100 kronor. Vaktmästaren skulle ombesörja all yttre renhållning äfvensom rengöring i kollegierum, laboratorier och öfriga specialrum och rum för samliugar, där främmande personer ej finge tillträde. Klassrum, gymnastiksalar, korridorer m. m. skulle städas af särskilda biträden, dagligen 4 personer, som med rektors godkännande anställdes af vaktmästaren. För denna tjänstgöring, beräknad till 4 timmar dagligen, ansåge Westling årligen behöfvas ett belopp af 1,000 kronor. Lämpligast vore måhända att beräkna af denna summa 700 kronor årligen åt 3 kvinnor till den dagliga rengöringen i hufvudbyggnaden och 300 kronor för gymnastiklokalen åt en fjärde, man eller kvinna; denne eller denna skulle då sköta all rengöring i gymnastiklokalen, äfven fönsterputsning, »storrengöring» m. m. Då den sistnämndes närvaro pakallades oftare på dagen än de andras, torde hans eller hennes aflöning böra anslås till det högre beloppet.

I hufvudbyggnaden borde årligen 2 »storrengöringar», under jul- och sommarferier, ske med grundlig rengöring af allt synligt trä, panel, dörrar, bänkar ut- och invändigt o. s. v. De dagliga städerskorna hade att aflägsna allt damm, så snart det märktes. Kostnaden för dessa storrengöringar ansloges till 50 kronor hvardera.

Slutligen torde böra anslås 100 kronor som extra anslag åt vaktmästaren för tillfällig hjälp med fönsterrengöring, snöskottning m. m.

En van maskinist, som under sommaren vore trädgårdsdräng, borde anställas. Han vore då sysselsatt året om och borde ha bostad med uppvärmning och lyse — liksom för vaktmästaren funnes för maskinisten 2 rum och kök i vaktmästarbostaden — samt uppbära samma lön, 1,500 kronor. Maskinisten skulle ombesörja all eldning samt hålla reda på och föra anteckningar öfver bränsleleveransens fullgörande och användning. Behöfde han biträde t. ex. för gymnastiklokaleus eldning, kunde han med rektors godkännande anställa och aflöna sådant. Till maskinistens aflöning kunde emellertid och borde, då han äfven vore trädgårdsdräng, trädgårdskassan bidra. Denna hade ett årsanslag af 600 kronor, hvaraf likväl hälften åtginge för den grundligare trädgårdsundervisning, som vid dubbelseminariet borde begynna med indflyttningen höstter-

minen 1912 i de nya lokalerna. Maskinisten skulle således som maskinist aflönas med 1,200 kronor och som trädgårdsdräng med 300 kronor. Naturligtvis borde äfven maskinisten hafva samma lönegrader som vaktmästaren.

[131.]

Till aflöning åt vaktmästare och öfrig betjäning behöfdes alltså följande årsanslag:

Vaktmästar aflöning	kronor 1,500:—
Till vaktmästare för extra hjälp	» 100:—
» storrengöring 2 gånger årligen	» 100:—
» 3 städerskor	» 700:—

För gymnastikbyggnaden vore redan en man vidtalad, som vore villig att i sin aflöning inräkna den tredje bostadslägenheten i vaktmästarbostaden, 1 rum med kök, hvilken beräknades till 240 kronor årligen. Alltså behöfdes för gymnastikvaktmästaren i kontanta aflöningsmedel årligen allenast

.....	kronor 60:—
slutligen maskinistens aflöning	» 1,200:—

Emellertid behöfde seminariet redan under år 1912 ytterligare för några af materiellkassans utgifter en del medel. De flesta af dessa utgiftsposter gällde endast halfva året 1912, nämligen tiden från inflyttningen i de nya lokalerna den 1 juli 1912. Dessa utgiftsposter vore med användning af samma numrering som i den i Westlings framställning gjorda öfversikt af materiellkassans årliga utgifter:

1) uppvärmning och ventilation, halfårskostnad	kronor 3,135:—
2) belysning, halfårskostnad	» 1,032:—
3) renhållningsafgift till Göteborgs stad	» 100:—
4) vattenförbrukning	» 738:—
7) brandförsäkring, förut 12 kronor, nu 45 kronor, alltså årsskillnad 33 kronor, och halfva detta belopp	» 16:—
20) läkarens arfvode, årligen 400 kronor med afdrag af den ordinarie utgiften härtill 200 kronor = 200 kronor på extra stat för ett år, alltså för halfåret	» 100:—
21) vaktmästarlön (för år 1912 beviljade 960 kronor af seminariets ordinarie materiellanslag och 40 kronor på extra stat, alltså 1,000 kronor), fyllnad för helt år 500 kronor, för halfva året 1912	» 250:—
do för extrahjälpen	» 50:—
till en storrengöring	» 50:—
» städerskor halfva året 1912	» 350:—
för rengöring af gymnastikbyggnaden halfva året 1912	» 30:—

Vidare behöfdes för år 1912 hela ökningen i anslaget till tryck och annonser i betraktande särskildt däraf, att nästkommande tryckta redogörelse, som skulle utgifvas år 1912, borde innehålla en utförlig framställning om seminariets byggnadsfrågas förlopp. Detta belopp vore alltså

Likaså extra anslag till bibliotekarien

Slutligen tillträdde maskinisten sin syssla redan den 1 januari 1912, emedan han borde under värmeledningsinstallationen sätta sig in i värmeledningens skötsel. Han vore dock nöjd med att få åtnjuta fri bostad och öfriga naturaförmåner under hela året, om därtill lades trädgårdsdrängsarfvodet 300 kronor för sommaren samt halfva maskinistlönen 600 kronor. På extra stat behöfdes alltså här allenast det senare beloppet, 600 kronor.

Hela det belopp, som till materiell, ved och ljus m. m. samt till bestridande af

[131.] utgifterna för slöjdundervisningen behöfdes i extra anslag för år 1913, vore alltså 20,836 kronor, hvaraf 7,481 kronor *) behöfdes i förskott under år 1912.

Hvad Westling alltså funne sig nödsakad att begära i anslag för materiell, ljus och ved m. m. öfverstege hvad hittills till något seminarium beviljats. Som syntes hade Westling på åtskilliga punkter, där han tilltrott sig äga sakkunskap till bedömande af ifrågavarande behof, sökt hålla sig till det som syntes honom vara det minsta möjliga med bibehållande af den synpunkten, att ett modernt seminarium med vaket medvetande om sitt betydelse- och ansvarsfulla arbete i folkbildningens tjänst borde äga medel att kunna vidmakthålla en utrustning, hvars nivå åtminstone förhållandevis ej alltför mycket understeg de statens bildningsanstalter, som förberedde sin ungdom till universitetsstudier eller till praktisk verksamhet i statens eller det medborgerliga lifvets tjänst. Det förefölle Westling stundom, som om de anslag, som hittills åt seminarierna beviljats, skulle kunna tyckas vara väl ringa för att rätt möjliggöra för dem att fullt tillgodose de behof, som utan tvifvel framträdde för dem allt starkare, ju mer deras uppgift vidgade sig och växte i vårt folk. Dock vågade Westling i detta hänseende icke uttala någon mening, så mycket mindre som han såsom väl alla seminariemän kände sig djupt tacksam för den uppmuntran, som seminarierna under senare år i ökad grad rönt från Kungl. Maj:ts och Riksdagens sida i form af ökade anslag. Westling behöfde ej heller anställa någon jämförelse med hvad föregående seminarier erhållit i årsanslag, enär här vore fråga om en alldeles ny anordning inom seminarieväsendet, nämligen dubbelseminariet, som skulle sättas i stånd att öka enkelseminariets elevantal med ej mindre än cirka 140 procent och öfningsskolans lärjungeantal med cirka 220 procent — ett lärarkollegium på öfver 20 à 25 personer och en lärjunge-skara på fullt 400 vore dock rent kvantitativt sedt mer än dubbelt mot det äldre seminariets 11 lärare och inalles 150 lärjungar — att icke nämna den mycket betydande utveckling, som undervisningen i de särskilda ämnena, särskildt i geografi och naturvetenskapliga ämnen samt i öfningsämnena, sattes i stånd att begyuna och för en god tid framåt också fullfölja. Väl kunde Westling ej underlåta att i en del punkter, i hvilka han ej ansåge sig äga någon sakkunskap, t. ex. angående centraluppvärmningens och den elektriska strömmens årliga kostnader, tycka utgifterna stundom något högt beräknade. När man emellertid besinnade, att t. ex. Göteborgs realläroverk, som i sin läroverksbyggnad, äfven inrymmande vaktmästarbostäder, innan ännu den beslutade tillbyggnaden ägt rum, ej hade fullt så många rum som seminariet — det hade ej fullt 70 mot seminariets 75 — enligt senaste räkenskaper hade på sin ljus- och vedkassa för år 1910 utgifter af inalles 13,005 kronor 20 öre och på sin materiell- och bibliotekskassa 6,620 kronor 73 öre, hvarvid dock bibliotekarien till hälften lönades af statsverket och blott till hälften af biblioteks- och materiellkassan, och därjämte betänkte den sakkunskap och erfarenhet, som låge till grund för de mäns omdöme, hvilka uppgjort kostnadsförslagen i nämnda hänseenden, vågade Westling ej förklara beloppen för höga. Vid jämförelsen med realläroverket vore det äfven att märka, att seminariet måste vara betänkt på flera stora utgiftsposter, som sagda läroverk ej haft att med nämnda belopp bestrida, såsom utgifter för badafdelningen, trädgårds- och slöjdundervisningen samt pensionsavgifter för öfningskolans lärare, utgifter som för seminariet enligt de gjorda beräkningarna uppginge till inemot 3,000 kronor årligen.

Slutligen ville Westling fästa uppmärksamheten på, att dessa anslag begärdes på extra stat för ett år, och att det alltså blefve tillfälle att, innan årsanslaget skulle

*) Rätteligen 7,001 kronor.

bestämmas på seminariets ordinarie stat, låta en tids erfarenhet fälla sitt vittnesbörd om beloppens ändamålsenliga storlek. [131.]

Vid skrifvelsen finnas fogade tre däri åberopade kostnadsförslag.

Domkapitlet har i sin skrifvelse anmärkt, att i rektors förslag upptagits arvode till bibliotekarie för år 1912 med 200 kronor, hvilket belopp såsom afsedt endast för nämnda års senare hälft bort upptagas till 100 kronor.

A seminariets i Göteborg stat äro för närvarande uppförda anslag dels till materiell samt ved och ljus m. m. å 4,235 kronor, dels ock till inköp af materiell och öfriga för undervisningen i slöjd nödvändiga utgifter å 470 kronor. Af anslaget till materiell äro 100 kronor afsedda för tryckning hvartannat år af seminariets årsredogörelse.

Departementschefen.

Vid granskning af Westlings anslagskraf för materiell m. m. har jag icke funnit någon anmärkning att göra mot följande poster (jämför sid. 394) nämligen: 3) renhållningsavgift till Göteborgs stad 200 kronor, 5) inventarier för badafdelningen 136 kronor, 6) telefonavgifter 65 kronor, 8) underhåll och nyanskaffning af inventarier 150 kronor, 11) skjutmaterielens vård och biträde vid skjututbildningsöfningarna 60 kronor, 13) papper, skrif- och annan expeditiomateriell 100 kronor, 14) biblioteksmateriell 20 kronor, 16) anskaffning och inbindning af böcker m. m. för biblioteket 600 kronor, 18) skrifbiträde åt rektor 250 kronor, 19) avgifter för lärarna i öfningskolan till folkskollärarnas pensionsinrättning 650 kronor samt 20) läkararvode 400 kronor. De sålunda utan anmärkning lämnade posterna uppgå sammanlagdt till 2,631 kronor.

För uppvärmning och ventilation har Westling under post 1) upptagit ett belopp af 6,271 kronor. Westling har därvid utgått från att kokspriset i Göteborg skulle vara 1 krona 40 öre för hektoliter, hvilket med en beräknad koksåtgång af 4,465 hektoliter jämte koks till ett värde af ytterligare 20 kronor för uppvärmning för seminariets behof af en källarlokal i rektorshuset gifver det af Westling angifna beloppet. Enligt hvad jag inhämtat, lär emellertid kokspriset i Göteborg vara icke oväsentligt lägre. Westling, som beredts tillfälle att i frågan samråda med en annan erfaren seminariektor, har därvid funnit sig kunna åtnöjas med att ifrågavarande post försöksvis sättes till 5,000 kronor. För senare hälften af år 1912 skulle ju, då normalt sedt denna del af året bör draga mindre värmekostnader än det följande halfåret, icke erfordras fullt hälften af det för år behöfliga beloppet, men då erfarenheten lär visat, att bränsleåtgången i en nyuppförd byggnad under de första månaderna är

[131.] abnormt hög, vill jag icke motsätta mig att för år 1912 för ändamålet beräknas 2.500 kronor.

Hvad beträffar posten 2) belysning 2,065 kronor, kan jag icke undgå att finna äfven denna post väl högt tilltagen. Vid seminariet i Växjö, som inrymmer 48 rum mot Göteborgsseminariets 75, uppgår den årliga belysningskostnaden icke till 1,000 kronor. Jag föreställer mig, att, om man för Göteborg räknar med en årlig kostnad af 1,600 kronor, detta belopp skulle visa sig väl förslå. För senare hälften af år 1912, som i belysningshänseende torde vara väl så fordrande som tiden januari—juni, lärer halfva årskostnaden, alltså 800 kronor, erfordras.

Äfven posten 4) vattenförbrukning 1,508 kronor, förefaller mig anmärkningsvärdt hög. För Växjö är motsvarande post för år upptagen till 200 kronor. Mig synes det, som om man, då det ju nu icke gäller att fastslå definitiva siffror, skulle kunna försöksvis för ändamålet beräkna 1,000 kronor. Om detta belopp mot förmodan skulle visa sig vara för lågt, blir det ju tillfälle att ett annat år söka erforderlig rättelse. För höstterminen 1912, som ju rymmer färre läsveckor än vårterminen, synes man kunna nöja sig med 400 kronor.

Under punkt 7) har Westling för brandförsäkringsavgifter upptagit ett belopp af 45 kronor. Efter samråd med sakkunnig person har jag funnit, att denna post är väl låg och bör sättas till åtminstone 60 kronor. Westling har för senare halfåret 1912 beräknat en merkostnad på denna post af 16 kronor. Läggas härtill halfva beloppet af den utaf mig föreslagna ökningen eller i jämnt tal 8 kronor, blir posten för år 1912 24 kronor.

Posten 9) smärre reparationer af lokalerna 200 kronor torde böra helt och hållet utgå, då dylika reparationer böra bestridas af medel, öfver hvilka öfverintendentsämbetet förfogar.

Nästföljande post 10) frakter och transporter 20 kronor lär, enligt hvad jag inhämtat, vara väl lågt upptagen och böra höjas till 50 kronor. För år 1912 torde någon sådan post dock ej behöfva beräknas, enär Riksdagen år 1911 anvisat medel bland annat för inflyttningen i de nya lokalerna.

För tryck och annonser har Westling under posten 12) begärt 350 kronor. Då beträffande detta belopp, mot hvilket jag i och för sig icke har något att erinra, liksom jag på af Westling anförda skäl finner en motsvarande tillgång behöflig jämväl under år 1912, emellertid är att märka, att å seminariets stat redan för närvarande finnes för ändamålet uppfördt ett årsanslag å 100 kronor, kan posten i hvad den är upptagen för år 1912, för hvilket år Westling i denna punkt icke gjort afdrag för

redan tillgängliga belopp, minskas med 100 kronor och alltså för sist-nämnda år sättas till 250 kronor. [131.]

I fråga om posten 15) underhåll och nyanskaffning af undervisningsmateriell 640 kronor har jag ingen annan anmärkning att göra, än att Westling af förbiseende uraktlåtit att för höstterminen 1912 upptaga någon utgift för den då nyinförda pappslöjden. Efter en för år beräknad materiell-åtgång af 200 kronor skulle på senare hälften af år 1912 belöpa 100 kronor, hvarmed anslaget för år 1912 alltså bör höjas.

Beträffande post 17) arfvode till bibliotekarie vill jag allenast anmärka, att densamma för år 1912 bör uppföras med halfva beloppet, 100 kronor, och ej med fulla beloppet.

Slutligen har jag några erinringar att göra beträffande posten 21) aflöning åt vaktmästare och öfrig betjäning, 3,660 kronor. I denna post ingår bland annat årsaflöning till seminariets vaktmästare med, förutom fri bostad och bränsle, 1,500 kronor, hvarjämte ställas i utsikt 2 ålders-tillägg å 100 kronor hvarterdera efter 5, respektive 10 år. I den framställning från Westling, som låg till grund för de vid 1911 års Riksdag beviljade extra anslagen till seminariet i Göteborg, uppgafs, att vaktmästaren åtnjöte 960 kronor af befintliga tillgångar jämte fri bostad och bränsle, och framhöll Westling önskvärdheten af lönens uppbringande till 1,000 kronor. Det felande beloppet, 40 kronor, togs ock i beräkning vid bestämmandet af det extra anslaget till seminariet för år 1912. Nu begär Westling emellertid, under åberopande af förhållandena vid några andra läroverk i Göteborg, en förhöjning upp till 1,500 kronor från och med år 1912. I de af Riksdagen under senare tider fastställda lönestaterna, exempelvis för tekniska högskolan i Stockholm och för Chalmerska institutet, har aflöningen för förste vaktmästare, som åtnjuter fri bostad och bränsle, bestämts till 1,250 kronor för år. Utöfver detta belopp anser jag mig icke heller här kunna gå.

För den under här ifrågavarande post omförmälda maskinisten-trädgårdsdrängen har Westling beräknat enahanda aflöning som för vaktmästaren, dock att redan tillgängliga medel för trädgården skulle bidraga till hans aflöning med 300 kronor, hvadan af statsmedel skulle utgå 1,200 kronor. Då om honom lärers gälla detsamma som om vaktmästaren, bör äfven här göras en nedprutning om 250 kronor.

I allt skulle således posten kunna minskas från 3,660 kronor till 3,160 kronor eller med 500 kronor.

För senare hälften af år 1912 böra ock motsvarande nedprutningar göras, hvadan fyllnaden af statsmedel i vaktmästarlönen skall utgöra 125 kronor och för maskinisten 475 kronor.

[131.] Sammanställer jag hvad jag i det föregående anført, blifva kostnaderna för materiell m. m. under år 1913 följande:

Uppvärmning och ventilation	kronor	5,000: —
Belysning	»	1,600: —
Renhållningsafgift till Göteborgs stad	»	200: —
Vattenförbrukning	»	1,000: —
Inventarier för badafdelningen	»	136: —
Telefonafgifter	»	65: —
Brandförsäkringsafgifter	»	60: —
Underhåll och nyanskaffning af inventarier	»	150: —
Frakter och transporter	»	50: —
Skjutmateriellens vård och biträde vid skjututbildnings- öfningarna	»	60: —
Tryck och annonser	»	350: —
Papper, skrif- och annan expeditionsmateriell	»	100: —
Biblioteksmateriell	»	20: —
Underhåll och nyanskaffning af undervisningsmateriell	»	640: —
Anskaffning och inbindning af böcker m. m. för biblio- teket	»	600: —
Arfvode till bibliotekarie	»	200: —
Skrifbiträde åt rektor	»	250: —
Afgifter för lärarna i öfningsskolan till folkskollärarnas pensionsinrättning	»	650: —
Läkararfvode	»	400: —
Aflöning åt vaktmästare och öfrig betjäning	»	3,160: —

Summa kronor 14,691: —

Då nu på seminariets stat redan finnas för ändamålet tillgängliga 4,235 kronor, erfordras i extra anslag för år 1913 10,456 kronor. Härtill skall emellertid läggas 480 kronor för slöjdundervisningens årsutgifter under år 1913 utöfver för ändamålet tillgängliga 470 kronor. Slutsumman blir alltså 10,936 kronor.

Utöfver nämnda belopp, 10,936 kronor, erfordras en del extra anslag för senare delen af år 1912, som med tillämpning af hvad jag förut uttalat ställa sig sålunda:

Uppvärmning och ventilation	kronor	2,500: —
Belysning	»	800: —
Renhållningsafgift till Göteborgs stad	»	100: —
Vattenförbrukning	»	400: —

Transport kronor 3,800: —

	Transport kronor	3,800: —
Brandförsäkring	»	24: —
Läkararfvode	»	100: —
Tryck och annonser	»	250: —
Nyanskaffning af materiell till pappslöjd	»	100: —
Bibliotekarierarfvode	»	100: —
Fyllnad i vaktmästarens aflöning	»	125: —
» i maskinisten-trädgårdsdrängens aflöning	»	475: —
Städning och rengöring	»	480: —

Summa kronor 5,454: —

För materiell m. m. behöfver således för år 1913 äskas sammanlagdt 16,390 kronor. Läggas härtill den förut angifna kostnaden för lärarkrafternas förstärkning, 33,831 kronor 79 öre, blir slutsumman 50,221 kronor 79 öre, eller med tillägg af en post å 178 kronor 21 öre för mötande af oförutsedda utgifter 50,400 kronor, hvilket belopp alltså bör begäras af Riksdagen.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för uppehållande af undervisningen vid seminariet i Göteborg i förhyrda lokaler samt anordnande af parallellklasser därstädes på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 50,400 kronor. Ökad anslag.

Vid bifall härtill lärar hinder icke förefinnas för Kungl. Maj:t att låta under år 1912 af tillgängliga medel för seminariet utanordna det för nämnda år erforderliga beloppet 8,703 kronor 49 öre.

På Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1911 års Riksdag till *arfvode åt läraren i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminariet i Luleå samt för undervisning i hygien* därstädes på extra stat för år 1912 ett belopp af 700 kronor.

[132.]
Arfvode åt
lärare i träd-
gårdsskötsel
vid folkskole-
seminariet i
Luleå m. m.

Vid anmälan den 22 juni 1911 af Riksdagens ifrågavarande beslut förordnade Kungl. Maj:t, att domkapitlet i Luleå ägde för seminariet under år 1912 disponera följande belopp nämligen:

till arfvode åt läraren i trädgårdsskötsel	kronor	600: —
samt till undervisning i hygien	»	100: —

I underdånig skrifvelse den 23 september 1911 har domkapitlet, efter

framställning från seminariets rektor, hemställt, att anslag måtte för öfvermålade ändamål anvisas jämväl för år 1913 med 700 kronor.

Jag får därför hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till arfvode åt läraren i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminariet i Luleå samt för undervisning i hygien därstädes på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 700 kronor.

[133.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1911 års Riksdag för *uppehållande af undervisning uti folkskolans högre afdelning vid de med folkskoleseminarierna i Kalmar, Landskrona, Strängnäs, Härnösand, Skara, Växjö och Luleå förenade öfningsskolorna* på extra stat för år 1912 ett belopp af 19,030 kronor. Häraf skulle utgå till seminariet i Kalmar 2,750 kronor, till seminariet i Landskrona 2,250 kronor, till seminariet i Strängnäs 2,790 kronor, till seminariet i Härnösand 2,425 kronor, till seminariet i Skara 2,100 kronor, till seminariet i Växjö 4,024 kronor 44 öre, däraf 864 kronor 44 öre voro afsedda för höstterminen 1910 och år 1911, samt till seminariet i Luleå 2,690 kronor.

Genom vederbörande domkapitel hafva från rektorerna för nyssnämnda seminarier inkommit uppgifter å de belopp, som erfordras för uppehållande under år 1913 af ifrågavarande undervisning.

För uppehållande under sagda år af ifrågavarande undervisning vid *seminariet i Kalmar* äro enligt rektors uppgift erforderliga:

arfvode åt en lärarinna	kronor 2,000: —
afgift för lärarinnan till folkskollärarnas pensionsinrättning	» 100: —
för undervisning i huslig ekonomi:	
arfvode åt lärarinnan	kronor 350: —
bränsle och lyse för skolköket	» 150: — 500: —
till materiell, uppässning, renhållning och belysning	» 150: —
Summa kronor 2,750: —	

För *seminariet i Landskrona* erfordras enligt rektors uppgift:

arfvode åt en lärarinna	kronor 1,700: —
afgift för lärarinnan till folkskollärarnas pensionsinrättning	» 100: —
samt för undervisning i huslig ekonomi:	
arfvode åt en lärarinna	» 300: —
till bränsle och lyse	» 150: —
Summa kronor 2,250: —	

Den beträffande *seminariet i Strängnäs* lämnade uppgiften upptager [133.] följande belopp:

arfvode åt en lärare	kronor 2,300: —
avgift för denne till folkskollärarnas pensionsinrättning	» 130: —
arfvode för undervisning i kvinnlig slöjd	» 160: —
» » » i sång	» 200: —
Summa kronor 2,790: —	

För uppehållande under år 1913 af ifrågavarande undervisning vid *seminariet i Härnösand* äro enligt rektors uppgift följande belopp erforderliga:

arfvode åt en lärare	kronor 2,000: —
avgift för läraren till folkskollärarnas pensionsinrättning	» 130: —
till bränsle, lyse och renhållning	» 250: —
till komplettering af materiell	» 45: —
Summa kronor 2,425: —	

För *seminariet i Skara* anser rektor följande belopp behöfliga:

arfvode åt en lärarinna	kronor 1,800: —
avgift för lärarinnan till folkskollärarnas pensionsinrättning	» 100: —
till belysning, uppvärmning och städning	» 150: —
Summa kronor 2,050: —	

Beträffande *seminariet i Växjö* har rektor lämnat följande kostnadsberäkning:

arfvode åt en lärare	kronor 2,600: —
avgift för läraren till folkskollärarnas pensionsinrättning	» 130: —
arfvode för undervisning i kvinnlig slöjd	» 280: —
anslag till lärjungebibliotek och materiell	» 150: —
Summa kronor 3,160: —	

För uppehållande under år 1913 af ifrågavarande undervisning vid *seminariets i Luleå* öfningskola erfordras enligt rektors uppgift:

arfvode åt en lärare	kronor 2,000: —
avgift för läraren till folkskollärarnas pensionsinrättning	» 130: —
arfvode för undervisning i sång	» 200: —
» » » i kvinnlig slöjd	» 210: —
till lärjungebibliotek och materiell	» 150: —
Summa kronor 2,690: —	

Att undervisning i en högre afdelning af folkskolan äfven under år 1913 meddelas vid seminarierna i Kalmar, Landskrona, Strängnäs, Härnösand, Skara, Växjö och Luleå, finner jag ändamålsenligt.

I fråga om rektorernas kostnadsberäkningar är att märka, att för seminarierna i Kalmar, Landskrona, Strängnäs, Härnösand, Växjö och Luleå beräknats tillägg för löneförbättring af 300 kronor för lärare och 200 kronor för lärarinna, hvilket däremot icke är fallet med Skara seminarium, hvarför för detta senare 200 kronor böra tilläggas.

Med denna ändring skulle kostnaderna sålunda uppgå för seminariet i Kalmar till 2,750 kronor, för seminariet i Landskrona till 2,250 kronor, för seminariet i Strängnäs till 2,790 kronor, för seminariet i Härnösand till 2,425 kronor, för seminariet i Skara till 2,250 kronor, för seminariet i Växjö till 3,160 kronor samt för seminariet i Luleå till 2,690 kronor, således till sammanlagdt 18,315 kronor.

På grund häraf hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för uppehållande af undervisning i folkskolans högre afdelning vid de med folkskoleseminarierna i Kalmar, Landskrona, Strängnäs, Härnösand, Skara, Växjö och Luleå förenade öfningsskolorna på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 18,315 kronor.

[134.]

Anordnande af parallellafdelning till fjärde klassen vid folkskoleseminariet i Växjö.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1911 års Riksdag på extra stat för år 1912 till anordnande under sistnämnda år af *en för manliga studenter afsedd parallellafdelning till fjärde klassen vid folkskoleseminariet i Växjö äfvensom till undervisning i slöjd* uti nämnda parallellafdelning höstterminen 1910 och åren 1911 och 1912 ett belopp af 4,520 kronor.

Vid anmälan den 22 juni 1911 af Riksdagens berörda beslut förordnade Kungl. Maj:t:

att vid folkskoleseminariet i Växjö skulle under år 1912 inrättas en för manliga studenter afsedd parallellafdelning till fjärde klassen; samt

att domkapitlet i Växjö ägde disponera dels till arfvoden åt lärare följande belopp, för år räknadt, nämligen

arfvoden till en extraordinarie adjunkt	kronor 2,000: —
» » » biträdande lärare	» 540: —
» » » lärare i teckning	» 200: —
» » » » gymnastik	» 400: —
» » » » musik	» 400: —
» » » » trädgårdsskötsel	» 150: —
» » » » slöjd	» 300: —

dels ock till ersättning för undervisning i slöjd under höstterminen 1910 och år 1911 432 kronor 22 öre samt till anskaffande af virke och materialier för ifrågavarande slöjdundervisning under åren 1910, 1911 och 1912 97 kronor 78 öre, med rätt för domkapitlet att under år 1911 förskottsvis utbekomma hvad som erfordrades för slöjdlärarens aflönande höstterminen 1910 och år 1911 eller 432 kronor 22 öre och af anslaget till materialier 64 kronor 78 öre.

Uti underdånig skrifvelse den 20 september 1911 har domkapitlet, med öfverlämnande af en från seminariets rektor inkommen framställning i ämnet, anhållit, att nödiga medel måtte anvisas för uppehållande under år 1913 af vederbörlig undervisning i en för manliga studenter afsedd parallellafdelning till fjärde klassen af seminariet.

Rektor har i sin framställning meddelat, att år 1911 50 studenter anmält sig till inträde i ifrågavarande afdelning, af hvilka endast 30 kunnat mottagas. Kostnaderna har rektor förslagsvis beräknat sålunda: arfvode till en extraordinarie adjunkt

kronor 2,000: —

» » » biträdande lärare » 540: —

» » » lärare i teckning » 200: —

» » » » » gymnastik » 400: —

» » » » » musik och sång » 400: —

» » » » » trädgårdsskötsel » 150: —

» » » » » slöjd » 300: —

till anskaffande af virke och materialier för slöjd-
undervisningen » 33: —

Summa kronor 4,023: —

Då behovet af ifrågavarande parallellafdelning kvarstår oförminskadt, hemställer jag i underdånighet, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till anordnande under år 1913 af en för manliga studenter afsedd parallellafdelning till fjärde klassen vid folkskoleseminariet i Växjö äfvensom till undervisning i slöjd uti nämnda parallellafdelning på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 4,023 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade Riksdagen år 1911 till understöd för uppehållande af Stockholms privata folkskollärarynnesseminarium under år 1912 på extra stat för samma år ett anslag af 6,300 kronor att utgå på de närmare villkor, som af Kungl. Maj:t

[135.]

Anslag till
Stockholms
privata folk-
skollärarynne-
seminarium.

[135.] bestämdes. För ifrågavarande seminarium beviljade 1910 års Riksdag enahanda belopp på extra stat för år 1911.

I underdånig ansökning har nu styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor, hvilket innehar seminariet, anhållit, att till instundande Riksdag måtte aflåtas proposition om beviljande af anslag å 6,300 kronor till uppehållande af seminariets verksamhet under år 1913.

Vid ansökningen äro fogade tryckt redogörelse för arbetet vid Ateneum för flickor i Stockholm läsåret 1910—1911 och stat för seminariet för år 1913 af följande lydelse:

Inkomster:

Terminsafgifter	Kronor 40.000: —
Statsbidrag (för folkskolsem. afd.)	» 6 300: —
Bidrag af Stockholms län (för småskolsem. afd.)	» 4,200: —
Brist	» 90: —
	Kronor 50,590: —

Utgifter:

Aföningar	Kronor 28.000: —
Pensionsafgifter	» 800: —
Hyror.....	» 12.000: —
Materiell och bibliotek	» 2,500: —
Uppvärmning	» 1,400: —
Belysning	» 800: —
Städning	» 1.300: —
Diverse	» 2.200: —
Skatter	» 1.590: —
	Kronor 50,590: —

Öfver denna ansökning hafva hörts seminariets inspektor och Stockholms stads konsistorium, hvars yttrande är dagtecknad den 10 oktober 1911. Både inspektor och konsistoriet tillstyrka bifall till ansökningen.

Då seminariet alltjämt är i behof af statsunderstöd för uppehållande af sin verksamhet hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till understöd för uppehållande af Stockholms privata folkskollärarinneseminarium under år 1913 på extra stat för samma år bevilja ett anslag af 6,300 kronor att utgå på de närmare villkor, som af Kungl. Maj:t bestämmas.

Hos Kungl. Maj:t har styrelsen för aktiebolaget Sigrid Rudebecks skola i underdånighet anhållit, det Kungl. Maj:t tacktes vidtaga åtgärd för beviljande af ett årligt anslag å 10,000 kronor till det med nämnda skola förenade *Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium.*

[136.]
Göteborgs
kvinnliga
folkskole-
seminarium.

Till stöd för denna framställning har styrelsen anfört:

På därom framställd underdånig ansökan beviljade Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 5 mars 1909 styrelsen för aktiebolaget Sigrid Rudebecks skola tillstånd att i Göteborg på vissa villkor grunda ett treårigt folkskollärarynnesseminarium med rätt att vid seminariet anställa afgangspröfning, genom hvars afäggaude kompetens vunnes att söka och erhålla anställning vid rikets folkskolor i likhet med från statens folkskoleseminarier utexaminerade lärarinnor. I enlighet härmed hade styrelsen inrättat Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium, som börjat sin verksamhet höstterminen 1909.

Verksamheten vid seminariet hade nu fortskridit så långt, att det från och med läsåret 1911—1912 utgjordes af tre afdelningar och sålunda vore fullständigt. Vid slutet af vårterminen 1912 komme afgangspröfning att anställas med seminariets högsta afdelning.

Till bestridande af omkostnaderna för seminariets verksamhet hade styrelsen icke haft andra medel att tillgå än elevernas afgifter. Då det stora flertalet af eleverna befunno sig i knappa ekonomiska omständigheter, kunde styrelsen icke sätta terminsavgifterna så högt, att styrelsen med dem kunde bestrida kostnaderna för seminariets verksamhet. Att dessa på grund af rådande förhållanden och kraf måste ställa sig ganska betydande, framginge af styrelsens framställning bilagda stat för seminariet.

Då antalet inträdessökande varit ganska stort och under de gångna åren af läroanstaltens verksamhet ökats — vid den sista inträdespröfningen hade 46 sökande anmält sig till seminariets första afdelning — och då fortfarande lärarbrist rådde på folkskolaens område, så torde få anses önskvärdt, att seminariets verksamhet kunde fortsättas. Men tydligt vore, att styrelsen icke i längden kunde vidkännas betydande uppgiffringar för att hålla seminariet i gång. Styrelsen vågade därför underdanigst hemställa, att Kungl. Maj:t tacktes i näder bereda läroanstalten förmånen att komma i åtnjutande af statsunderstöd från och med år 1913. Ett stöd för denna sin underdåniga anhållan funne styrelsen i det förhållandet, att staten förut genom anslag understödt enskilda seminarier vid sidan af statens lärarinneutbildningsanstalter.

Vid framställningen funnos fogade följande handlingar:

1) en stat för seminariet, så lydande:

Inkomster:

Terminsavgifter för läsåret 1911—1912 30,500 kronor. Genom öfningsskolas utvidgning med en öfverbyggnad, bestående af två klasser och afsedd att blifva färdig läsåret 1913—1914 finge ytterligare beräknas 1,000 kr. eller sammanlagdt.....		31,500:—
Saldo förlust.....		9,800:—
		Kronor 41,300:—

[136.]

Utgifter:

Afföningar	24 500:—
Hyror	8,000:—
Lokalernas underhåll	500:—
Materiell och bibliotek	1 600:—
Uppvärmning	2,300:—
Lyse	600:—
Städning	2,000:—
Diverse utgifter	1,800:—
Kronor	41,300:—

2) och 3) tryckta exemplar af seminariets årsredogörelse för läsåret 1910—1911 och katalog för läsåret 1911—1912, utvisande den sistnämnda, att i seminariet funnes inskrifna 87 elever;

4) uppgift rörande seminariets lokaler, hvaraf inhämtas, att för läsåret 1911—1912 äro förhyrda två våningar två trappor upp i huset n:r 3 vid Viktoriagatan i Göteborg, innehållande tillsammans 12 rum jämte tamburer, samt en våning i huset n:r 6 vid Haga kyrkogata, innehållande 7 rum, att den sistnämnda våningen är förhyrd endast för ett år, emedan seminariet i oktober 1912 får tillträda ytterligare två våningar i huset n:r 3 vid Viktoriagatan, belägna en trappa upp och för öfrigt motsvarande de våningar, läroanstalten förut innehar i samma hus, samt att i april 1913 seminariet får tillträda ännu en våning i samma hus, belägen å nedra botten och innehållande 7 rum;

5) utdrag af protokoll, hållet hos hälsovårdsnämnden i Göteborg den 27 september 1911, utvisande att nämnden på anhållan af bolagets styrelse beslutit meddela det intyg, att de af seminariet sistberörda dag använda lokalerna i fastigheten n:r 3 vid Viktoriagatan vore såväl i afseende å storlek och beskaffenhet som äfven i öfrigt ur hälsovårdssynpunkt tillfredsställande.

Efter nådig remiss har domkapitlet i Göteborg i ärendet hört seminariets inspektor, professorn vid Göteborgs högskola Otto Nordenskjöld, äfvensom den 15 november 1911 afgifvit underdanigt utlåtande, däri domkapitlet tillstyrkt bifall till framställningen.

Inspektor har i sitt yttrande anført:

I Sverige förefunnes för närvarande två privata seminarier för utbildande af kvinnliga folkskollärare, nämligen förutom det här ifrågakvarande Stockholms privata folkskollärarynnesseminarium. Att dessa privata seminarier utöfvade en synnerligen gagnande verksamhet och vore af stor betydelse för lärarutbildningen i vårt land, torde icke kunna betviflas. Dels kunde det för visso anses, att den tillfan, som rädde mellan dessa anstalter och de af staten upprättade seminarierna, ej kunde vara annat än

å båda sidor gagnelig för undervisningens metoder och resultat; dels vore dessa båda seminarier påtagligen af stor lokal betydelse genom de ökade möjligheterna för lärjungar från landets två största städer att ägna sig åt folkskollärarens bana; dels slutligen kunde det med hänsyn till den ännu föreliggande bristen på dugliga folkskollärare i tillräckligt antal icke betviflas, att staten genom tillvaron af dessa seminarier årligen gjorde en betydande vinst af penningmedel, som eljest måste anslås till inrättande af nya seminarier. Riktigheten häraf hade ock vunnit offentligt erkännande, sedan Kungl. Maj:t för Stockholms privata folkskollärarinneseminarium hos Riksdagen utverkat ett årligt statsanslag af 6.300 kronor.

Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium hade med höstterminen 1911 nått sin fulla utveckling och omfattade nu tre klasser, i hvilka undervisades 87 elever. Tillströmningen till seminariet hade varit ganska stor, så att icke alla kompetenta inträdessökande kunnat mottagas. Undervisningen vid seminariet hade, så vidt inspektor haft tillfälle följa densamma, bedrifvits med utmärkt nit och skicklighet och efter moderna metoder, och inspektor trodde sig kunna uttala en trygg förhoppning, att de elever, som vårterminen 1912 komme att utexamineras från seminariet, skulle tillföra folkskolans lärarinnekår ett gagnande och värdefullt tillskott. Med seminariet vore ock förenad en öfningsskola, som för närvarande omfattade 6 klasser med 88 lärjungar, men som vore afsedd att utvidgas till att omfatta 8 klasser.

För att möjliggöra uppehållandet af denna verksamhet vore emellertid seminariet absolut beroende af att statsanslag kunde erhållas. Detta framginge såväl af den till den underdåniga ansökan fogade staten, som ock af hvad inspektor eljest hade sig om seminariet bekant. Utgifterna vore både stora och många, medan det vore omöjligt att åstadkomma någon nämnvärd ökning af inkomsterna, vare sig genom ökning af lärjungeantalet eller terminsafgifterna.

Däremot kunde man väl sätta i fråga beloppet af det statsanslag, som för seminariet vore erforderligt. Inspektor vågade dock framhålla, att efter hans uppfattning den af seminariets styrelse framlagda staten för utgifter icke vore för högt beräknad, så väl med hänsyn till de fordringar, som måste ställas å lokaler och undervisningsmaterie-
riell m. m., som ock med hänsyn till den växande tendensen för aflöningar till lärarkrafter.

Med hänsyn till hvad sålunda anförts tillstyrkte inspektor bifall till den af styrelsen för Aktiebolaget Sigrid Rudebecks skola ingifna ansökan.

Under punkt 101 af det vid statsverkspropositionen till 1910 års Riksdag fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden utvecklade dåvarande departementschefen de principiella skäl, som föranledde honom att tillstyrka äskande af anslag för år 1911 till Stockholms privata folkskollärarinneseminarium. Såsom jag under nästföregående punkt omförmålt, blef anslag beviljad af Riksdagen såväl för sagda år som sedermera jämväl för år 1912. Hänvisande till detta uttalande vill jag nu endast tillägga, att då Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium, enligt hvad jag har mig bekant, åtnjuter ett mycket godt anseende såsom läroanstalt, detsamma skäligen synes kunna göra anspråk på statsunderstöd i

Departementschefen.

samma omfattning som Stockholmsseminariet. Det senare åtnjuter under år 1912 ett statsbidrag af 6,300 kronor, motsvarande 2,100 kronor för hvarje seminarieklass. Enahanda belopp torde också böra tillerkännas Göteborgsseminariet.

Jag hemställer alltså i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Nytt anslag.

att till understöd för uppehållande af Göteborgs kvinnliga folkskoleseminarium under år 1913 på extra stat för samma år bevilja ett anslag af 6,300 kronor att utgå på de närmare villkor, som af Kungl. Maj:t bestämmas.

[137.]
Repetitions-
kurser i gym-
nastik för
folkskol-
lärare och
folkskol-
lärarinnor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade Riksdagen år 1911 till anordnande, i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva, af *repetitionskurser i gymnastik för folkskollärare och folkskollärarinnor* på extra stat för år 1912 ett anslag af 12,900 kronor.

Enligt nådigt beslut den 22 juni 1911 uppdrogs åt direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet att på minst tio ställen inom riket, hvilka af direktionen ansåges lämpliga, under sommaren 1912 anordna repetitionskurser i gymnastik för folkskollärare och folkskollärarinnor i enlighet med de genom nådigt beslut den 10 juni 1903 meddelade närmare bestämmelserna rörande anordnande af dylika kurser under år 1904, dock med den ändringen dels att hvarje kurs skulle fortgå under en tid af aderton dagar, dels ock att kursledare, som icke hade sitt hem i kursorten, skulle vara berättigad att erhålla ett dagtraktamente af 15 kronor. I sammanhang härmed medgafs, att till hvarje deltagare i dessa kurser finge utgå ett belopp af 55 kronor under förutsättning att det för ändamålet beviljade anslaget icke öfverskredes.

Med anledning af direktionens i underdånig skrifvelse den 18 oktober 1911 gjorda framställning om anvisande af medel för ifrågavarande kurser jämväl för år 1913, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till anordnande, i enlighet med de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, af repetitionskurser i gymnastik för folkskollärare och folkskollärarinnor på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 12,900 kronor.

Med bifall till därom af Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1911 års Riksdag till understöd för anordnande i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva, af *fortbildningskurser i trädgårdsskötsel för folkskollärare vid Adelsnäs trädgårdsskola* under år 1912 på extra stat för samma år ett anslag af 1,300 kronor.

[138.]

Fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel vid Adelsnäs trädgårdsskola.

Härefter anhöll styrelsen för Adelsnäs trädgårdsskola i underdånighet, det Kungl. Maj:t tacktes medgifva, att deltagarna uti de under år 1912 anordnade fortbildningskurserna måtte äga att såsom understöd för två veckors kurs i februari och september uppbära 50 kronor och efter kursen i maj 30 kronor eller tillsammans 80 kronor, att äfven lärare i trädgårdsskötsel vid rikets seminarier måtte få under samma villkor och med samma understöd som folkskollärare deltaga i kurserna, samt att högst 10 deltagare finge i hvarje kurs antagas.

Sedan domkapitlet i Linköping och Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Östergötlands län, efter hörande af vederbörande seminarierector och folkskoleinspektörer, afgifvit infortrade underdåniga utlåtanden öfver denna framställning, förordnade Kungl. Maj:t den 3 november 1911, att omförmälda, af Riksdagen beviljade anslag, däraf 500 kronor voro afsedda såsom understöd till anordnande af ifrågavarande kurser och 800 kronor till bestridande af för hvarje kursdeltagare med 80 kronor utgående understödsbelopp, skulle ställas till Kungl. Maj:ts befallningshafvandes i Östergötlands län förfogande för det med anslaget afsedda ändamålet med iakttagande af de bestämmelser, som genom nådigt bref den 26 november 1909 fastställts beträffande anordnandet af dylika kurser under år 1910, och de villkor, som genom samma nådiga bref föreskrifvits för statsunderstöds åtnjutande af de i kurserna deltagande — nämnda bestämmelser och villkor finnas intagna i det vid 1910 års statsverksproposition fogade protokollet öfver ecklesiastikärenden för den 14 januari 1910, punkt 103 — dock med följande ändringar, nämligen att kurserna vore beräknade för högst tio deltagare, att högst två lärare i trädgårdsskötsel vid folkskoleseminarier finge tillträde till kurserna, samt att af understödet till kursdeltagarna utbetalades 25 kronor efter en hvar af kurserna i februari och september samt 30 kronor efter kursen i maj.

I underdånig skrifvelse den 11 december 1911 har styrelsen för Adelsnäs trädgårdsskola anhållit, att äfven för år 1913 måtte beviljas ett anslag å 1,300 kronor för anordnande af fortbildningskurser i trädgårdsskötsel vid Adelsnäs trädgårdsskola i enlighet med bilagd plan.

Nämnda plan är i hufvudsak af samma lydelse som den hittills vid dessa kurser följda.

Då anslag för ifrågavarande gagnande ändamål alltjämt är behöfligt, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till understöd för anordnande under år 1913 vid Adelsnäs trädgårdsskola, i enlighet med de närmare bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, af fortbildningskurser i trädgårdsskötsel för folkskollärare äfvensom för lärare i nämnda ämne vid rikets folkskoleseminarier på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 1,300 kronor.

[139.]

Fortbildningskurser i skolträdgårdsskötsel vid Norrlands trädgårdsskola.

Uti underdånig ansökning, som af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Västernorrlands län insändts till Kungl. Maj:t, har styrelsen för *Norrlands trädgårdsskola* i Härnösand anhållit om anvisande af anslag till anordnande vid skolan af *specialkurser för lärare och lärarinnor vid folkskolor i särskilda grenar af trädgårdsodling eller därmed sammanhängande ämnen.*

Efter erinran hurusom anslag redan beviljats till anordnande af fortbildningskurser i trädgårdsskötsel vid Adelsnäs trädgårdsskola, har styrelsen i sin ansökning anför:

De skäl, som anförts för behovet och nyttan af kurser i trädgårdsskötsel för folkskollärare vid Adelsnäs, gällde i minst lika hög grad Norrland. Undervisningen i trädgårdshandtering vid de norrländska folkskolorna vore ännu mindre utvecklad än i sydligare provinser. Men då undervisningen i fruktträdsodling vid Norrlands trädgårdsskola icke meddelades i samma omfattning som vid de sydligare skolorna, hade styrelsen tänkt sig planen något annorlunda eller så, att den vecka i februari, som i södra och mellersta Sveriges skolor användes till fruktträdsbeskrifning, här vore obehöflig, och att detta ämne kunde behandlas samtidigt med andra ämnen i september. En plan för kursernas anordnande bifogades.

Styrelsen hade tänkt sig ett årligt statsanslag af 500 kronor och att undervisning då skulle vara för kursdeltagarna afgiftsfri, hvaremot de själfva skulle hafva att vidkännas kostnaderna för resor till och från skolan, för bostad och lifsuppehälle samt för erforderliga läroböcker. Kurserna skulle omfatta högst tio deltagare. Då likväl ett flertal lärare sannolikt af ekonomiska skäl skulle känna sig förhindrade att deltaga, vore det nödvändigt, att äfven vid Norrlands trädgårdsskola erhöles bidrag till de härmed förenade kostnaderna, och syntes detta ej böra sättas lägre än vid Adelsnäs eller 50 kronor för hvarje kursdeltagare. Visserligen skulle kurserna härstädes blifva en vecka kortare, men å andra sidan vore afstånden längre och lefnadsmkostnaderna högre än i de orter, där Adelsnäs skola utförde sin verksamhet.

På grund af det nu anförda anhölle styrelsen för Norrlands trädgårdsskola, att Kungl. Maj:t tacktes vidtaga åtgärder för anvisande af ett årsanslag af 1,000 kronor för anordnande vid skolan, så snart sådant läte sig göra, af specialkurser för lärare och lärarinnor vid folkskolor i särskilda grenar af trädgårdsodling eller därmed sammanhängande ämnen enligt de bestämmelser i öfrigt, som kunde anses erforderliga.

Vid ansökningen fanns fogad en plan för kurserna, hvaraf inhämtas [139.] följande:

»Kurserna afse att bibringa folkskollärare intresse för och insikt i skötseln af skolträdgårdar.

Undervisningen fördelas på två kurser, den första omfattande två veckor i slutet af maj och början af juni och den andra en vecka i september. Om möjligt bör hvarje deltagare bevista båda kurserna under samma år.

Kursen i maj afser dels att meddela praktisk och teoretisk undervisning i odlingen af bär, köksväxter och enklare blomsterväxter, dels att behandla hithörande arbetens lämpliga anordnande inom skolträdgården jämte anläggande af skolträdgård.

Praktiskt utföras enklare arbeten i frukt-, köks- och blomsterträdgården, såsom plantering, sådd, dritbänkars skötsel m. m., hvarjämte kursdeltagarna få handleda skolbarnen vid arbeten i skolträdgården.

Teoretiskt genomgås en kortfattad kurs i skolträdgårdsskötsel.

Kursen i september omfattar sex dagar samt afser att behandla bärs och frukters tillgodogörande genom torkning, gelé- samt vinberedning, tillvaratagande och förvaring af grönsaker och öfriga köksträdgårdens produkter.

De praktiska öfningarna vid dessa kurser utföras dels inom Norrlands trädgårdsskolas trädgård, dels i skolträdgården vid i närheten liggande Dals sågverks skolträdgård.

Undervisningen meddelas af Norrlands trädgårdsskolas föreståndare August Engberg och nämnda skolas biträdande lärare samt af lärarinna i konservering.»

På grund af nådig remiss har domkapitlet i Härnösand, efter hörande af t. f. rektorn vid folkskoleseminariet i nämnda stad M. Hamnström och folkskoleinspektörerna P. Holmvall, C. A. Nordlander och E. Erikson, den 11 oktober 1911 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet.

Hamnströms yttrande är i hufvudsak af följande innehåll:

Ingen torde vilja bestrida nyttan af ifrågavarande specialkurser, om de anordnades på lämpligt sätt, äfvensom behovet af statsbidrag för dem. Mot styrelsens läroplan syntes emellertid befogade invändningar kunna göras. I allmänhet skulle kursernas fördelning på två skilda terminer blifva oekonomisk för deltagarna, helst i Norrland med de stora afstånden. Endast för så vidt kursernas eget syfte nödvändigt kräfde terminsindelning, borde sådan förekomma. Hvad de blifvande kursdeltagarna skulle inhämta under den förra terminen, blefve för dem i regeln blott en onödig repetitionskurs, alldenstund de redan undervisats i allt, som då skulle genomgås, under sin vistelse vid seminariet. Däremot skulle under den andra terminen lärostoffet i det hela utgöra något alldeles nytt för deltagarna och vara af största praktiska värde. Terminens längd af allenast en vecka förefölle dock alltför kort och torde böra utsträckas till åtminstone två veckor.

Holmvall har i sitt yttrande anført:

Det lede intet tvifvel, att ifrågavarande kurser vore af stort behof påkallade särskildt med hänsyn till de speciella svårigheter, med hvilka skolträdgårdsskötseln i Norrland hade att kämpa. En viktig förutsättning för att dessa svårigheter skulle kunna lyckligt öfvervinnas vore, att lärarpersonalens intresse för saken stärktes och att

[139.] nödiga insikter i ämnet, där sådana fattades, bibringades. I båda dessa hänseenden skulle otvifvelaktigt de kurser, för hvilka nu statsbidrag begärdes, blifva till afsevärdt gagn. Mot styrelsens förslag i fråga om planen för undervisningen samt beloppet af statsunderstöd dels för själfva undervisningen, dels för kursdeltagarna vore intet att erinra. Särskildt betonades önskvärdheten af att understödet för hvarje kursdeltagare med hänsyn till de drygare lefnadskostnaderna och de längre afstånden, icke måtte sättas lägre än 50 kronor, ehuru kursen skulle blifva en vecka kortare än de vid Adelsnäs trädgårdsskola anordnade.

Eriksons yttrande lyder:

Trädgårdsodlingen hade icke varit synnerligen framträdande i Norrland. På senare åren hade dock intresset för densamma börjat vakna här och hvar ute i bygderna. Det hade ock visat sig, att den kunde med framgång bedrivas. Det vore uppenbart, att Norrlands lärarpersonal vid folkskolorna skulle kunna i hög grad medverka till att detta intresse allt mer spredes, om den sattes i tillfälle att mera ingående taga kännedom om det praktiska arbetet i en trädgård. Under sådant förhållande ansåge Erikson den föreslagna anordningen af kursen vid trädgårdsskolan i Härnösand för folkskolans lärare och lärariunor vara synnerligen behjärtansvärd.

Då det ej vore tänkbart, att denna lärarpersonal med sina små inkomster skulle kunna helt bekosta utgifterna för beivrandet af dessa kurser, vore det jämväl önskvärdt, att bidrag till dessa kursers beivrande lämnades. Men på grund af de långa resorna och de dryga lefnadskostnaderna i Norrland ansåge Erikson, att 50 kronor vore väl litet för 3 veckors vistelse vid kursen, särskildt då dessa veckor — enligt planen — skulle förläggas till olika tider af året.

Erikson önskade därför, att bidraget kunde sättas till 75 kronor för hvarje deltagare, på det att lärare och lärariunor från mera aflägsna delar af Norrland måtte beredas tillfälle att bevista kurserna. Detta skulle förutsätta en tillökning i anslaget med 250 kronor, hvilket då skulle blifva 1,250 kronor.

Äfven Nordlander har tillstyrkt bifall till ansökningsen under uttalande af den förhoppningen, att härigenom lärarkåren måtte bibringas intresse för undervisning i trädgårdsskötsel och trädgårdsodlingens stora betydelse måtte blifva mer känd.

Domkapitlet har under framhållande af önskvärdheten att undervisningen vid ifrågavarande kurser måtte med hänsyn till de långa afstånden i Norrland meddelas under en sammanhängande termin, i hufvudsak tillstyrkt bifall till den underdåniga framställningen.

Departementschefen.

Enligt det vid 1909 års statsverksproposition fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden, punkt 109, yttrade dåvarande departementschefen i fråga om anslag till kurserna vid Adelsnäs trädgårdsskola bland annat följande:

»Kurserna vid Adelsnäs skulle ju endast kunna komma ett ganska begränsadt antal folkskollärare till godo. Jag vill emellertid i detta sammanhang meddela, att

statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, enligt hvad han upplyst, ämnar föreslå Kungl. Maj:t att hos Riksdagen göra framställning om beviljande, bland annat, af 12,000 kronor till upprätthållande af en trädgårdsskola vid Alnarp och 20,000 kronor till upprätthållande af två trädgårdsskolor, en i mellersta och en i norra Sverige. Man torde kunna hoppas, att, om dessa skolor blifva en verklighet, vid dem repetitionskurser för folkskollärare skola komma att anordnas och sålunda den idé, som tagit sig ett uttryck i föreliggande framställning, kunna vidare utvecklas.»

[139.]

Jag omnämner detta, dels därför att jag ansluter mig till uttalandet, dels ock därför att det föreliggande förslaget om anordnande af trädgårdsskolor i Härnösand just afser kursernas förläggande till den trädgårdsskola i norra Sverige, som i det anförda uttalandet af min företrädare i ämbetet bebadades, och hvartill Riksdagen sedermera anslagit medel.

De i ärendet afgifna yttrandena äro eniga däruti, att i den sydliga delen af Norrland, hvarom nu är fråga, trädgårdsskötelsen, rätt bedrifven, lönar arbete och kostnader, som därå nedläggas. Jag anser därför, att dessa kurser böra af staten kraftigt understödjas, då de utgöra ett verksamt medel för spridande bland folket af kunskap om en rationell trädgårdsskötsel.

Gent emot de invändningar, som gjorts mot kursernas fördelning på två terminer, den ena på våren och den andra på hösten, vill jag framhålla, att kurserna, enligt mig meddelad upplysning, icke ens under vårterminen kunna sägas utgöra »en onödig repetition af hvad som inlärts vid seminarierna», utan, såsom ock namnet antyder, afse bibringande af nya kunskaper, isynnerhet inlärande af nya och förbättrade metoder för trädgårdsskötelsen. Med hänsyn härtill är terminen i maj—juni lika viktig som kursen i september.

I fråga om det begärda anslaget för själfva kurserna har jag intet att erinra. Däremot torde understöden för kursdeltagarna hafva beräknats väl lågt. På grund af de långa afstånden och de dyra lefnadskostnaderna i Norrland synes det mig, att därest kurserna skola vinna önskad anslutning, understöden till deltagarna, såsom också en af inspektörerna föreslagit, böra utgå med 75 kronor till hvarje. Vid Adelsnäs trädgårdsskola, där kurserna emellertid omfatta fyra veckor, hafva understöden från och med innevarande år höjts från 50 kronor till 80 kronor för hvarje kursdeltagare. Det för ändamålet erforderliga anslaget torde därför böra höjas till 1,250 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till understöd för anordnande under år 1913 Nytt anslag
vid Norrlands trädgårdsskola, i enlighet med de närmare

bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, af kurser i trädgårdsskötsel för folkskollärare äfvensom för lärare i nämnda ämne vid rikets folkskoleseminarier på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 1,250 kronor.

[140.]

Upp-
hjälpande af
skolväsendet
inom Vilhel-
mina med
flera lapp-
marksför-
samlingar.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har Riksdagen för år 1912 för *beredande af möjlighet till skolgång för fattiga, på längre afstånd från skolorna boende skolpliktiga barn* inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplogs och Malå församlingar samt, i mån af tillgång, jämväl Fredrika församling på extra stat beviljat ett anslag af 20,000 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela.

Sedan Kungl. Maj:t den 22 juni 1911 anbefallt domkapitlet i Luleå att inkomma med förslag ej mindre till fördelning af det sålunda för år 1912 beviljade anslaget mellan nämnda församlingar än äfven till de villkor och kontrollföreskrifter, som kunde pröfvas erforderliga, samt domkapitlet, med öfverlämnande af infordradt yttrande från folkskoleinspektören K. L. Österberg afgifvit underdånigt utlåtande i ämnet, fann Kungl. Maj:t vid ärendets föredragning den 19 oktober 1911 godt dels förordna, att omförmälda, af Riksdagen beviljade anslag skulle emellan församlingarna fördelas sålunda, att Vilhelmina församling därpå erhöles 4,000 kronor, en hvar af Stensele och Sorsele församlingar 3,000 kronor, en hvar af Arjeplogs och Tärna församlingar 2,500 kronor, Malå församling 2,300 kronor, Risbäcks församling 1,800 kronor och Fredrika församling 900 kronor, äfvensom att anslaget skulle ställas till domkapitlets förfogande för det med anslaget afsedda ändamålet, dels ock föreskrifva, att i fråga om anslagets användande skulle gälla enahanda bestämmelser, som enligt nådigt bref den 29 september 1905 meddelats beträffande det för år 1906 beviljade anslaget för liknande ändamål. Jämlikt dessa bestämmelser skulle vederbörande skolråd före den 1 december till folkskoleinspektören inkomma med förteckning å de fattiga, inom förenämnda församlingar på längre afstånd från församlingarnas skolor boende skolpliktiga barn, för hvilka undervisning i skola under påföljande år borde beredas, jämte uppgift å inackorderingspris, ställe för inackorderingen och skola, hvarefter folkskoleinspektören inom fjorton dagar efter af nämnda handlingar erhållen del skulle till domkapitlet öfverlämna desamma jämte eget yttrande i ärendet. Vidare skulle åt skolråden uppdragas att efter domkapitlets beslut verkställa inackorderingen, hvarjämte skolråden skulle äga att, efter företeende af specificerad räkning samt folkskoleinspektörens vitsord om nöjaktig undervisning och vård, hos domkapitlet efter hvarje läs-

termin lyfta ersättning för af skoldistriktet förskotterade medel för omförmälda barns underhåll. [140.]

Sedan till domkapitlet inkommit ansökningar från förutnämnda församlingar med undantag af Fredrika församling om utverkande af statsanslag för omförmälda ändamål för år 1913, har domkapitlet med underdånig skrifvelse den 23 september 1911 till Kungl. Maj:t insändt samma ansökningar jämte däröfver från vederbörande folkskoleinspektörer infortrade yttranden.

Församlingarna hafva begärt anslag, Vilhelmina med största möjliga belopp, Risbäck med 2,000 kronor, Stensele med 3,570 kronor, Tärna med 3,500 kronor, Sorsele med 5,796 kronor, Arjeplog med 3,100 kronor och Malå med största möjliga belopp.

Vid ansökningarna finnas fogade specificerade uppgifter rörande skolväsendet i nämnda församlingar, antalet barn därstädes, hvilka på grund af fattigdom och från skola aflägsen boningsort måst sakna skolundervisning, kommunernas ekonomiska förhållanden m. m.

Domkapitlet har i sitt utlåtande anført:

• Af förberörda uppgifter framginge med största tydlighet, att behovet af understöd af ifrågavarande art vore vida större, än att det skulle med det nu för ändamålet utgående statsanslag kunna fyllas. Med afseende å önskvärdheten af anslaget förhöjande hade emellertid domkapitlet uti sin under fjolåret gjorda underdåniga framställning i ämnet anført, att domkapitlet på angifna skäl funne sig icke böra ställa krafven på det allmänna högre än till hemställan om anslagets förnyande till oförminskad storlek. Domkapitlet hade ytterligare anført, att med den allt mera ingående kännedom, domkapitlet förvärfvade om de glest befolkade, efterblifna och fattiga lappmarkssocknarna i allmänhet, domkapitlet fullväl insåge, att, om än merberörda årliga understöd utgjorde en mäktig häfstång till befolkningens uppryckning, svårigheterna för folkskoleväsendets ordnande i dessa vidsträckta trakter vore så utomordentliga och så utbredda, att för deras undanröjande erfordrades vida mera omfattande åtgärder än de nu viktagna och en omläggning för hela lappmarkens vidkommande af de med utslutande hänsyn till de genomsnittliga förhållandena i riket i dess helhet stadgade grunderna för folkundervisningens ordnande och utgörande af kostnaderna härför. Framställandet af förslag härutinnan ansåge domkapitlet likväl kräfvat mera vidlyftiga förberedelser och ej heller kunna utan särskildt bemyndigande af Kungl. Maj:t komma till stånd.

Hvad domkapitlet sålunda uti den år 1910 aflåtna underdåniga framställningen anført ansåge sig domkapitlet böra med särskild styrka ånyo framhålla. Den säregt raska utvecklingen i lappmarken, under senaste tid påskyndad af inlandsbanans framryckande, kräfvade oafvisligen ett allmänt upphjälpande af folkundervisningen, därest allmogen eljest skulle kunna skickliggöras att i möjligaste mån anpassa sig efter och tillgodogöra sig denna utveckling. Med de särskildt i vissa kommuner utgående osedvanligt höga utskylderna och de lokala svårigheter, som öfverallt mötte och oskäligt fördyrade anordnandet af skolundervisning för den ytterligt glesa och kommunikationslösa befolkningen, läte det icke tänka sig, att ett dylikt upphjälpande skulle kunna

[140.] komma till stånd genom skoldistriktens eget åtgörande. Väl innebure, såsom redan nämnts, det nu utgående extra ordinära statsanslaget till fattiga skolbarns inackordering ett synnerligen värdefullt bidrag till en bättre tingens ordning, hvarpå domkapitlet gång efter annau mottoge glädjande erkännanden från de särskilda församlingarna. Men detta statsbidrag måste i hvarje fall kännetecknas såsom otillräckligt och äfven i öfrigt otillfredsställande. Ty *dels* komme det endast en del församlingar till godo, under det att andra församlingar, där motsvarande behof äfven framträdde, ehuru icke i så hög grad, lämnades utan understöd, *dels* kunde med tillhjälp af bidraget i dess nuvarande storlek allenast halfårsundervisning beredas en del af de fattiga skolpliktiga barnen i dessa särskildt tillgodosedda församlingar, och *dels* erhöles genom detta understöd skoldistriktet icke något som helst bistånd till öfvervinande af andra nu ofta oöfverkomliga svårigheter för skolväsendets ordnande, särskildt med afseende å skollokalerna. Till bestyrkande af de rådande missförhållandena torde i detta sammanhang icke erfordras annan uppgift, än att antalet af de skolpliktiga barn, som inom de båda nordligaste länen, enkannerligen inom lappmarken, på grund af fattigdom och långt afstånd till skola måste lämnas i fullständig afsaknad af skolundervisning, årligen, trots alla ansträngningar för vinnande af någon förbättring, belöpte sig till omkring 4,000 barn.

Domkapitlet satte på grund häraf sin varmaste förhoppning ej mindre till möjligheten af att få till stånd en utredning rörande de åtgärder, som erfordrades för skolväsendets nöjaktiga upphjälpande inom hela lappmarken och de förutsättningar, som från kommunernas sida föreläge för åstadkommande af dessa åtgärder, än äfven därtill, att denna utredning skulle befinnas vara af beskaffenhet att föranleda statsmakterna till ett mera omfattande och effektivt understödjande af det andligt och materiellt kulturella försvarsarbete, som här uppe framträdde såsom en nationell angelägenhet af största betydelse.

Med hänsyn till nu återopade omständigheter ansåge sig domkapitlet böra fortfarande till alla delar vidblifva sin under år 1910 i ärendet intagna ståndpunkt och inskränkte sig till att jämväl beträffande det anslag, som för år 1913 erfordrades för beredande af inackordering åt fattiga, på längre afstånd från skola boende skolpliktiga barn i Vilhelmina, Kishäcks, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplogs och Malå församlingar samt äfven Fredrika församling, i den mån behof därtill uppvisades vara för handen, i underdånighet hemställa om beredande af ett förnyadt anslag af allmänna medel å 20,000 kronor att för ändamålet tagas i anspråk i enlighet med de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt härutinnan meddela.

Departementschefen.

Ett förslag, afseende att väsentligen afhjälpa de brister, som vidlåda folkskolväsendet i lappmarksförsamlingarna, föreligger visserligen i närvarande stund. Detta förslag har domkapitlet själf framlagt. Samtliga vederbörande myndigheter hafva emellertid ännu icke haft tillfälle att yttra sig öfver detsamma. Då denna fråga således icke nu är mogen för afgörande, anser jag i likhet med domkapitlet, att högre anslag för ifrågasvarande ändamål icke för närvarande bör begäras.

Jag tillåter mig därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att, för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga, på längre afstånd från skolorna boende skolpliktiga barn inom Vilhelmina, Risbäcks, Stensele, Tärna, Sorsele, Arjeplogs och Malå församlingar samt, i mån af tillgång och behof, jämväl Fredrika församling, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 20,000 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt meddela.

I skrifvelse den 31 maj 1911 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel anmälde Riksdagen, att Riksdagen på grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga, på längre afstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens församling i Jämtlands län på extra stat för år 1912 beviljat ett anslag af 1,000 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela.

[141.]
Upphjälpande af skolväsendet inom Hotagens församling.

Enligt nådigt beslut den 22 juni 1911 förordnade Kungl. Maj:t, att omförmälda af Riksdagen beviljade anslag skulle ställas till domkapitlets i Härnösand förfogande för det med anslaget afsedda ändamålet, samt att i fråga om anslagets användande skulle gälla hvad enligt nådigt bref den 26 november 1909 föreskrifvits för användandet af motsvarande anslag för år 1910. Genom berörda nådiga bref hade föreskrifvits: att skolrådet i Hotagen skulle äga hos domkapitlet föreslå, hvilka barn som borde komma i åtnjutande af understöd och beloppet däraf, hvilket understöd skulle kunna utgå helt eller delvis; att, sedan domkapitlet beslutat öfver det framställda förslaget, skolrådet skulle för utbekommande af medlen till domkapitlet efter hvarje termins slut inkomma med uppgift å kostnaderna, styrkta genom vederbörliga verifikationer, för barnens inackordering under den sistförflutna terminen, hvarvid jämväl skulle angifvas barnens namn och födelseår, föräldrars eller målsmans namn samt hemvist inom församlingen; samt att öfver dessa uppgifter skulle inhämtas folkskoleinspektörens yttrande, hvilken skulle granska uppgifterna särskildt med hänsyn till barnens behof af understöd samt kostnaderna för deras underhåll, hvarefter medlen genom domkapitlet skulle öfverlämnas till skolrådet, som alltså skulle äga att för hvarje termin uppbära det församlingen tillkommande beloppet.

Uti underdånig ansökning har nu Hotagens församling anhållit, det proposition måtte aflåtas till Riksdagen med begäran om anslag å 1,000

kronor afven för år 1913 till beredande af undervisning åt fattiga, långt från skolorna boende skolbarn inom församlingen.

På grund af nådig remiss har domkapitlet öfver ansökningen hört vederbörande folkskoleinspektör och den 8 november 1911 afgifvit underdånigt utlåtande, däri domkapitlet tillstyrkt nådigt bifall till framställningen.

Som de omständigheter, hvilka föranledt Riksdagen att förut bevilja anslag för nu ifrågavarande ändamål, måste anses alltjämt föreligga, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att, för beredande af möjlighet till skolgång för fattiga, på längre afstånd från skola boende skolpliktiga barn inom Hotagens församling i Jämtlands län, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 1,000 kronor att användas enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt meddela.

[142.]

Rese-
stipendier åt
rektorer och
öfriga lärare
vid folkskole-
seminarierna.

Med anledning af nådig framställning anvisade 1911 års Riksdag till *resestipendier åt rektorer samt öfriga lärare och lärarinnor vid folkskoleseminarierna*, under de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1912 ett belopp af 2,000 kronor.

Af skäl, som till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 11 januari 1901 af dåvarande departementschefen anförts, är anslag i förenämnda hänseende alltjämt behöfligt; och hemställer jag fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till resestipendier åt rektorer samt öfriga lärare och lärarinnor vid folkskoleseminarierna, under de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 2,000 kronor.

[143.]

Rese-
stipendier
åt folkskol-
lärare.

För hvart och ett af åren 1900—1911 har Riksdagen på extra stat anvisat ett anslag af 4,000 kronor, att användas till *resestipendier åt folkskollärare och folkskollärarinnor* enligt de villkor och bestämmelser, som Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva.

För år 1912 har emellertid Riksdagen med bifall till därom gjord nådig framställning för ifrågavarande ändamål beviljat ett anslag af 8,000 kronor. Jag hemställer nu i underdånighet, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till resestipendier åt folkskollärare och folkskol-

lärarinnor, enligt de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1913 uppföra ett anslag af 8,000 kronor.

Under erinran därom, att Riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning på extra stat för år 1912 anvisat ett anslag af 3,000 kronor till resestipendier åt lärare och lärarinnor vid småskoleseminarier samt mindre folkskolor och småskolor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, enligt de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen [144.]

Rese-
stipendier
åt småskol-
lärare m. fl.

att till resestipendier åt lärare och lärarinnor vid småskoleseminarier samt mindre folkskolor och småskolor äfvensom biträdande lärare och lärarinnor vid folkskolor, enligt de villkor och bestämmelser Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 3,000 kronor.

Understöd åt folkbibliotek.

Under erinran om hvad jag förut under punkt 43 anfört, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen [145.]

att i afbidan på nådig proposition angående omorganisation af folkbiblioteksväsendet m. m. på extra stat för år 1913 till utarbetande af en grundkatalog öfver för folkbibliotek lämplig litteratur beräkna ett belopp af 10,000 kronor.

Grund-
katalog för
folkbibliotek.

Likaledes under erinran om hvad jag förut under punkt 43 yttrat, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen [146.]

att i afbidan på nådig proposition angående omorganisation af folkbiblioteksväsendet m. m. till understöd åt folkbibliotek för deras verksamhet under år 1912 på extra stat för år 1913 beräkna ett förslagsanslag å 50,000 kronor.

Understöd åt
folkbibliotek
för deras verk-
samhet under
år 1912.

De tekniska läroverken.

Med anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1911 års Riksdag till bestridande af kostnaderna för nya byggnader för tekniska högskolan med utrustning och inredning samt för terrasserings- [147.]

Nybyggnad
för tekniska
högskolan.

arbeten m. m. ett anslag af 4,619,000 kronor och anvisade därpå på extra stat för år 1912 ett belopp af 300,000 kronor. I det vid propositionen till 1911 års Riksdag angående omorganisation af tekniska högskolan m. m. fogade statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 10 mars 1911 uttalade min företrädare i statsrådsämberet, med utgående från det belopp å 4,766,188 kronor, som i propositionen äskades i nybyggnadsanslag, att sagda belopp borde utgå sålunda, att för år 1912 begärdes 300,000 kronor, för år 1913 1,000,000 kronor, för år 1914 1,100,000 kronor, för år 1915 1,200,000 kronor samt för år 1916 1,166,188 kronor. Riksdagen, som ansåg vissa inskränkningar i byggnadsarbetet böra ske, beviljade emellertid, som sagdt, allenast 4,619,000 kronor eller 147,188 kronor mindre än hvad Kungl. Maj:t äskat. Högskolans styrelse har nu i underdånig skrifvelse den 29 september 1911 hemställt om utverkande af erforderligt anslag för år 1913. Enligt hvad jag inhämtat lär, då arbetet blifvit något försenadt, ett belopp af 750,000 kronor kunna anses tillräckligt för ändamålet.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 af omförmälda, redan beviljade anslag å 4,619,000 kronor anvisa ytterligare 750,000 kronor.

[148.]

Förhöjning af aflöningsförmånerna vid lektoratet i elektrokemi vid tekniska högskolan.

I enlighet med hvad jag vid frågan om ordinarie stat för tekniska högskolan för år 1913 under punkt 44 anført, kvarstodo i 1912 års ordinarie stat för högskolan två lektorat oreglerade. Deras innehafvare tillerkändes emellertid hvardera på extra stat för år 1912 ett tillfälligt lönetillskott af 1,000 kronor. Nu har jag beträffande det ena af sagda lektorat — det i konstruktion af enkla maskindelar — förut hemställt om dess förvandling till en professur i läran om maskinelement och förty föreslagit befattningens uppförande å ordinarie stat. Vinner detta förslag bifall, bortfaller ur extra staten det berörda lektorat tillagda lönetillskottet. Däremot kvarstår i mitt förut framlagda förslag till ordinarie stat för högskolan för år 1913 det andra af nämnda lektorat, nämligen lektoratet i elektrokemi, enär denna befattning enligt den under punkt 44 omnämnda omorganisationsplanen först år 1914 är afsedd att förvandlas till en professur och besättas med ordinarie innehafvare. Under sådana förhållanden har nu högskolans styrelse i sin tidigare omförmälda skrifvelse den 29 september 1911 hemställt om en förhöjning af aflöningsförmånerna vid sistnämnda lektorat i likhet med hvad Riksdagen på extra stat för år 1912 anvisat. Jag biträder denna hemställan.

Förstärkning
af lärarkraf-
terna vid
högskolan.

För hvart och ett af åren 1908, 1909, 1910 och 1911 har Riksdagen på extra stat beviljat ett anslag till belopp af 17,500 kronor till förstärkning af lärarkrafterna vid tekniska högskolan. På grund af en förhöjning af öfningsafgifterna för bemedlade elever, afsedd att vidtagas redan hösten 1912, äfvensom genom en ökning af andra disponibla lärarkrafter, som tillskapades genom Riksdagens beslut om nya professurer, möjliggjordes en nedläggning i detta anslag, och blef detsamma på Kungl. Maj:ts framställning i 1912 års stat upptaget till 14,500 kronor. Enligt omorganisationsplanen skulle vidare detta anslag, som är stadt på successiv afskrifning, redan år 1914, då med ett par undantag alla specialläraryrken skulle vara tillsatta på ordinarie stat, försvinna ur staten. Nu har emellertid högskolans styrelse i förberörda underdåniga skrifvelse anhållit om en ökning af anslaget med 350 kronor eller till 14,850 kronor och därvid stödt sig på en af lärarkollegiet i ärendet gjord utredning. Lärarkollegiet har härutinnan anfört:

För omorganisationens genomförande erfordrades förutom de anslag till lärarkrafter, som föreslagits till uppförande å ordinarie stat, ytterligare ett par anslag, nämligen dels för uppehållandet af den höstterminen 1913 nytillkommande undervisningen i materiallära och materialprofning för eleverna uti andra årskursen af fackskolan för arkitektur, dels för utvidgningen af undervisningen i arkitekturens historia för eleverna inom samma fackskola. Enligt det förslag till ordnandet af arkitekturundervisningen, som af Kungl. Maj:ts förelades 1911 års Riksdag och af denna blef antaget, skulle den nämnda undervisningen i materiallära tillkomma professuren i byggnadsteknik. Denna professur borde emellertid icke inrättas förr än år 1914, enär innehafvaren af densamma först det året skulle få full tjänstgöring. För närvarande uppehöles emellertid undervisningen i byggnadsteknik af en extra lärare, hvilkens arvode å 750 kronor utginge af högskolans anslag å extra stat till förstärkning af lärarkrafterna. Denna extra lärare borde tilldelas ifrågavarande undervisning i materiallära under höstterminen 1913, och härför borde, i enlighet med de af 1906 års kungl. kommitté föreslagna normer för speciallärares aflöning, hans arvode ökas med 750 kronor. Uti en af arkitekturfackskolans föreståndare, professor Erik Lallerstedt till lärarkollegiet inlämnad skrifvelse framhöles emellertid den stora vikten af, att den nuvarande kursen uti byggnadsteknik utvidgades redan för de elever, som nu funnes i fackskolan, och hade därför föreslagits, att konstruktionsöfningar skulle tillkomma med 3 timmar per vecka. För denna ökning uti lärarens tjänstgöring torde hans arvode böra höjas med ytterligare 500 kronor för år 1913, och kräfdes således en sammanlagd ökning af detsamma med 1,250 kronor.

Nyssberörda af professor Lallerstedt till högskolans lärarkollegium ställda skrifvelse är af följande innehåll:

»När den nu antagna organisationsplanen för högskolan och den därmed sammanhängande omorganisationen af undervisningen vid högskolans arkitekturfackskola blifvit helt genomförd, kommer undervisningen i byggnadsteknik vid nämnda fackskola att omfatta följande veckotimmar:

[148.]

för A₃ *) 1 timme föreläsningar under höstterminen och 2 timmar under vårterminen samt 6 timmar öfningar läsåret om;

för A₄: 2 timmar föreläsningar under höstterminen och 1 timme under vårterminen samt 6 timmar öfningar under höstterminen och 3 under vårterminen.

För närvarande meddelas i byggnadsteknik blott en tillfällig undervisning, utgörande cirka 25 föreläsningar för A₄. Skall utvidgningen af detta ämne genomföras i samband med de år 1912 nyintagna elevers uppflyttning i 3:e och 4:e afdelningarna, skulle samtliga arkitektelever, som nu befinna sig vid högskolan, blott erhålla den ytterst knapphändiga undervisning i ifrågavarande ämne, som nu meddelas, hvilket med hänsyn till dessa elevers praktiska utbildning vore att beklaga. Undertecknad föreslår därför, att redan under läsåret 1912—1913 i omhandlade ämne inom fackskolan A måtte meddelas en undervisning, minst omfattande 1 föreläsning samt 3 öfningstimmar i veckan läsåret om. Huru synnerligen viktigt det är att i undervisningen i byggnadsteknik ingå öfningar, framgår ju däraf, att i ämnet, som behandlar byggnadsgrundens och byggnadstomtens konstruktion, ritningar och beräkningar utgöra viktiga delar, och således naturligen undervisningen, utan personlig öfning för eleven i dessa ritningar och beräkningar, måste blifva af otillfredsställande art. Skulle mitt förslag antagas, blefve lärarens i ämnet undervisningsskyldighet under läsåret 1912—1913 (denne lärare skulle motsvara blifvande professor) i byggnadsteknik: 1 timme föreläsning och 3 timmar öfningar i veckan läsåret om samt i materiallära och materialprofning, hvilket ämne förekommer redan i andra årskursen och således under alla omständigheter skall införas år 1913: 1 timme föreläsning och 3 timmar öfningar i veckan under höstterminen.»

Efter denna afvikelse återgår jag till lärarkollegiets förberörda skrivelse, som i fortsättningen är så lydande:

Äfven den nuvarande extralärarens i arkitekturens historia undervisningsskyldighet komme, såsom förut nämnts, att ökas från och med höstterminen 1913, nämligen med 2 föreläsningstimmar per vecka, och härigenom finge denne speciallärare den uti organisationsplanen upptagna tjänstgöringen, för hvilken föreslagits ett arfvode å 2,400 kronor. Då hans nuvarande arfvode, hvilket utginge från anslaget å extra stat till förstärkning af lärarkrafterna, utgjorde 1,200 kronor, erfordrades för senare hälften af år 1913 en förhöjning af arfvodet med 600 kronor, hvilket belopp uti 1913 års stat lämpligast uppfördes å extra stat. Genom ökningar uti arfvodena till speciallärarna i byggnadsteknik och arkitekturens historia skulle anslaget till förstärkning af lärarkrafterna behöfva höjas med 1,850 kronor, men då genom den under högskolans ordinarie stat nämnda indragningen af extralärbefattningen i konstruktion af maskinelement 1,500 kronor inbesparades, skulle den totala höjningen uppgå till 350 kronor, d. v. s. anslaget skulle behöfva höjas från 14,500 till 14,850 kronor.

På grund af de skäl, som lärarkollegiet i denna sin utredning förebragt, finner jag mig böra biträda den af högskolans styrelse gjorda hemställan.

*) A₃ = fackskolans för arkitektur tredje årsklass.

A₄ = » » » fjärde »

Riksdagen har på extra stat för hvartera af åren 1909, 1910 och 1911 till arfvode åt en extra lärare i elektroteknik vid tekniska högskolan anvisat ett belopp af 2,000 kronor. Äfven för år 1912 uppfördes enahanda extra anslagsbelopp, då såsom arfvode åt en speciallärare i elektroteknik. För detta ändamål har nu styrelsen för högskolan begärt anslag till samma belopp för år 1913, och instämmer jag i denna hemställan.

Arfvode åt en speciallärare i elektroteknik vid högskolan.

Vidare har Riksdagen på extra stat för år 1912 till arfvode åt en speciallärare i kemi vid tekniska högskolan anvisat ett belopp af 1,200 kronor. Enahanda arfvode begäres nu för år 1913, hvilket torde böra bifallas.

Arfvode åt en speciallärare i kemi vid högskolan.

Tekniska högskolans kamrerare, för hvilken i gällande ordinarie stat för högskolan är uppfördt ett arfvode å 800 kronor, tillerkändes dessutom på extra stat för år 1912 en arfvodesförhöjning å 700 kronor. Denna förhöjning blef i öfverensstämmelse med min företrädares hemställan af Riksdagen uppförd på extra stat, enär befattningen enligt omorganisationsplanen år 1914 skulle uppgå i en annan, mera omfattande och bättre betald, nämligen en föreslagen intendentbefattning. Högskolans styrelse har nu till förhöjning af kamrerarens arfvode för år 1913 begärt enahanda belopp som för år 1912 eller 700 kronor, hvaremot jag icke har något att erinra.

Förhöjning af kamrerarens vid högskolan arfvode.

I högskolans ordinarie stat för år 1912 finnes för en speciallärare i industriell ekonomi och statskunskap uppfördt ett arfvodesbelopp af 1,350 kronor. Enligt det vid 1911 års proposition fogade förslaget till stater för åren 1912, 1913 och 1914 skulle för ifrågavarande läroämnen intill år 1914 kvarstå ett oförändradt arfvodesbelopp, men med sistnämnda år skulle arfvodesbeloppet höjas till 6,000 kronor. Nu har högskolans styrelse anhallit om ett arfvode på extra stat redan för år 1913 af 3,500 kronor åt speciallärare i industriell ekonomi, statskunskap och sociallagstiftning och därvid åberopat hvad lärarkollegiet i förberörda utredning i detta ämne anfört.

Arfvoden åt speciallärare i industriell ekonomi, statskunskap och sociallagstiftning vid högskolan.

Lärarkollegiet uttalar beträffande denna anslagspost, att för omorganisationens genomförande i enlighet med den 1911 års Riksdag förelagda planen inga ytterligare lärarbefattningar eller öknings uti arfvoden för redan befintliga sådana befattningar skulle behövas för år 1913, men säger sig likväl anse, att vissa läroämnen, i hvilka undervisningen enligt omorganisationsplanen skulle utvidgas eller taga sin början först efter år 1913, vore af så stor vikt och betydelse, att medel nu borde af Riksdagen begäras för att undervisning i desamma måtte redan år 1913 kunna anordnas eller utvidgas. De läroämnen, kollegiet härvid afsägar, vore bland annat industriell ekonomi, statskunskap

[148.] och sociallagstiftning. 1906 års kungl. kommitté hade föreslagit, att till arfvoden åt speciallärare för ämnesgruppen industriell ekonomi och statskunskap måtte anslås 6,000 kronor per år samt att denna undervisning måtte blifva obligatorisk för eleverna i fjärde årskursen. Till denna ämnesgrupp hörde naturligtvis också ämnena sociallagstiftning och nationalekonomi. För närvarande finnes i högskolans ordinarie stat upptagen en speciallärarbefattning i det sistnämnda ämnet med ett arvode af 1,350 kronor. Kollegiet ansåge icke, att för närvarande skäl förelåge att förelå någon ändring beträffande denna lärarbefattning, men hölle före, att för att det redan år 1913 skulle kunna anordnas undervisning i de öfriga läroämnena, anslag härför borde begäras af 1912 års Riksdag. Det syntes kollegiet vara lämpligast, att ett gemensamt anslag härför begärdes å extra stat, till dess erfarenheten visat, huru anslagsbeloppet lämpligast borde definitivt fördelas mellan dessa olika ämnen. För närvarande, och till dess omorganisationen i sin helhet blifvit genomförd, syntes detta anslag kunna begränsas till 3,500 kronor, af hvilket belopp kollegiet tänkt sig omkring 2,000 kronor för industriell ekonomi och omkring 1,500 kronor för statskunskap och sociallagstiftning.

Lärarkollegiets framställning i denna och några efterföljande punkter, för hvilka jag strax vill redogöra, innebär ett framflyttande af omorganisationens genomförande i ett par särskilda afseenden. För min del finner jag emellertid, hvad nu förslaget om anslag till speciallärare i industriell ekonomi samt i statskunskap och sociallagstiftning beträffar, goda skäl vara förebragta för att nu framgå i något raskare takt än man från början tänkt sig. Jag finner mig alltså böra biträda ifrågavarande hemstallan.

Arfvode åt
en special-
lärare i
fabrikshygien
vid högskolan.

Vidare har högskolans styrelse hemställt om ett anslag på extra stat af 1,500 kronor till arvode åt en speciallärare i fabrikshygien. I afseende härå vill jag erinra, att Riksdagen i skrifvelse den 24 maj 1911 angående omorganisation af tekniska högskolan m. m. beträffande ämnesgruppen hygien ansett sig böra uttala den önskan, att åt denna ämnesgrupp måtte på grund af dess stora vikt inrymmas mera plats å läroplanerna, särskildt åt den gren däraf, som berörde fabrikshygien, samt att en utsträckt undervisning häri snarast möjligt måtte taga sin början. Under åberopande af detta uttalande har nu högskolans lärarkollegium i förberörda utredning föreslagit, att ett anslag å 1,500 kronor måtte begäras för år 1913, och framhållit lämpligheten af att detta anslag uppfördes å extra stat, tills undervisningen i hygien i sin helhet genom omorganisationens genomförande blefve definitivt ordnad.

Jag förordar detta förslag.

Arfvode åt
en special-
lärare i bok-
föreläsning
vid
högskolan.

Till de enligt omorganisationsplanen nya speciallärarbefattningarna, för hvilka lönereglering vore afsedd att inträda först år 1915, hör bland annat äfven en speciallärartjänst i bokföreläsning, som i planen är upptagen med ett arvode af 1,500 kronor. Nu har styrelsen gjort framställning om ett anslag

å 1,000 kronor å extra stat för år 1913 till arfvode åt sagda lärare, och har härvid lärarkollegiet i nämnda utredning meddelat, att sedan åtskilliga år tillbaka nästan årligen en kurs i detta ämne på elevernas begäran och på deras egen bekostnad varit anordnad vid högskolan. Med hänsyn till ifrågavarande ämnes stora praktiska betydelse biträder jag denna styrelsens hemställan.

[148.]

Vidare har styrelsen anhållit om ett anslag af 2,000 kronor till inköp af ett passageinstrument för den geodetiska institutionen. Till stöd för denna framställning har styrelsen åberopat en skrivelse från professor E. Jäderin, däri denne beträffande ifrågavarande instrument anför:

Inköp af ett passageinstrument för den geodetiska institutionen vid högskolan.

Passageinstrumentet vore afsedt att tillhöra det blifvande geodetiska observatoriets utrustning. Hvad som motiverade att redan nu inköpa detsamma vore att tillfälligtvis ett begagnadt sådant nu i godt stånd varande instrument, hvars ursprungliga pris vore omkring 4.000 kronor, funnes att köpa, att detta inköp till reduceradt pris inginge i den ursprungliga planen för observatoriets utrustning, att ett dröjsmål till den tidpunkt, då observatoriet blefve uppbyggt, med största sannolikhet skulle medföra, att instrumentet icke mera stode till buds samt att detsamma redan nu komme till väsentlig nytta vid undervisningen.

Då nu synes föreligga ett godt tillfälle att för relativt billigt pris inköpa ett instrument, som redan af 1906 års kommitté angifvits såsom ingående i geodetiska observatoriets utrustning, finner jag mig böra tillstyrka utverkande af anslag för berörda ändamål med erforderligt belopp, 2,000 kronor.

I ofvannämnda skrivelse har högskolans styrelse vidare anhållit om ett anslag af 1,000 kronor till inköp af en »Jäderins basmättningsapparat» för den geodetiska institutionen. Till stöd härför har styrelsen åberopat nyssnämnda skrivelse från professor Jäderin, däri denne rörande ifrågavarande apparat anför:

Inköp af en »Jäderins basmättningsapparat» för den geodetiska institutionen vid högskolan.

En »Jäderins basmättningsapparat», hvilken han tänkt i hvarje fall skolat i framtiden för högskolan inköpas, kunde nu likaledes erhållas till nedsatt pris, i det att kommittén för anordnande af en gradmätning å Spetsbergen, hvilken nu realiserade sina instrument, hade att afyttra en sådan, hvilken ursprungligen betingat ett pris af omkring 2,000 kronor. Samma apparat hade under de senare åren vid flera tillfällen lånats för undervisningen vid högskolan, ett förhållande, som icke längre kunde fortgå, om apparaten såldes åt annat håll. Att nu inköpa densamma vore därför både nödvändigt och förmånligt.

Äfven här synas liknande skäl som nyss angifvits föreligga för bifall till styrelsens hemställan, hvilken jag alltså vill förorda.

Anslag till
ombyggnad
och repara-
tion af hög-
skolans
värmeledning.

Slutligen har högskolans styrelse i nämnda skrivelse hemställt om anslag till belopp af 5,300 kronor till ombyggnad och reparation af högskolans värmeledning med rätt att redan under år 1912 i mån af behof få använda intill 2,500 kronor af detta belopp. Till stöd för denna sin anhållan hänvisar styrelsen till en skrivelse från byråingenjör G. A. Brodin, hvilken har skötseln om högskolans värmeledning sig anförtrodd. I denna skrivelse anföres:

Sedan 1911 års Riksdag beviljat medel för tekniska högskolans partiella förflyttning och det äfven kunde antagas, att det icke skulle dröja alltför länge innan högskolan i sin helhet öfverflyttade till den nya platsen, syntes det år 1909 i styrelsens då aflätna skrivelse till Kungl. Maj:t angående medel för 2 värmeledningsspannor m. m. omnämnda behovet af ett större anslag för samtidig och enhetlig omläggning af alla värmeledningssystem m. m. inom nuvarande äldre byggnader i så matto kunna modifieras, att man inskränkte sig till nödortfigt underhåll af befintliga anläggningar af hithörande slag. I enlighet med hvad i sagda skrivelse framhållits befunne sig ifrågakvarande anläggningar i de äldre byggnaderna i sådant skick, att de måste på mera effektivt sätt än hittills repareras och underhållas för att icke sådan eventualitet skulle kunna inträffa som en plötslig stagnation i hithörande anläggningars funktionering, hvilket tydligen skulle innebära fara för undervisningens jämna gång. Som exempel på hvad som med det snaraste måste utföras vore att nämna: ombyggnad af kalorifererna och en del ledningar i sammanhang därmed i hufvudbyggnadens södra flygel, utbytande i själfva hufvudbyggnaden af gamla förrostade ledningar för såväl varmvatten och friskånga som återgångsledningar, reparation af varmvattenskaminer, reparation och utbyte af förrostade delar och ledningarna i bergsskolans gamla värmeledningsanläggning med mera. Då det således ifrågasattes att endast nödortfigt reparera och underhålla hvad som funnes, vore det gifvetvis svårt att i förväg specificera allt hvad som komme att kräfva reparation, i synnerhet som helt oväntade bristfälligheter kunde uppstå å dessa anläggningar, af hvilka många vore öfver 50 år. Som minimum för sagda arbeten kunde beräknas ett belopp af 5,300 kronor.

Enligt skrivelsen bifogadt kostnadsförslag äro de olika arbetena specificerade till följande belopp:

Ombyggnad af kalorifererna i södra flygeln	kronor	500:—
Reparation af ledningar i södra flygeln 20 meter à 7 kronor.....	»	140:—
» af ledningar i hufvudbyggningen 350 meter à 7 kronor	»	2,450:—
» af 6 värmeledningskaminer i hufvudbyggningen à 150 kronor	»	900:—
» af gamla värmeledningsspannor samt en värmeledningskamin i bergsskolan	»	260:—
» af gamla ledningar i bergsskolan 150 meter à 7 kronor	»	1,050:—
Summa kronor 5,300:—		

Enligt hvad känt är, hafva värmeledningarna i högskolans lokaler länge fungerat otillfredsställande, och det har uteslutande berott på det sväfvande läge, hvori högskolans nybyggnadsfråga befunnit sig, att åtgärder

icke redan förut vidtagits för missförhållandenas afhjälpande. Då genom 1911 års Riksdags beslut i sagda byggnadsfråga blifvit fastslaget, att högskolans gamla byggnader ännu en tid framåt skola komma till användning, lär man icke längre böra undanskjuta frågan om värmeledningarnas nöjaktiga istandsättande. Jag ansluter mig alltså till det af högskolans styrelse framlagda förslaget, som icke gifvit mig anledning till någon anmärkning.

[148.]

På grund af hvad jag sålunda anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

Ökade anslag.

att på extra stat för år 1913 för tekniska högskolan anvisa:

till förhöjning af aflöningsförmånerna vid lektoratet i elektrokemi	kronor	1,000: —
hvaraf 500 kronor skola anses såsom lön och 500 kronor såsom tjänstgöringspenningar;		
till förstärkning af lärarkrafterna	»	14,850: —
till arfvode åt en speciallärare i elektroteknik	»	2,000: —
till arfvode åt en speciallärare i kemi	»	1,200: —
till höjning af kamrerarens arfvode ..	»	700: —
till arfvode åt speciallärare i industriell ekonomi, statskunskap och sociallagstiftning	»	3,500: —
till arfvode åt en speciallärare i fabrikshygien	»	1,500: —
till arfvode åt en speciallärare i bokförläggning	»	1,000: —
till inköp af ett passageinstrument för den geodetiska institutionen ...	»	2,000: —
till inköp af en »Jäderins basmätningsskåp» för samma institution	»	1,000: —
samt		
till ombyggnad och reparation af högskolans värmeledningar	»	5,300: —

Summa kronor 34,050: —

I händelse af Riksdagens bifall till denna framställning, i hvad den afser beviljande af 5,300 kronor till ombyggnad och reparation af högsko-

lans värmeledning, lärar hinder ej möta för Kungl. Maj:t att för detta ändamål under år 1912 förskottsvis anvisa behöfliga medel intill ett belopp af 2,500 kronor, att i sinom tid ersättas af berörda anslag.

[149.]
Om- och till-
byggnadsar-
beten vid
Chalmers tek-
niska läroan-
stalt m. m.

Bland de framställningar angående anslag för *Chalmers tekniska läroanstalt* i Göteborg, som gjordes i propositionen nr 124 till 1911 års Riksdag, afsåg en, att Riksdagen skulle för utförande af om- och tillbyggnadsarbeten vid läroanstalten i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i ärendet företedda ritningar bevilja ett belopp af 455,000 kronor och däraf på extra stat för år 1912 anvisa 150,000 kronor.

Härtill lämnade Riksdagen sitt bifall, och vid anmälan af Riksdagens beslut härutinnan har Kungl. Maj:t den 9 juni 1911 dels fastställt omförmälda ritningar, att vid arbetenas utförande lända till efterrättelse, med rätt för läroanstaltens styrelse att därvid vidtaga de mindre ändringar, som kunde befinnas af nöden och ej medförde behof af ökadt statsanslag, dels ock för arbetenas företagande ställt det af Riksdagen på extra stat för år 1912 beviljade byggnadsanslaget 150,000 kronor till styrelsens förfogande för ändamålet.

Genom nådigt beslut den 7 juli 1911 har sedermera ett belopp af 40,000 kronor förskottsvis ställts till styrelsens förfogande för arbetets omedelbara påbörjande.

Den i propositionen framlagda planen för omförmälda byggnadsföretags genomförande innebar, att det behöfliga anslaget 455,000 kronor skulle fördelas till utgående under 3 år — åren 1912, 1913 och 1914 — med 150,000 kronor för hvartera af de båda första åren och 155,000 kronor för det tredje. I enlighet härmed har nu styrelsen för läroanstalten i sin underdåniga skrifvelse den 30 september 1911 angående vissa riksdagspetita anhållit, att för år 1913 måtte af det förut beviljade anslaget anvisas ett belopp af 150,000 kronor, och jag vill tillstyrka denna styrelsens anhållan.

Därest Riksdagen bifaller af Kungl. Maj:t gjord framställning härom, lärar, vid behof, hinder ej möta för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under år 1912 utanordna de medel, som erfordras för att arbetena med nödig skyndsamhet må komma till utförande, hvilket förskott sedermera i sinom tid får godtgöras af det nu ifrågasatta extra anslaget.

Af det vid nämnda proposition fogade utdraget af protokollet öfver ecklesiastikärenden för den 10 mars 1911 framgår, att den del af nyssberörda byggnadsföretag vid Chalmers tekniska läroanstalt, som främst

kräfde utförande, var en tillbyggnad mot öster af hufvudbyggnaden samt ett elektriskt laboratorium. Styrelsens för läroanstalten omförmälda skrivelse den 30 september 1911 ger ock vid handen, att denna tillbyggnad redan är under arbete och att den är afsedd att till det väsentliga vara färdig hösten 1912.

[149.]

Då i denna del af byggnadsarbetet ingår det elektrotekniska laboratoriet och detta, såsom styrelsen anför, skulle tagas i bruk med läsåret 1912—1913, erfordras, för att så skall med verklig nytta kunna ske, att vissa rätt dyrbara apparater inköpas. En förteckning öfver de erforderliga apparaterna var redan fogad vid det af vederbörande kommitterade år 1908 afgifna betänkandet och förslaget till ordnandet af den högre tekniska undervisningen i riket. Denna förteckning slutade å ett kostnadsbelopp af 25,000 kronor och var af följande lydelse:

Förslag till inköp

af elektriska apparater m. m. vid utvidgning af elektrotekniska laboratoriet vid Chalmerska institutet i Göteborg.

1 ackumulatorbatteri om 120 element (c:a 55 amp.-timmar)	kronor	3,000:—
1 ackumulatorbatteri om 120 element (c:a 37 amp.-timmar)	»	2,200:—
1 likströmsdynamo, kompondlindad (c:a 5 kw.)	»	800:—
1 d:o shuntlindad med kommuteringspoler (c:a 10 kw.)	»	1,300:—
1 experiment-maskin med olika utväxling-bara delar	»	2,500:—
1 synkrom 3-fasmaskin (c:a 10 kw.)	»	1,200:—
1 d:o d:o af annan typ (c:a 5 kw.)	»	900:—
1 trefastransformator (c:a 10 kw.)	»	600:—
1 enkelfas d:o (oljetransformator för högspänning)	»	1,300:—
1 trefasmotor (c:a 7 kw.)	»	700:—
1 enkelfas-kommutatormotor	»	800:—
Oscillograf, div. ampère-, volt- och wattmätare m. m.	»	7,000:—
Diverse reglermotstånd etc.	»	1,200:—
Ledningar, apparattaflor, kopplingar etc.	»	1,500:—

Summa kronor 25,000:—

Förslaget hade förordats af läroanstaltens styrelse och godtagits af kommittén för den högre tekniska undervisningens ordnande. I nyssnämnda protokoll för den 10 mars 1911 omförmäldes i förbigående frågan om berörda utrustning af elektrotekniska laboratoriet. Medel till täckande af kostnaderna härför behöfde dock, yttrade dåvarande departementschefen, ännu ej begäras.

Såsom af styrelsens nyss anförda uttalande framgår synes tiden härför nu vara inne, och styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte hos 1912 års Riksdag utverka beviljande af anslag för ändamålet.

[149.]

Då det naturligen är synnerligen önskligt, att det elektrotekniska laboratoriet, sedan det nödiga byggnadsarbetet blifvit slutfördt, ej kommer att stå till hälften gagnlöst i saknad af de nya apparater m. m., som afsetts för dess tidsenliga utrustning, finner jag mig böra understödja styrelsens begäran. Om anslaget beviljas af 1912 års Riksdag, bör man tydligen genom en förskottsänvisning så snart som möjligt söka sätta styrelsen i tillfälle att redan till 1912 års hösttermin få apparaterna anskaffade. Förskottet finge sedan i sinom tid ersättas af de utaf Riksdagen beviljade medlen.

Styrelsen för Chalmers tekniska läroanstalt begär vidare, att till löneförbättring åt vissa lärare vid läroanstalten måtte, i likhet med hvad under de senare åren ägt rum, äfven för år 1913 beviljas anslag på extra stat. De poster, som därvid äskats, äro desamma som hittills utgått, dock att styrelsen nu utesluter ett belopp af 500 kronor för andre läraren i byggnadslära, hvilkens befattning är afsedd att vid upprättande af en frivillig fjärde årskurs i husbyggnadsfackskolan förvandlas till en professur; i frågan rörande denna årskurs har jag redan under punkt 45 väckt preliminärt förslag. Anslaget, som för år 1912 utgår med 3,900 kronor, skulle efter nyssberörda uteslutning komma att för år 1913 utgöra 3,400 kronor, om hvilkas beviljande framställning bör göras till Riksdagen.

Under åberopande af hvad jag sålunda anfört samt med hänvisning till hvad jag under punkt 45 yttrat om anslag å extra stat till en lärarplats i byggnadslära, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

dels att af det för utförande af om- och tillbyggnadsarbeten vid Chalmers tekniska läroanstalt af 1911 års Riksdag beviljade anslaget å 455,000 kronor på extra stat för år 1913 anvisa 150,000 kronor;

dels att för anskaffande af apparater m. m. för utrustning af elektrotekniska laboratoriet vid läroanstalten på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 25,000 kronor;

dels att å extra stat för år 1913 till löneförbättring för följande lärare vid anstalten anvisa:

för läraren i verkstadsarbete	kronor	500: —
» andre läraren i matematik	»	750: —
» » i allmän kemi	»	750: —
» läraren i skeppsbyggeri	»	750: —
samt		
» läraren i frihandsteckning	»	650: —

tillhopa kronor 3,400: —

dels att till arfvode åt en lärare i byggnadslära på extra stat för år 1913 beräkna ett belopp af 2,000 kronor.

På framställning af Kungl. Maj:t beslöt 1911 års Riksdag att för beredande af provisorisk lönereglering med 20 procent å i stat uppförda aflöningsförmåner åt befattningshafvare vid tekniska skolan i Stockholm, med undantag för skolans föreståndare i hans egenskap af sådan samt såsom föreståndare för högre konstindustriella skolan och öfverlärare inom denna afdelning, på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 4,600 kronor, med beräkande att till denna lönereglering bidrag lämnas af Sjöstedtska fonden med ett belopp af 480 kronor samt under villkor, att Stockholms stad för ändamålet särskildt tillskjuter ett belopp af 4,600 kronor.

[150.]

Provisorisk
lönereglering
vid tekniska
skolan i
Stockholm.

Sedan Stockholms stad för omförmälda ändamål anslagit sistberörda belopp, ställde Kungl. Maj:t enligt beslut den 10 november 1911 ifrågasvarande extra anslag till omförmälda skolas styrelses förfogande för därmed afsedt ändamål samt föreskref tillika, att för samma ändamål skulle under år 1912 ur Sjöstedtska fondens afkastning, utöfver hittillsvarande tillskott, 2,400 kronor, till vissa å tekniska skolans stat uppförda öfverlärares aflöning, utgå ett belopp af ytterligare 480 kronor.

Nu har styrelsen för tekniska skolan i Stockholm i underdånig skrifvelse den 1 december 1911 hemställt, att Kungl. Maj:t ville hos Riksdagen för år 1913 utverka ett extra anslag af 4,600 kronor.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för beredande af provisorisk lönereglering med 20 % å i stat uppförda aflöningsförmåner åt befattningshafvare vid tekniska skolan i Stockholm, med undantag för skolans föreståndare i hans egenskap af sådan samt såsom föreståndare för högre konstindustriella skolan och öfverlärare inom denna afdelning, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 4,600 kronor, med beräkande att till denna lönereglering bidrag lämnas af Sjöstedtska fonden med ett belopp af 480 kronor samt under villkor, att Stockholms stad för ändamålet särskildt tillskjuter ett belopp af 4,600 kronor.

[151.] Uppehållande af verksam- heten vid tekniska skolan i Stockholm.	På framställning af Kungl. Maj:t har Riksdagen för <i>uppehållande af verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm</i> för hvartera af åren 1911 och 1912 på extra stat anvisat:			
	för förhöjning af			
	betjäningens aflöning		kronor	446: —
	underlärarnas »		»	9,905: —
	anslaget för den extra ordinarie undervisningen		»	260: —
	» till belysning		»	750: —
	» » inventariers anskaffande och underhåll		»	1,000: —
	» » undervisningsmateriell		»	1,750: —
	» » diverse utgifter		»	2,050: —
				eller tillhopa kronor 16,161: —

under villkor att Stockholms stad för samma år, utöfver förut anslagna medel å 7,500 kronor, för berörda ändamål bidroge med 16,161 kronor.

Nu har styrelsen för skolan uti underdånig skrifvelse den 1 december 1911 hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes hos Riksdagen utverka ett extra anslag åt skolan jämväl för år 1913 af 16,161 kronor.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för uppehållande af verksamheten vid tekniska skolan i Stockholm på extra stat för år 1913 anvisa:

för förhöjning af betjäningens aflöning	kronor	446: —
» » » underlärarnas » »	»	9,905: —
» » » anslaget för den extra ordinarie undervisningen	»	260: —
» » » anslaget till belysning	»	750: —
» » » anslaget till inventariers anskaffande och underhåll	»	1,000: —
» » » anslaget till undervisningsmateriell	»	1,750: —
» » » anslaget till diverse utgifter	»	2,050: —

eller tillhopa kronor 16,161: —

under villkor att Stockholms stad för år 1913, utöfver förut anslagna medel å 7,500 kronor, för berörda ändamål bidrager med 16,161 kronor.

Under en följd af år har Riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts framställningar på extra stat anvisat anslag till *uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Norrköping*. För år 1912 utgör detta anslag 4,250 kronor, fördeladt på följande poster:

[152.]
Tekniska
elementar-
skolan i Norr-
köping.

till undervisning i svenska språket	kronor	200: —
» betjäningens aflöning	»	400: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	2,000: —
» assistenter och repetitörer	»	400: —
» undervisning i främmande språk	»	400: —
» höjd aflöning åt läraren i frihandsteckning	»	150: —
» bibliotek och samlingar	»	300: —
» undervisning i verkstadsarbete	»	400: —

Summa kronor 4,250: —

Den sista posten, 400 kronor för undervisning i verkstadsarbete, har först från och med år 1911 kommit läroanstalten tillgodo. Af vederbörande departementschefs anförande till det vid 1910 års statsverksproposition fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 14 januari 1910 inhämtas, för hvilket ändamål densamma närmast tillkommit. Styrelsen för Norrköpings tekniska elementarskola hade nämligen i skrifvelse den 30 september 1909 gjort gällande, att det å ordinarie stat för skolan under rubriken: Till verkstaden för undervisning och materiell, uppförda anslaget af 3,000 kronor tarfvade förstärkning och därför utan ej räckte till att mer än nödtorftigt tillgodose de båda behof, som därmed skulle tillfredsställas: aflöning åt verkmästaren och underhåll af materiellen. För materiellens underhåll beräknade styrelsen — som erinrade, att af ett extra anslag å 16,700 kronor, hvilket skolan år 1907 erhölet, 10,500 kronor kommit verkstaden tillgodo för nyanskaffning af hvarjehanda behöfliga maskiner och verktyg — ett belopp af 1,500 kronor om året. Af nyssnämnda anslag å 3,000 kronor återstode då till verkmästarens aflöning 1,500 kronor, uppenbarligen ett alltför ringa arvode. Hans ersättning hade ock ökats till 2,160 kronor (ökningen synes hafva bestridts med inträdes- och terminsafgifterna). Han hade emellertid framställt anspråk på en aflöning af 3,000 kronor, hvilken begäran styrelsen funnit billig. Styrelsens framställning gick därför ut på ett extra anslag af 1,500 kronor, för att verkmästarens aflöning skulle kunna uppböras till 3,000 kronor.

Dåvarande departementschefen fann de för en aflöningsförhöjning åt verkmästaren förebragta skälen starka. För att för styrelsen göra det lättare att bereda verkmästaren en aflöning, som bättre än den dåvarande

[152.] motsvarade hvad enligt styrelsens åsikt rättvisligen borde tillkomma honom, ansåg departementschefen, att ett extra anslag å 400 kronor borde ställas till styrelsens förfogande. Under förutsättning att styrelsen vore i tillfälle att af andra tillfälliga medel lämna ungefär det tillskott, som då utginge till verkmästaren, skulle denne komma i åtnjutande af en aflöning, ungefär motsvarande hvad som utginge till verkmästaren vid en annan teknisk elementarskola, där verkmästarens undervisningstimmar i veckan utgjorde ungefär samma antal som vid skolan i Norrköping. På Kungl. Maj:ts förslag beviljade ock 1910 års Riksdag på extra stat för år 1911 det af departementschefen ifrågasatta beloppet, hvilket, som sagdt, jämväl utgår för år 1912.

I en den 19 september 1911 aflåten underdånig skrifvelse har nu styrelsen för tekniska elementarskolan i Norrköping anhållit om beredande af anslag för skolan på extra stat för år 1913. De anslagsposter, som styrelsen därvid ansett af behovet påkallade, äro desamma, som de af mig i det föregående för år 1912 angifna, med det undantag, att posten undervisning i verkstadsarbete höjts från 400 kronor till 1,400 kronor.

I afseende härå har styrelsen i sin skrifvelse anført:

Genom det beviljade extra anslaget till undervisning i verkstadsarbete, 400 kronor, hvilket styrelsen tilldelat verkmästaren från och med 1911 års början, hade verkmästaren erhållit en välbehöflig löneförhöjning. Helt naturligt kvarstode dock för verkstadens utgiftstitel en anslagsbrist af omkring 660 kronor, eller det belopp, hvarmed förra verkmästarlönen, 2,160 kronor, öfverstigit den ungefärliga återstoden, 1,500 kronor, af det ordinarie anslaget. Verkstadens behof af anslag för maskinernas underhåll, nyanskaffning af materiell och diverse modernare småartiklar, förbrukningsartiklar såsom olja, kol, trassel etc., driftkostnad för de elektriska motorerna samt maskinistens aflöning vore af den art, att det icke kunde tillbakavisas, och det låte sig i längden icke göra att fylla anslagsbristen genom att göra afknappningar på anslagen till andra utgiftstitlar. Så hade dock hittills måst ske, ehuru därigenom andra behof blifvit tillbakasatta, utan att dock verkstadens blifvit mer än på det nödtorftigaste sätt tillgodosedd. Då det måste anses önskvärdt, att verkstaden genom höjning i anslaget sattes i tillfälle att bättre än hittills följa med sin tid, ansåge styrelsen det ej vara nog, att den brist af 660 kronor om året, som nu i flera år förefunnits, blefve fylld, utan detta belopp borde höjas till minst 1,000 kronor. Tillsammans med de 400 kronor, som på extra stat redan beviljats till höjning af verkmästarlönen för hvarterdera af åren 1911 och 1912 och hvilka oförminskade behöfdes för samma ändamål för år 1913, blefve alltså behovet af anslag på extra stat till undervisning i verkstadsarbete för år 1913 i allt 1,400 kronor.

För vidare upplysning i ärendet har till ecklesiastikdepartementet in-förskaffats följande

Öfversikt öfver utgifterna för undervisning i mekaniskt verkstadsarbete vid tekniska elementarskolan i Norrköping under åren 1908—1910.

[152.]

Utgifter	År 1908 Kronor	År 1909 Kronor	År 1910 Kronor	Medeltal 1908—1910 Kronor
För maskinernas och verktygens underhåll och reparation	395: 20	620: 75	487: 91	501: 29
För nyanskaffning af maskiner och verkstadsinventarier	112: 10	182: 64	35: 70	110: 15
För olja, kol, trassel och öfrig förbrukningsmateriell	132: 58	176: 89	127: 71	145: 73
För elektrisk ström till drifvande af de elektriska motorerna	309: 66	285: 61	263: 91	286: 39
Maskinistens halfva aföning*	423: —	414: 50	417: —	418: 16
Summa utgifter för <i>själfva verkstadsdriften</i> ...	1,372: 54	1,680: 39	1,332: 23	1,461: 72
Verkmästarens aföning	2,160: —	2,160: —	2,160: —	2,160: —
Summa utgifter inalles för verkstaden	3,532: 54	3,840: 39	3,492: 23	3,621: 72
Statsanslag till verkstaden för undervisning och materiell	3,000: —	3,000: —	3,000: —	3,000: —
Uppkommen brist på denna utgiftstitel	532: 54	840: 39	492: 23	621: 72

Läroanstaltens rektor, A. G. J. Eurenus, har beledsagat denna öfversikt med följande uttalande:

»I skolstyrelsens underdåniga skrifvelse af den 19 september 1911 beräknas årliga kostnaden för själfva verkstadsdriften till i rundt tal 1,500 kronor, hvadan den hittills befintliga årliga anslagsbristen skulle vara 660 kronor. Vidstående tabell visar, att medelkostnaden för själfva verkstadsdriften under åren 1908—1910 i verkligheten uppgått till kronor 1,461:72, hvilket belopp är 38 kronor 28 öre lägre än det af styrelsen angifna beloppet, hvarför också den årliga anslagsbristen i verkligheten är 38 kronor 28 öre mindre än den i styrelsens skrifvelse anförda, alltså 621 kronor 72 öre i stället för 660 kronor. Det torde dock icke kunna göras någon befogad invändning mot, att styrelsen afrundat beloppet 1,461:72 till närmast liggande 100-tal 1,500 kronor så mycket mera som verkstadens kostnader för nyanskaffning under de 3 åren varit nedpressade till det minsta möjliga.

Från och med år 1911 har verkstaden, förutom det ordinarie anslaget 3,000 kronor, erhållit ett anslag på extra stat, 400 kronor, hvadan anslaget inalles nu uppgår till 3,400 kronor. Emellertid hafva från och med år 1911 utgifterna ökats med mera

* Den andra hälften af maskinistens aföning gäldas af Ebersteinska söndags- och aftonskolan för hans arbete såsom belysningsmaskinist.

[152.] än anslaget, i det att de på extra stat beviljade 400 kronorna åtgått till ökning af verkstärens lön från och med 1911 års början, hvarjämte verkstadsmaskinisten, som varit i skolans tjänst 10 år, från och med år 1911 fått en tillökning i sin aflöning med ett belopp af ungefär 130 kronor om året (noggrannare 3 kronor 10 öre per vecka i omkring 42 veckor). Om hälften af denna löneförhöjning, eller 65 kronor, lägges till förut befintliga anslagsbrist, i medeltal 621 kronor 72 öre, så komme hädanefter den årliga anslagsbristen att i medeltal uppgå till 686 kronor 72 öre, såvida anslaget på extra stat ej höjdes öfver sitt nuvarande belopp, 400 kronor. Då skolstyrelsen nu begärt, att anslaget på extra stat till verkstaden skall höjas från 400 kronor till 1,400 kronor, innebär detta således, att den motsedda årliga bristen af 686 kronor 72 öre skall blifva betäckt och att dessutom till verkstadsdriftens befrämjande ett öfverskott skall uppstå af 313 kronor 28 öre. Detta är ett ganska ringa belopp, i betraktande af att verkstaden under senaste åren måst nöja sig med det minsta möjliga i nyanskaffningsväg, under det att dock arbetsmetoder förbättrats och nya maskiner och verktyg oafbrutet uppstått, hvilka det för en verkstad är af intresse att få tillägna sig, om den skall kunna följa med sin tid och göra äfven undervisningen alltmera tidsenlig. Bland maskiner och verktyg, som sålunda för verkstaden varit ett önskemål att förvärfva inom den närmaste tiden, må nämnas följande:

1 st. elektrisk handbormaskin	kronor	214. —
1 » elektromagnetisk chuck	»	230: —
1 » elektrisk slipmaskin för svarfdubb m. m.	»	220: —
1 » skjutmått för mätning af kuggar	»	103: —
Normalgängtolkar från $\frac{1}{8}$ " till 1"	»	558: —
1 st. slipmaskin för frästrissor af Köpings mekaniska verkstads tillverkning, omkring	»	850: —
Rustmästare Johanssons normalpassbitar	»	800: —

Summa kronor 2,975: —

Härförutom har af skolans verkstäre inlämnats till styrelsen förteckning å en större mängd hufvudsakligen smärre apparater och verktyg, hvilka för verkstaden ansetts mycket välbehöfvida och hvilkas sammanlagda värde uppgår till ytterligare mellan 3 å 4,000 kronor. Styrelsen har dock nu ej velat ansöka om anslag till allt detta, utan ansett, att om blott anslaget till verkstaden vinner den begärda årliga tillökningen, det bör blifva möjligt för verkstaden att åtminstone så småningom få de mest trängande behofven fyllda.»

Departementschefen.

Jag anser hvad sålunda i ärendet förekommit tala för att man bereder tekniska elementarskolan i Norrköping lämplig höjning af de för undervisning i verkstad-arbete afsedda medlen. Hvad angår beloppet af ökningen tager jag till utgångspunkt den motsedda anslagsbristen af i medeltal 686 kronor 72 öre årligen och finner mig därför kunna föreslå 700 kronor.

Styrelsen har i ökning begärt 1,000 kronor och har väl motiverat sin framställning härom. Kommittén för den lägre tekniska undervisningens ordnande lärar emellertid nu snart hafva slutfört sina arbeten,

och i afbidan på dess betänkande och genomförandet af dess förslag torde man, med hänsyn jämväl till det anslag, som år 1907 kom verkstaden till del, för närvarande ej böra gå längre än till det af mig angifna beloppet, hvarigenom man i allt fall, under förutsättning att verkstadens ekonomi hålles inom i hufvudsak samma gränser som hittills, skulle förekomma, att någon brist i anslagsmedlen till verkstaden behöfde uppstå.

Då öfriga anslagsposter böra bibehållas oförändrade, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Norrköping på extra stat för år 1913 anvisa: till undervisning i svenska språket 200 kronor, till betjäningens aflöning 400 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. 2,000 kronor, till assistenter och repetitörer 400 kronor, till undervisning i främmande språk 400 kronor, till höjd aflöning åt läraren i frihandsteckning 150 kronor, till bibliotek och samlingar 300 kronor samt till undervisning i verkstadsarbete 1,100 kronor, tillhopa 4,950 kronor.

Ökadt anslag.

Under en följd af år har Riksdagen med anledning af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar beviljat anslag på extra stat till uppehållande af verksamheten vid *tekniska elementarskolan i Malmö*.

I berörda hänseende har för år 1912 anvisats

[153.]
Tekniska
elementar-
skolan i
Malmö.

till betjäningens aflöning	kronor	1,000: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	2,200: —
» en parallellafdelning i första årskursen	»	4,500: —
» en parallellafdelning i andra årskursen	»	5,000: —
» en parallellafdelning i tredje årskursen	»	1,000: —
» inköp af undervisningsmaterieil	»	750: —

eller tillhopa kronor 14,450: —

I anledning af styrelsens för skolan i underdånig skrifvelse den 7 september 1911 gjorda framställning om anslag jämväl för år 1913 för ifrågavarande ändamål får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Malmö på extra stat för år 1913 anvisa till betjäningens aflöning 1,000 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. 2,200 kronor, till en parallellafdelning i första årskursen 4,500 kronor, till en paral-

lellafdelning i andra årskursen 5,000 kronor, till en parallellafdelning i tredje årskursen 1,000 kronor samt till inköp af undervisningsmateriell 750 kronor, eller tillhopa 14,450 kronor.

[154.]

Tekniska
elementar-
skolan i
Örebro.

För uppehållande af verksamheten vid *tekniska elementarskolan i Örebro* har liksom för de öfriga tekniska elementarskolorna under de senaste åren beviljats anslag på extra stat. För hvart och ett af åren 1908—1912 utgör detta anslag 19,920 kronor, hvilket belopp är fördeladt på följande poster:

till höjda aflöningar åt extra lärare i svenska språket, främmande språk, frihandsteckning och modellering	kronor	825: —
till höjd ersättning för bestridande af sekreterar- och kamrerargöromålen	»	100: —
till arfvode åt extra lärare för undervisning i parallell- klasser	»	13,075: —
till biträden i landtmäteri m. m.	»	200: —
» » på verkstaden	»	1,570: —
» betjäningens aflöning	»	850: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	3,300: —

Summa kronor 19,920: —

Under förklarande att lärjungeantalet vid skolan fortfarande vore så stort, att en uppdelning i parallellklasser vore nödvändig, har nu styrelsen för skolan i underdånig skrifvelse den 4 september 1911 hemställt, att för uppehållande af verksamheten vid skolan måtte på extra stat för år 1913 anvisas samma belopp som för hvart och ett af åren 1908—1912.

På grund häraf får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Örebro på extra stat för år 1913 anvisa till höjda aflöningar åt extra lärarna i svenska språket, främmande språk, frihandsteckning och modellering 825 kronor, till höjd ersättning för bestridande af sekreterar- och kamrerargöromålen 100 kronor, till arfvode åt extra lärare för undervisning i parallellklasser 13,075 kronor, till biträden i landtmäteri m. m. 200 kronor, till biträden på verkstaden 1,570 kronor, till betjäningens aflöning 850 kronor samt till lyshållning,

uppvärmning m. m. 3,300 kronor, eller tillhopa 19,920 kronor.

För uppehållande af verksamheten vid *tekniska elementarskolan i Bords* har Riksdagen på extra stat för hvartera af åren 1911 och 1912 beviljat anslag för följande ändamål:

[155.]
Tekniska
elementar-
skolan i
Borås.

till undervisning i verkstadsarbete	kronor	700: —
» » i svenska och främmande språk	»	500: —
» » i frihandsteckning	»	200: —
» betjäningens aflöning	»	850: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	2,000: —
Summa kronor		4,250: —

I anledning af gjord framställning om extra anslag för ifrågavarande skola för år 1913 får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Borås på extra stat för år 1913 anvisa till undervisning i verkstadsarbete 700 kronor, till undervisning i svenska och främmande språk 500 kronor, till undervisning i frihandsteckning 200 kronor, till betjäningens aflöning 850 kronor samt till lyshållning, uppvärmning m. m. 2,000 kronor, tillhopa 4,250 kronor.

Jämväl för uppehållande af verksamheten vid *tekniska elementarskolan i Härnösand* har under senaste åren beviljats anslag på extra stat, för hvartera af åren 1909, 1910, 1911 och 1912 uppgående till ett belopp af 4,550 kronor. Detta belopp är fördeladt på följande poster:

[156.]
Tekniska
elementar-
skolan i
Härnösand.

till undervisning i svenska språket	kronor	200: —
» » i främmande språk	»	400: —
» lyshållning, uppvärmning m. m.	»	2,900: —
» betjäningens aflöning	»	850: —
» förhöjning af arvodet till gymnastiklärare	»	200: —
Summa kronor		4,550: —

I skrifvelse den 21 september 1911 har styrelsen för skolan i underdånighet anmält, att extra anslag till samma ändamål och samma belopp vore erforderliga för år 1913.

På grund häraf tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för uppehållande af verksamheten vid tekniska elementarskolan i Härnösand på extra stat för år 1913 anvisa till undervisning i svenska språket 200 kronor, till undervisning i främmande språk 400 kronor, till lyshållning, uppvärmning m. m. 2,900 kronor, till betjäningens aflöning 850 kronor samt till förhöjning af arfvodet till gymnastiklärare 200 kronor, eller tillhoppa 4,550 kronor.

[157.]
Tekniska
skolan i
Eskilstuna.

På Kungl. Maj:ts framställningar har Riksdagen till *tillfällig löneförbättring åt rektor, ordinarie lärare, tjänstemän och vaktmästare vid tekniska skolan i Eskilstuna* beviljat dels för åren 1908 och 1909 på extra stat för år 1909 ett anslag af 1,203 kronor, under villkor att Eskilstuna stad för nämnda ändamål bidroge med samma belopp, dels ock för hvar och ett af åren 1910, 1911 och 1912 på extra stat för samma år ett anslag af 602 kronor, under villkor att Eskilstuna stad för nämnda ändamål bidroge med 601 kronor; och sedan stadsfullmäktige i Eskilstuna förklarar, att fullmäktige iklädde sig uppfyllandet af nyssnämnda villkor, har Kungl. Maj:t genom särskilda nådiga beslut ställt ifrågavarande extra statsanslag till direktionens för tekniska skolan i Eskilstuna förfogande för de med anslagen afsedda ändamålen.

Med anledning af en utaf bemälda direktion i underdånig skrifvelse den 28 september 1911 gjord framställning om fortsatt anslag för samma ändamål tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för beredande af tillfällig löneförbättring åt rektor, ordinarie lärare, tjänstemän och vaktmästare vid tekniska skolan i Eskilstuna på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 602 kronor, under villkor att Eskilstuna stad för nämnda ändamål bidrager med 601 kronor.

[158.]
Lägre tekniska yrkesskolor.

Hos 1910 års Riksdag gjorde Kungl. Maj:t nådig framställning, att Riksdagen måtte dels till *understöd åt lägre tekniska yrkesskolor*, på det i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari 1906 angifna villkoret rörande bidrag från vederbörande kommun, dels ock till bestridande af kostnader för inspektion af dessa skolor, på extra stat för år 1911 bevilja ett anslag af 90,000 kronor. För samma ändamål hade förut under en följd af år varit uppfördt anslag å extra stat, från och med år 1907 utgående med nyssnämnda belopp, 90,000 kronor.

Det omförmälda villkoret för bidrag innebar, att bidraget icke finge öfverskjuta hvad vederbörande kommun kontant tillsköte till skolan.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts nyssberörda framställning behandlades inom Riksdagen en motion, däri hemställdes, att Riksdagen måtte dels till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor på ofvannämnda villkor, dels ock till bestridande af kostnaderna för inspektionen på extra stat för år 1911 bevilja ett anslag af 10,000 kronor utöfver hvad Kungl. Maj:t i sådant afseende äskat, således 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf för nämnda ändamål redan under år 1910 disponera högst 5,000 kronor.

Förutnämnda motion grundade sig på det sakförhållandet, att under hösten 1909 ansökningar om understöd från ifrågavarande anslag inkommit ej blott från de 56 lägre tekniska yrkesskolor, som under år 1909 kommit i åtnjutande af dylikt understöd med tillhoppa 89,100 kronor, utan äfven från ytterligare 10 dylika skolor. Af dessa hade tre redan förut sökt delaktighet i anslaget och fått sina ansökningar därom tillstyrkta af styrelsen för tekniska skolan i Stockholm, hvilken styrelse plägar efter nådig remiss granska omförmälda skolors ansökningar. Vare sig de skolor, som redan vore i åtnjutande af statsunderstöd, skulle på grund af den ökade konkurrensen få sina understöd nedsatta eller de nytillkomna skolorna skulle nödgas blifva i afsaknad af hvarje bidrag, syntes resultatet lika otillfredsställande.

I motionen framhölls i öfrigt de ifrågavarande skolornas betydelse för landets näringslif samt det synnerligen stora gagn, anslaget till understöd åt dem beredde det allmänna.

Med anledning af Kungl. Maj:ts ofvannämnda framställning och den inom Riksdagen väckta motionen beviljade Riksdagen för ifrågavarande ändamål och på af Kungl. Maj:t föreslagna villkor angående bidrag från vederbörande kommuner på extra stat för år 1911 ett anslag af 100,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf under år 1910 för berörda ändamål använda ett belopp af högst 5,000 kronor.

Vid anmälan den 18 juni 1910 af Riksdagens berörda beslut fann Kungl. Maj:t — som redan den 4 mars 1910 tilldelat de 56 förut understödda skolorna fortsatt understöd för år 1910 med tillhoppa 89,100 kronor — godt tilldela de 10 skolor, som dittills ej fått understöd, men sökt sådant, tillhoppa 5,000 kronor att för år 1910 utgå under förskottstitel. Förskottet skulle efter 1911 års ingång godtgöras af det för sagda år beviljade extra anslaget å 100,000 kronor. Tillhoppa utgick alltså för år 1910 94,100 kronor i understöd.

Af anslaget för år 1911, stort 95,000 kronor, har Kungl. Maj:t genom nådiga beslut den 21 april och den 24 november 1911 tilldelat 66 skolor

[158.] understöd med tillhoppa 94,100 kronor — skolorna vore desamma, som erhöillo understöd för år 1910.

Ansökningar förelågo äfven från 2 andra skolor, hvilka ej kunde undfå understöd. Summan af de för år 1911 begärda understöden uppgick till 123,654 kronor.

Hos 1911 års Riksdag hade Kungl. Maj:t begärt anslag på extra stat för år 1912 med samma belopp, som funnits tillgängligt för år 1911, eller 95,000 kronor, och Riksdagen beviljade detta anslag.

Då jag nu går att till Kungl. Maj:ts pröfning framlägga det behof af understöd för ifrågavarande ändamål under år 1913, för hvars tillfredsställande medel böra äskas hos 1912 års Riksdag, har jag att anmäla en till Kungl. Maj:t gjord framställning, hvilken afser dels att ökad anslag måtte för år 1913 utverkas, dels ock att för år 1912 måtte, utöfver det redan tillgängliga anslaget af 95,000 kronor, beredas särskildt tilläggsanslag.

Denna framställning är gjord af styrelsen för Sveriges handtverksorganisation, som i underdänig skrifvelse den 3 november 1911 anfört följande:

»Med hänsyn till det faktum, att rikets lägre tekniska yrkesskolor äro de enda läroanstalter, som ännu finnas för tillgodoseende af handtverkets behof af undervisning för dess läringar, är det ju tydligt, att det främst i handtverkskretsar skall finnas ett särskildt intresse för utvecklingen af dessa skolor. Det har också under de senare åren upprepade gånger förekommit uttalanden vid Sveriges handtverksorganisations årsmöten, att statens bidrag till dessa läroanstalter borde väsentligt ökas för att sätta skolförvaltningarna i stånd att med förbättrade ekonomiska resurser kunna utveckla skolorna, så att de motsvarade allttjämt stegrade anspråk, och har man funnit det under en lång följd af år anvisade anslaget af 90,000 kronor väl knappt för det betydelsefulla syftet, och detta desto mera, som under tiden åtskilliga nya skolor tillkommit, utan att tillfälle gifvits för dem att åtnjuta statens understöd, liksom äfven flera utvidgade skolor icke kunnat beredas möjlighet att erhålla ökad understöd. Den motion till Riksdagen, som år 1910 väcktes inom Andra kammaren i syfte att ernå en om än ganska anspråkslös ökning af förenämnda anslagsbelopp, samlade därför i handtverkskretsar synnerligt intresse och belåtenheten med det i anledning af motionen förhöjda riksdagsanslaget blef stor hos de handtverksföreningar, som verkat för tillkomsten af flera skolor, hvilka, dittills utan statsunderstöd, nu sattes i tillfälle att erhålla dylikt. En följd af 1910 års riksdagsbeslut om ökning med 5,000 kronor af anslaget för hvartera af åren 1910 och 1911 blef, att i statsverkspropositionen till 1911 års Riksdag uppfördes ifrågavarande anslag till belopp af 95,000 kronor.

Uti förenämnda motion påvisades, huru förhållandet mellan anslagen från kommuner, landsting och hushållningssällskap samt statsbidraget ställde sig, därvid det sistnämnda ej ens uppgick till hälften af öfriga anslag. Principen för statsbidragets tilldelande, att det må vara högst lika med det belopp, som vederbörande kommun

kontant anvisar åt sin skola, har faktiskt icke utan i undantagsfall kunnat genomföras på grund af det knappa statsanslaget. Utan att känna till, huru stor summan af de för de sista två åren, 1911 och 1912, från kommunerna begärda statsbidragen varit (för år 1912 torde snart de från länsstyrelserna inkomna ansökningarna lämna besked), synes det styrelsen, som om en sammanräkning för de nämnda åren skall gifva tydligt bevis på otillräckligheten af det nu utgående och äfven för år 1912 anvisade anslaget, 95,000 kronor. Uti förenämnda riksdagsmotion angafs, att under hösten 1909 ingåfvos för de 56 skolor, som dittills åtnjutit statsbidrag, ansökningar till belopp af icke mindre än 123,527 kronor 50 öre. Sedan dess hafva flera skolor tillkommit och många hafva utvecklats på sådant sätt, att de borde vara förtjänta af förhöjda statsunderstöd. Såsom skäl för bibehållande de senare åren af 90,000 kronor såsom statsanslag för dessa skolor har anförts, att kommittén för afgifvande af förslag till det lägre tekniska skolväsendets ombildning snart kunde förväntas framkomma med sitt förslag och att det samma möjligen kunde föranleda ändring i sättet för statens understödjande af dessa läroanstalter. Enär emellertid nämnda kommittéförslag ännu icke framkommit, och då detsamma säkerligen blir af den vidlyftiga omfattning, att det kan taga afsevärd tid, innan beslut om reorganisation af ifrågakvarande skolväsen fattas och inom kommunerna hinner genomföras, får man väl räkna med att ännu de närmaste åren få tillämpa nuvarande organisation. Det synes därför styrelsen för Sveriges handtverksorganisation högst angeläget, att statens understöd till dessa skolor under den sålunda förestående väntetiden bringas i ett bättre förhållande till kommunernas uppoffringar, än hvad för närvarande äger rum, och vågar styrelsen därför i underdånighet fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på önskvärdheten, dels af att för nästkommande år måtte ernås högre anslag än det, som 1911 års Riksdag anvisat för år 1912, dels af att anslaget för år 1913 måtte utgå med lämpligen förhöjdt belopp. Redan år 1909 visade sig förefinnas anspråk på statsbidrag till belopp af öfver 123,500 kronor, och torde väl summan af kommunernas för år 1912 framställda anspråk uppgå till vida högre belopp. Då emellertid alltid några anslagskraf betinnas vid närmare pröfning vara för högt ställda, skulle man ju kunna anse, att för år 1912 ett anslag af 120,000 kronor vore tillräckligt samt att anslaget för år 1913 borde sättas till 125,000 kronor.

Med en väntad ökning redan för år 1912 af anslaget från 95,000 kronor till 120,000 kronor torde sålunda en stor del af ifrågavarande skolor kunna erhålla resurser att efter behof utveckla sig. Att det har sin stora betydelse, att denna ökning inträder redan från och med sagda år, torde knappast behöfva närmare motiveras.»

På grund af hvad sålunda anförts anhöll styrelsen, att Kungl. Maj:t måtte till 1912 års Riksdag framlägga förslag dels om anvisande på extra stat för år 1912 af ett fyllnadsanslag å 25,000 kronor till det redan för nämnda år anvisade anslaget å 95,000 kronor för understödjande af de lägre tekniska yrkesskolorna, dels ock om anvisande för år 1913 af 125,000 kronor för samma ändamål.

Uti infordradt och den 1 december 1911 afgifvet underdånigt utlåtande öfver berörda framställning har styrelsen för tekniska skolan i Stockholm yttrat:

»Styrelsen, som haft sig anförtrodt att upprätta förslag till fördelning emellan

[158.] skolorna af de årliga anslagen, har vid upprepade tillfällen, med stöd af de af Sveriges handtverksorganisation nu anförda skäl och synpunkter, i underdånighet sökt fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet å otillräckligheten af det nuvarande anslaget. Sålunda yttrade styrelsen vid besvarande af nådiga remissen rörande anslagets fördelning för år 1911 följande:

— — Slutligen vill styrelsen äfven i år i underdånighet uttala, att det till buds stående beloppet till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor, trots den ökning af 10,000 kronor utöfver föregående årens anslag, som sedan år 1910 tillkommit, ännu torde behöfva icke oväsentligt höjas, på det att dels åtskilliga bestående skolor kunde erhålla någon förstärkning af sina hjälpmedel, dels de skolor, som anhållit om understöd, men hvilka för närvarande på grund af bristande medel icke kunnat komma i åtanke, måtte framdeles erhålla sådant understöd.

I afvaktan på betänkandet från kommittén för den lägre tekniska undervisningens ordnande och äfven under förutsättning att detsamma möjligen kunde föranleda ändring i sättet för statens understödjande af dessa läroanstalter, finner styrelsen, i likhet med Sveriges handtverksorganisation, högst angeläget, att statens understöd till dessa skolor bringas i bättre öfverensstämmelse med kommunernas uppoffringar särskildt under den afsevärda tid, som torde förflyta, innan beslut om reorganisation af ifrågavarande skolväsen fattas och inom kommunerna hinner genomföras.»

Styrelsen för tekniska skolan tillstyrkte fördenskull till alla delar den gjorda framställningen.

Departem-
entschefen.

Att ifrågavarande skolor utföra ett gagnande arbete och äro i hög grad förtjänta att understödjas af staten, torde vara allmänt erkänt. Min benägenhet att medverka till statsunderstöds fortsatta beviljande torde således ej behöfva närmare motiveras.

Första frågan är nu den, om det kan anses behöfligt att, såsom handtverksorganisationens styrelse påyrkat, bereda tillgång till ökade medel redan för år 1912, för hvilket år, enligt hvad jag erinrat, 95,000 kronor stå till Kungl. Maj:ts förfogande. Af betydelse härvidlag är att undersöka, huru stort sammanlagdt belopp de redan inkomna ansökningarna, till antalet 71, för nämnda år afse. Detta belopp är 126,845 kronor. I petitionen har begärts 25,000 kronor i tilläggsanslag. Jag kan inte undgå att finna denna så att säga retroaktiva ökning något hög och skulle för min del vilja förorda ett tillägg för år 1912 af 15,000 kronor. Det ligger ju i sakens natur, att med hänsyn till de uppställda fordringarna för statsbidrags utgående icke samtliga ansökningar kunna vinna bifall, åtminstone ej i äskad omfattning.

För år 1913 har ifrågasatts, att det tillgängliga anslaget skulle sättas till 125,000 kronor, alltså en ökning af anslagssumman för sagda år med 5,000 kronor utöfver hvad man begärde för år 1912. Med bibehållande af denna proportion men med utgående från det belopp, jag för år 1912 tillstyrkt, vill jag förorda, att statsanslaget för år 1913 sättas till 115,000 kronor.

Under de senare åren har en viss försiktighet gjort sig gällande i afseende å anslagsäskandena för understöd åt de lägre tekniska yrkes-skolorna. Orsaken till denna afvaktande hållning har varit, att frågan om den lägre tekniska undervisningens ordnande, som bekant, varit anförtrödd åt en kommitté, hvars arbete ännu ej slutförts. Att jag det oaktadt nu vill tillstyrka de af handtverksorganisationens styrelse väckta förslagen beror därpå, att sedan kommitténs arbeten numera börjat närma sig sin fullbordan, jag kunnat från kommittén inhämta, att berörda förslag på intet sätt äro ägnade att lända till hinder för förverkligandet af de organisationsplaner, som komma att framläggas af kommittén. Jag har tvärtom anledning tro, att kommittén själf skall påyrka, att anslag för ifrågasvarande ändamål åtminstone tillsvidare skall bibehållas och uppföras med ett ännu högre belopp än det, som nu ifrågasatts.

Åberopande hvad i ärendet anförts och med erinran att de af mig förordade anslagsbeloppen utgöra tillhopa 130,000 kronor, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att dels till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor, på det i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari 1906 angifna villkoret rörande bidrag från vederbörande kommun, dels ock till bestridande af kostnader för inspektion af dessa skolor på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 130,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att häraf under år 1912 för berörda ändamål förskottsvis använda ett belopp af högst 15,000 kronor.

Ökad anslag.

I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag har Riksdagen för hvart och ett af åren 1908—1912 till *resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter*, under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva, på extra stat anvisat ett belopp af 3,000 kronor. I afseende å berörda villkor och bestämmelser tillåter jag mig hänvisa till det vid 1908 års statsverksproposition fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 jannari 1908, punkt 128.

[159.]

Resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter.

Då anslag för samma ändamål synes böra fortfarande beredas, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till resestipendier åt föreståndare och facklärare vid lägre tekniska läroanstalter, under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 3,000 kronor.

[160.]
Slöjdföreningens i Göteborg skola.

Till understöd för uppehållande af *slöjdföreningens i Göteborg skola* har Riksdagen på därom af Kungl. Maj:t gjorda framställningar för hvartera af åren 1907—1912 på extra stat anvisat ett belopp af 30,000 kronor att, under villkor att Göteborgs stad för skolan tillskote minst lika mycket för året äfvensom på de öfriga villkor, som Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva, ställas till styrelsens för skolan förfogande för därmed afsedt ändamål. Genom särskilda nådiga beslut har Kungl. Maj:t förordnat om anslagens tillhandahållande åt styrelsen och därvid för åtnjutande af statsbidraget fastställt vissa villkor, som finnas omförmälda i det vid 1907 års statsverksproposition fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 12 januari 1907, punkten 122.

I underdånig skrifvelse den 12 september 1911 har nu styrelsen för nämnda skola anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes göra framställning till 1912 års Riksdag om beviljande af ett anslag till skolan å enahanda belopp för år 1913. Denna styrelsens hemställan har af Kungl. Majts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län samt af magistraten i Göteborg tillstyrkts.

De skäl, som föranledt beviljande af statsanslag till ifrågavarande skola för åren 1907—1912, gälla fortfarande, och jag hemställer förden skull, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till understöd för uppehållande af *slöjdföreningens i Göteborg skola* på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 30,000 kronor att, under villkor att Göteborgs stad för skolan tillskjuter minst lika mycket för år 1913 äfvensom på de öfriga villkor, som Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, ställas till styrelsens för skolan förfogande för därmed afsedt ändamål.

Gymnastiska centralinstitutet.

På därom af Kungl. Maj:t gjord framställning har 1911 års Riksdag dels medgifvit, att tillfällig aflöningsförbättring för år 1912 må kunna tillkomma öfverlärare, lärare, lärarinnor samt vaktmästare och portvakt vid gymnastiska centralinstitutet;

dels för bestridande af berörda aflöningsförbättring på extra stat för år 1912 anvisat ett förslagsanslag af högst 8,400 kronor;

dels ock godkänt vissa villkor för åtnjutande af ifrågavarande aflöningsförbättring.

Då nu vederbörande i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i syfte att åt ofvannämnda befattningshafvare bereda samma tillfälliga löneförbättring för år 1913 som för år 1912 och jag anser, att dylik löneförbättring bör utgå efter samma grunder och på de villkor, som blifvit fastställda för år 1912, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att

dels medgifva, att tillfällig aflöningsförbättring för år 1913 må kunna tillkomma följande befattningshafvare vid gymnastiska centralinstitutet med nedannämnda belopp:

öfverlärare 1,000 kronor, däraf 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar;

lärare 1,000 kronor, däraf 500 kronor lön och 500 kronor tjänstgöringspenningar;

lärarinna 500 kronor, däraf 250 kronor lön och 250 kronor tjänstgöringspenningar; samt

vaktmästaren och portvakten hvardera 200 kronor;

dels för bestridande af berörda aflöningsförbättringar på extra stat för år 1913 anvisa ett förslagsanslag af högst 8,400 kronor;

dels ock godkänna följande villkor för åtnjutande af ifrågavarande aflöningsförbättringar:

att tjänstinnehafvare, som erhållit tillstånd att med sin tjänst vid gymnastiska centralinstitutet förena militär beställning, icke må tillgodonjuta aflöningsförbättring, hvarom nu är fråga,

att i öfrigt, fränsedt föreningen af föreståndarbefattningen vid institutet med öfverlärartjänst därstädes, tjänstinnehafvare icke må med den tjänst, för hvilken

[161.]

Tillfällig
aflöningsför-
bättring åt
befattnings-
hafvare vid
gymnastiska
central-
institutet.

aflöningsförbättring utgår, förena annan tjänstebefattning, allmän eller enskild, såframt ej, hvad angår öfverlärare, Kungl. Maj:t och, hvad angår annan tjänstinnehafvare vid institutet, direktionen, uppå därom gjord framställning och efter pröfning, att ifrågavarande tjänstebefattning ej må anses inverka hinderligt för tjänstgöringen vid institutet, finner befattningen kunna få tillse vidare mottagas och bibehållas, samt

att öfverlärare eller lärarinna, som i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, skall, utöfver det för denna förmån i gällande stat för institutet bestämda afdraget å lönen, vidkännas ytterligare sådant afdrag med, öfverlärare 300 kronor och lärarinna 150 kronor.

[162.]
Uppehållande
af institutets
verksamhet.

På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har Riksdagen för hvartera af åren 1909—1912 för uppehållande af gymnastiska centralinstitutets verksamhet på extra stat beviljat ett anslag af 7,650 kronor att med angifna belopp användas till förhöjning af anslaget till arfvoden åt extra lärare, till förhöjning af anslaget till ved och ljus, materiell, samlingar, m. m. samt till aflöning åt extra vaktmästarbiträde.

Nu har direktionen öfver nämnda institut i underdånig skrifvelse den 15 september 1911 anhållit, att för uppehållande af institutets verksamhet jämväl under år 1913 måtte beredas ett lika stort anslag för enahanda ändamål; och får jag, då behof af ett dylikt anslag fortfarande förefinnes, i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för uppehållande af gymnastiska centralinstitutets verksamhet under år 1913 anvisa ett anslag på extra stat för samma år af 7,650 kronor, att användas med nedanstående belopp till följande ändamål, nämligen:

till förhöjning af anslaget till arfvoden

åt extra lärare kronor 5,400: —

» förhöjning af anslaget till ved, ljus,
materiell, samlingar m. m. » 1,450: —

» aflöning å extra vaktmästarbiträde » 800: —

eller tillhopa kronor 7,650: —

[163.]

Materiell för
undervisning
i sabelhugg-
ning.

Direktionen öfver *gymnastiska centralinstitutet* har i underdånig skrifvelse den 22 juni 1911 anhållit om anslag för nyanskaffning och till för-

bättring af redan befintlig *materiell för undervisning i sabelhuggning* vid [163.] nämnda institut.

Denna anhållan är föranledd af en af öfverläraren vid institutet majoren S. Drakenberg hos direktionen gjord framställning, hvari han dels påvisat den nuvarande materiellens otidsenlighet, otillräcklighet och bristfälliga beskaffenhet samt i följd däraf behovet af förbättrad materiell, dels gjort utredning rörande kostnaderna för materiellens försättande i behörigt skick.

I afseende på sablarna anmärker Drakenberg, att den nu vid gymnastiska centralinstitutet brukade modellen i väsentliga närmare angifna afseenden skiljer sig från tjänstevapnet: modellen vore absolut föråldrad och i många hänseenden mindre passande till fäktning.

Endast såsom ett rent gymnastiskt medel att stärka underarmens muskler och handleden hade den nu använda modellen haft sitt berättigande, men då sabelfäktingen — åtminstone såsom den under nuvarande förhållanden borde bedrivas vid gymnastiska centralinstitutet — väl vore att anse såsom en mera direkt förberedelse för striden, måste en modell väljas, som i det närmaste öfverensstämde med tjänstevapnet.

För att nå ett sådant mål hade sedan omkring 15 år tillbaka försök gjorts vid institutet, och man hade såsom resultat fatt fram ett vapen, som vore väsentligt lättare än den gamla sabeltypen och därtill bättre afvägdt samt tillräckligt långt för att användas vid stöt, på samma gång som det i fråga om vikt och längd i det närmaste liknade tjänstevapnet.

I sammanhang med nämnda försök hade ock gjorts rön i afseende å hufvudbetäckningen, hvarvid utrönts, att de gamla, dyra och tunga — 4 kg. — kaskarna, hvilka gjort sabelhuggningen impopulär i hela Sverige, utan risk kunde utbytas mot en lättare modell, vägande 1,6 kg. För ett sådant utbyte talade för öfrigt, att det på grund af det glesa gallret å masken i de nuvarande kaskarna vore lifsfarligt att använda dessa mot de nya sablarna.

Vidare hade med tillfredsställande resultat försök gjorts med att utbyta de dyra och tunga sabelhuggningshandskarna mot lättare och billigare af dansk modell.

Ny materiell borde således anskaffas. Enär dock vid institutet finnes 37 brukbara sablar af en försöksmodell med lång, men rätt tung klinga, ville Drakenberg inskränka sig till att föreslå nyanskaffning af blott 30 sablar samt 30 par nya handskar med lättare armskydd. Till begagnande mot sablarna af nyssnämnda försöksmodell borde nya handskar insättas i 28 par vid institutet befintliga och brukbara tjockare armskydd.

Af kaskar borde fullt antal, 55 stycken, nyanskaffas.

Drakenberg har slutligen efter infordrande af prisuppgifter från olika håll lämnat en utredning rörande de eventuella kostnaderna för den af honom afsedda materiellens anskaffande och istandsättande. Totalsumman af kostnaderna skulle enligt en vid hans skrifvelse fogad bilaga I uppgå till:

[163.]	30 stycken sablar à 9 kronor	kronor	270: —
55	» masker med halsskydd à 13 kronor	»	715: —
30	par handskar à 12 kronor	»	360: —
28	» » i gamla armskydd à 7 kronor	»	196: —
			Summa kronor 1,541: —

Af Drakenbergs skrifvelse inhämtas, hvilka ifrågasatta leverantörers prisuppgifter legat till grund för hans kostnadsberäkningar. Hvad sabelhuggningsmaskerna och de nya handskarna beträffar har Drakenberg tänkt sig, att dessa skulle kunna förfärdigas å arméförvaltningens intendantsdepartements verkstäder, hvarest efter Drakenbergs antagande liknande materiell komme att förfärdigas för de militära gymnastikkurserna inom arméfördelningarna. Äfven från en dansk firma förekom prisuppgift i fråga om masker och handskar.

I direktionens öfver gymnastiska centralinstitutet förutnämnda skrifvelse, hvilken var åtföljd af Drakenbergs framställning, anföres hufvudsakligen:

Genom nådigt bref den 14 oktober 1864 beviljades medel till anskaffande af materiell för undervisningen i fäktning vid institutet. Denna materiell, som var beräknad för 20 elever, visade sig snart otillräcklig, och anvisades genom nådigt bref den 12 mars 1886 medel till komplettering af densamma. Alltsedan sistnämnda år hade samma materiell varit i bruk vid institutet utan annan förändring än nödvändig reparation samt den mindre nyanskaffning, som till följd af ökad elevantal varit nödvändig och under hand genom institutets egen försorg kunnat ske. Till följd af användning under lång tid samt genom den stora frestning, för hvilken dylik materiell vore utsatt, befunno sig densamma nu i sådant skick, att den icke längre vore användbar för sitt ändamål. En nyanskaffning vore sålunda nödvändig för uppehållande af undervisningen vid institutet.

Under de af Drakenberg omnämnda försök, hvilka för en öfverskådlig framtid kunde anses slutförda, hade visshet ernåtts om å ena sidan nödvändigheten af lättare betäckningar och å den andra om obehöfligheten af så tunga och klumpiga skyddsmedel, som hittills under fäktning med sabel af äldre modell användts. Betäckningar af ny, lättare modell hade också vid institutet pröfvats och befunnits fullt tillförlitliga.

För utrönande af kostnaden för denna nyanskaffning och reparation hade prisuppgifter anskaffats, af hvilka dock för nyanskaffningen af skyddsmedel endast två kunde komma under ompröfning, nämligen en från dansk firma och en annan, afseende tillverkning å arméförvaltningens intendantsdepartements verkstäder. Då de båda prisuppgifterna, om tull och frakt i den danska inberäknades, med afseende på priset ställde sig i det närmaste lika, ansåge direktionen från alla synpunkter lämpligast, att tillverkningen skedde inom landet genom arméförvaltningens försorg. Den öfverlärarens skrifvelse bifogade tablån utvisade, att den nu ifrågavarande materiellen af ny modell kunde anskaffas för betydligt billigare pris än den förutvarande af äldre modell. Kostnaden för nyanskaffning enligt samma tablå skulle sålunda uppgå till omkring 1,400 kronor, emot omkring 2,200 kronor, om den äldre materiellen skulle anskaffas. Denna summa, 1,400 kronor, torde dock böra något höjas, då vissa önsk-

värda, mindre förändringar å de ursprungliga, till arméförvaltningen öfverlämnade modellerna kunde komma att obetydligt öka tillverkningskostnaden. Den föreslagna reparationen af redan befintlig materiell skulle utföras af enskild firma i Stockholm och betinga ett pris af omkring 200 kronor.

[163.]

I sammanhang härmed ville direktionen anföra följande:

För de gymnastikkurser, som årligen ägde rum arméfördelningsvis för subaltern-officerare, komme sannolikt fäktmateriell af nu afsedd ny modell att tillverkas genom arméförvaltningens försorg. Denna tillverkning syntes utan olägenhet kunna utsträckas därhän, att äfven gymnastiska centralinstitutets behof blefve tillgodosedt. En sådan tillverkning för institutets räkning kunde icke anses oegentlig, då vid institutet meddelad undervisning i den största utsträckning komme armén till godo genom de manliga eleverna, hvilka nästan alla vore anställda vid armén. Uti 1910—1911 års kurser funnes sålunda af 78 manliga elever 4 tillhörande marinen och endast 2 civila.

På grund af hvad sålunda anförts, anhölle direktionen i underdånighet, att Kungl. Maj:t till anskaffande af materiell enligt angifna plan för uppehållande af undervisningen i sabelfäktning vid gymnastiska centralinstitutet täcktes anvisa en summa af högst 1,800 kronor och medgifva, att tillverkningen af föreslagen skyddsmateriell af ny modell måtte få ske på arméförvaltningens intendentsdepartements verkstäder.

Efter nådig remiss har arméförvaltningens intendentsdepartement i underdånigt utlåtande den 8 september 1911 förklarat sig ej hafva något att erinra mot att tillverkningen af den föreslagna skyddsmateriellen utfördes vid de under ämbetsverket stående verkstäderna samt tillika meddelat, att därstädes för närvarande kunde tillverkas sabelhuggningsmasker med halsskydd till ett pris af 13 kronor stycket och handskar till ett pris af 12 kronor paret.

Behovvet af den ifrågasatta nyanskaffningen af materiell för undervisningen i sabelhuggning och ändring af viss redan befintlig sådan synes ådagalagdt, och mot kostnadsberäkningarna, sådana de i viss mån modifierats af direktionen, torde ej vara något att erinra. På sätt ifrågasatts lärar förfärdigandet af de nya maskerna och handskarna i sinom tid böra anförtros arméförvaltningens intendentsdepartement till utförande å de under departementet stående verkstäderna.

Departementschefen.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen, att för nyanskaffning och till förbättring af redan befintlig materiell för undervisning i sabelhuggning vid gymnastiska centralinstitutet på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af högst 1,800 kronor.

Nytt anslag.

I händelse af Riksdagens bifall till detta förslag lärar hinder ej möta

för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1912 förskottsvis af under händer varande medel utanordna erforderliga medel för det med det extra anslaget afsedda ändamålet, hvilket enligt mig lämnadt meddelande kräver att tillgodoses snarast möjligt.

Barnmorskeundervisningen och barnbördshusen.

[164.]
Repetitions-
kurser för
barnmorskor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1911 års Riksdag till anordnande af repetitionskurser för äldre barnmorskor och till beredande, såvidt ske kunde, af fri bostad eller hyresbidrag åt deltagarinnorna däri under den tid, de genomginge dessa kurser, på extra stat för år 1912 ett anslag af 2,000 kronor.

I skrifvelse den 25 september 1911 har medicinalstyrelsen i underdånighet hemställt, att anslag till enahanda belopp måtte äskas jämväl för år 1913. Medicinalstyrelsen har anfört:

Då dylika repetitionskurser fortfarande visade sig eftersökta af barnmorskorna och då flera landsting genom resebidrag uppmuntrade till deltagande i desamma, syntes dylika kurser äfven under år 1913 böra ifrågakomma såväl i Stockholm och Göteborg som i Lund, där förutvarande barnmorskeläraren förklarat sig villig hålla en sådan kurs.

Med anledning af hvad medicinalstyrelsen yttrat får jag, under åberopande af hvad beträffande ifrågavarande anslag anförts i det vid 1911 års statsverksproposition fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari samma år, punkten 146, i underdånighet tillstyrka, det Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att till anordnande af repetitionskurser för äldre barnmorskor och till beredande, såvidt ske kan, af fri bostad eller hyresbidrag åt deltagarinnorna däri under den tid, de genomgå dessa kurser, på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 2,000 kronor.

[165.]
Uppförande
af nya byggnader
för allmänna
barnbörds-
huset.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning medgaf 1909 års Riksdag, att för uppförande å viss angifven tomtplats å kungl. Djurgården af nya byggnader för allmänna barnbördshuset i hufvudsaklig öfverensstämmelse med för ändamålet af arkitekten Gustaf Wickman uppgjorda ritningar med tillhörande kostnadsförslag äfvensom för anskaffande af nya inventarier för barnbördshuset ett belopp intill 574,860 kronor finge af riksgäldskontoret förskottsvis utbetalas, på sätt Kungl. Maj:t bestämde, för att återgäldas i den mån den allmänna barnbördshuset till-

höriga fastigheten nr 3 i kvarteret Murmästaren i Stockholm blefve försåld och köpeskilling därför inflöte; och beviljade Riksdagen tillika för berörda ändamål ett anslag af 304,640 kronor att till statsverket återbäras i den mån nämnda köpeskilling kunde komma att öfverstiga 574,860 kronor samt anvisade af sistnämnda anslag på extra stat för år 1910 ett belopp af 150,000 kronor.

[165.]

Enligt nådigt beslut den 8 april 1910 fann Kungl. Maj:t — i sammanhang med utfärdande af föreskrifter rörande upplåtande af område för anläggningar och fastställande af ritningar till byggnaderna — godt ställa till direktionens öfver allmänna barnbördshuset förfogande, att för därmed afsedt ändamål användas, det till ifrågavarande byggnadsföretag för år 1910 af Riksdagen anvisade anslaget, 150,000 kronor; och förklarade Kungl. Maj:t Sig vilja framdeles, på framställning af direktionen, besluta om, bland annat, utbetalande genom riksgäldskontoret af ofvan omförmälda förskott å 574,860 kronor.

Sedan direktionen i underdånig skrifvelse den 8 december 1910 hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes af de för berörda ändamål anvisade medlen för år 1911 ställa till direktionens förfogande ett belopp af 300,000 kronor, anmodades fullmäktige i riksgäldskontoret genom nådigt bref den 20 januari 1911 att under samma år för ifrågavarande byggnadsarbets utförande till direktionen på rekvisition i mån af behof förskottsvis utbetala ett belopp intill 300,000 kronor att återgäldas i den mån förberörda, allmänna barnbördshuset tillhöriga fastighet blefve försåld och köpeskilling därför inflöte.

På därom af Kungl. Maj:t gjord framställning anvisade sedermera 1911 års Riksdag af förutnämnda anslag på extra stat för år 1912 ett belopp af 100,000 kronor, och genom nådigt beslut den 22 juni 1911 ställdes sistnämnda belopp till direktionens förfogande att användas för det med ifrågavarande anslag afsedda ändamålet.

I underdånig skrifvelse den 25 november 1911 har nu direktionen, med förmälan att det nya barnbördshuset antagligen blefve färdigt under år 1912, anhållit, att återstoden af nämnda statsanslag, 54,640 kronor, måtte till direktionen utbetalas i slutet af sistnämnda år.

Jag får därför hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att af det för uppförande af nya byggnader för allmänna barnbördshuset i Stockholm m. m. beviljade anslaget, 304,640 kronor, å extra stat för år 1913 anvisa återstoden, 54,640 kronor.

Vid bifall härtill lär der hinder icke möta för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna sistnämnda belopp.

Vetenskapsakademien.

[166.]
Internationell
katalog
öfver natur-
vetenskaplig
litteratur.

Sedan Riksdagen, på därom af Kungl. Maj:t gjorda framställningar, dels för inlösen af fullständiga exemplar och enstaka delar af en *internationell fortlöpande katalog öfver naturvetenskaplig litteratur*, som utgifves på föranstaltande af Royal Society i London, på extra stat för hvar och ett af åren 1902—1912 anvisat 2,000 kronor, dels ock för upprätthållande under åren 1901—1912 af en för ifrågavarande katalogarbete afsedd regionalbyrå för Sverige på extra stat anvisat för år 1902 2,000 kronor och för hvar tdera af åren 1903—1912 1,600 kronor, har vetenskapsakademien, som genom nådigt bref den 7 juni 1901 erhållit befallning att draga försorg om regionalbyråns ordnande på sätt akademien funne lämpligt, i skrifvelse den 13 september 1911 i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes till 1912 års Riksdag aflåta nådig proposition om anvisande till bestridande af Sveriges andel i kostnaderna för katalogarbetet under år 1913 af enahanda belopp, som beviljats för år 1912.

På grund här af hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 bevilja 2,000 kronor för inlösen af fullständiga exemplar och enstaka delar af en internationell, fortlöpande katalog öfver naturvetenskaplig litteratur samt 1,600 kronor för upprätthållande under samma år af den för ifrågavarande katalogarbete anordnade regionalbyrå för Sverige.

[167.]
Bidrag till
den interna-
tionella jord-
mätningen.

Med bifall till därom af Kungl. Maj:t gjorda framställningar har Riksdagen, under förutsättning att Sverige komme att för åren 1907—1916 deltaga i kostnaderna för *den internationella jordmätningen*, till bestridande af den på Sverige belöpande andelen i dessa kostnader beviljat ett anslag af 14,240 kronor och där af på extra stat för hvar tdera af åren 1907—1912 anvisat 1,424 kronor.

Under förutsättning att öfriga i en år 1895 träffad öfverenskommelse angående den internationella jordmätningen deltagande stater lämnade sitt samtycke till aftalets förnyande och deltog enligt därför uppgjord plan och beräkning i de erforderliga förvaltningskostnaderna och andra utgifter, med gaf Kungl. Maj:t den 16 juni 1906, att öfverenskommelsen finge för Sveriges del i oförändrad form gälla för ytterligare 10 år, räknadt från

och med den 1 januari 1907, afvensom att för samma tid finge för Sveriges del utgå ett belopp af 1,600 tyska riksmark årligen. Genom beslut den 18 januari 1907 förordnade sedermera Kungl. Maj:t, att utan hinder däraf, att ifrågavarande konventions förlängning ej biträdts af alla i senaste öfverenskommelsen angående den internationella jordmätningen deltagande stater, Kungl. Maj:ts omförmälda, den 16 juni 1906 meddelade beslut, att öfverenskommelsen finge för Sveriges del i oförändrad form gälla för tiden 1907—1916 m. m., skulle gå i verkställighet.

Jag hemställer nu, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att af omförmälda, till bestridande af den på Sverige belöpande andelen i kostnaderna för den internationella jordmätningen redan beviljade anslag på extra stat för år 1913 anvisa ytterligare 1,424 kronor.

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien.

Hänvisande till hvad jag i det föregående under punkt 50 anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till tackande af brist, som uppstått å det under vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens stat uppförda anslaget till tryckningskostnader samt utgifvande af planschverk öfver fornsaker och andra märkvärdiga föremål i statens historiska museum m. m., på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 3,500 kronor.

[168.]

Täckande af brist å anslaget för tryckningskostnader m. m.

Nytt anslag.

Vid bifall härtill torde hinder icke möta för Kungl. Maj:t att låta redan under år 1912 af tillgängliga medel förskottsvis utbetala ett belopp af 3,500 kronor.

I en till vitterhetsakademien ställd skrifvelse har riksantikvarien anfört följande:

De på senare tid i olika länder tyvärr ofta förekommande museistölderna visade, huru nödvändigt det vore, att allt gjordes, som göras kunde, för att skydda de i offentliga samlingar förvarade dyrbarheter. Detta vore så mycket mera nödvändigt, som några nyligen inträffade händelser ådagalagt, att de lika farliga som skickliga kontinentala tjuifvarna börjat vända sin uppmärksamhet till våra trakter.

Då den lokal, i hvilken statens historiska museum nu vore inrymd, anordnats så lång tid tillbaka som för nära 50 år sedan, vore det naturligt, att utställnings-

[169.]

Inredning i statens historiska museum.

[169.] materiellen ej kunde i allo vara sådan, som man nu skulle kunna önska den. Särskildt skulle man, om medel funnes, kunna vidtaga åtgärder för att öka säkerheten i fråga om de dyrbaraste föremålen. Detta vore nu möjligt på ett helt annat sätt, än då nationalmuseet inreddes. Visserligen hade fråga väckts om flyttning af samlingarna till nya lokaler, men de nu ifrågavarande montrerna skulle kunna göras så, att de vore lika användbara i en ny lokal som i den nuvarande. Då sådana mer än de nuvarande betryggande monter vore ganska dyrbara och då riksantikvarien ej kunde sätta i fråga, att medel nu skulle kunna på en gång lämnas till anskaffande af ny utställningsmateriell för *alla* de dyrbaraste föremålen, ansåge sig riksantikvarien böra inskränka sig till det nödvändigaste. För museets inredning hade akademien ett årligt statsanslag af 1,000 kronor på ordinarie stat. Emedan åtskilliga anordningar måste vidtagas i följd däraf, att frågan om ny lokal för samlingarna blifvit uppskjuten, vore det nuvarande anslaget otillräckligt, äfven om inga åtgärder skulle vidtagas för bättre förvarande af de dyrbaraste föremålen.

Riksantikvarien föreslog därför, att akademien ville hos Kungl. Maj:t hemställa, dels att det å ordinarie stat upptagna anslaget för underhåll och fortsättning af inredningen i statens historiska museum och myntkabinettet måtte höjas från 1,000 kronor till 2,000 kronor, dels ock att ett anslag å extra stat af 2,000 kronor måtte beviljas att under år 1912 användas till anskaffande af nya monter för sådana särskildt dyrbara föremål, som i främsta rummet kräde största möjliga skydd.

Vitterhetsakademien har i sin förut omnämnda underdåniga skrifvelse den 3 oktober 1911 gjort framställning i öfverensstämmelse med riksantikvariens nyssberörda förslag.

Riksantikvarien har vidare i en till ecklesiastikdepartementet aflåten promemoria upplyst, dels att det, för att på bästa möjliga sätt använda det under nuvarande förhållanden synnerligen knappa utrymmet i museet, vore nödvändigt att anskaffa nya monter och skåp samt att ändra en del monter till s. k. magasinsbord, hvarigenom föremålen kunde magasineras i de lådor, som därigenom erhöles under de glastäckta, för utställning afsedda lådorna, dels ock att, då de till skydd för särskildt dyrbara föremål afsedda montrerna ej borde vara stora, för 2,000 kronor skulle kunna erhållas tre eller möjligen fyra sådana.

Departementschefen.

Den begärda ökningen af det nuvarande ordinarie anslaget till museets inredning med 1,000 kronor afser hufvudsakligen anordningar, som betingas af det trånga utrymmet i den nuvarande lokalen. Mot beloppets utverkande har jag visserligen icke något att erinra, men då det skulle användas till utförande af mera tillfälliga anordningar, låt vara under flera år i följd, samt härtill kommer, att museet möjligen i en icke aflägsen framtid kan komma att erhålla rymligare lokaler, synes det mig lämpligare, att summan åtminstone tillsvidare uppföres å extra stat.

Hvad beträffar det begärda extra anslaget å 2,000 kronor synes det mig, då nu uppmärksamheten blifvit fäst på att historiska museets

dyrbarheter icke äro på ett tillfredsställande sätt skyddade mot stöld, vara synnerligen angeläget, att åtgärder snarast möjligt vidtagas för att förbättra anordningarna i detta afseende; och får jag därför tillstyrka jämväl detta anslagsäskande.

För ifrågakomna inredningsarbeten i statens historiska museum torde alltså böra äskas sammanlagdt 3.000 kronor på extra stat för år 1913.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att för vissa inredningsarbeten i statens historiska museum på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 3,000 kronor. Nytt anslag.

Vid bifall härtill torde hinder icke böra möta för Kungl. Maj:t att redan under år 1912 låta af tillgängliga medel förskottsvis utanordna det belopp, 2,000 kronor, som afsetts till nya montrar för särskildt dyrbara föremål.

Med anledning af därom väckta motioner beviljade 1911 års Riksdag till ersättning åt föreståndaren för arkivdepån i Visby Oskar Vilhelm Wennersten för hans arbete med *Gottlands arkeologiska undersökning* på extra stat för år 1912 ett anslag af 800 kronor.

[170.]
Särskild ersättning åt arkivdepåföreståndaren i Visby O. V. Wennersten.

Under åberopande af hvad i nämnda motioner anförts samt hvad Riksdagen i skrifvelse den 31 maj 1911 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel i frågan yttrat, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att jämväl för år 1913 å extra stat för enahanda ändamål anvisa ett belopp af 800 kronor.

Med bifall till Kungl. Majt:s därom gjorda framställning beviljade 1911 års Riksdag för undersökning af en *pålbyggnad från stenåldern vid Alvastra* på extra stat för år 1912 ett belopp af 6,000 kronor.

[171.]
Anslag för undersökning af en pålbyggnad från stenåldern vid Alvastra.

Såsom framgår af den utredning i ämnet, som af dåvarande departementschefen lämnats under punkt 151 af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1911, hade ifrågavarande arbete påbörjats redan år 1909. Kostnaderna därför under åren 1909 och 1910 hade betäckts af det årsanslag å 6,000 kronor, som för undersökningar af fornlämningar står till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens förfogande. Då sagda anslag emellertid måst anlitas jämväl för en stor del andra undersökningar af fornlämningar, hade å detsamma uppstått en brist, som vid 1910 års slut beräknades uppgå till omkring 2,000 kronor.

Det af Riksdagen anvisade beloppet 6,000 kronor afsåg dels att täcka berörda brist, dels att bereda tillgång till fortsättande af ifrågavarande undersökningsarbete jämväl under åren 1911 och 1912, hvartill kostnaden beräknats uppgå till 2,000 kronor för hvarterdera året.

Redan i den af akademien den 4 oktober 1910 aflåtna skrifvelse, som föranledde Kungl. Maj:ts förenämnda framställning i ämnet, framhöll akademien, att ifrågavarande undersökning, hvilken gällde en af de märkligaste arkeologiska upptäckter, som på många år gjorts i norden, naturligtvis måste utföras med största möjliga noggrannhet. På grund däraf kräfde densamma mycken tid och mycket arbete och komme enligt akademiens uppfattning att taga ytterligare några år i anspråk.

I underdånig skrifvelse den 7 november 1911 har nu akademien anført, att det undersökningsarbete afseende nämnda påbyggnad, som utförts under år 1911, bekräftat hvad akademien förut framhållit därom, att undersökningen komme att taga ytterligare några år i anspråk, i följd hvaraf akademien hemställde, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att för ifrågavarande ändamål på extra stat jämväl för år 1913 bevilja ett anslag af 2,000 kronor.

Under hänvisning till de skäl, som föranledt Kungl. Maj:ts föregående framställning till Riksdagen i ämnet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för undersökning af ifrågavarande påbyggnad vid Alvastra på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 2,000 kronor.

[172.]

Inköp af
vissa delar af
ön Björkö i
Mälaren.

I underdånig skrifvelse den 4 oktober 1910 har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att *vissa delar af ön Björkö i Mälaren*, där lämningarna af den särskildt genom Ansgars kristendomsförkunnande berömda staden Birka med dess storartade, tusenåriga graffält vore belägna, måtte till ett pris af 115,000 kronor för *statens räkning inköpas* för bevarande af dessa historiska minnen från förstörelse. Öfver nämnda framställning hafva nu vederbörande myndigheter yttrat sig.

Då jag finner det syfte, som ifrågavarande anslagskraf afser att främja, vara synnerligen behjärtansvärdt, har jag för afsikt att föreslå Kungl. Maj:t aflåtande af proposition till Riksdagen om anslag för ändamålet.

Den föreliggande frågan har visserligen ännu icke blifvit slutbehandlad inom ecklesiastikdepartementet, men jag har likväl ansett mig böra

redan nu i underdånighet anmäla ärendet, på det att erforderligt belopp må varda taget i beräkning vid framläggande af propositionen angående statsverkets tillstånd och behof för år 1913.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att i afbidan på nådig proposition angående anslag för inköp af vissa delar af ön Björkö i Mälaren för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1913 beräkna ett belopp af 115,000 kronor.

Nytt anslag.

År 1859 öfverlät *Södra Råda församling* för 2,000 riksdaler riksmünt till Kungl. Maj:t och kronan församlingens *gamla kyrka*, som då icke längre användes som gudstjänstlokal. Denna kyrka, som är af stort antikvariskt värde, behöfver nu för att icke taga skada blifva iståndsatt, och böra därjämte åtgärder vidtagas för att en bättre tillsyn och vård kommer att ägnas kyrkan för framtiden än hittills skett. Då jag nu går att framlägga förslag beträffande de kostnader, som för detta ändamål torde böra äskas af Riksdagen, anser jag mig till frågans belysande böra lämna en utförlig redogörelse för ett uppkommet förslag att förflytta denna kyrka till Skansen, i hvilken händelse nordiska museets nämnd skulle icke blott åtaga sig de med förflyttningen förenade kostnaderna, utan äfven ombesörja kyrkans framtida vård och underhåll. Detta förslag är gifvetvis väl värdt att såsom ett alternativ tagas i öfvervägande vid föreliggande anslagsfrågas bedömande.

[173.]
Istånd-
sättande af
Södra Råda
ödekyrka
m. m.

I en af vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien med underdånigt utlåtande den 12 januari 1909 jämte yttrande af riksantikvarien till Kungl. Maj:t öfverlämnad ansökning har nordiska museets nämnd i underdånighet anhållit, det Kungl. Maj:t tacktes medgifva, att Södra Råda ödekyrka med hvad därtill hörer finge utan någon som helst kostnad för statsverket öfverflyttas till Skansen och där åter uppbyggas med iakttagande af största möjliga försiktighet och pietet.

Till stöd för ansökningen har anförts hufvudsakligen följande:

Allt från Skansens första framträdande hade målet varit att där i lefvande bild återgifva drag från skilda kulturepoker af vårt folks utveckling i så stor mängd och så märkliga, att den besökande skulle erhålla ett mäktigt och varaktigt intryck. Men ännu saknades mycket, än vore långt till målet. Den profana kulturen vore visserligen företrädd genom en hel del allmogebyggnader och dylikt, men den andliga representerades tills vidare blott af ett par klockstaplar. Ännu fattades en kyrka. Inom intresserade arkeologiska kretsar hade det länge dryftats, huruvida ej Södra Råda ödekyrka

[173.]

af trä, spånklädd och med målningar i det inre, skulle vara synnerligen lämplig att uppsättas å Skansen. Den vore ouckligen ett af de främsta minnesmärken af svensk medeltida kyrkokonst. På sin nuvarande plats besöktes den säkerligen allra högst af några hundra personer om året, hvaremot den, flyttad till Skansen, på ett helt annat sätt skulle kunna verka i de vida-te kretsar för väckandet af kärlek till vår gamla kultur, enär under senare tider på Skansen aflagts mellan sex- och sjuhundratusen besök eller därutöfver för år. Södra Råda ödekyrka vore statens egendom och stode under vitterhets-, historie- och antikvitetsakademiens närmaste vård, men, belägen i en afkrok med synnerligen dåliga kommunikationer, låge det i sakens natur, att den ej kunde erhålla den museala vård, som ett så dyrbart minnesmärke med nödvändighet kräfde. Då det dessutom vid en år 1908 företagen noggrann undersökning visat sig, att taket åter blifvit så bristfälligt, att det med allra första borde omläggas, hade tidpunkten för upptagandet af frågan om kyrkans öfverförande till Skansen ansetts lämplig. Då vidare sakkunnig person konstaterat, såväl att innersidan af kyrkans väggar blifvit bilade först sedan de blifvit uppförda, hvarigenom stockarnas kanter slöte tätt intill hvarandra, så att intet tätningsmaterial mellan springorna behöft användas vid målningens anbringande, som ock att taket konstruerats på sådant sätt, att det kunde nedtagas, utan att någon spik i detsamma behöfde lossas, kunde kyrkan säkerligen nedtagas, flyttas och återuppsättas, utan att anledning vore att befara, det målningarna skulle taga någon skada, om arbetet blott utfördes pietetsfullt och försiktigt af vid dylika uppgifter vana personer.

Denna ansökning var åtföljd af ett af arkitekten Axel R. Bergman upprättadt »förslag till flyttning af Södra Råda gamla kyrka i Värmland till Skansen i Stockholm» jämte en därtill hörande »skiss till arbetsskjul för Södra Råda gamla kyrka i Värmland».

Riksantikvarien har i sitt ofvannämnda yttrande anført bland annat:

Den tillsyn öfver Södra Råda ödekyrkas underhåll, som vitterhetsakademien vore skyldig att utöfva, försvårades i mycket hög grad därigenom, att kyrkan vore belägen i en aflägsen bygd och att äfven ett kort besök där jämte färden dit och åter från Stockholm toge ett par dagar i anspråk. En följd häraf hade blifvit, att, såsom det nu visat sig, både de syllar, på hvilka väggarna hvilade, och taket befunno sig i så bristfälligt skick, att det helas bestånd hotades. Äfven om dessa skador nu skulle kunna botas utan byggnadens nedtagande, kvarstode dock faran, att nya skador af liknande art skulle kunna uppstå, utan att man i tid märkte dem. Den ständiga och sakkunniga tillsynen på Skansen skulle däremot göra det vida lättare att på ett fullt betryggande sätt sörja för att kyrkan ständigt hölles i godt stånd.

Ett annat viktigt skäl för kyrkans förflyttning vore, att man på Skansen skulle kunna omöjliggöra det betänkliga oskicket, som den af akademien antagna tillsyningsmannen visat sig tyvärr icke hafva kunnat förhindra, nämligen att besökande skrefve eller skure in sina namn på de målade väggarna, hvarigenom dessa i hög grad skadats.

Den utredning rörande möjligheten att flytta kyrkan till Stockholm, som föreläge, visade, att en sådan flyttning kunde företagas, utan att kyrkan eller dess målningar i nämnvärd mån behöfde taga skada därpå.

Härtill komme, att kyrkan på dess nuvarande plats besöktes endast af ett fåtal, under det att det årliga antalet besökande på Skansen uppginge till sex å sju hundra-

tusen. Flyttningen till Skansen skulle således göra den märkliga byggnaden vida mer bekant, än den nu vore, samt låta dess betydelse för vår medeltids konst- och kulturhistoria bättre komma till sin rätt, än nu vore möjligt.

[173.]

Med hänsyn till kyrkans bästa komme enligt riksantikvariens mening fördelarna af dess uppställande på Skansen icke endast att vida öfverträffa den dämed förbundna olägenheten, utan en sådan åtgärd skulle äfven vara till stort gagn för det dyrbara minnesmärket.

Betraktades frågan från akademiens och statens sida, funne riksantikvariens att, då nordiska museets styrelse erbjudit sig att utan någon som helst kostnad för staten verkställa flyttningen samt efter densamma försätta byggnaden i fullt värdigt skick och för framtiden sörja för dess underhåll, fördelarna äfven från denna synpunkt sedda vore betydande.

Det syntes äfven vara fullt berättigadt att fästa afseende vid Skansens ställning till frågan. Att det för Skansen vore af synnerligen stor betydelse, om Södra Råda kyrka kunde uppställas där, vore själfklart. Men Skansens intresse sammanföle i detta fall med hela vårt folks, emedan detta senare vore Skansens ägare. Då nu staten, d. v. s. detta samma folk, äfven ägde Södra Råda kyrka, vore det också från den sidan sedt särdeles lämpligt, att den framställning, nordiska museets styrelse gjort, bifölles.

På grund af nådig remiss hafva domkapitlet i Karlstad och Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län, efter hörande af församlingen, dess prästerskap och vederbörande kronofogde, i ärendet afgifvit underdåniga utlåtanden, dagtecknade den 14 och den 30 april 1909, hvarefter öfverintendentsämbetet den 29 juni 1909 yttrat sig i ämnet.

Församlingen, dess prästerskap och kronofogden hafva på anförda skäl samstämmigt afstyrkt bifall till ansökningsen, därvid församlingen såsom grunder för sitt afstyrkande af kyrkans flyttning anført hufvudsakligen följande:

När kyrkan år 1859 inköptes af staten, skedde det å församlingens sida med den tanken, att kyrkan skulle för alltid kvarstå på platsen, såsom också församlingen förband sig att »låta kyrkan för all framtid orubbad kvarstå på den plats, där den är uppförd». Såsom ett af vårt lands främsta minnesmärken af medeltida svensk kyrkobyggnadskonst vore kyrkan, ehuru församlingen icke längre vore dess ägare, dock genom sin befintlighet på platsen af så stort värde för församlingen, att dess bortförande skulle medföra en nästan oskattbar förlust i den betydelse, som ett dyrbart minnesmärke förlänade en ort. Också besöktes kyrkan af ett stort antal personer årligen. Oaktadt omkring 600 år gammal vore kyrkan i nästan oskadadt skick, hvilket torde vittna om byggnadsmaterialets goda beskaffenhet, så att faran för uppkomsten af svårare skador, som ej i tid skulle kunna märkas och afhjälpas, icke kunde vara synnerligen stor. Liksom behöfliga reparationer kunde verkställas på platsen, torde också den nödvändiga tillsynen af kyrkan kunna ordnas så, att den blefve fullt effektiv.

Domkapitlet har visserligen funnit de af de lokala myndigheterna till stöd för deras afstyrkande andragna skälen vara mycket beaktansvärda, men har, därest det finge anses såsom säkert, att det ifrågavarande dyrbara minnesmärket ej kunde såsom sig borde skyddas och bevaras å sin nu-

[173.] varande ursprungliga plats, icke ansett sig kunna afstyrka nådigt bifall till den ifrågasatta förflyttningen, synnerligast som Södra Råda församling afhändt sig äganderätten till den gamla kyrkan och denna numera vore statens tillhörighet.

Kungl. Maj:ts befallningshafvande har funnit sig för sin del böra biträda förslaget om kyrkans förflyttning under den gifna förutsättningen, att detta kunde ske på ett mot skada å kyrkan och målningarna därstädes i allo fullt betryggande sätt.

Öfverintendentsämbetet har i sitt underdåniga utlåtande anført bland annat:

Då vid en på ämbetets föranstaltande af en utaf dess tjänstgörande arkitekter Axel Lindegren verkställd besiktning å kyrkobyggnaden i fråga utrönts, att dennas omgifning icke ägde något i och för sig särskildt karaktäristiskt, att kyrkogården utgjordes allenast af en grön plan, som beröfvats samtliga grafstenar och andra minnesmärken, och att hägnaden kring kyrkan icke besuttede något kulturhistoriskt värde, samt då vidare genom den begärda förflyttningen det dyrbara minnesmärket tvifvelsutan skulle komma i tillfälle att icke blott blifva föremål för fullt sakkunnig och mera oafslätlig vård, utan äfven, såsom ju önskligt vore, i väsentligt högre mån varda tillgängligt för beskådande och studier, än nu kunde vara förhållandet, hade öfverintendentsämbetet, om ämbetet än i allmänhet ausåge ett dylikt förflyttande mindre riktigt, likväl funnit sig i föreliggande fall — med hänsyn jämväl till svårigheten att i hemorten på ett i allo tillfredsställande sätt tillse och underhålla byggnaden i fråga — icke böra för sin del framställa någon invändning mot den af nordiska museets nämnd i ärendet gjorda framställningen, helst den afsedda förflyttningen syntes vara i den vid nämndens skrifvelse i ämnet fogade, af arkitekten Bergman upprättade beskrifningen öfver kyrkans nedtagande, transport och återuppsättande synnerligen klokt och omsorgsfullt planerad.]

Sedan nordiska museets nämnd satts i tillfälle att taga del af hvad de i ärendet hörda myndigheterna anført samt riksantikvarien med skrifvelse den 3 augusti 1909 öfverlämnat till vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien inkomna handlingar i ämnet, har nämnden den 26 augusti 1909 afgifvit underdånigt utlåtande och därvid bemött de från orten framkomna invändningarna mot kyrkans förflyttning till Skansen.

Härefter har justitiekanslersämbetet i infordradt underdånigt utlåtande den 30 oktober 1909 anført:

I kontraktet om kyrkans försäljning till Kungl. Maj:t och kronan hade församlingen förbundit sig att låta kyrkan för all framtid kvarstå å den plats, där den vore uppförd, samt att i oförändradt skick bibehålla såväl den invid kyrkan liggande gamla kyrkogården som den omkring densamma befintliga stockbägnad, hvilken allt framgent skulle af församlingen underhållas och, när behovet påkallade, till byggnadssättet oförändrad förnyas. Det framginge uppenbart af denna församlingens förbindelse, att kontrahenterna vid aftalets afslutande afsett, att kyrkan för all framtid skulle kvarstå på den plats, där den vore uppförd. Kyrkans kvarstående vore således

en af de förutsättningar, under hvilka aftalet emellan kontrahenterna afslutats, och den möjligheten vore icke utesluten, att just denna förutsättning varit bestämmande för den ene kontrahentens eller församlingens beslut att ingå på öfriga villkor i aftalet. Då nu församlingen motsatt sig kyrkans bortflyttande, skulle ett sådant bortflyttande illa öfverensstämma med den helgd, ingångna aftal och de förutsättningar, på hvilka aftalen hvilade, borde åtnjuta. Justitiekanslersämbetet funne sig alltså, trots de talande skäl som anförts för kyrkans flyttande till Skansen, icke mot församlingens bestridande kunna förorda nådigt bifall till den föreliggande underdåniga ansökningen.

Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att till Kungl. Maj:t öfverlämnats en af ett mycket stort antal invånare i Södra Råda församling (öfver 600 personer) undertecknad petition om kyrkans bibehållande å dess nuvarande plats. Denna petition öfverlämnades af utsedda personer med en skrifvelse, däri bland annat anfördes:

»Det kan ju icke bestridas, att kyrkan på Skansen skulle kunna beses af långt flera personer, än som nu är händelsen. Möjligt är äfven, att hennes 'lifslängd' skulle kunna förlängas genom en sådan förflyttning, men vi bedja i underdånighet få framhålla, att kyrkan torde, där hon står, vara i hög grad ägnad att hos församlingens och hela traktens ungdom väcka och underhålla kärleken till vårt land och dess gamla minnen.

Ett bifall till flyttningen skulle hos Södra Råda sockens inbyggare väcka djup förstämning. Intresset och kärleken för kyrkan har i hög grad upplifvats, och man kan säga, att först nu, då vi befara att mista den, vi tillfullo inse, hvilken ovärderlig skatt, vi äga i densamma. Om Kungl. Maj:t vill låta kyrkan förblifva på dess gamla plats, äro vi förvissade om, att det skall blifva en hela församlingens kära plikt att vårda och tillse densamma, och hoppas vi, att genom utseende af lämplig tillsynsman i den nu afgångnes ställe vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien skall kunna på ett fullt tillfredsställande sätt öfvervaka kyrkans behof af reparation och tillsyn.»

Från vitterhetsakademien har härefter inforrats utredning angående de åtgärder, som, därest Södra Råda ödekyrka komme att för framtiden kvarstå på sin nuvarande plats, erfordrades för kyrkans behöriga vårdande, och kostnaden härför. I anledning häraf har akademien med underdånig skrifvelse den 3 maj 1910 öfverlämnat genom öfverintendentsämbetets försorg utarbetade dels en promemoria öfver erforderliga reparationsarbeten, dels ock en approximativ beräkning af kostnaden för samma arbetens utförande, hvilken beräkning slutade å ett belopp af 14,200 kronor. För egen del har vitterhetsakademien därjämte anført:

»De årliga kostnaderna för kyrkans underhåll och vård kunna enligt akademiens åsikt icke beräknas till mindre än 700 kronor. Härvid bör dock märkas att, till och med om ett afsevärdt högre belopp beräknades därför, man dock icke ägde säkerhet för att kyrkan skulle på sin nuvarande plats kunna underhållas på ett fullt tillfredsställande sätt.

[173.]

Om kyrkan, hvilket naturligtvis vore önskvärdt, hölles tillgänglig för allmänheten, skulle man icke utan en väsentligt högre kostnad än den nu nämnda kunna vidtaga sådana åtgärder, att all åverkan omöjliggjordes, ifall kyrkan stode kvar, där den nu står. Det skulle erfordras en mycket dyrbar bevakning, för att man kunde vara säker på, att ej målningarna hädanefter, såsom hittills skett, skadades därigenom, att besökande ofvanpå dem skrefve sina namn eller dylikt.

Om däremot kyrkan flyttades till Skansen, skulle man på grund af den ständiga tillsyn genom sakkunniga, som där blefve möjlig, kunna räkna på såväl ett bättre underhåll som en mera betryggande vård.

Akademien anser sig böra fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet därpå att, om kyrkan flyttades till Skansen, inga kostnader hvarken för reparationer eller vård skulle betunga statsverket, under det att, såsom af det nu anförda framgår, den nu erforderliga reparationen skulle, om kyrkan står kvar, kräva ett betydande anslag af statsmedel, och det belopp, som erfordrades för det framtida underhållet och för kyrkans vård, likaledes skulle under årens lopp blifva mycket stort. Detta belopp låter sig emellertid icke beräknas närmare än hvad här ofvan är angifvet.

Med anledning af justitiekanslerns underdåniga utlåtande i frågan den 30 oktober 1909 anhåller akademien i underdånighet få anföra följande:

Justitiekanslern afstyrker flyttningen på den grund att, då församlingen år 1859 gick in på att till staten försälja kyrkan, den förutsättningen skulle hafva varit för församlingen bestämmande, att staten vore skyldig låta kyrkan för all framtid kvarstå på sin plats.

Visserligen har församlingen år 1909 åberopat detta, men att vid försäljningen år 1859 någon sådan förutsättning icke låg till grund för församlingens beslut att afhända sig kyrkan framgår däraf att, såsom riksantikvarien i skrifvelse den 3 augusti 1909 till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anför, vitterhetsakademiens protokoll för den 29 april 1856 innehåller, att kyrkan då var 'bestämd att nedrivvas eller försäljas'.

Riktigheten af denna akademiens uppgift bestyrkes blaud annat däraf, att församlingens dåvarande pastor komminister P. Wåhlén den 12 december 1855 skrifer till biskopen i Karlstads stift rörande Rada kyrka i Visnums härad: 'Några äldre handlingar eller andra inventarier af antikvarisk märkvärdighet finnas icke; men, som kännare påstå, skola målningarna, som äro af vattenfärg, vara af särdeles antikt värde, hvarför församlingen, när den nya kyrkan blir färdig, ämnar hembjuda den gamla åt kronan, innan någon annan åtgärd med densamma vidtages. För sin egen del har dock församlingen icke tänkt bibehålla henne.'

Af den omständigheten, att säljaren, församlingen, vid köpets aftalande förbundit sig att låta kyrkan för all framtid kvarstå å den plats, där den är uppförd, läser icke, såsom justitiekanslern antager, följa, att köparen, staten, är skyldig att låta kyrkan för all framtid stå kvar på sin plats. Då staten köpte byggnaden men ej den jord, hvarpå den är uppförd, var det nödvändigt, att säljaren afgaf nämnda förbindelse, emedan församlingen i annat fall kunnat tvinga staten att låta borttaga kyrkan, äfven om staten önskat, att den fortfarande skulle stå kvar. Af detta skäl var det nödvändigt att intaga denna bestämmelse i köpekontraktet.

Men i detta kontrakt finnes ingen förbindelse för staten att låta kyrkan stå kvar.

Vid sådant förhållande torde det icke med något fog, såsom justitiekanslern befarat, kunna sägas, att kyrkans bortflyttande skulle 'illa öfverensstämma med den helgd, ingångna aftal och de förutsättningar, på hvilka aftalen hvila, böra åtnjuta'.

Det ingångna aftalet innehåller ingen bestämmelse, som för den nya ägaren, staten, utgör hinder att låta flytta kyrkan till en plats, där den lättare kunde underhållas, där den finge bättre vård, där den blefve mera känd, och där den kunde lättare studeras än på den plats, där den stod, då köpet afslutades. Och att en sådan flyttning ej heller komme i strid med de förutsättningar, på hvilka aftalet hvilar, framgår af det nyss anförda.»

Härefter anbefalldes Kungl. Maj:ts befallningshafvande att från församlingen infordra och jämte eget utlåtande till Kungl. Maj:t insända underdånigt yttrande, om och i hvad mån församlingen ville ikläda sig särskilda kostnader eller vidkännas annan uppoffring för att den till flyttning ifrågasatta gamla kyrkan finge kvarstå på sin nuvarande plats.

Med anledning häraf har församlingen ånyo yttrat sig i ärendet, hvilket yttrande Kungl. Maj:ts befallningshafvande, efter hörande af kronofogden i orten, öfverlämnat med eget underdånigt utlåtande den 31 augusti 1910. Församlingen har funnit det upprättade kostnadsförslaget vara alltför högt tilltaget och har låtit uppgöra nytt sådant förslag, slutande å väsentligen lägre belopp. Beträffande möjligheten af ett bidrag från församlingens sida till de ifrågavarande kostnaderna har församlingen förklarat, att den med hänsyn till sin ringa skatteförmåga samt förestående dryga utgifter för diverse kommunala ändamål *icke* kunde anslå något belopp till kyrkans istandsättande och *ej heller* för närvarande bidraga till kyrkans vård och underhåll utöfver underhållet af inhägnaden omkring kyrkan, som församlingen vid kyrkans öfverlåtande till staten åtagit sig.

Slutligen har öfverintendentsämbetet den 21 mars 1911 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet, hvaraf framgår följande:

På uppdrag af ämbetet hade arkitekten Axel Lindegren i närvaro af ordföranden i Södra Råda sockens kommunalstämma samt en af församlingen anlitad byggmästare besiktigt kyrkan för utrönande af dess verkliga tillstånd, därvid Lindegren funnit, bland annat, *dels* att man på sista tiden vidtagit åtgärder för att genom tvättning och borstning utplåna de af besökande på väggarna gjorda namnskrifterna, hvilka åtgärder ägt rum utan vitterhetsakademiens vetskap och innebure stor fara för å väggen befintliga gamla målningars bestånd, *dels ock* att stockhäggnaden kring kyrkogården, hvars underhåll enligt kontraktet med staten ålåg församlingen, till största delen vore murken. Lindegren hade aflämnat nytt kostnadsförslag, slutande å 9,500 kronor för erforderliga reparationer och 400 kronor årligen för underhåll och tillsyn. Detta kostnadsförslag, som af ämbetet förordades, upptoge åtgärder, hvilka hade till syfte att med minsta möjliga kostnader och ingrepp i kyrkobyggnaden istandsätta densamma på ett för den närmaste framtiden betryggande sätt och omfattade därför endast sådana arbeten, som ansetts oundgängligen nödvändiga för kyrkans bevarande. Att det ställde sig betydligt lägre än det förut uppgjorda förslaget berodde bland annat därpå, att den befintliga spånbeklädnaden å kyrktaket syntes kunna tillsvidare bibehållas, hvilket komme att medföra en besparing af omkring 3,000 kronor. Ämbetet ville i detta sammanhang framhålla, att ehuru ämbetet sålunda föreslagit, att den nuvarande spånen å kyrkans tak, som vore tunn och af små dimensioner samt föga öfverensstämde

[173.] med kyrkans karaktär i öfrigt, skulle tillsvidare kvarligga, ämbetet härigenom ingalunda frångått den mening, ämbetet hyst vid upprättandet af sitt första kostnadsförslag ifråga om önskvärdheten af att samma takbeklädnad komme att ersättas med spån af liknande slag som den å kyrkans väggar befintliga; utan ansåge ämbetet fortfarande, att spån af sistnämnda slag borde, så snart sådant ur kostnadssynpunkt låte sig göra, anskaffas för kyrkans tak. Beträffande arbetenas utförande hemställde öfverintendentens ämbetet om föreskrift, att dessa för åstadkommande af största möjliga noggrannhet vid utförandet icke finge utlämnas å entreprenad samt att de skulle ledas af kompetent arkitekt, som under hela dess fortgång uppehölle sig på platsen.

De underhållsarbeten, som med vissa mellanrum borde utföras, vore tjärstrykning af yttertaket, rödfärgning af utvändiga väggar samt förnyelse af spånbeklädnaden på väggar och tak. Därtill torde komma diverse smärre årliga lagningar, hvilkas art och omfattning icke kunde specificeras. Om de för nämnda arbeten erforderliga kostnaderna fördelades på ett större antal år, torde de kunna belöpa sig till omkring 150 kronor årligen. För tillsyn öfver kyrkan torde det vidare vara nödvändigt att anställa en fullt pålitlig vårdare, och vore gifvetvis byggnadens framtida bestånd i hög grad beroende på den noggrannhet och insikt, hvarmed denne handhade sitt kall. Vårdarens uppgift syntes böra vara af tvåfaldig art, nämligen dels att noga aktgifva på själfva byggnadens bestånd och de faror, som kunde anses hota densamma, samt att därom ofördröjligen göra anmälan hos vederbörande för kyrkans vård ansvariga myndighet, dels ock att tillse, att allmänheten finge tillträde till kyrkan och att de besökande därvid icke genom skrifning af sina namn eller genom annat ofog skadade densamma. Huruvida aflöningen till denne vårdare borde bestå i rätten att upptaga en viss bestämd låg afgift af de besökande, ansåge ämbetet lämpligen böra afgöras af den myndighet, som skulle hafva öfverinscende öfver byggnaden. Om emellertid vårdarens aflöning skulle helt utgå af statsmedel, syntes densamma icke skäligen böra sättas till lägre belopp än 250 kronor om året.

Departementschefen.

Att Södra Råda ödekyrka är ett kulturhistoriskt minnesmärke af den betydenhet, att kyrkans fortgående förfall bör ur det allmännas intresse förhindras, synes mig uppenbart. Såsom af det anförda framgår blir statsanslag för kyrkans istandsättande och framtida underhåll obehöfligt, därest kyrkan kommer att flyttas till Skansen. Det gäller sålunda i främsta rummet att afgöra, om kyrkan enligt församlingens önskan skall få kvarstå på sin nuvarande plats eller om den enligt nordiska museets nämnds förslag och vitterhetsakademiens mening bör nedtagas för att återuppföras å Skansen. Denna fråga är af ömtålig och grannlaga natur och

därför ganska svårlöst, och den har också framkallat ett lifligt meningsutbyte mellan de af frågans lösning intresserade.

[173.]

Först framträder till bedömande det spørsmålet, om statsmakterna äga befogenhet att i strid mot församlingens mening besluta om kyrkans flyttning. I detta afseende har justitiekanslersämbetet såsom sin mening uttalat, att af det kontrakt, genom hvilket äganderätten till kyrkan öfverläts till Kungl. Maj:t och kronan, skulle framgå, att kontrahenterna vid aftalets afslutande afsett, att kyrkan för all framtid skulle kvarstå på den plats, där den vore uppförd. Ämbetet hade otvifvelaktigt vid den tid, då denna åsikt uttalades, vissa skäl för densamma, men genom hvad sedermera blifvit i ärendet af vitterhetsakademien upplyst angående församlingens verkliga afsikter med kyrkan vid tiden för dess öfverlåtande till staten synes mig saken hafva kommit i ett annat läge. Såvidt jag kan finna, kan församlingen icke på berörda aftal eller annorledes grunda någon laglig rätt att hafva kyrkan kvar, där den nu står.

Att den aldriga byggnaden skulle på ett säkrare sätt och för en vida längre tid framåt kunna bevaras, om en dylik flyttning skulle äga rum, synes mig otvifvelaktigt. Det är till fullo upplyst, att kyrkan hittills saknat nödig vård och varit utsatt för en ganska långt gången vandalism, utan att några allvarliga försök gjorts af församlingen att åstadkomma rättelse härutinnan. Det intresse, församlingen på senaste tiden visat för kyrkans bibehållande på sin gamla plats, synes mig icke heller, särskildt i betraktande af församlingens uttalade obenägenhet för några ekonomiska uppoffringar för målets vinnande, innebära en säker garanti för att det gamla templet för framtiden skulle komma i åtnjutande af all den pietetsfulla och sakkunniga omvårdnad, som man helst skulle vilja tillförsäkra detsamma.

Å andra sidan måste det emellertid medgifvas, att kyrkan, skild från den mark, där den uppstått och med hvilken den så att säga vuxit samman, aflägsnad från den trakt, för hvars befolkning den under århundraden utgjort en medelpunkt, skulle förlora i värde såsom historiskt och kulturellt minnesmärke. Denna synpunkt väger för mig så tungt, att jag på grund däraf och af hänsyn jämväl till församlingens nu med styrka framburna önskan att icke varda beröfvad sin gamla kyrka finner mig, om än icke utan en viss tvekan, böra uttala mig mot en flyttning, åtminstone för närvarande.

Skall alltså kyrkan förblifva på sin nuvarande plats, inträder för staten såsom en oafvislig plikt att lämna anslag för dess iståndsättande och äfven för dess framtida vårdande.

Frågan om de erforderliga kostnaderna härför har, såsom af handlingarna framgår, blifvit föremål för en omsorgsfull utredning; och finner jag intet vara att erinra mot det genom öfverintendentsämbetets försorg senast uppgjorda, starkt reducerade kostnadsförslaget, slutande å 9,500 kronor. Såsom förut nämnts, har öfverintendentsämbetet beräknat kostnaden för kyrkans nödtorftiga underhåll till 150 kronor årligen, i fall nämligen denna kostnad fördelas på ett större antal år. Då det efter kyrkans iståndsättande torde dröja, innan några väsentliga underhållsarbeten behöfva utföras å kyrkan, synes dock med begäran om statsanslag för sistnämnda ändamål kunna anstå, till dess sådana underhållsarbeten skola utföras.

Med hänsyn till det outredda skick, hvori frågan om aflöningen till kyrkans vårdare för närvarande befinner sig, torde något statsanslag för detta ändamål icke nu böra begäras hos Riksdagen, men är det gifvetvis min afsikt att, om anslaget till kyrkans iståndsättande på dess nuvarande plats beviljas, ånyo upptaga denna ingalunda oviktiga fråga.

På grund af hvad jag sålunda anført, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Nytt anslag.

att till iståndsättande af Södra Råda ödekyrka på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 9,500 kronor.

Vid bifall härtill torde hinder icke böra möta för Kungl. Maj:t att af tillgängliga medel förskjuta kostnaden för de reparationsarbeten, som icke tåla något uppskof och därför böra företagas redan under år 1912.

Musikaliska akademien.

[174.]

Ombyggnad
m. m. af
musikkonservatoriets
orgel.

I underdånig skrifvelse den 28 september 1911 har musikaliska akademien anført följande:

»Musikaliska akademien får härmed i underdånighet anhålla om Kungl. Maj:ts åtgärd för afhjälpande af det trängande behovet af ombyggnad, tillökning och modernisering af den vid undervisningen i musikkonservatorium använda, i bottenvåningen af den till akademien upplåtne byggnad befintliga orgel. Denna orgel, för hvars anskaffande 1865—1866 års Riksdag beviljade ett bidrag af 4,000 riksdaler riksmünt, uppfördes år 1867 och blef, efter verkställd besiktning den 28 juni 1867, tagen i bruk för sitt ändamål. Under den långa tid, som sedan dess förflutit, har orgeln, hvilken, då akademien flyttade till sin nuvarande lokal, där uppsattes i oförändradt skick, varit i ständig användning, och har orgeln genom den så godt som dagliga spelningen å densamma blifvit — på sätt närmare inhämtas af en framställningen bifogad, af läraren i orgelspelning vid musikkonservatoriet, organisten Gustaf Hägg till akademien inlämnad skriftlig framställning i ämnet — mycket sliten.

Om sålunda redan till följd af den betydliga slitning, för hvilken ifrågavarande orgel varit utsatt och hvilken gifvetvis varit betydligt intensivare än slitningen å en vanlig kyrkorgel, behofvet af förbättringar blifvit särdeles kännbart, tillkommer härvid den ur läroverkets synpunkt mycket viktiga omständigheten, att orgeln i fråga numera långt ifrån kan anses motsvara billiga fordringar på ett lämpligt instrument för undervisningen i orgelspelning vid musikkonservatorium. Orgelbyggeriets teknik har nämligen sedan år 1867 gått högst betydligt framåt; och det kan icke anses riktigt, att elever i orgelspelning utexamineras från detta statsläroverk utan att hafva kunnat bibringas kännedom om sådana modernare anordningar, hvilka numera allmänt förekomma å kyrkorglarna i städerna, ja till och med i små landsförsamlingar. Härjämte är att märka, hurusom åtskilliga moderna orgelkompositioner, om hvilka eleverna i orgelklassen böra äga någon kännedom, för att kunna utföras på ett med kompositörens afsikter fullt öfverensstämmande sätt fordra ett instrument med moderna anordningar.

Att anskaffa en helt och hållet ny modern orgel anser akademien emellertid icke behöfligt, då nämligen, på sätt vidare framgår af ett utaf läraren Hägg öfverlämnadt kostnadsförslag, den nu befintliga orgeln skulle kunna genom en grundlig ombyggnad, tillökning och modernisering göras för sitt ändamål fullt brukbar, hvilket enligt kostnadsförslaget skulle betinga en kostnad af tillhoppa 8,534 kronor.

Akademien anser, att de sålunda behöfliga åtgärderna borde med hänsyn till det starkt framträdande behofvet af förbättringar å ifrågavarande undervisningsmaterie, vidtagas så snart sig göra låter. Om anslag för ändamålet, såsom akademien vågar hoppas, varder af 1912 års Riksdag beviljad, skulle det därför vara synnerligen önskvärdt, om arbetet med orgelns iordningställande kunde utföras redan under sommarferierna år 1912 och orgeln således i sitt nya skick tagas i bruk från och med början af höstterminen samma år. Skulle medel för ändamålet icke blifva tillgängliga förr än under år 1913, komme, då undervisningen under pågående läsår tydligen icke kan afbrytas, ytterligare ett helt år att förflyta, innan den moderniserade orgeln kunde komma till användning, hvilket, såsom af det redan sagda lärar framgå, vore från undervisningens synpunkt mycket att beklaga.

Slutligen tillåter sig akademien i underdånighet erinra därom, att någon anledning att ställa denna anslagsfråga i samband med spörsmålet rörande ny byggnad för akademien och musikkonservatoriet icke föreligger, då nämligen några afsevärda svårigheter icke möta för flyttning af en orgel af ifrågavarande omfång och beskaffenhet. Såsom redan nämnts har en sådan flyttning allaredan en gång ägt rum.

På grund af det anförda får akademien i underdånighet hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t till 1912 års Riksdag aflåta nådig proposition om beviljande på extra stat för år 1913 af ett anslag å 8,534 kronor för bekostande af ombyggnad, tillökning och modernisering af ifrågavarande orgel.»

Läraren i orgelspelning Gustaf Hägg har i den af akademien åberopade skrifvelsen andragit i hufvudsak samma skäl, som kommit till synes i akademiens framställning, samt vidare anført:

I och för ombyggnad och tillökning af akademiens orgel föreläge ett kostnadsförslag å 8,534 kronor från P. L. Åkerman & Lunds orgelfabriksaktiebolag. Af nämnda summa utgjorde 7,600 kronor kostnaden för själfva orgelverket, 700 kronor för elektrisk motor jämte därmed behöfliga anordningar samt 234 kronor för nöd-

[174.] vändig utvidgning af fasaden. Den i kostnadsförslaget föreslagna dispositionen för den projekterade orgeln vore af Hägg uppgjord, liksom äfven alla förslagets detaljbestämmelser af Hägg granskats och befunnits vara särdeles tillfredsställande och förmånliga.

Då man besinnade, att framlidne orgelbyggeridirektören P. L. Åkerman för orgeln i dess nuvarande skick erhölet 4,500 riksdaler år 1867, då arbetskraft och materialier voro högst betydligt billigare än nu, och jämförde priset för den nu föreslagna, dubbelt större orgeln med sina dyrbara anordningar, såsom pneumatisk maskin, fria kombinationer, registersvällare, ett flertal kollektiv- och andra koppel, Rooseveltska väderlådor, elektrisk motor m. m., så torde man lätt finna, huru långt bolaget gått den af Hägg uttalade önskan till mötes att af intresse för vårt lands enda högre musikläroverk och dess orgel- och vers utbildning ställa sina anspråk så lågt som möjligt. Med kännedom om den gedigenhet och konstnärlighet, som präglade nämnda bolags arbeten, hölle Hägg för säkert, att den nya orgeln skulle blifva musikaliska akademien till största glädje och tillfredsställelse.

Öfverintendentsämbetet, som den 24 oktober 1911 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet, har icke funnit annat att för sin del erinra, än att, ehuru, enligt hvad handlingarna utmärkte, orgeln i fråga vore afsedd att i sitt nya skick drifvas med elektricitet, någon kostnad för ledning till motorn och så kallad matareanordning icke i de föreliggande kostnadsberäkningarna intagits, hvilken kostnad emellertid, enligt hvad ämbetet inhämtat, torde uppgå till ett belopp ej öfverstigande 100 kronor.

Departementschefen.

Af hvad akademien anfört synes framgå, att musikkonservatoriets uppspelningsorgel för att kunna fylla de anspråk, som måste ställas på ett dylikt instrument, är i behof af den ombyggnad, tillökning och modernisering, hvarom akademien gjort framställning.

Då jag icke funnit annat att erinra mot det uppgjorda kostnadsförslaget, än att till dess slutsumma, 8,534 kronor, synes, på sätt öfverintendentsämbetet påpekat, böra läggas 100 kronor för anbringande af ledning till motor och så kallad matareanordning, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Nytt anslag.

att till ombyggnad, tillökning och modernisering af musikkonservatoriets orgel på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 8,634 kronor.

Vid bifall härtill torde hinder icke möta för Kungl. Maj:t att redan under år 1912 utanordna ifrågavarande belopp.

Naturhistoriska riksmuseet.

I skrifvelse den 1 juni 1908 anmälde Riksdagen, bland annat, att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts fram-tällning, för uppförande å ett till tomt för naturhistoriska riksmuseet inköpt område vid Djurgårds-Frescati af nya byggnader för museet i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i ärendet företedda, af arkitekten A. Anderberg uppgjorda ritningar,

[175.]
Nya byggnader för naturhistoriska riksmuseet
m. m.

dels medgifvit, att museets byggnadsfond finge i sin helhet användas, dels beslutit, att ett belopp intill 990,000 kronor skulle af riksgäldskontoret förskottsvis utbetalas på sätt af Kungl. Maj:t bestämdes, för att återgäldas i den mån ännu osälda, staten tillhöriga andelar af kvarteren Grönlandet södra och Grönlandet norra i Stockholm äfvensom statens byggnader i samma kvarter blefve försälda och köpeskillingar därför inflöte, dels ock under åttonde hufvudtiteln beviljat ett anslag af 567,184 kronor och däraf på extra stat för år 1909 anvisat 67,184 kronor.

I samma skrifvelse anmälde Riksdagen tillika, att Riksdagen, med bifall till hvad Kungl. Maj:t föreslagit, för verkställande af nybyggnad för Sveriges geologiska undersökning under nionde hufvudtiteln beviljat anslag till visst belopp.

Genom nådigt bref den 13 juni 1908 uppdrogs härefter åt öfverintendentsämbetet utförandet af de nya byggnaderna för naturhistoriska riksmuseet och geologiska undersökningen; och erhöi, i hvad angick museet, ämbetet dels enligt berörda nådiga bref, dels ock — sedan 1909 års Riksdag utaf statsanslaget å extra stat för år 1910 anvisat ett belopp af 125,000 kronor — enligt nådigt bref den 11 juni 1909 för sådant ändamål till sin disposition tillhopa 1,379,000 kronor, däraf från statsanslaget 192,184 kronor, från byggnadsfonden 962,866 kronor och från riksgäldskontoret 223,950 kronor. Genom nådigt bref den 27 oktober 1911 anmodades fullmäktige i riksgäldskontoret att under år 1912 för utförandet af byggnadsarbetet å naturhistoriska riksmuseet till öfverintendentsämbetet förskottsvis utbetala ytterligare ett belopp af 700,500 kronor. För ifrågavarande nybyggnader för naturhistoriska riksmuseet hafva således hittills anvisats allt som allt 2,079,500 kronor.

Beträffande detta ärende ber jag att få hänvisa till hvad dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 13 januari 1908 yttrat i ämnet, och vill jag här endast erinra, att ifrågavarande byggnadsarbete enligt den uppgjorda arbetsplanen afsetts att upptaga en tidrymd af fem år äfvensom att enligt förslaget kostnaderna för byggnadsarbetet, som beräknats uppgå till 2,502,200 kronor,

[175.] skola gäldas dels med statsanslaget, dels ock medelst anlitan-
de af museets byggnadsfond. Denna byggnadsfond beräknades år 1908 uppgå till 945,016 kronor 81 öre. Af fonden hafva, såsom nyss nämnts, anvisats tillhopa 962,866 kronor, men detta har möjliggjorts genom att tillgripa en del af de å fonden upplupna räntorna. Jag ber att i det följande få återkomma till frågan om dispositionen i öfrigt af räntemedlen.

Frånses byggnadsfonden, har man att för byggets fortsatta bedrifvande räkna med det beviljade statsanslaget och med förskottet från riksgäldskontoret. Dessa båda tillgångars ställning framgår af nedanstående tablåer:

Statsanslaget.

Af Riksdagen beviljade	kronor 567,184: —
Af Kungl. Maj:t hittills anvisade	» 192,184: —
Återstå kronor	375,000: —

Förskottet från riksgäldskontoret.

Af Riksdagen medgifna	kronor 990,000: —
Af Kungl. Maj:t hittills anvisade	» 924,450: —
Återstå kronor	65,550: —

Uti underdånig skrifvelse den 27 september 1911 har öfverintendents-
ämbetet tillkännagifvit, att för fullföljande under år 1913 af arbetet med
nya byggnader för naturhistoriska riksmuseet vore behöflig en ytterligare
summa af 391,590 kronor. För åstadkommande af detta belopp är att
räkna med dels den ännu odisponerade summan af förskottet från riksgälds-
kontoret eller 65,550 kronor, dels ock hvad som kan varda af Riksdagen
anvisadt utaf den ännu odisponerade delen af statsanslaget eller 375,000
kronor. Af detta senare belopp skulle alltså behöfva af Riksdagen äskas
326,040 kronor å extra stat för år 1913.

Jag ber nu att få öfvergå till en väckt fråga, som med den nu
omhandlade äger ett nära sammanhang, nämligen om förändring i planen
för nybyggnaderna för naturhistoriska riksmuseet och Sveriges geologiska
undersökning så till vida, att afloppsledningen från dessa byggnader skulle
komma att få annan riktning än från början afsetts.

I underdånig skrifvelse den 16 september 1910 har öfverintendents-
ämbetet anfört:

Enligt den i nåder gillade planen för de ifrågavarande nybyggnadernas utföran-
de vore den yttre afloppsledningen från byggnadernas tomtområde afsedd att dragas
genom den så kallade Bergianska trädgården ut till Haga—Brunnsviken.

I en till vetenskapsakademien ställd, till öfverintendentsämbetet öfverlämnad skrifvelse hade emellertid Stockholms stads hälsovårdsnämnd gjort framställning därom, att spillvattnet från ofvan omförmälda anläggning icke måtte utsläppas i Brunnsviken eller att, om sådant ansåges vara oundgängligen nödvändigt, nämnda vatten dessförinnan måtte underkastas tillfyllestgörande rening.

Såvidt öfverintendentsämbetet kunde finna, måste ett dylikt yrkande från hälsovårdsnämndens sida, med hänsyn till den redan nu tätt bebyggda och alltjämt, år efter år, mer och mer befolkade trakten, anses synnerligen berättigadt. Då emellertid, efter ämbetets förmenande, värdet af de utaf hälsovårdsnämnden alternativt antydda reningsanordningarna vore skäligen tvifvelaktigt och i allt fall meningarna angående deras effektivitet tid efter annan underginge förändring samt därtill komme, att deras skötande och underhåll städse kräfde icke obetydliga kostnader, hade öfverintendentsämbetet för sin del ansett, att nämnda omständigheter borde föranleda därtill, att några reningsanordningar icke måtte ifrågakomma, utan spillvattnet hellre ledas åt annat håll. I följd häraf hade ämbetet latit verkställa utredning rörande ifrågavarande lednings framdragande till Lilla Värtan, och hade vid uppgörandet af förslag till en sådan ledning, som skulle dragas på sätt en ämbetets underdåniga skrifvelse vidfogad, af ingenjören C. J. Gimberg upprättad ritning närmare utvisade, beräknats att från museets och geologiska undersökningens område kunna bortleda såväl yt- som spillvatten, hvarjämte ledningens dimension gjorts så stor, att den skulle kunna vara till nytta äfven för andra närliggande eventuella byggnadsområden.

Skulle den sålunda ifrågställda ledningen komma till stånd, blefve det icke af behovet påkalladt vare sig att utföra den afloppsledning, som, efter hvad nyss nämnts, varit ämnad att framdragas genom Bergianska trädgården till Brunnsviken, eller att anlägga beräknade septiska tankar med ledningar till desamma för uti ifrågavarande byggnader afsedda vattenklosetter.

Kostnaderna för afloppsledningens framdragande till Värtan vore af Gimberg enligt af honom till ämbetet aflämnade och nu bifogade skrivelser af den 10 april och den 29 maj 1909 beräknade till kronor 71,500:—

Uti den godkända byggnadsplanen tillhörande beräkningar vore
kostnaden för afloppsledningen till Brunnsviken upptagen till ... kronor 6,250:—
och för septisk tankanläggning till » 9,000:—

eller sammanlagdt kronor 15,250:—, hvadan för själfva afloppsledningens framförande till Lilla Värtan erfordrades ett tilläggsbelopp af 56,250 kronor, i sammanhang hvarmed öfverintendentsämbetet ville meddela, att ämbetet, i anledning af gjorda hemställanden, från såväl riksmarskalksämbetet som vetenskapsakademien erhållit eventuella medgifvanden att framdraga här omhandlade ledning öfver af nämnda båda myndigheter disponerad mark, dock med villkor, blaud andra, att ersättning lämnades för den förlust, arrendatorer kunde komma att lida genom ledningens framdragande. Skulle sagda förlust förslagsvis uppskattas till 3,000 kronor, komme förty att för utförandet af Värtaledningen behöfva åtgå ytterligare en summa af 59,250 kronor.

Sedan öfverintendentsämbetet, efter upprepade entreprenader, numera genom afslutade entreprenadkontrakt beträffande såväl grundläggnings- och de egentliga byggnadsarbetena som gas-, vatten- och aflopps- samt värmeledningsarbetena m. m. utom hufvudafloppet till sjön fått kostnaderna för förevarande byggnadsföretag bestämda, hade ämbetet funnit, att de för detsamma anvisade, till ämbetets disposition ställda

[175.]

medlen icke lämnade tillgång till utförande af här ifrågasatta nya arbeten, hvilka vid förslaget upprättande ju icke varit förutsedda, och detta desto mindre, som Stockholms stad ditills latit en del aflopp från öfre Norrmalm utsläppas i Brunnsviken.

Med stöd af hvad i detta ärende förekommit och ehuru utgiften syntes ämbetet stor, hade ämbetet likväl ansett sig böra hos Kungl. Maj:t i underdånighet hemställa, att till Riksdagen måtte aflätas nadig proposition därom, att för anordnande af yttre afloppsledning från naturhistoriska riksmuseets och Sveriges geologiska undersöknings område vid Djurgårds-Frescati till Lilla Värtan i enlighet med ofvan åberopade, af ingenjören C. J. Gimberg utarbetade förslag på extra stat för år 1912 anvisades ett anslag af 59,250 kronor.

På grund af nådig remiss har medicinalstyrelsen den 24 oktober 1910 i ämnet afgifvit underdånigt utlåtande och därvid anför:

För bedömande af frågan, huruvida — då den föreslagna afloppsledningen till Lilla Värtan betingade dryga kostnader — en afloppsledning ut i Brunnsviken skulle kunna medgifvas, utan att något reningsverk anlades, hade medicinalstyrelsen från föreståndaren för Stockholms hälsovårdsnämnds kemiska laboratorium, doktor Klas Sondén, införskaffat uppgifter rörande af honom utförda undersökningar öfver graden af Brunnsvikens förorening. Af dessa uppgifter framginge, att ytterligare förorening af Brunnsviken icke utan sanitära olägenheter kunde medgifvas. På grund häraf ansåge medicinalstyrelsen sig icke kunna tillstyrka dragandet af en sådan afloppsledning till Brunnsviken utan effektiva reningsanordningar. Då emellertid anläggandet af reningsverk säkerligen skulle medföra afsevärda kostnader och då den föreslagna afloppsledningen till Lilla Värtan borde blifva af framtida värde äfven för den omgifvande trakten, ansåge sig medicinalstyrelsen böra tillstyrka bifall till hvad öfverintendentsämbetet i ärendet hemställt.

Riksmarskalksämbetet har den 9 november 1910 i ärendet afgifvit infordradt utlåtande och däri — med förmälan att öfverintendentsämbetet hos riksmarskalksämbetet framställt förfrågan, om och på hvilka villkor tillstånd kunde lämnas att draga omförmälda afloppsledning genom det område på kungl. Djurgårdens ägor, som vore beläget mellan riksmusei-områdets norra gräns och Lilla Värtan och å en af Gimberg upprättad karta betecknats med D—E — åberopat en af ämbetet till öfverintendentsämbetet såsom svar på berörda framställning aflåten, handlingarna i ärendet bilagd skrifvelse af den 27 maj 1909. I denna skrifvelse hade riksmarskalksämbetet yttrat:

Riksmarskalksämbetet ville medgifva den ifrågavarande afloppsledningens framdragande öfver kungl. Djurgårdens ägor på sätt å nämnda karta blifvit angifvet, med iakttagande af följande villkor:

att arrendatorn af den åkerjord, som vore belägen mellan punkten D och en af intendenten för kungl. Djurgården med x å kartan betecknad punkt, erhöile ersättning för den skada, som vid ifrågavarande arbete kunde förorsakas honom;

att afloppet så anordnades, att det i afloppsgravnen vid D framrinnande vattnet upptoges uti den nu ifrågasatta ledningen och att de Djurgårdens underjordiska aflopp,

som framdeles kunde komma att här blifva erforderliga, finge anslutas till afloppsbrunn i punkt D;

att marken i ledningens sträckning i mån af arbetets fortgång återställdes i förut befintligt skick; samt

att en kopia af ritningen till det ifrågavarande arbetet öfverlämnades till intendenten för kungl. Djurgården att bland Djurgårdens handlingar förvaras.

Härtill ville riksmarskalksämberet nu endast tillägga, att arrendatorn af den ifrågavarande Djurgårdsmarken enligt bifogadt, af Djurgårdsförvaltningen infordradt förklarande uppskattat den skada, som skulle tillskyndas honom genom ledningens framdragande öfver den af honom arrenderade åkerjorden, till ett belopp af 40 kronor om året, under förutsättning att grödan å den omgivande marken ej förfores.

Riksmarskalksämberet finge sålunda såsom svar å den nadiga remissen underdånigst uttala, att riksmarskalksämberet icke hade något att eriura mot att den föreslagna afloppsledningen droges öfver kungl. Djurgårdens ifrågavarande mark mot ofvan omförmälda villkor samt under förutsättning att arrendatorn, till dess efter arbetets afslutande marken blifvit till honom i sitt förutvarande skick återlämnad, erhöile det af honom begärda ersättningsbeloppet.

Efter nådig remiss har härefter vetenskapsakademien den 23 november 1910 afgifvit underdånigt utlåtande:

I likhet med öfriga myndigheter, som yttrat sig i ärendet, ansåge akademien, att en afloppsledning till Lilla Värtan af den beskaffenhet, öfverintendentsämberet föreslagit, bestämdt vore att föredraga framför de anordningar, som blefve behöfliga, därest spillvattnet skulle ledas till Brunnsviken och dessförinnan renas i särskildt reningsverk. För ett dylikt reningsverk kunde svårigen beredas plats annat än inom Bergianska trädgårdens redan planterade och uppodlade område, hvadan kostnaden härför och för ledningens framdragande midt genom trädgården utan tvifvel skulle blifva rätt betydande.

Till belysande af vetenskapsakademiens yttrande i det följande ber jag få meddela, hurusom af ett handlingarna i ärendet bilagdt utdrag af protokoll vid akademiens sammanträde den 2 juni 1909 framgår följande:

Öfverintendentsämberet hade hos akademien anhållit om upplysning, huruvida och på hvilka villkor tillstånd kunde lämnas att draga omförmälda afloppsledning väster om landsvägen framför det blifvande museet uti det område, som tillhörde Bergianska trädgården och å Gimbergs ofvan åberopade karta vore betecknad med A—B.

Efter erhållen del af handlingarna i ärendet lät akademien i sitt protokoll anteckna, att en mindre del af området A—B låge utom Bergianska trädgårdens gräns och tillhörde akademien.

Sedan öfverläggning ägt rum, beslöts det svar, att akademien såsom ägare till nyssnämnda del af området A—B medgäfve nedläggning af ifrågavarande afloppsledning i denna del, dock under villkor att afloppsledning från akademiens och dess nobelinstituts tomter samt Bergianska trädgården framdelas på de betingelser, hvarom öfverenskommelse senare kunde träffas, finge anslutas till afloppsledningen; samt att akademien såsom Bergianska stiftelsens målsman på grund af vissa af den Bergianska trädgårdens föreståndare uttalade betänkligheter och med afseende fästadt jämväl å det förhållandet, att denna trädgård inköpts med för visst ändamål donerade medel, väl

[175.]

funne önskligt, att dess mark ej toges i anspråk för ifrågavarande syfte, hvilket syntes kunna undvikas genom ledningens förläggande i diket vid trädgårdens gräns, men att, om hinder eller större svårighet mötte för denna utvägs anlitande, akademien medgifve, att ledningen finge i hufvudsaklig öfverensstämmelse med förslaget nedläggas på trädgårdens område under nyssnämnda och följande villkor, nämligen att full godtgörelse lämnades Bergianska stiftelsen för all den skada och alla de olägenheter, som för densamma kunde följa af arbeten för aflöpsledningens anordnande, reparation och underhåll, samt för den förlust, Bergianska trädgården kunde komma att lida därigenom att större eller mindre område af densamma på grund af ledningens framdragande icke kunde med fördel användas för sådana planteringar, som trädgårdens föreståndare funne vara för trädgårdens ändamål önskvärda.

Jag återkommer nu till akademiens förberörda utlåtande af den 23 november 1910, däri vidare anføres:

Hvad beträffade den kostnad, som kunde uppstå genom att aflöpsledningen till Lilla Värtan på sträckan A—B framdroges i östra gränsen af Bergianska trädgården, vore det nästan omöjligt att nu uppgifva ett exakt belopp för densamma, enär dess storlek vore beroende såväl af det sätt, hvarpå arbetet utfördes, som ock af den tidpunkt, då det verkställdes. För att denna omständighet emellertid icke skulle lägga något hinder i vägen för planens realiserande, förklarade sig akademien villig att betala den ersättning, som Bergianska stiftelsen kunde komma att fordra för framdragandet af ledningen å sträckan A—B, under villkor att akademiens egen aflöpsledning finge ansluta sig till Värtaledningen vid punkten A.

Med anledning af hvad i ärendet sålunda förekommit lämnades där-
efter öfverintendentsämbetet tillfälle att ånyo yttra sig; och afgaf ämbetet den 13 december 1910 underdånigt utlåtande, däri anfördes:

Öfverintendentsämbetet ansåge emellertid i detta sammanhang sig böra söka påvisa hvad ett reningsverk vid Brunnsviken skulle i anläggning och underhåll kosta, i hvilket afseende ämbetet funne sig till en början böra erinra, att ett sådant verk af motsvarande storlek som det, hvilket skulle för riksmuseet och geologiska undersökningen blifva erforderligt, vore anlagdt vid veterinäriinstitutets nybyggnader och droge, enligt uppgift från konstruktören, aktiebolaget Vattenbyggnadsbyrån, en kostnad af omkring 20,000 kronor. Vidare vore att märka, att för filterbäddar och öfriga anordningar torde erfordras en markyta af cirka 20×40 meter, hvartill i förevarande fall tillkomme mark för väg kring området, hvadan det syntes böra beräknas, att för ändamålet vore behöflig en markyta af omkring 1,500 kvadratmeter. Reningsverket kunde icke tänkas förlagdt på annat område än inom Bergianska trädgården, och enligt under hand från vederbörande inhämtade upplysningar kunde, på grund af den Bergianska stiftelsens natur, mark för uppförande därå af reningsverket i fråga icke gratis erhållas, och priset torde komma att ställa sig något högre än nuvarande tomtvärde i trakten — som utgjorde 7 kronor per kvadratmeter — på grund af det obehag, en anläggning af ifrågavarande slag beredde omgifningen till följd af den stank, densamma sprede omkring sig. Efter antagen beräkning af 10 kronor per kvadratmeter skulle erforderlig marklösen betinga en kostnad af 15,000 kronor. Slutligen behöfde en reningsanläggning daglig skötsel och underhåll. Då skötseln syntes kunna verk-

ställas af någon af riksmuseets betjante, torde man väl icke behöfva tänka på att uppföra någon särskild vaktarbostad, men kostnaden för själfva värden af verket äfvensom för underhållet syntes böra — med stöd af från aktiebolaget Vattenbyggnadsbyrån lämnade upplysningar — beräknas till omkring 500 kronor årligen, som motsvarade ett efter fyra procent kapitaliseradt belopp af 12,500 kronor.

[175.]

De direkta kostnaderna för det reningsverk, som skulle blifva af nöden att anlägga, därest afloppsledningen komme att dragas till Brunnsviken, komme alltså att förslagsvis uppgå till:

för anläggning af själfva verket	kronor 20 000: —
» tomtlösen	» 15.000: —
» skötsel och underhåll	» 12.500: —

Summa kronor 47.500: —

Den af öfverintendentsämbetet begärda ökade kostnadssumman för afloppsledningens dragande till Lilla Värtan uppginge, såsom ofvan nämnts, till 59.250 kronor eller 11.750 kronor mer än det beräknade beloppet för anläggning af reningsverk med däraf följande omkostnader. Ämbetet tvekade likväl icke att som sin bestämda åsikt uttala, att afgjordt större fördelar vore förknippade med förslaget att framföra ofvan nämnda ledningar till Lilla Värtan. Först och främst vunne man därmed afsevärda hygieniska förmåner, i ty att enligt sakkunnigas utsago och efter hvad äfven ofvan anmärkts reningsfiltren sprede stank, hvilket måste anses såsom en särdeles stor olägenhet för den alltjämt tätare bebyggda omnejden. Vidare torde den ifrågakämda afloppsledningen till Lilla Värtan kunna upptaga jämväl spillvatten från en stor del af omkringliggande trakt, något som måste vara af allmän betydelse och äfven kunna betinga deltagande i anläggningskostnaden eller åtminstone inbringa afgifter för begagnandet, till hvilka belopp torde dock på frågans nuvarande standpunkt näppeligen kunna bestämmas. Institutioner, som för närvarande kunde antagas vilja komma i åtnjutande af fördelarna utaf ledningarna till Värtan, syntes vara vetenskapsakademien för sina blifvande nybyggnader sydväst om riksmuseet samt nobelinstitutet, hvars nuvarande aflopp till Brunnsviken utan reningsverk väl icke för framtiden kunde af Stockholms stad godkännas.

Med anledning af hvad riksmarskalksämbetet i sitt underdåniga utlåtande i ärendet anfört hade öfverintendentsämbetet allenast att erinra, att den fordran, arrendatorn af den mark, där ledningen behöfde framdragas, uppställt om erhållande af en ersättning af 40 kronor »om året», endast kunde gälla godtgörelse för ett år, eller det, då nedläggandet af ledningen skedde, enär, sedan nedläggandet en gång skett, arrendatorn icke kunde tillskyndas någon skada af ledningen, alldeustund deusamma läge under »grödan».

Vidkommande till sist vetenskapsakademiens yttrande syntes böra framhållas, att det däri gjorda förklarandet, att akademien vore villig att betala den ersättning, Bergianska stiftelsen kunde komma att fordra för Värtaledningens framdragande genom Bergianska trädgården, under villkor att akademiens egen blifvande afloppsledning för dess nybyggnader finge ansluta sig till här omhandlade ledning, ådagalade, att någon ökning i kostnaden för sistnämnda lednings anordnande genom förbemälda stiftelse tillhörig mark icke orsakades; och torde framdeles uppgörelse kunna med vetenskapsakademien träffas rörande deltagandet i kostnaden för underhållet af Värtaledningen.

Hvad sålunda i detta ärende förekommit föranledde emellertid icke

[175.] Kungl. Maj:t att hos 1911 års Riksdag göra framställning om beviljande af de för den ifrågasatta afloppsledningens utförande behöfliga medlen.

Sedan emellertid öfverintendentsämbetet i skrifvelse den 27 september 1911 gjort framställning, att af 1912 års Riksdag måtte för ändamålet begäras det förut angifna beloppet 59,250 kronor, blef tillfälle beredt för vetenskapsakademien att yttra sig med anledning af hvad öfverintendentsämbetet i sitt underdåniga utlåtande den 13 december 1910 anfört.

I anledning häraf har vetenskapsakademien uti underdånig skrifvelse den 8 november 1911 afgifvit förslag i ärendet, hvarigenom detta kommit i ett nytt läge. Enligt akademiens nu framställda förslag skulle nämligen för företagens utförande icke tariffas något ytterligare statsanslag, utan därtill kunna användas räntemedel, som upplupit på naturhistoriska riksmuseets byggnadsfond.

Akademien anför i sin sistberörda skrifvelse:

Hvad själfva förslaget beträffade hade akademien redan i sin skrifvelse den 23 november 1910 förordat detsamma samt förklarat sig villig att ansvara för de ersättningskostnader till Bergianska stiftelsen, som kunde blifva en följd däraf, att afloppsledningen droges genom dess område.

Med afseende på akademiens och dess nobelinstituts deltagande i anläggnings- och underhållskostnaderna för afloppsledningen hade öfverintendentsämbetet ej uttalat sig beträffande de grunder, enligt hvilka dessa bidrag borde beräknas. Det syntes akademien, att en dylik beräkning i främsta rummet borde grunda sig dels på antalet af de personer, som dagligen tjänstgjorde vid institutionerna eller kunde beräknas besöka dem, dels på beskaffenheten af själfva institutionerna. Om med afseende härå en jämförelse anställdes mellan naturhistoriska riksmuseet och Sveriges geologiska undersökning å ena sidan samt vetenskapsakademien och dess nobelinstitut å den andra, visade det sig, att vid tiden för afloppsledningens tagande i anspråk eller vid 1914 års början ställningen torde blifva följande:

	Riksmuseet och geologiska undersök- ningen	Vetenskaps- akademien och nobel- institutet
Antal å området bosatta familjer	6	8
Därutöfver dagligen tjänstgörande.....	35—40	2—3
Laboratorier eller därmed jämförliga institutioner	3	1
Besökande under ett år (år 1910).....	24,900 ¹⁾	3.900

¹⁾ Häruti ingå ej besökande vid Sveriges geologiska undersökning, hvilkas antal ej är akademien bekant.

På grund af dessa förhållanden syntes det akademien skäligt, att en sjättedel af anläggnings- och underhållskostnaden betalades af akademien och dess nobelinstitut gemen-ant, och erhöjde akademien sig därför att, utöfver redan gjordt åtagande, bidra dels med 10.000 kronor till anläggningskostnaden för afloppsledningen, dels med en sjättedel af dess årliga underhållskostnad för framtiden, under villkor:

[175.]

1) att till berörda afloppsledning på af akademien valda punkter finge ansluta sig de afloppsledningar, som komme att anläggas från akademiens och dess nobelinstituts nuvarande områden vid Frescati äfvensom från den öster om järnvägen belägna delen af Bergianska trädgården, samt

2) att akademien äfven erhöle en sjättedel af de inkomster, som framdeles kunde komma att tillfalla ledningen.

I sammanhang härmed ville akademien meddela, att den af henne förvaltade byggnadsfonden för naturhistoriska riksmuseet den 1 november 1911 på grund af ränteinkomster hade ett öfverskott af 133,260 kronor utöfver det i nådiga brevet den 13 juni 1908 för byggnadskostnaderna beräknade beloppet. Det syntes akademien, att den del af kostnaden för afloppsledningen till Värtan, som borde gäldas af naturhistoriska riksmuseet, borde kunna bestridas af nämnda ränteöfverskott.

På grund af nådig remiss har öfverintendentsämbetet den 28 november 1911 afgifvit underdånigt utlåtande i detta ärende och därvid anført:

Då vetenskapsakademien numera utfäst sig att icke allenast »ansvara för de ersättningskostnader till Bergianska stiftelsen, som kunde blifva en följd däraf, att afloppsledningen droges genom dess område», utan äfven, bland annat, på uppställda, enligt ämbetets mening antagliga villkor bidra med 10,000 kronor till själftva anläggningen, syntes det anslag, som för ändamålet i fråga behöfde äskas af Riksdagen, kunna nedsättas till 46,290 kronor.

Till belysande af denna siffra anhåller jag få erinra därom, att i den af öfverintendentsämbetet förut begärda summan, 59,250 kronor, inberäknats 3,000 kronor för ersättning dels åt Bergianska stiftelsen, dels ock för skada och intrång till den af riksmarskalksämbetet omförmälda arrendatorn. Den sistnämnda skadeersättningen, som ju i och för sig beräknats till 40 kronor för ett år, kvarstår naturligtvis oförändrad.

Jag återgår nu till öfverintendentsämbetets senaste skrifvelse, däri det heter:

Vidkommande akademiens hemställan, huruvida icke den del af kostnaden för förevarande afloppsledning, som borde gäldas af naturhistoriska riksmuseet, kunde få betalas af det ränteöfverskott, som uppstått å nämnda museums byggnadsfond, ville öfverintendentsämbetet — jämte meddelande att den proportion mellan kostnaderna för uppförande af nybyggnaderna för riksmuseet och Sveriges geologiska undersökning uppställts, att 82 % antagits komma på museet och 18 % på undersökningen — såsom sin åsikt i underdånighet uttala, att vid ett byggnadsföretag af den ur olika synpunkter betydande omfattning, som det vid Djurgårds-Frescati, så godt som med visshet kunde antagas, att vid tiden närmare dess slutförande befogade, med vidtagna åtgärder sammanhängande kraf komme att uppstå, hvilka påkallade ytterligare medel-

[175.]

tillgång, och att det då, för undvikande af att nödgas göra framställning om utverkande af nya anslagsbelopp, torde få anses såsom en betydande fördel att kunna hänvisa till oförmålda ränteöfverskott, som förty, såvidt ämbetet kunde finna, icke borde redan i det relativt tidiga skede, i hvilket bygget i fråga ännu befunne sig, tillgripas, och det för ett vid byggnadsplanens upprättande alldeles icke förutsedt ändamål.

Departement-
schefen.

Lämpligheten däraf, att ifrågavarande afloppsledning drages till Lilla Värtan i stället för, såsom enligt den ursprungliga byggnadsplanen afsetts, till Brunnsviken, synes mig vara till fullo ådagalagd af utredningen i ärendet.

Vidkommande kostnadsfrågan kan jag icke dela de betänkligheter, öfverintendentsämbetet i sitt sistberörda yttrande uttalat mot att för afloppsledningens utförande använda å museets byggnadsfond upplupna räntemedel. Som jag i det föregående nämnt, beräknades museets byggnadsfond år 1908 uppgå till 945,016 kronor 81 öre. Läggas härtill de, enligt akademiens uppgift, intill den 1 november 1911 å fonden upplupna räntemedlen, 133,260 kronor, erhålles ett belopp af 1,078,276 kronor 81 öre. Enligt nådiga brefven den 13 juni 1908 och den 11 juni 1909 hafva af fonden disponerats tillhopa 962,866 kronor. Återstå alltså odisponerade 115,410 kronor 81 öre. Skulle nu, såsom vetenskapsakademien föreslagit, af detta belopp tagas erforderliga medel, 46,290 kronor, för utförande af den på naturhistoriska riksmuseet belöpande delen af anläggningskostnaden, återstår ju dock odisponeradt ett belopp af 69,120 kronor 81 öre, hvartill kommer ytterligare räntetillväxt. Det synes mig, som om detta belopp tills vidare borde utgöra en tillräcklig reserv för byggnadskostnadernas bestridande. Jag ansluter mig således till det af vetenskapsakademien gjorda förslaget. Då fråga nu är om att använda fondens tillgångar för ändamål, som icke tagits i beräkning, då nybyggnadsplanerna framlades för Riksdagen, torde man emellertid böra inhämta dennas bifall.

På grund af hvad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att

dels medgifva, att för utförande af afloppsledning från naturhistoriska riksmuseets och Sveriges geologiska undersöknings nya byggnader vid Djurgårds-Frescati till Lilla Värtan i hufvudsaklig öfverensstämmelse med ett af ingenjören C. J. Gimberg den 29 maj 1909 upprättadt, å karta affattadt förslag må af riksmuseets byggnadsfond användas ett belopp af högst 46,290 kronor, dels ock af förutnämnda, såsom bidrag till bestri-

dande af kostnaderna för uppförande af omförmälda nya byggnader för naturhistoriska riksmuseet beviljade anslag, 567,184 kronor, på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 326,040 kronor.

I de förslag till nybyggnader för naturhistoriska riksmuseet vid Fre-
scati, som framlades för 1908 års Riksdag, hafva särskilda expositions-
salar afsetts för museets samtliga sju afdelningar, sålunda äfven för den
entomologiska afdelningen, hvilken hittills saknat en för allmänheten afsedd
skådesamling.

[176.]

Skådesamling
för naturhi-
storiska rika-
museets ento-
mologiska
afdelning.

Intendenten för denna afdelning, professorn Y. Sjöstedt, har i samband
med en beräkning öfver kostnaderna för inredning af de nya museibyggnaderna — en fråga hvartill jag i det följande får återkomma — till
vetenskapsakademien framställt förslag om anskaffande af en skådesam-
ling för nyssnämnda afdelning. Professor Sjöstedt yttrar därom:

Då den entomologiska afdelningen hittills helt och hållet saknat en sådan sam-
ling och denna del af det nya museet intoge en i hög grad viktig plats för att mu-
seet skulle kunna fylla sin uppgift som bildningsanstalt, måste hela denna afdelning
med sina biologiska grupper, serier af mimikri, saisondimorfism, skadliga och nyttiga
former, modeller af utvecklingsserier, kärl för samlingarnas uppställning o. s. v. an-
skaffas; och beräknade Sjöstedt kostnaden härför till 10,000 kronor.

I en senare till akademien ställd skrifvelse har professor Sjöstedt vi-
dare anför:

»I den kostnadsberäkning, som på anfordran af akademien nyligen uppgjorts
öfver inredningen af skådesamlingen i det nya riksmuseets entomologiska afdelning,
anfördes en post på 10,000 kronor för inköp af för denna exposition-samling nödiga
föremål. Denna hemställan hade sin grund däri, att den entomologiska afdelningen
till följd af bristande utrymme hittills alldeles saknat sådana för allmänheten afsedda
samlingar, hvarför desamma nu på en gång måste anskaffas, åtminstone i den mån,
att de lämna en någotlunda öfverskådlig bild af insektvärlden och dess ofta i hög
grad intresseväckande biologi.

Då akademien, såsom jag af dess sekreterare erfarit, önskar en något närmare
utredning af dessa frågor, med uppgift på hvad slags föremål saken närmast gäller,
får jag härmed i korthet redogöra för de synpunkter, som vid skådesamlingarnas upp-
ordnande äro att beakta, och för det material och de redskap, som för desammas reali-
sering i främsta rummet behöfva anskaffas.

För att allmänheten under sina besök i museet må kunna erhålla en mera om-
fattande och levande kunskap om insekterna och deras växlande former, deras inbördes
släktskap, deras inre och yttre organisation, deras biologiska egenheter, den nytta eller
skada, de från människans synpunkt förorsaka i naturen, den konstfärdighet, de stund-
om utveckla vid uppförandet af sina bon, den roll, de spela som sjukdomsbringare
eller öfverförare af smittoämnen, m. m., fordras sålunda ej blott de vanliga systematiska
samlingarna utan äfven sådana, som på ett åskådligt sätt belysa alla dessa skilda för-

[176.] hållanden, som tillsammans bilda grundvalen för en allsidig kunskap om jordens talrikaste djurgrupp.

För att lämna en öfverblick af de olika insektgrupperna med deras omväxlande former i skilda stadier från ägg till utbildad imago skola med belysande text åtföljda utvecklingsserier anordnas, hvilka uppordnade i glaskärl på underlag af hvita glaskifvor äro lika instruktiva för de besökande som prydliga för museet. Mycket lärrika äro äfven modeller i vax, som i förstorad skala åskådliggöra de olika insektgruppernas inre och yttre morfologi och metamorfos. Jämförande anatomiska studier af insekternas inre organ, deras form och läge, underlättas genom setuspreparater. Särskildt intresse erbjuda därvid sådana, som visa de olika gruppernas centrala nervsystem, samt injektionspreparater öfver de större blodkärlens banor. Den systematiska öfversikten med framställning af de olika gruppernas mundelar, kitinskelett och flygorgan fordrar äfven att uppmärksammas. Vid uppställning af biologiska grupper liksom äfven för de viktiga kapitel, som beröra mimikry, generationsväxel och saisondimorfism, erfordras en mängd därför lämpliga typer. Landskapsbilder med bon o. dyl. från fria naturen belysas bäst genom förstorade fotografier och teckningar och äro af särskildt värde, då ifrågakommande preparater ej kunnat anskaffas bland de utställda föremålen.

Kännedomen om de minsta insekternas morfologi m. m. underlättas genom särskildt för skådesamlingar konstruerade mikroskop, där preparaten genom en reglerbar mekanism passera förbi blicken på åskådaren, som på närliggande teckningar får en närmare förklaring öfver, hvad preparaten framställa. Sådana bilder äro mycket lärorika och samla ofta intresserade åskådare omkring sig, som här få lära känna en mängd för dem förut vanligen okända märkliga förhållanden från insekternas mångskiftande organisation. Många detaljer, åt hvilka de förut knappast ägnat en tanke, framträda här på ett sätt, som ej undgår att fångsla uppmärksamheten.

Men för att i en för allmänheten afsedd samling äfven den rent praktiska sidan så ingående som möjligt skall tillgodoses, böra bl. a. äfven råvaror, som hämtas ur insektvärlden, såsom t. ex. silke, med utförliga serier af såväl alla de arter, hvarifrån detta erhålles, som prof på de olika väfnader, som framställas af detta råmaterial, införlifvas med museets expositionssamling. Detsamma gäller serier af bin och deras produkter m. fl. Till den praktiska sidan hör äfven öfversikter af de viktigaste för kulturväxterna skadliga insekter, märkligare gallbildningar, sjukdomsalstrande och sjukdomsöfverförande former o. a.

Alla dessa frågor, som här blott i korthet kunnat beröras, äro ofta af vidsträckt omfattning. De fordra ett stort och rikt material, äfven om blott de allmänna bilderna af deras olika faser skola belysas. Att anskaffa ett fullständigare material från jordens skilda delar är blott möjligt under tidernas lopp och skulle, om det äfven på en ej för lång tid läte sig göras, betinga betydande summor. Men redan en summa af 10.000 kronor skulle möjliggöra anskaffandet af ett så pass fullständigt material af nödiga föremål, att den för allmänheten afsedda delen af det nya entomologiska museet kunde gifva en ganska öfversiktlig och lärrik bild af de frågor, som beröra entomologiens olika delar.

Jag vågar därför anhålla, att akademien hos Kungl. Maj:ts behagade förorda denna min värdsamma framställning om ett anslag af 10.000 kronor för inköp af sådant material och sådana redskap, som i första hand skola ligga till grund för det nya museets entomologiska skådesamling.

Vetenskapsakademien har i underdånig skrifvelse den 13 september

1911 uttalat, att enligt hvad akademien hade sig bekant ekonomiska och lokala förhållanden hittills hindrat den entomologiska afdelningen att anskaffa något nämnvärdt material för skådesamlingen, samt hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att för inköp och montering af föremål, afsedda till skådesamling för naturhistoriska riksmuseets entomologiska afdelning, bevilja ett anslag af 10,000 kronor, däraf 5,000 kronor på extra stat för år 1913 och 5,000 kronor på extra stat för år 1914.

Professor Sjöstedts af vetenskapsakademien upptagna framställning afser att inom naturhistoriska riksmuseets entomologiska afdelning inrätta en skådesamling, där den icke fackbildade allmänheten skulle få tillfälle att i en populärt ordnad och med tydliga anvisningar försedd utställning af viktiga former inom insektvärlden och hvad därmed sammanhänger skaffa sig inblick i insekternas lif och betydelse för öfriga lefvande varelser. Den entomologiska afdelningen är för närvarande den enda af museets afdelningar, som är i afsaknad af en dylik skådesamling, och anledningen till denna brist är tydligtvis endast den, att utrymmesskäl hittills stått hindrande i vägen för dess undanröjande. I våra dagar har man en klarare insikt än förr om de naturvetenskapliga studiernas betydelse också för folkets bredare lager, en insikt, som starkt framträdt i nutida åtgärder för ungdomens uppfostran, men som också satt sin prägel på tidens sträfvanden för de vuxnas fortbildning. De skådesamlingar, hvarom här är fråga, synas mig utgöra ett ingalunda oväsentligt moment i denna viktiga sida af folkbildningsarbetet, och jag vill därför förordade beviljandet af det äskade anslaget.

Departementschefen.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att för inköp och montering af föremål, afsedda till skådesamling för naturhistoriska riksmuseets entomologiska afdelning, bevilja ett anslag af 10,000 kronor och däraf på extra stat för år 1913 anvisa 5,000 kronor.

Nytt anslag.

Ar 1908 framlades för Riksdagen, såsom jag redan erinrat, fullständiga förslag till nybyggnader för naturhistoriska riksmuseet vid Frascati; och beviljade Riksdagen, som icke framställde någon erinran mot byggnadsplanen, de medel, som af Kungl. Maj:t för ändamålet begärdes.

[177.]

Vetenskapsakademien har nu inkommit med begäran om anslag till de nya riksmuseibyggnadernas inredning med skåp, monter och andra

Inredning af naturhistoriska riksmuseets nybyggnader vid Frascati.

[177.] inventarier samt i sådant hänseende ä- kat ett belopp af 633,200 kronor att utgå med en tredjedel under hvart och ett af åren 1913 - 1915. Akademiens skrifvelse, dagtecknad den 7 juni 1911, är åtföljd af dels utaf vederbörande intendenterna lämnade specificerade uppgifter å erforderliga inredningsföremål, dels åtskilliga härå grundade kostnadsförslag, dels en af akademiens byggnadskommitté gjord uträkning och sammanställning af inredningskostnaderna, dels ock 19 särskilda ritningar öfver byggnadernas inredning.

Innan jag öfvergår till en redogörelse för det föreliggande förslaget, tillåter jag mig att ur protokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari 1908, då det sedermera af Riksdagen godkända nybyggnadsförslaget framlades inför Kungl. Maj:t, anföra den del af byggnadskommitténs utlåtande i ärendet, som berör inredningskostnaderna. Byggnadskommittén anförde därom:

»I de af kommittén angifna byggnadskostnader är ej inräknad en stor och viktig post, nämligen den för det nya riksmuseets inredning med skåp, montrar och andra nödvändiga inventarier. Dessa måste nämligen så godt som helt och hållet, åtminstone i expositionslokalerna, nyanskaffas, beroende därpå, att de, som nu finnas, dels äro så otidsenliga och bristfälliga, att de ej kunna användas i ett nytt museum, dels äro så anordnade, att de ej kunna flyttas, i det att nämligen t. ex. största delen af skåpen i de nuvarande expositionslokalerna äro fast sammanbyggda med golf och väggar. För att söka beräkna kostnaderna för det nya museets inredning med inventarier hafva intendenterna haft långa öfverläggningar. Det har därvid visat sig, att man måste fast-lå vissa principer och lämpa sig efter de olika afdelningarnas behof. De mineralogiska, paleobotaniska, botaniska och entomologiska afdelningarna hafva af sina respektive intendenterna förklarats bäst tillgodosedda med skåp och montrar af trä och glas, detta på grund af de inom dessa afdelningar utställda föremålens beskaffenhet. För de zoologiska och paleontologiska afdelningarnas skådesamlingar har det däremot befunnits lämpligast att i största utsträckning använda skåp och montrar af järn och glas af den beskaffenhet, som numera allmänt brukas i dylika museer i utlandet. Det är ock-å tydligt, att särskildt de zoologiska afdelningarnas utställningsföremål, som äro ömtåligare än de andra afdelningarnas, behöfva ett effektivare skydd mot damm, mal och annan åverkan, på samma gång som deras beskaffenhet i många fall kräfver större exponeringsyta. Framför allt gäller detta om vertebratafdelningen. Skola till allmänhetens beskådande utställas djur, eller biologiska grupper af dylika, så verkar det naturligtvis i hög grad störande, om glaset, genom hvilket föremålen skola ses, ej är fullt klart, eller om rutorna äro så små, att synfältet öfverkorsas af ett antal spröj-år, hvilka, isynnerhet om de äro af trä, måste vara tämligen breda. Men om man önskar stora och fullt klara rutor, finnes intet annat att tillgå än spegelglas. Närmaste kvalitet af glas är så kalladt dubbeltjockt, hvilket dock ej kan mätas sig med spegelglas i klarhet samt ej kan göras i så stora skifvor. Beklagligt nog tillverkas dock ej spegelglas inom landet; det är dessutom dyrt, och vidare är dess pris ganska växlande, så att det t. ex. på de två sista åren stigit mellan 20 och 30 procent för olika storlekar eller från 19 till 23 och 25 kronor per kvadratmeter.

Skåp och öfrig inredning i lokalerna för hufvudsamlingarna äro beräknade att göras så billigt som möjligt, utan att ändamålsenligheten därigenom äfventyras.

Till dessa förutskickade anmärkningar torde det vara lämpligt att ytterligare anføra, att då skåp och montrer af tidsenlig och fullgod beskaffenhet samt passande för ett naturhistoriskt museums expositionslokaler hittills ej tillverkats inom landet, hafva intendenterna haft svårt att få ledning för sina kostnadsberäkningar annat än från utländska firmor. Särskildt har den namnkunniga firman Kühnserch & Söhne i Dresden, som försett ett stort antal nyare museer såväl inom som utom Europa med skåp och montrer af järn och spegelglas, lämnat flera af intendenterna kostnadsuppgifter.

[177.]

De beräkningar, som sålunda af de olika intendenterna aflämnats, gestalta sig på följande sätt:

<i>Afdelning:</i>		<i>Summa:</i>
Mineralogiska.....	kronor 80,000	
Paleobotaniska	» 45,000	
Botaniska	» 29,700	ev. 36,000.
Paleontologiska	» 94,760	
Evertebrat	» 51,480	
Entomologiska	» 27,650	ev. 30,000.
Vertebrat	» 196,500	

Summa summarum kronor 525,090 ev. 533,740.

Hvartill bör läggas för möbler och inventarier i intendenternas arbetsrum, laboratorier etc. en summa af 2,000 kronor för hvarje afdelning, eller inalles 14,000 kronor.

Härvid framträder kanske mest, att vertebratafdelingens kostnadssumma är så mycket större än de andra afdelningarnas. Vid närmare skärskådande af förhållandena skall man dock genast finna, att detta är en själfklar sak, dels emedan vertebratafdelingens utställningslokaler, såsom framgår af den redogörelse för utrymmesbehoven, som finnes intagen i 'Nya handlingar angående kungl. vetenskapsakademiens och naturhistoriska riksmuseets byggnadsfråga I' sid. 49, äro större än alla de andra afdelningarnas sammantagna, dels ock emedan de föremål, som i denna afdelning exponeras, till följd af sin beskaffenhet fordra större skådeytor i skåpen och en del andra kostsammare anordningar.

Då emellertid, såsom ofvan frambållits, kostnaderna för de för vissa afdelningar önskvärda skåpen af järn och glas ställa sig mycket högt enligt de utländska skåpfirmornas pris, hvartill dessutom komma frakt och tullavgifter, och då det dessutom har synts högeligen önskvärdt, att, så vidt möjligt, alla inventarier till det nya museet skulle tillverkas inom landet, har man gått i författning om att söka ytterligare utreda denna sak. Experiment pågå sålunda nu med tillverkning af profskåp. Om dessa försök utfalla efter önskan, finnes det anledning att förmoda, att inventarietkostnaderna skola kunna sänkas i ganska afsevärd mån för några afdelningar, särdeles för den paleontologiska samt, till följd af dess i och för sig höga proportion till totalsumman, äfven för vertebratafdelningen. Då härtill kommer, att under den tid, som kräfvcs för byggnadens uppförande, nya uppfindingar och rön kunna göras, som eventuellt kunna möjliggöra framställandet af praktiska och goda museiskåp på något billigare sätt, torde det vara lämpligt att uppfatta ofvan anförda belopp såsom preliminärt och approximativt samt att intendenterna först sedermera inkomma med en definitiv beräkning af kostnaderna för inredningen. Ett dylikt uppskof kan gifvetvis icke vara annat än förmånligt och behöfver i intet hänseende inverka fördröjande på fastställande af ritningarna eller museibyggnadernas uppförande.»

[177.]

Vetenskapsakademien har i sin ofvanberörda skrifvelse den 7 juni 1911 anfört:

Uti underdånig skrifvelse den 11 september 1907 angående anslag för uppförande vid Frescati af nya byggnader för naturhistoriska riksmuseet hade akademien anhållit att framdeles få inkomma med framställning om anslag för anskaffande af inredning och inventarier i de nya lokalerna, hvarjämte i byggnadskommitténs då bilagda skrifvelse lämnats en närmare redogörelse för beskaffenheten af den nya inredningen, sådan museets intendentur då tänkt sig densamma, samt en approximativ kostnadsberäkning, som slutade på ett belopp af 547,740 kronor.

Enär riksmuseets nya byggnader vid Frescati enligt uppgjorda kontrakt skulle vara fullt färdiga till den 1 december 1913 och således under år 1914 kunde tagas i anspråk för sitt ändamål, vore det nödvändigt, att inredningen äfven blefve färdig till samma tid, ty i annat fall kunde den så lifligt efterlängtnade öfverflyttningen till de nya lokalerna ej ske.

Akademien hade på grund häraf anmodat riksmuseets intendentur att inkomma med definitiva förslag rörande inredningen.

Af intendenternas skrivelser, som i afsikt bifogades, framginge:

att man på grund af de höga och sedan år 1907 väsentligen ökade kostnaderna för skåp och montrar af järn och spegelglas helt och hållet afstått ifrån en dylik inredning af expositionssamlingarna;

att inredningen i expositionslokalerna i allmänhet beräknats skola utföras af ek och dubbeltjockt glas af svensk tillverkning samt att endast i några få fall skåp af mahogny upptagits;

att inredningen i hufvudsamlingarna i de flesta fall skulle göras af furu;

att kostnadsberäkningarna grundade sig på från välkända firmor infordrade anbud;

samt att beräkningarna vore gjorda under den förutsättning, att så stor del som möjligt af den nuvarande inredningen i hufvudsamlingarna öfverflyttades och användes i de nya lokalerna.

För att bättre åskådliggöra intendenternas förslag hade akademien genom arkitekten A. Anderberg låtit utarbета planer öfver samtliga de nya lokalerna. Å dessa planer vore den inredning, som redan funnes och äfven skulle användas i de nya lokalerna, betecknad med gult; de skåp, som nu skulle nyanskaffas, med rött och de, som först i framtiden kunde behövas, med blått.

Vid granskning af intendenternas förslag hade akademiens byggnadskommitté funnit behöfligt att göra vissa ändringar och tillägg, hufvudsakligen beroende på att i intendenternas förslag ej ingått möbler i vestibuler och utställningssalar, ej heller några belopp för oförutsedda utgifter.

Vidare bifogades en jämförelse mellan de år 1907 och nu gjorda kostnadsberäkningarna. Af densamma framginge, att skillnaden mellan dessa beräkningar hufvudsakligen berodde därpå, att i de förra ej upptagits medel till gardiner, möbler i vestibuler, salar och utomhus samt till oförutsedda utgifter, hvilka poster nu beräknats till 71,225 kronor. Att kostnaden för inredningen, 633.200 kronor, äfven med afdrag af nyssnämnda belopp och oaktadt användandet af ett billigare material något öfverstege det belopp, som år 1907 beräknades, hade sin förklaring däruti, att de första beräkningarna varit mycket approximativa och att man nu velat tillgodose behovet för en längre tid framåt, än man vid det tidigare tillfället aktat nödigt. Den tid, för hvilken den nu begärda inredningen skulle blifva tillräcklig, kunde ej med bestämdhet

uppgifvas, enär tillväxten vore omöjlig att förutse, men torde kunna anslås till minst 20 år. Akademien hade i detta fall delat intendenternas mening och ansett det bättre att nu begära anslag till inredning för en längre tid framåt än att inom en jämförelsevis kort framtid återkomma med nya kraf. Härfor talade äfven den omständigheten, att om nu på en gång anskaffades skåp för hufvudsamlingarna för en lång tid framåt, dessa vid öfverflyttningen omedelbart kunde ordnas så, att tidsödande omflyttningar under närmaste framtid helt och hållet kunde undvikas och museets arbetskrafter sålunda användas för andra och viktigare uppgifter.

Med ledning af de till stöd för akademiens framställning åberopade handlingarna och särskildt byggnadskommitténs förut omförmälda sammanställning af de beräknade kostnaderna går jag nu att något närmare redogöra för de utgifter för inredning, som beräknats falla på riksmuseets olika afdelningar.

Beträffande den *mineralogiska afdelningen* föreligger en utförlig förteckning och beskrifning öfver de erforderliga inredningsföremålen samt ett härå af firman Myrstedt & Sterns aktiebolag afgifvet kostnadsförslag. De såsom erforderliga ansedda kostnaderna ställa sig sålunda:

Skådesamlingen:

Skåp och montrar	kronor 34,073:—	
Soffor, stolar	» 472:—	
Ramar för väggplanscher och ställningar för fotografier	» 2,000:—	kronor 36,545:—

Hufvudsamlingen:

Skåp	kronor 39,855:—	
Stolar, bord	» 464:—	
Ändring af gamla skåp	» 500:—	» 40,819:—
Arbetsrum	» 4,705:—	
Möblering i intendent- och amanuensrum	» 2,000:—	
Förrådsrum	» 2,242: 50	
Gardiner	» 2,806:—	
	Kronor 89,117: 50	
Oförutsedda utgifter	» 4,582: 50	
	Summa kronor 93,700:—	

I fråga om den *paleobotaniska afdelningen* (för arkegoniater och fossila växter) har afdelningens intendent förutskickat den anmärkningen, att om slutsumman, i förhållande till hvad man vid afgifvandet år 1907 af approximativa förslag tänkt sig, nu blifvit relativt låg, detta berodde därpå, att inga nya fossilskåp vore erforderliga i hufvudsamlingens paleobotaniska del. Ehuru slutsumman för inredningen uppgick till 5,000 kronor mindre än den år 1907 preliminärt angifna, ansåge intendenten någon fara för

[177.] att den skulle vara otillräcklig icke föreligga, emedan vid alla större utgiftsposter hänsyn tagits till en eventuell prisstegring åren 1913—14.

Ur byggnadskommitténs beräkning af inredningskostnaderna för den paleobotaniska afdelningen torde följande siffror få meddelas:

Skådesamlingen:

Skåp och montrar	kronor	28,992:—	
Soffor, stolar m. m.	»	1,400:—	kronor 30,392:—

Hufvudsamlingen:

Skåp	kronor	7,581:—	
Stolar och bord	»	200:—	» 7,781:—
Arbetsrum	»		1,700:—
Möblering i intendent- och amanuensrum	»		2,000:—
Förrådsrum	»		1,720:—
Gardiner	»		800:—
	Kronor	44,393:—	
Oförutsedda utgifter m. m.	»	2,207:—	
	Summa kronor	46,600:—	

För den *botaniska afdelningen* belöpa sig inredningskostnaderna enligt byggnadskommitténs beräkning till följande belopp:

Skådesamlingen:

Skåp och montrar	kronor	27,300:—	
Soffor och stolar	»	484:—	
Ställningar och ramar för fotografier m. m.	»	1,000:—	kronor 28,784:—

Hufvudsamlingen:

Skåp	kronor	22,500:—	
Stolar och bord	»	250:—	
Nedtagning och uppsättning af gamla skåp	»	2,500:—	» 25,250:—
Arbetsrum	»		3,050:—
Möblering i intendent- och amanuensrum	»		2,000:—
Gardiner	»		2,500:—
	Kronor	61,584:—	
Oförutsedda utgifter m. m.	»	3,016:—	
	Summa kronor	64,600:—	

Den *zoopaleontologiska afdelningen* (för fossila djur) kräfter enligt samma beräkning följande inredningskostnader:

Skådesamlingen:

Montrar och skåp	kronor	38,407:—	
Ramar för fotografier	»	800:—	
Soffor och stolar	»	476:—	kronor 39,683:—
	Transport kronor	39,683:—	

	Transport kronor 39,683:—	[177.]
Hufvudsamlingen:		
Skåp, bord och stolar	» 15,887: 50	
Arbetsrum	» 2,762: —	
Möbler i intendent- och amanuensrum m. m.	» 2,000: —	
Förrådsrum	» 3,935: —	
Gardiner	» 1,597: 70	
	Kronor 65,865: 20	
Oförutsedda utgifter m. m.	» 3,234: 80	
	Summa kronor 69,100:—	

Beträffande riksmuseets *evertebratafdelning* (för lägre ryggradslösa djur) har afdelningens intendent yttrat:

»Riksmuseets samlingar af evertebrerade djur, spritlagda eller torra, äro på grund af utrymmesskäl så utan all rim och reson hoppackade, att det vållar den största möda och tidsutdräkt att, när så behöfves för forskning, framleta ett enda djur. Detta beror däraf, att skåpen, för att rymma största möjliga antal föremål, måste byggas upp till taket af i och för sig höga rum och att af samma skäl ända till 10 rader flaskor måst ordnas bakom hvarandra i hvarje hyllkomplex. Om en flaska i de bakre raderna skall framtagas, måste alla framför stående borttagas. När detta skall försiggå högt uppe mot taket på en trappstege, kan hvar och en göra sig en föreställning om det fullkomligt ohållbara i det nuvarande tillståndet och om nödvändigheten af att i ett nytt, modernt museum förhållandena blifva annorlunda. Säkerligen finnes i närvarande stund hvarken i Europa eller Amerika ett museum så i alla afseenden otidsenligt som vårt riksmuseums evertebratafdelning.

De flesta skåp, hvilka inrymma samlingar, äro urgamla, väggfasta och i saknad af egen rygg och botten. Detta gör det omöjligt att använda dem i ett nytt museum. Enligt sakkunnigas utsago kostar det minst lika mycket att förändra dessa som att tillverka nya skåp. Tvifvelsutan kan dock genom försäljning af glas och trä inbringas en viss afsevärd summa.

Allt som kan användas af det gamla i ett nytt museum skall dock behållas och komma till användning.»

Byggnadskommitténs beräkning af inredningskostnaden för evertebratafdelningen upptager följande summor:

Skådesamlingen:		
Skåp och montrer	kronor 15,278: —	
Soffor, stolar	» 300: —	
Ställningar och ramar för fotografier m. m.	» 800: —	kronor 16,378: —
Hufvudsamlingen:		
Skåp	kronor 38,583: —	
Bord, stolar	» 750: —	
Ändring af gamla skåp	» 1,010: —	40,343: —
	Transport kronor 56,721: —	

[177.]

	Transport kronor	56,721:—
Arbetsrum.....	»	600:—
Möbler i intendent- och amanuensrum	»	2 000:—
Förrådsrum	»	750:—
Gardiner.....	»	1,010:—
	Kronor	61,081:—
Oförutsedda utgifter m. m.....	»	3,019:—
	Summa kronor	64,100:—

Angående *vertebratafdelningen* (för ryggradsdjur) har vederbörande intendent anført:

»Inredningen i den vetenskapliga samlingen bör göras så enkel som möjligt men dock af sådan beskaffenhet, att de dyrbara samlingarna på ett fullt betryggande sätt skyddas mot all fara från skadeinsekters sida samt mot damm och blekning af ljuset. Med iakttagande af detta har jag uppsatt en promemoria om beskaffenheten af de skåp och hyllor, som behövas för de lokaler, hvarest hufvudsamlingarna skola förvaras, och uträknat med tillhjälp af planritningar, huru många löpmeter skåp af hvarje slag, som få rum i dessa lokaler. Denna promemoria öfverlämnades till Carl Fredrikssons träförädlingsaktiebolag, Katrineholm, med anhållan om benäget kostnadsförslag, hvilket härmed bifogas. Till jämförelse inforrades äfven kostnadsförslag på några skåp från affär i Stockholm, och såsom var att vänta, ställde sig de senare dyrare. Såsom framgår af nämnda bifogade promemoria samt träförädlingsaktiebolagets kostnadsberäkning, som båda bifogas, skulle fullständig skåpuppsättning för hufvudsamlingen uppgå till 127,775 kronor äfven med användning af enklaste material. Om en reduktion häraf skulle anses nödvändig för att kunna genomdrifva anslaget beviljande, kan denna ej gärna göras större, än att beloppet afrundas till omkring 100,000 kronor för att ej allt för mycket till men för afdelningens utveckling skall ställas på framtiden.

För skådesamlingen är det önskvärdt, att skåp och montrar, som skola användas, förutom det att de äro fullt betryggande för samlingarnas bevarande, äro sådana, att de tillåta föremålets studerande på bästa sätt. De skåp och montrar, som numera i utlandets större museer komma till användning, utgöras därför af stora spegelglasskifvor i en smäcker infattning af järn eller annan metall. Flera fabriker hafva också uppsatt i utlandet, hufvudsakligen i Tyskland, för tillverkandet af dylika. En af de mest anlitade och minst dyra är Aug. Hermanns fabrik i Dresden. För att erhålla något stöd för beräklandet af kostnaderna för riksmusei vertebratafdelnings förseende med skåp af oförmälda slag för skådesamlingen har jag begärt och erhållit en del uppgifter om priset på skåp af flera olika dimensioner. Med ledning af dessa meddelanden har jag funnit, att en enkel uppsättning af dylika skåp, ett skåp mellan hvarje fönster samt på motsvarande därmed parallella väggytor, skulle stiga till en summa af omkring 225,000 mark. På detta belopp torde visserligen vid så stor beställning kunna erhållas en afsevärd rabatt, men å andra sidan tillkomma kostnader för inpackning, frakt och tull, hvilka sammanlagdt torde stiga till samma belopp som rabatten.

Då denna summa syntes afkräckande hög och desslikes det föreföll mig föga tilltalande att nödgas i utlandet placera en beställning stigande till så högt belopp, har jag sökt att från en firma i Sverige erhålla uppgifter om kostnaderna för musei-skåp, som utan att vara så luxuösa dock kunde motsvara fordringarna för ett nytt museum.

Med anledning häraf har jag satt mig i förbindelse med Nordiska kompaniets möbelfafdelning och därifrån mottagit närslutna förslag på pris på skåp af några slag med dimensioner motsvarande några af dem, som omtalas i det tyska förslaget. Dessa skåp skulle vara af bonad armerad ek, med spegelglasskifvor af en meters bredd samt af skåpets höjd, så att tvärspröjsar ej behöfdes, och med tak af dubbeltjockt mattslipadt glas. Inklusive uppsättning samt inredning med hyllister af måladt T-järn på haklister, hyllor af trä, stånglås och tätninglister af sammet stiga prisen på dylika skåp ej till mera än ungefär hälften af priset på järn- och glasskåpen från Tyskland af motsvarande dimensioner. Den approximativa summan af en uppsättning af skåp af dylikt slag belöper sig till 109,000 kronor, och torde detta belopp kunna läggas till grund för beräkning af anslagskrafvet i berörda hänseende för skådesamlingen i riksmusei vertebratafdelning, ty om eventuellt någon rabatt å sagda belopp skulle kunna erhållas, behöfvas å andra sidan en del monterbord och smärre montrar, för hvilka det möjliga öferskottet måste tagas i anspråk.»

Ur byggnadskommitténs förteckning å inredningskostnaden för vertebratafdelningen får jag meddela följande summor:

Skådesamlingen:

Skåp och montrar.....	kronor 109,000: —	
Soffor, stolar.....	» 1,460: —	
Ställningar och ramar för fotografier	» 2,400: —	kronor 112,860: —

Hufvudsamlingen:

Skåp och ställningar	kronor 100,000: —	
Bord och stolar	» 1,570: —	» 101,570: —

Arbetsrum:

Konservatorsverkstad	kronor 3,530: —	
Fotografi- och mörkrum	» 600: —	
Laborator-, intendent- och assistentrum...	» 3,200: —	» 7,330: —

Förrådsrum	» 750: —	
Gardiner	» 7,500: —	

Kronor 230,010: —

Oförutsedda utgifter m. m.....	» 11,590: —	
--------------------------------	-------------	--

Summa kronor 241,600: —

Hvad slutligen angår riksmuseets *entomologiska afdelning* (för insekter) upptager byggnadskommitténs beräkning:

Skådesamlingen:

Skåp och montrar	kronor 13,000: —	
Soffor, stolar	» 250: —	
Ställningar och ramar för fotografier m. m.	» 800: —	kronor 14,050: —

Hufvudsamlingen:

Hyllor och skåp	» 20,650: —	
Målning.....	» 1,000: —	
Bord och stolar	» 420: —	» 22,070: —

Transport kronor 36,120: —

[177.]

		Transport kronor 36,120: —
Arbetsrum:		
Mörkrum	kronor 300: —	
Intendent- och amanuensrum	» 2,000: —	» 2,300: —
Förrådsrum		» 360: —
Gardiner		» 1,048: —
		Kronor 39 828: —
Oförutsedda utgifter m. m.		» 1,972: —
		Summa kronor 41,800: —

I sammandrag ställa sig enligt ofvannämnda beräkningar kostnaderna för nya riksmuseets inredning sålunda:

Mineralogiska afdelningen	kronor 93,700: —
Paleobotaniska »	» 46,600: —
Botaniska »	» 64,600: —
Zoopaleontologiska »	» 69,100: —
Evertebrat- »	» 64,100: —
Vertebrat- »	» 241,600: —
Entomologiska »	» 41,800: —
	Kronor 621,500: —

För möbler och inredningsföremål i vestibuler samt för soffor och anordningar utomhus har byggnadskommittén enligt lämnad specifikation beräknat ..	» 12,000: —
	Summa kronor 633,500: —

Sistnämnda belopp öfverstiger med 300 kronor den slutsumma, hvar till byggnadskommittén kommit, och det anslag, som på grund häraf blifvit af vetenskapsakademien begärd. Detta beror därpå, att en felaktig summering blifvit i ofvanstående referat korrigerad.

Såsom vetenskapsakademien i sin förut anförda skrifvelse framhållit, äro dessa summor icke direkt jämförbara med de år 1907 uppgjorda approximativa kostnadsberäkningarna, enär i dessa sistnämnda icke upptagits några poster för gardiner, möbler i vestibuler, salar och utomhus samt till oförutsedda utgifter, hvilka poster nu beräknats till 71,225 kronor. Den ytterligare kvarstående differensen beror, enligt hvad vetenskapsakademien i sin berörda skrifvelse uttalat, hufvudsakligen på att man nu velat beräkna utrymmesbehovet för en längre tid framåt, medan man år 1907 mera räknat med samlingarnas dåvarande omfång.

Öfverintendentsämbetet har efter granskning af handlingarna i ärendet förklarar sig icke hafva något att för sin del erinra.

Det är tydligt, att de beräkningar öfver kostnaderna för naturhistoriska riksmuseets inredning, som nu blifvit slutligen framlagda, icke heller de kunna göra anspråk på att vara annat än i viss mån approximativa. Emellertid torde man kunna utgå från det antagandet, att om än all onödig lyx undvikits, de olika afdelningarnas anslagsbehof tillmätts så rikligt, att de fullt motsvara hvad den vetenskapliga forskningen och museimannen rimligen kunna begära. Jag anser mig därför kunna uttala den förhoppningen, att om det begärda, högst betydande anslaget beviljas — hvilket jag för min del vill tillstyrka — vederbörande måtte så hus hålla med detsamma, att några som helst efterräkningar icke komma i fråga.

I likhet med vetenskapsakademien finner jag det behöfliga anslagsbeloppet, 633,500 kronor, lämpligen kunna fördelas på tre år med en tredjedel under hvart och ett af åren 1913—1915, och torde för år 1913 böra begäras i rundt tal 210,000 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för inredning af naturhistoriska riksmuseets nybyggnader vid Frescati bevilja ett anslag af 633,500 kronor och därpå på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 210,000 kronor.

Nytt anslag.

I sin ofvan omnämnda skrifvelse den 7 juni 1911 har vetenskapsakademien jämväl gjort underdånig framställning om anslag för *flyttning af naturhistoriska riksmuseets samlingar* till de nya byggnaderna vid Frescati. Akademien anför härom:

[178.]

Flyttning af
naturhistoriska
riks-
museets
samlingar.

I samband med frågan om inredningen af det nya riksmuseet hade museets intendent äfven afgifvit utlåtanden rörande kostnaderna för samlingarnas öfverflyttning till Frescati, slutande på ett sammanlagdt belopp af 42,420 kronor.

Akademien, som genom sin byggnadskommitté lätit granska dessa uppgifter, hade ej funnit något annat att erinra däremot, än att det af intendenten för de paleontologiska samlingarna begärda anslaget 4.000 kronor till vetenskaplig arbetshjälp vid flyttningen syntes böra nedsättas till 3,000 kronor.

Dessutom borde framhållas, att därest akademiens framställning om inrättande af amanuensbefattningar äfven vid de afdelningar, som nu ej ägde dylika, före flyttningen skulle vinna Kungl. Maj:ts och Riksdagens bifall, flyttningskostnaden kunde minskas med de belopp, som upptagits för dylika biträden, eller med tillsammans 10,150 kronor.

I anslutning härtill finge akademien därför i underdånighet anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes framlägga nådig proposition om beviljande af ett anslag af högst 41,420 kronor för öfverförandet af naturhistoriska riksmuseets samlingar till de nya byggnaderna vid Frescati, därpå 15,000 kronor för år 1913 och återstoden för år 1914.

[178.]

Af de beräkningar i fråga om flyttningskostnaderna, som af riksmuseets intendent och vetenskapsakademiens byggnadskommitté uppgjorts, framgår, att med iakttagande af den af akademien gjorda reduceringen med 1,000 kronor af en post för vetenskapligt biträde vid en af museets afdelningar det begärda anslaget är afsedt att användas på följande sätt.

Vid alla de afdelningar, som för närvarande sakna amanuenser — sådana finnas endast vid den mineralogiska och vid den botaniska afdelningen — skulle i samband med flyttningen vetenskapligt bildade biträden anlitas under kortare eller längre tid för samlingarnas atsändande samt för deras emottagande och ordnande i de nya lokalerna. Vid tre afdelningar, nämligen den zoopaleontologiska samt evertebrat- och vertebratafdelningarna, har sådant biträde ansetts erforderligt under ett år, och hafva biträdenas arvoden beräknats till 3,000 kronor för år. Detta betingar sålunda en kostnad af 9,000 kronor. Vid den paleobotaniska afdelningen skulle ett vetenskapligt biträde anlitas under 3 månader och vid den entomologiska afdelningen under en ännu kortare tid; och har härför beräknats en utgift af respektive 750 och 400 kronor. Sammanlagda kostnaden för vetenskapliga biträden uppgår sålunda till 10,150 kronor.

Öfriga kostnader för samlingarnas flyttning ställa sig på grund af deras särartade beskaffenhet mycket olika för de skilda afdelningarna. Enligt ett inkommet anbud belöper sig transportkostnaden för botaniska, zoopaleontologiska, evertebrat- och vertebratafdelningarna till 14,900 kronor. Härtill kommer i fråga om de tre sistnämnda afdelningarna dels för packningshjälp och bärare inom lokalerna sammanlagdt 5,750 kronor, dels också för anskaffande af vissa transportlådor m. m., som icke ingå i nyssnämnda anbud, 1,220 kronor. Dessa tre summor utgöra tillhopa 21,870 kronor.

För flyttning af återstående afdelningar har beräknats för den mineralogiska 6,500 kronor, för den paleobotaniska 2,000 kronor och för den entomologiska afdelningen 900 kronor eller sammanlagdt 9,400 kronor.

De utgiftsposter, för hvilka ofvan redogjorts, utgöra tillhopa den anslagssumma, 41,420 kronor, som af vetenskapsakademien begärts.

Handlingarna i ärendet hafva i samband med frågan om inredningen af riksmuseets nybyggnader blifvit föremål för granskning af öfverintendentsämbetet; och har ämbetet icke funnit något att för sin del erinra, enligt hvad ämbetet anmält i underdånigt utlåtande den 22 augusti 1911.

Departementschefen.

Emot de af vetenskapsakademien framlagda beräkningarna öfver kostnaderna för naturhistoriska riksmuseets flyttning till de nya lokalerna har jag icke funnit något att anmärka.

Akademien har i sammanhang med ifrågavarande anslagsäskande er-

inrat om en tidigare framställning af akademien rörande inrättande af en del nya amanuensbefattningar vid museet. Denna framställning, hvilken afser de fem afdelningar af riksmuseet, som enligt hvad ofvan nämnts för närvarande sakna sådana, har den 31 december 1907 remitterats till löne-regleringskommittén för att tagas i öfvervägande vid fullgörande af kommitténs uppdrag så vidt angår naturhistoriska riksmuseet. Enligt hvad jag inhämtat lärer yttrande från kommittén beträffande denna fråga icke vara att införfänta under den närmaste tiden, hvadan det icke torde blifva tillfälle att för Kungl. Maj:t anmäla berörda ärende förrän tidigast i samband med de anslagsfrågor, som komma att föreläggas 1913 års Riksdag. Därest emellertid framställningen om inrättandet af fem nya amanuensbefattningar skulle leda till det resultat, att ifrågasatta befattningar inrättas från och med år 1914, komme, såsom vetenskapsakademien jämväl framhållit, en afsevärd del af det nu ifrågasatta anslaget i hvad det belöper på år 1914 att inbesparas. Vid sådant förhållande anser jag icke lämpligt att nu begära hela det äskade beloppet, 41,420 kronor, utan inskränker jag mig till att förorda framställning till Riksdagen om beviljande utaf den del däraf, som erfordras för år 1913, eller 15,000 kronor.

På grund af hvad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till gäldande af kostnaderna under år 1913 för flyttning af naturhistoriska riksmuseets samlingar till de nya byggnaderna vid Frescati på extra stat för sagda år anvisa ett anslag af 15,000 kronor.

Nytt anslag.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1911 års Riksdag till vård, underhåll och förkofran af *naturhistoriska riksmuseets etnografiska afdelning* på extra stat för år 1912 ett anslag af 6,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att däraf redan under år 1911 förskottvis utanordna ett belopp af 300 kronor.

[179.]

Museets
etnografiska
afdelning.

I underdånig skrifvelse den 13 september 1911 har vetenskapsakademien anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes föreslå 1912 års Riksdag att, i anslutning till Riksdagens förutnämnda beslut, till vård, underhåll och förkofran af naturhistoriska riksmuseets etnografiska afdelning samt till samlingarnas öppenställande för allmänheten vissa dagar i veckan äfven på kvällarna på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 6,200 kronor.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till vård, underhåll och förkofran af naturhistoriska riksmuseets etnografiska afdelning på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 6,200 kronor.

[180.]

Brandförsäkring af naturhistoriska riksmuseets samlingar m. m.

På därom af Kungl. Maj:t gjorda framställningar har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1911 och 1912 beviljat ett anslag af 2,428 kronor för *brandförsäkring af naturhistoriska riksmuseets samlingar och af museets macerationsbyggnad vid Värtan.*

I underdånig skrifvelse den 13 september 1911 har vetenskapsakademien, enär förhållandena äfven under år 1913 blefve enahanda, gjort framställning därom, att ett anslag af berörda belopp måtte äskas för ifrågavarande ändamål jämväl för år 1913.

På grund däraf och under åberopande af hvad i det vid 1910 års statsverksproposition fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 14 januari 1910, punkten 132, i nu förevarande afseende anförts tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 2,428 kronor för brandförsäkring af naturhistoriska riksmuseets samlingar och macerationsbyggnaden vid Värtan.

[181.]

Personlig löneförbättring åt två amanuenser.

Med anledning af Kungl. Maj:ts framställning beslöt 1909 års Riksdag att för *beredande af personlig löneförbättring åt amanuensen vid naturhistoriska riksmuseets mineralogiska afdelning G. Flink och amanuensen vid samma museums botaniska afdelning G. A. H. Dahlstedt* med 2,000 kronor till dem hvardera på extra stat för år 1910 anvisa ett anslag af 4,000 kronor. Enahanda anslag anvisades af Riksdagen jämväl för hvart och ett af åren 1911 och 1912.

I underdånig skrifvelse den 13 september 1911 har vetenskapsakademien gjort framställning därom, att anslag för ifrågavarande ändamål måtte äskas jämväl för år 1913.

På grund däraf och under åberopande af hvad i det vid 1909 års statsverksproposition fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 12 januari 1909, punkten 139, i nu ifrågavarande afseende anförts tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för *beredande af personlig löneförbättring åt amanuensen vid naturhistoriska riksmuseets mineralogiska afdelning G. Flink och amanuensen vid samma museums botaniska afdelning G. A. H. Dahlstedt* med 2,000 kronor till dem hvardera på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 4,000 kronor.

Meteorologiska centralanstalten.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har Riksdagen för, hvart och ett af åren 1907--1912 beslutit att på extra stat anvisa dels till *upprätthållande af fullständigt ordnad väderlekstjänst* vid meteorologiska centralanstalten 10,250 kronor, hvaraf 1,100 kronor såsom personligt tillägg i arfvode åt amanuensen vid anstalten Nils Ekholm samt 3,000 kronor såsom arfvode åt en andre amanuens med hufvudsaklig uppgift att biträda vid väderlekstjänsten om förmiddagarna under hela året och med skyldighet att, om så påfordrades, mot en särskild ersättning af 600 kronor biträda vid väderlekstjänsten om eftermiddagarna under månaderna juli--september, dels ock till upprätthållande af två meteorologiska stationer, den ena i Gällivare och den andra i norra Värmland eller i norra Dalarna, 600 kronor.

[182.]
Väderlekstjänsten vid anstalten m. m.

Sedan vetenskapsakademien i underdånig skrifvelse den 13 september 1911 anhållit om beredande för år 1913 af enahanda anslag, får jag tillstyrka, det Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 anvisa *dels* till upprätthållande af fullständigt ordnad väderlekstjänst vid meteorologiska centralanstalten 10,250 kronor, hvaraf 1,100 kronor såsom personligt tillägg i arfvode åt amanuensen vid anstalten Nils Ekholm samt 3,000 kronor såsom arfvode åt en andre amanuens med hufvudsaklig uppgift att biträda vid väderlekstjänsten om förmiddagarna under hela året och med skyldighet att, om så påfordras, mot en särskild ersättning af 600 kronor biträda vid väderlekstjänsten om eftermiddagarna under månaderna juli--september, *dels ock* till upprätthållande af två meteorologiska stationer, den ena i Gällivare och den andra i norra Värmland eller i norra Dalarna, 600 kronor.

Med anledning af Kungl. Maj:ts propositioner (nr 2 och 3) beslöt 1907 års Riksdag, att, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med vissa af chefen för jordbruksdepartementet till statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för den 21 december 1907 angifna grunder, en *hydrografisk undersökning af Sveriges färskvatten* skulle företagas under ledning af en särskild, för ändamålet bildad hydrografisk byrå, samt anvisade på extra stat för år 1908 dels för ifrågavarande ändamål under riksstatens nionde hufvudtitel

[183.]
Meteorologiska observationer för en hydrografisk undersökning af Sveriges färskvatten.

ett anslag af 40,800 kronor, dels ock till utförande under meteorologiska centralanstaltens ledning och kontroll af vissa meteorologiska observationer för nämnda undersökning under åttonde hufvudtiteln ett belopp af 10,800 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag beviljade sedermera Riksdagen för sistnämnda ändamål på extra stat under åttonde hufvudtiteln för år 1909 ett belopp af 12,300 kronor samt för hvart och ett af åren 1910, 1911 och 1912 ett belopp af 13,700 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 8 november 1911 har nu vetenskapsakademien på anhållan af föreståndaren för meteorologiska centralanstalten, professorn H. E. Hamberg, hemställt, att af Riksdagen måtte äskas ett anslag för år 1913 af 13,700 kronor att ställas till anstaltens förfogande för utförande af de meteorologiska observationer, som för den hydrografiska byråns arbeten äro behöfliga. Till stöd för ifrågavarande hemställan har bifogats en till akademien ställd skrifvelse från Hamberg, däri framlagts en beräkning af kostnaderna för berörda undersökningar, slutande å nämnda belopp.

Chefen för jordbruksdepartementet har förklarat sig ämna vid anmälan af de extra anslagsbehofven under riksstatens nionde hufvudtitel lämna en redogörelse för de kostnader, den hydrografiska undersökningens bedrivande under år 1913 beräknats medföra, samt hemställa om äskande hos Riksdagen af erforderligt anslag för samma år till den hydrografiska byrån med under densamma omedelbart lydande observationsstationer m. m.

Då utförandet af de meteorologiska observationerna för ifrågavarande undersökning, som ske under meteorologiska centralanstaltens ledning och kontroll, torde böra fortfarande bestridas med anslag under riksstatens åttonde hufvudtitel samt detta anslag för år 1913 bör utgå med samma belopp som år 1912, får jag i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till utförande under meteorologiska centralanstaltens ledning och kontroll af vissa meteorologiska observationer för den hydrografiska undersökningen af Sveriges färskvatten på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 13,700 kronor.

[184.]
Publikation
af undersök-
ningar
rörande de
högre luft-
lagren.

Sedan Riksdagen, med bifall till särskilda af Kungl. Maj:t därom gjorda framställningar, dels såsom bidrag från Sverige för åren 1905—1907 till bekostande af den internationella kommissionens för vetenskaplig luftsegling *publikation af undersökningar rörande de högre luftlagren* på extra stat för år 1907 anvisat ett belopp af 2,160 kronor, dels ock såsom bidrag från Sverige för åren 1908—1910 till bekostande af samma publi-

kation beviljat ett anslag af enahanda storlek och däraf på extra stat för hvarterdera af sistnämnda tre år anvisat ett belopp af 720 kronor, beviljade 1910 års Riksdag, på därom af Kungl. Maj:t gjord framställning, till samma ändamål för åren 1911—1913 ett anslag af 2,160 kronor samt anvisade däraf på extra stat för hvar och ett af åren 1911 och 1912 ett belopp af 720 kronor.

I underdånig skrifvelse den 13 september 1911 har nu vetenskapsakademien anhållit, att framställning i förevarande ämne måtte göras äfven till 1912 års Riksdag.

På grund häraf hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att af omförmälda, såsom bidrag från Sverige för åren 1911—1913 till bekostande af den internationella kommissionens för vetenskaplig luftsegling publikation af undersökningar rörande de högre luftlagren redan beviljade anslag å 2,160 kronor på extra stat för år 1913 anvisa återstoden, 720 kronor.

För meteorologiska centralanstaltens förseende med *dagliga meteorologiska telegram* under tjugu års tid från *Färöarna och Island* beviljade 1900 års Riksdag ett extra anslag af 144,000 kronor. Af detta anslag anvisades på extra stat för hvar och ett af åren 1901, 1902 och 1903 ett belopp af 7,200 kronor. Såsom framgår af den utredning i ämnet, som af dåvarande departementschefen lämnades under punkt 158 i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1911, användes dessa belopp, tillhopa 21,600 kronor, för tecknandet af femårigt abonnemang från den 14 februari 1907 å meteorologiska telegram från Färöarna och Island. För att detta abonnemang, då detsamma den 14 februari 1912 utginge, skulle kunna förnyas, anhöll Kungl. Maj:t hos 1911 års Riksdag om anvisande på extra stat för år 1912 af 4,320 kronor af ofvannberörda för ifrågavarande ändamål beviljade anslag, och blef denna framställning bifallen af Riksdagen.

Genom nådigt beslut den 22 juni 1911 uppdrogs åt föreståndaren för meteorologiska centralanstalten att förnya på fem år från den 14 februari 1912 och mot samma abonnemangsafgift, som hittills utgått, det nu gällande aftalet angående anstaltens förseende med meteorologiska telegram från Färöarna och Island, hvarjämte det af Riksdagen anvisade beloppet ställdes till vederbörandes förfogande.

Med anledning af en utaf vetenskapsakademien i underdånig skrifvelse

[185.]

Anslag för meteorologiska centralanstaltens förseende med dagliga meteorologiska telegram från Färöarna och Island.

den 13 september 1911 gjord framställning tillstyrker jag nu, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af det för meteorologiska centralanstaltens förseende med dagliga meteorologiska telegram från Färöarna och Island beviljade anslaget å 144,000 kronor på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 4,320 kronor.

Undervisningsanstalter för döfstumma och blinda.

[186.]
Handtverks-
skolan i
Kristinehamn
för blinda.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har Riksdagen till *handtverksskolan i Kristinehamn för blinda* under flera år på extra stat beviljat anslag, hvilket för år 1912 utgår med 20,000 kronor.

Uti underdånig skrifvelse den 9 september 1911 har nu styrelsen för nämnda skola hemställt om beviljande af anslag å 20,000 kronor för uppehållande af skolans verksamhet under år 1913, i sammanhang hvarmed styrelsen — under omnämnande att elevantalet för det dåvarande vore 49 — ingifvit förslag till utgifts- och inkomststat för år 1913, så lydande:

Utgifter:

Aflöningar:

förste läraren, tillika föreståndare	kronor 2,500: —	
lärarinnan	» 1,350: —	
en lärare i borstbinderi	» 1,500: —	
» » » »	» 1,350: —	
läraren i korgmakeri	» 1,500: —	
timläraren i sång, för beräknade 44 lektioner	» 110: —	
biträden vid varuexpeditionen,- förslagsvis	» 1,200: —	
butik- och skrifbiträde, förslagsvis	» 720: —	
städning och eldning	» 300: —	kronor 10,530: —
Lokalerna	» 2,620: —	
Hyresbidrag m. m. till en af lärar- na, för hvilken bostad ej finnes tillgänglig i skolan	» 400: —	» 3,020: —
U tackorderingsbidrag till 40 medellösa elever å 150 kronor	» 6,000: —	
Materiell m. m. och utrustningsbidrag till utgående elever, med högst 250 kronor till hvar	» 45,000: —	
Fraktafgift för arbetsmateriell till blinda	» 1,500: —	
Bränsle och lyse	» 1,600: —	
Porton och telefon	» 350: —	
Diverse	» 700: —	kronor 68,700: —

<i>Inkomster:</i>	
Försäljningsmedel	kronor 42,000: —
Intressen	» 500: —
Bidrag från kungl. blindinstitutet:	
till skolans kostnad för anskaffande af materiell åt blinda	» 1,200: —
till beredande af fraktfrihet i de flesta fall för arbetsmaterial, som säljes af skolan till blinda	» 1,500: —
Statsanslag	» 20,000: —
Af besparade medel	» 3,500: —
	kronor 68,700: —

De skäl, som tillförene föranledt beviljande af anslag å 20,000 kronor till ifrågavarande skola, gälla fortfarande, och hemställer jag fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till handtverksskolan i Kristinehamn för blinda på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 20,000 kronor.

Med anledning af en utaf direktionen öfver institutet och förskolan för blinda å Tomtebodå i skrifvelse den 26 september 1911 gjord underdånig framställning hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

[187.]
Tryckning af
blindskrifter
m. m.

att, liksom flera föregående år ägt rum, på extra stat för år 1913 bevilja till *tryckning af blindskrifter* 2,500 kronor samt till *understöd åt blindlärarelever* och *reseunderstöd åt blindlärare* 1,200 kronor.

Till *resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid abnormskolor* har Riksdagen under åtskilliga år på extra stat beviljat anslag, som för hvarje år bestämts till 1,000 kronor.

Då de skäl, som föranledt dessa anslag, ännu äro gällande, anser jag mig böra hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till resestipendier åt föreståndare, lärare och lärarinnor vid rikets abnormskolor (döfstumskolor, blindskolor och sinnesslöanstalter), på de villkor och under de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva, på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 1,000 kronor.

[188.]
Rese-
stipendier
åt abnorm-
lärare.

- [189.] Under åberopande af hvad under punkt 51 anförts hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att till *täckande af under åren 1907, 1908 och 1910 uppkommen brist i staten för institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan*, hvilken brist med uteslutande af öretalet utgör 9,595 kronor, på extra stat för år 1913 anvisa nämnda belopp, 9,595 kronor.

Brist i staten
för institutet
och förskolan
för blinda å
Tomteboda.
Nytt anslag.

Vid bifall härtill läser hinder icke förefinnas att redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna förenämnda belopp.

- [190.] Riksdagen har år 1911 på Kungl. Maj:ts förslag till *understöd åt »De blindas förening»* på extra stat för år 1912 anvisat ett anslag af 25,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt meddela.

De blindas
förening.

Nu har föreningens styrelse, med åberopande därpå, att de skäl, som år 1909 föranledt styrelsen att inkomma till Kungl. Maj:t med sin första ansökan om statsunderstöd, fortfarande vore gällande, i underdånighet anhållit, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1913 bevilja föreningen ett anslag å 25,000 kronor.

Vid ansökningen var fogadt ett tryckt exemplar af föreningens årsberättelse och revisionsberättelse för år 1910.

Då De blindas förening synes vara väl förtjänt af fortfarande statsunderstöd, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att till understöd åt De blindas förening på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 25,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt meddela.

Undervisningsanstalter för vanföra.

- [191.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning anvisade 1909 års Riksdag på extra stat för år 1910 ett belopp af 12,000 kronor att användas dels i öfverensstämmelse med de af departement-chefen till statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 14 januari 1905 angifna grunderna till understöd åt de i Göteborg, Hälsingborg och Stockholm af föreningarna för bistånd åt vanföra inrättade *undervisningsanstalterna för vanföra*, dels ock för bekostande af dessa anstalters inspektion, hvar-

Understöd åt
undervis-
nings-
anstalter för
vanföra.

efter 1910 års Riksdag, i anledning af Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och en inom Riksdagen väckt motion, på extra stat för år 1911 anvisade ett belopp af 30,000 kronor att användas dels i öfverensstämmelse med i motionen angifna grunder — eller att bidrag af statsmedel skulle utgå med 125 kronor för år räknadt för hvarje person, som uti någon af ifrågavarande anstalter erhöle undervisning, samt därutöfver för hvarje person, åt hvilken af vederbörande förening anskaffades förmån af middagsspisning, bostad eller fullt underhåll, ett däremot afpassadt belopp, dock ej öfverstigande 125 kronor — till understöd åt ofvanberörda undervisningsanstalter för vanföra, dels ock för bekostande af dessa anstalters inspektion; och blef Riksdagens ifrågavarande beslut, i hvad det icke öfverensstämde med Kungl. Maj:ts framställning, genom nådigt beslut den 18 juni 1910 godkändt.

Jämväl på extra stat för år 1912 anvisade Riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning ett belopp af 30,000 kronor att användas dels i öfverensstämmelse med förutnämnda grunder till understöd åt ifrågavarande undervisningsanstalter, dels ock för bekostande af dessa anstalters inspektion.

De skäl, som föranledt Riksdagen att i berörda hänseende bevilja 30,000 kronor, föreligga alltjämt. Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 30,000 kronor att användas dels i öfverensstämmelse med förut angifna grunder till understöd åt de i Göteborg, Hälsingborg och Stockholm af föreningarna för bistånd åt vanföra inrättade undervisningsanstalterna för vanföra, dels ock för bekostande af dessa anstalters inspektion.

År 1911 beviljade Riksdagen med anledning af en inom Riksdagen [192.] väckt motion

dels till föreningen för bistånd åt vanföra i Göteborg såsom *bidrag till kostnaderna för en nybyggnad för vanföranstalten* i nämnda stad ett anslag af 75,000 kronor och anvisade därpå på extra stat för år 1912 ett belopp af 25,000 kronor,

dels till föreningen för bistånd åt vanföra inom Skåne såsom *bidrag till kostnaderna för en nybyggnad för ortopedisk poliklinik och sjukafdelning i Hälsingborg* ett anslag af 40,000 kronor och anvisade därpå på extra stat för år 1912 ett belopp af 20,000 kronor;

båda anslagen att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Nybyggnader
åt föreningar
för bistånd åt
vanföra i
Göteborg och
inom Skåne.

[192.]

Vid anmälan den 22 juni 1911 af Riksdagens berörda beslut fann Kungl. Maj:t, med godkännande af samma beslut, godt anbefalla medicinalstyrelsen att till Kungl. Maj:t inkomma med underdånigt yttrande om de villkor, hvilka borde föreskrifvas för åtnjutande af de beviljade anslagen.

Sedan medicinalstyrelsen härpå inkommit med underdånigt utlåtande i ämnet, förordnade Kungl. Maj:t den 10 november 1911, att ifrågavarande af Riksdagen på extra stat för år 1912 anvisade belopp, 25,000 kronor och 20,000 kronor, skulle utbetalas till vederbörande förenings styrelse, om och i den mån föreningen genom syn, som på dess bekostnad utfördes genom medicinalstyrelsens försorg, styrkte, att så stor del af byggnadsarbetet, som ungefärligen motsvarade den del af anslaget, hvars utbetalande begärdes, blifvit utförd.

Tillika föreskref Kungl. Maj:t såsom ytterligare villkor för utbekommande af omförmälda anslag, att vederbörande förbunde sig iakttaga:

att tillträde till anstalterna skulle vara öppet för vanföra från hela riket utan företräde för vanföra från någon viss trakt, dock att på vederbörande förenings styrelse finge bero att bestämma intill 50 procent högre afgifter för vanföra från andra delar af Sverige än respektive Göteborg och Skåne;

att vid vederbörande anstalt skulle af föreningens styrelse anställas en läkare, hvars kompetens pröfvats och godkänts af medicinalstyrelsen;

att respektive styrelse och läkare skulle årligen inom mars månads utgång till medicinalstyrelsen ingifva berättelse öfver anstaltens verksamhet under nästföregående år; samt

att, innan någon del af ifrågavarande byggnadsbidrag utbetalades, i respektive förenings stadgar infördes bestämmelse, att i händelse af föreningens upplö-ning beslut om användningen af föreningens fasta egendom skulle underställas Kungl. Maj:t för pröfning och stadfästelse.

Jag hemställer nu i underdånighet, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att

dels af det till föreningen för bistånd åt vanföra i Göteborg såsom bidrag till kostnaderna för en nybyggnad för vanföranstalten i nämnda stad beviljade anslaget å 75,000 kronor på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 25,000 kronor,

dels af det till föreningen för bistånd åt vanföra inom Skåne såsom bidrag till kostnaderna för en nybyggnad för ortopedisk poliklinik och sjukafdelning i

Hälsingborg beviljade anslaget af 40,000 kronor på extra stat för år 1913 anvisa återstoden 20,000 kronor; båda beloppen att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

Diverse anslag.

Till beredande af *religionsvård åt svenska sjömän m. fl. i utländska hamnar* samt andra därstädes sig uppehållande landsmän hafva af Riksdagen å extra stat anvisats medel alltsedan år 1875, då i anledning af Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning för detta ändamål beviljades 8,000 kronor för år 1876. Anslagets årliga belopp har sedermera utgjort för perioderna: till och med år 1878 8,000 kronor, 1879—1900 10,000 kronor, 1901—1907 15,000 kronor. Beträffande anslagens för dessa perioder tillkomst och användning beder jag få hänvisa till den redogörelse härför, som förekommer i det vid statsverkspropositionen till 1907 års Riksdag fogade utdraget af protokollet öfver ecklesiastikärenden för den 12 januari 1907, punkt 144.

[193.]
Religionsvård
åt svenska
sjömän m. fl.
i utländska
hamnar.

I anledning af Kungl. Maj:ts framställningar har Riksdagen sedermera å extra stat för hvartera af åren 1908—1911 för nu ifrågakvarande ändamål anvisat ett belopp af 25,000 kronor.

Genom nådigt bref den 18 juni 1910 ställdes anslaget för år 1911 till svenska kyrkans missionsstyrelsens förfogande att användas på följande sätt:

till aflönande under år 1911 af en svensk sjömanspräst i Kiel.....	kronor 4,000: —
» » » » » » » » i West-Hartlepool	» 4,500: —
» aflönande under år 1911 af en svensk sjömanspräst i Dunkerque, som tillika innehar pastorsbefattningen i svenska församlingen i Paris.....	» 2,000: —
» aflönande under år 1911 af en svensk sjömanspräst i Stettin	» 4,000: —
» bidrag till hyra af gudstjänstlokal och lärum i Stettin	» 400: —
» arfvode under år 1911 åt en assistent åt sjömansprästen i London	» 1,800: —
» » » » » » » » i West-Hartlepool	» 1,800: —
» arfvode under år 1911 åt en assistent åt sjömansprästen i Dunkerque	» 1,500: —
» aflönande under år 1911 af den utaf svenska kyrkans missionsstyrelse förordnade prästnan, som har att bereda behöflig religiös och sedlig omvårdnad åt i Köpenhamn vistande svenska sjö-	

Transport kronor 20,000: —

[193.]

	Transport kronor 20,000: —
män samt andra dit utflyttade eller därstädes sig tillfälligtvis uppehållande svenskar	» 4,000: —
till befrämjande i öfrigt genom missionsstyrelsen, på sätt omständig- heterna kunna föranleda, under år 1911 af den ifrågavarande verksamheten i Köpenhamn	» 1,000: —
	Summa kronor 25,000: —

Sedan jämväl 1911 års Riksdag, med bifall till därom gjord nådig framställning, för nu ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1912 beviljat ett belopp af 25,000 kronor, anmodades missionsstyrelsen att inkomma med underdånigt förslag i fråga om användandet af sistberörda anslag.

Uti underdånig skrifvelse den 31 juli 1911 afgaf styrelsen dylikt förslag och anförde därvid:

Styrelsen ansåge visserligen, att det varit önskvärdt, om jämväl det för år 1912 beviljade anslaget hade kunnat fördelas på sätt som föreskrifvits beträffande såväl anslaget för år 1911 som anslagen för de tre därförut gångna åren, enär samtliga dittillsvarande utgiftsposter komme att krävas äfven för år 1912. Men styrelsen funne det angeläget, att en del af anslaget blefve användt till aflönande af de i styrelsens tjänst anställda sjömanspräster i London och Antwerpen. Dessa präster aflönades för närvarande med respektive 6,000 kronor och 3,000 kronor af gifvomedel, som stode till styrelsens förfogande. Styrelsen ville nu ifrågasätta, att af den del af anslaget, som dittills användts till bidrag till hyra af gudstjänstlokal och läsrum i Stettin, till arfvode åt assistenterna åt sjömanspräster i London, West-Hartlepool och Dunkerque samt till befrämjande i öfrigt genom missionsstyrelsen på sätt omständigheterna kunde föranleda af den ifrågavarande verksamheten i Köpenhamn, 3,500 kronor måtte anvisas till aflönning af sjömansprästen i London och 3,000 kronor till aflönning af sjömansprästen i Antwerpen.

Angående dispositionen af anslaget i öfrigt önskade styrelsen ingen ändring i den nuvarande fördelningen.

Genom missionsstyrelsens sekreterare upplystes, att de ändamål, för hvilka genom nådigt bifall till styrelsens ifrågavarande förslag statsanslag ej vidare skulle vara att tillgå, vore afsedda att tillgodoses med de styrelsens medel, som genom sjömansprästernas i London och Antwerpen delvisa aflönande med statsmedel blefve disponibla.

Enligt nådigt beslut den 3 november 1911 förordnades, att förevarande på extra stat för år 1912 anvisade anslag skulle användas på följande sätt, nämligen till aflönande under år 1912 af:

1) en svensk sjömanspräst i Kiel	kronor 4,000: —	[193.]
2) en d:o i West-Hartlepool	» 4,500: —	
3) en d:o i Dunkerque, som tillika innehar pastorsbefattningen i svenska församlingen i Paris	» 2,000: —	
4) en d:o i Stettin	» 4,000: —	
5) den af svenska kyrkans missionsstyrelse förordnade prästman, som har att bereda behöflig religiös och sedlig omvårdnad åt i Köpenhamn vistande svenska sjömän samt andra dit utflyttade eller därstädes sig tillfälligtvis uppehållande svenskar	» 4,000: —	
6) en svensk sjömanspräst i London	» 3 500: —	
7) en d:o i Antwerpen	» 3 000: —	
Summa kronor 25,000: —		

Uti underdånig skrifvelse den 12 september 1911 har nu svenska kyrkans missionsstyrelse gjort framställning om utverkande af behöfligt anslag för nu ifrågavarande ändamål jämväl för år 1913 och därvid — sedan styrelsen erinrat, att styrelsen redan år 1910 på anförda skäl gjort underdånig framställning om utverkande för år 1911 af ett till 50,000 kronor förhöjdt statsanslag — vidare anført:

På grund af de bemyndiganden, som lämnats missionsstyrelsen, hade densamma dels upptagit kyrklig verksamhet bland svenska sjömän m. fl. i London (år 1899), i Köpenhamn (år 1901), i Stettin (år 1903), i Antwerpen (år 1909), i Rotterdam (år 1909) och i Kristiania (år 1911), dels under åren 1889—1900 understött och från år 1901 öfvertagit det kyrkliga arbete, som utfövs af de med statsmedel aflönade sjömansprästerna i Kiel m. fl. nordtyska hamnar, i West-Hartlepool m. fl. nordengelska hamnar samt i Calais och Dunkerque m. fl. nordfranska hamnar. Dessutom hade styrelsen med tillfälliga anslag understött sjömansvård i Genua samt dels själfständigt bedrifvit kyrklig verksamhet bland svenska sjömän i Bordeaux (under åren 1894—1899), dels sedermera lämnat tillfälligt understöd åt dylik verksamhet därstädes. Slutligen hade styrelsen bedrifvit själavårdande verksamhet bland svenska storsjöfiskare vid Shetlandsöarna (sedan år 1901) samt å Nordsjön (åren 1908 och 1909) och i Kristiansand (åren 1910—1911).

Styrelsens utgifter för den gren af dess verksamhet, hvarom nu vore fråga, hade — fransedt dels hvad i aflöningar m. m. utgått af det utaf Riksdagen anvisade årsanslaget å 25,000 kronor, dels dispositionen af medel, som gifvits till särskildt uppgifna ändamål — under de fyra sista åren utgjort:

år 1907	kronor 23 398: 39
» 1908	» 18 021: 57
» 1909	» 25 291: 45
» 1910	» 42 713: 38

Af sistnämnda belopp hade kronor 10,022: 86 utgjort medel, som utbetalats i slutet af år 1910, men gällt utgifter för år 1911.

Till bestridande af dessa utgifter hade styrelsen haft att tillgå dels från år 1906 besparade medel kronor 1,711: 63 |

dels ock följande, under nedannämnda år influtna medel, nämligen:

[193.]	år 1907 kollektmedel	kronor 10 295: 95	
	gåfvor och räntor	» 15,107: 95	25,403: 90
» 1908	kollektmedel	» 9 619: 45	
	gåfvor och räntor	» 13,587: 69	23,207: 14
» 1909	kollektmedel ..	» 11,030: 61	
	gåfvor och räntor	» 19,880: 71	30,911: 32
» 1910	kollektmedel	» 9,265: 71	
	gåfvor och räntor	» 23,160: 01	32,425: 72

Vid ingången af år 1911 hade af de sålunda influtna medlen återstått kronor 4,234: 92. De medel, som influtit under tiden 1 januari—1 september 1911, jämte nyss berörda behållning från år 1910 hade icke varit tillräckliga för bestridande af utgifterna under nämnda period af året.

Af ofvanstående ekonomiska redogörelse syntes framgå, att styrelsen redan nu endast med stor svårighet kunde uppehålla berörda verksamhet. Därest erforderliga medel icke komme att stå till styrelsens förfogande, syntes alltså styrelsen få vara betänkt på inskränkning af verksamheten, hvilket dock af flera skäl måste anses mycket beklagligt. Äfven om verksamheten bibehölles vid sin nuvarande omfattning, torde emellertid en ökning af utgifterna ej kunna undvikas. Styrelsen tilläte sig att i sådant hänseende i underdanighet anföra följande.

Den af styrelsen tillförordnade sjömansprästen i Antwerpen aflönades för närvarande med endast 3,000 kronor. Styrelsen ansåge nödvändigt, att detta belopp snarast möjligt höjdes och sattes till minst 4,500 kronor.

Sjömansvårdsverksamheten i Rotterdam uppehöles för närvarande af en lekman under uppsikt af sjömansprästen i Antwerpen. Utgifterna för verksamheten i Rotterdam bestredes till och med år 1912 af bidrag, som för detta ändamål lämnats en gång för alla af några svenska rederier. Efter nämnda år hade styrelsen att ansvara för ifrågasvarande utgifter, som år 1911 utgjorde, fränsedt aflöningsbelopp, 2,000 kronor. Dessa utgifter komme dock att under den närmaste tiden ökas med omkostnader för läsrum, för hvilka kostnader svenske vice konsuln i Rotterdam tillsvidare ansvarade. Den nuvarande stationsföreståndaren aflönades med 1,800 kronor. Som emellertid den svenska sjöfarten i Rotterdam vore synnerligen omfattande, hade styrelsen funnit det vara af nöden, att en prästman snarast möjligt stationerades där. Hans aflöning borde utgå med samma belopp som sjömansprästens i Antwerpen, eller 4,500 kronor.

Den 1 september 1911 hade genom en af styrelsen därtill förordnad prästman upptagits kyrkligt arbete bland svenska sjömän och andra landsmän i Kristiania med omnejd. Genom bidrag af dels några enskilda i Sverige, dels landsmän i Kristiania syntes detta arbete kunna sättas i gång och uppehållas under den första tiden. Äfven om landsmännen i Kristiania sedermera bidroge till berörda verksamhet med större belopp än under begynnelseåren, måste styrelsen bereda sig på, att densamma skulle medföra en utgiftsökning för sjömansvårdskassan af omkring 9,000 kronor, däri inberäknadt pastorsaflöning, som syntes böra sättas till 4,500 kronor.

Sedan år 1908 hade assistenter till sjömansprästerna varit anställda i London, West-Hartlepool och Dunkerque, hvilkas aflöningar utgatt af statsmedel till och med år 1911 med 1,800 kronor för assistenterna i London och West-Hartlepool och 1,500 kronor för assistenten i Dunkerque.

På grund af skäl, som anförts i styrelsens underdåniga skrifvelse den 31 juli 1911,

hade styrelsen nödgats anhålla, att de belopp, som anvisats för nämnda assistenters aflönning, måtte få disponeras för aflönande af sjömanspräster i London och Antwerpen.

[193.]

Styrelsen ansåge emellertid, att det biträde, som lämnades af de nämnda assistenterna, icke kunde undvaras, om särskildt den gren af arbetet, som afsåge tillvaratagandet af sjömannens besparingar, skulle kunna bedrivas som sig borde.

En dylik assistent hade under år 1911 förordnats jämväl i Köpenhamn.

Dessutom hade styrelsen insett nödvändigheten af att sjömansprästen i Antwerpen erhöile en assistent vid sin sida, hvarom äfven svenske förutvarande ministern i Brüssel och Haag grefve A. Ehrensvärd gjort underdanig framställning. Detta önskemål hade styrelsen ännu icke kunnat förverkliga, emedan sjömansvårdskassans tillgångar måst disponeras på annat sätt.

Vidare borde nämnas, att styrelsen ansåge sjömansprästassistentens i Dunkerque arfvode böra höjas från 1,500 till 1,800 kronor. Då äfven assistentens i Köpenhamn arfvode borde sättas till 1,800 kronor och likaledes assistentens i Antwerpen arfvode ej borde understiga detta belopp, föreläge i dessa tre hänseenden en utgiftsökning för sjömansvårdskassan af 3,900 kronor.

Härtill komme, att flera smärre utgiftsposter under år 1911 blifvit höjda eller under den närmaste tiden måste höjas på grund af dels personliga lönetillägg, dels ökade hyresomkostnader för läsrum- och gudstjänstlokaler, dels den utveckling i öfrigt, som den redan upptagna verksamheten kräft och kräfde.

De sålunda ifrågasatta nya utgifterna innebure en ökning af den årliga kostnaden för sjömansvården å omkring 25,000 kronor.

Styrelsen hade förut i underdanig skrivelse den 8 september 1910 omnämnt, att styrelsen mottagit framställning om upptagande af kyrkligt arbete bland svenska sjömän och andra landsmän jämväl i Riga. Med hänsyn till att omkring 5,000 svenska sjömän årligen besökte denna stad och dessutom 1,000 landsmän vore där bosatta eller tillfälligtvis vistande, vore det i hög grad önskvärdt, att styrelsen snart kunde blifva i stånd att tillmötesgå detta behof. Styrelsen ansåge sig dock icke för närvarande böra begära bidrag af statsmedel för bestridande af kostnaderna för ett kyrkligt arbete i Riga. Därest emellertid de frivilliga gäfvomedlen till styrelsens ifrågavarande verksamhet komme att ökas, syntes styrelsen tilläfventyrs blifva i stånd att upptaga dylikt arbete i Riga.

I händelse det på extra stat beviljade anslaget för beredande af religionsvård åt svenska sjömän och andra landsmän i utländska hamnar blefve höjdt med 25,000 kronor, hade styrelsen tänkt sig, att hela anslaget, eller 50,000 kronor, skulle användas till aflönande af de för arbetets uppehållande nödiga arbetskrafterna.

De olika arfvodena skulle utgå med samma belopp som hittills i fråga om sjömanspräster i West-Hartlepool och Calais-Dunkerque, med förut angifna belopp i fråga om sjömanspräster i Antwerpen, Rotterdam och Kristiania samt sjömansprästassistenterna i London, West-Hartlepool, Calais-Dunkerque, Antwerpen och Köpenhamn samt med förhöjda belopp i fråga om sjömanspräster i Kiel, Köpenhamn och London.

Sjömanspräster i Kiel, Köpenhamn och London åtnjöte redan dessa högre lönebelopp på grund af dels de höga lefnadskostnaderna i de nämnda städerna, dels andra omständigheter. Sjömansprästen i Stettin hade de två senaste åren erhöilit ett hyresbidrag af 200 mark, men han borde med hänsyn till de stegrade lefnadskostnaderna åtnjuta samma lön som sjömansprästen i Kiel eller 4,500 kronor. Styrelsen funne det önskligt, att i stället för de personliga lönetilläggen, hvilkas utgående vore beroende

[193.] af sjömansvårdskassans tillgångar, aflöningarna till de ifrågavarande prästerna kunde utgå af statsmedel med här nedan nämnda belopp.

Ett anslag af 50,000 kronor skulle alltså disponeras på ungefär följande sätt, nämligen:

till aflönande af en svensk sjömanspräst i Kiel	kronor	4 500:—
» » » » » i West Hartlepool.....	»	4,500:—
» » » » » i Calais-Dunkerque, som till- lika innehar pastorsbefattningen i svenska församlingen i Paris	»	2,000:—
» aflönande af en svensk sjömanspräst i Stettin	»	4,500:—
» » » » » i Köpenhamn	»	6.000:—
» » » » » i London.....	»	6.000:—
» » » » » i Antwerpen	»	4,500:—
» » » » » i Rotterdam	»	4,500:—
» » » » » i Kristiania.....	»	4,500:—
» arfvode åt sjömansprästassistent i London	»	1,800:—
» » » » » i West-Hartlepool	»	1,800:—
» » » » » i Calais-Dunkerque	»	1,800:—
» » » » » i Antwerpen.....	»	1,800:—
» » » » » i Köpenhamn	»	1,800:—

eller tillsammans kronor 50,000:—

Angående betydelsen af ifrågavarande verksamhet tillåte sig styrelsen anförda följande.

Denna verksamhets syfte vore att bevara bandet mellan hemlandet och dess barn i främmande land samt att bereda dem därute några af hemlandets förmåner. För förverkligandet af detta syfte anordnades gudstjänster, hölles allmänbildande föredrag, bedrefves nykterhetsarbete, samlades landsmännen till festliga samkväm; i läsrum tillhandabölles tidningar och vore tillfälle till brefskrifning; läsrummet vore försedt med ett mer eller mindre rikhaltigt bibliotek; sjuka landsmän besöktes; sjömannens penningar omhändertoges för att hemsändas.

För att i någon mån belysa verksamhetsfältets omfattning ville styrelsen meddela följande siffror rörande den svenska skeppsfarten på nedannämnda hamnar år 1910.

London:	474	svenska fartyg med en besättning af omkring	9,480	man.
{ West-Hartlepool:	288	» » » » » » » »	4,617	»
{ Middlesborough:	258	» » » » » » » »	4,120	»
Antwerpen:	299	» » » » » » » »	5,380	»
Rotterdam:	603	» » » » » » » »	11,287	»
Calais-Dunkerque:	192	» » » » » » » »	3,992	»
{ Kiel:	272	» » » » » » » »	2,800	»
{ Wismar:	232	» » » » » » » »	2,600	»
Stettin:	1,073	» » » » » » » »	8,518	»

Till antalet sjömän å svenska fartyg komme det afsevärda antalet svenska sjömän å andra nationers fartyg, hvilket antal i vissa af de nämnda städerna, såsom London och Antwerpen, kunde uppgå till 3,000—4,000 per år.

Då styrelsen fått sig anförtrödd uppgiften att ägna sin verksamhet äfven åt svenska sjömän m. fl. landsmän i utländska hamnar och då styrelsen vore öfvertygad om den ifrågavarande verksamhetsgrenens stora betydelse ur såväl religiös som natio-

nell synpunkt, hade styrelsen känt sig förpliktad att vidtaga åtgärder, för att medel måtte komma att i större mån stå till styrelsens förfogande för verksamheten i fråga.

[193.]

Det vore af sådan anledning styrelsen ånyo i underdanighet anhölle, att Kungl. Maj:t täcktes hos Riksdagen göra framställning därom, att det anslag, som anvisats för beredande af religionsvård åt svenska sjömän i utländska hamnar samt åt andra därstädes sig uppehållande landsmän, måtte höjas med 25,000 kronor eller till 50,000 kronor.

Missionsstyrelsens framställning ger ett starkt intryck af det gagnande uti förevarande, af styrelsen bedrifna verksamhet. Innan jag kunnat besluta mig för att förorda en ökning af de anslag, som för närvarande utgå för densamma, har jag emellertid önskat erhålla en mera utförlig uppgift rörande den så att säga mera *sociala* sidan af verksamheten. På min anmodan har därför sekreteraren hos missionsstyrelsen, teologie kandidaten Axel Ihrmark, som själf tillförene tjänstgjort såsom sjömanspräst, till ecklesiastikdepartementet ingifvit ett uttalande, däri han redogjort för nu ifrågavarande sjömansmissions betydelse ur olika synpunkter. Detta uttalande, hvilket ärkebiskopen förklarat sig till alla delar gilla, är af följande lydelse:

Departementschefen.

»När den unge sjömannen kommer till ett annat land, måste han känna sig som främling. Omgifningen ny — hvart skall man taga vägen, då man går i land? Pennin-garna nya — hvilket värde ha de inbördes och i jämförelse med vara egna? Språket nytt — hur skall man kunna förstå och göra sig förstådd? Och öfverallt samvetslösa människor, egna landsmän icke minst, som veta att draga fördel af dessa och dylika omständigheter. Det är viktigt att, vid sidan af konsulaten, sådana tillflyktsorter finnas i utländska hamnar, där sjömannen veta, att de möta personer, som ha till uppgift att hjälpa dem äfven i yttre svårigheter.

Att vårt svenska sjöfolk åtnjuter högt anseende för duglighet och godt uppförande, är ett glädjande faktum. Men det får därför icke förbises, att många bland sjömännen ej sällan falla offer för det dåliga nöjeslif, som möter dem i de främmande hamnarnas otaliga krogar och andra nöjeslokaler, och hvartill de lockas på ett ofta upprörande sätt. På detta nöjeslif förslösar sjömannen stora penningssummor, och äfven andra värden gå förlorade. Sjömansvården vill motarbeta detta onda genom att dels tillvarataga och hemsända sjömannens besparingar, dels gifva dem tillfälle till förädlande nöjen och tidsfördrif, dels säga dem ett varningens och maningens ord. Därför anordnas sjömansfester; allmänbildande föredrag hållas; direkt nykterhetsarbete bedrifves; i de hamnar, där det varit möjligt, har ett nykterhetskafé inrättats i samband med läsrummet.

Sjömannen delar i ganska hög grad vår svenska nationalsvagheter: att tycka allt utländskt vara bättre än vårt eget. Härigenom kommer han lätt in i en sådan utveckling, i hvilken han så småningom glider bort från samhörighetskänslan med sitt hem och sitt fädernesland. Sjömansvården vill söka bevara åt Sverige dess sjöfarande söner, återtända fosterlandskärlekens gnista, där den slocknat, och blåsa under elden, att den må brinna klar och stark. Därför tillhandahållas å läsrummen svenska tid-

[193.] ningar och svensk litteratur; s. k. bokpåsar med svenska böcker utdelas å fartygen; sjömännen uppmanas att skrifva hem, och tillfälle till brefskrifning är beredt på läsrummen; skioptikonföreläsningar med svenska bilder anordnas; föredrag hållas öfver det gångna och nuvarande Sveriges lif o. s. v.

En sjömans lott är särskildt tung, när han blir sjuk och måste läggas på sjukhus i främmande land. Förstår han då icke det främmande språket, är hans lott ännu tyngre. Här är sjömansvårdens uppgift betydelsefull. Redan det att dess representant besöker de sjuke, är för dem värdefullt. Han får också betjäna dem i yttre afseende, gifva dem svenska tidningar och böcker att läsa, uppfylla en och annan kanske obetydlig men för den sjuke nog så varm önskan, skaffa till stånd brefförbindelse med de anhöriga samt i öfrigt vara dem till tröst och hjälp.

Härtill kommer den direkt religiösa sidan af sjömansvårdsarbetet. Att den för många sjömän är den förnämsta och betydelsefullaste, bestyrkes åter och åter af erfarenheten. Att den äfven i öfrigt är betydelsefull, kan icke förnekas.

Huru den sjömansvård, som bedrifves genom svenska kyrkans missionsstyrelse, lyckats förverkliga de syften, som här omnämnts, kan i någon mån belysas genom följande uppgifter ur 1910 års statistik öfver ifrågakvarande verksamhet i London, West-Hartlepool m. fl. nordengelska hamnar, Calais m. fl. nordfranska hamnar, Antwerpen, Rotterdam, Kiel m. fl. nordtyska hamnar, Stettin och Köpenhamn.

De gudstjänster och andaktsstunder, som hållits söndagligen och på några platser någon veckodag, ha varit besökta af omkring 23,800 sjömän och andra landsmän. Ett 80-tal föredrag hafva hållits öfver olika allmänna ämnen. 72 sjömansfester hafva anordnats, i hvilka 3,418 sjömän deltagit. Läsrummen hafva besökts af öfver 26,000 sjömän. Där hafva öfver 9,000 bref skrifvits. Genom sjömansprästernas försorg hafva hemsändts till sjömäns anhöriga 18,831 kronor. Hos 230 sjuka sjömän hafva 1,598 besök gjorts.»

Såväl dessa redogörelser som de upplysningar, jag från annat håll inhämtat, vitsorda den stora betydelse jämväl i socialt och ekonomiskt afseende, som ifrågakvarande sjömansvård äger. Vid sådant förhållande har jag ansett mig böra så mycket hellre lämna min medverkan till åstadkommande af en höjning i det nu utgående anslaget, som, enligt hvad af missionsstyrelsens framställning synes, styrelsen har stora svårigheter att med nu tillgängliga medel bestrida de löpande utgifterna och gifvetvis ännu svårare att ytterligare utvidga verksamheten. Då emellertid på statskassan numera från alla håll ställas stora kraf, finner jag mig ur denna synpunkt icke kunna tillstyrka en så betydande höjning af det hittills utgående statsanslaget, som missionsstyrelsen ifrågasatt, eller med 25,000 kronor. Det gäller därför att tillse, hvilka af styrelsen anmällda nya behof äro de mest oafvisliga. Jag vill då till en början förklara, att jag instämmer i styrelsens uttalade mening, att den i sjömansvårdens tjänst anställda personalens, främst sjömansprästernas, aflöning är det, som i första hand torde böra tillgodoses med statsmedel, så långt dessa räcka, under det de af styrelsen på annat sätt hopbragta medlen lämpligen böra användas till bestridande af öfriga med sjömansvården förbundna utgifts-

poster. Med vidhållande af denna norm har jag vid granskning af styrelsens askanden till nya ändamål särskildt fäst mig vid de föreslagna aflöningarna till sjömanspräster i Rotterdam och i Kristiania. Dessa två befattningar synas mig vara väl motiverade, den förra med hänsyn till den särdeles stora svenska sjöfarten på Rotterdam och den senare på grund af, förutom betydande svensk sjöfart på Kristiania, jämväl det stora antalet öfriga därstädes sig uppehållande svenskar. De föreslagna aflöningsbeloppen, 4,500 kronor årligen till hvardera prästen, finner jag skäliga. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att af Riksdagen måtte äskas, förutom anslag till det belopp, som hittills utgått till ifrågavarande sjömansvård, 25,000 kronor, ytterligare 9,000 kronor, afsedda till bestridande af aflöning åt svenska sjömanspräster i Rotterdam och i Kristiania.

Med stöd af hvad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för beredande af religionsvård åt svenska sjömän i utländska hamnar samt åt andra därstädes sig uppehållande landsmän på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 34,000 kronor. Ökad t anslag.

Till *aflöning åt pastor vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin* har Riksdagen på framställning af Kungl. Maj:t på extra stat för hvar och ett af åren 1908—1912 anvisat ett belopp af 6,000 kronor.

Victoriaförsamlingens kyrkoråd har nu i en af hans excellens herr ministern för utrikes ärendena med skrifvelse af den 3 november 1911 öfverlämnad och därvid till nådigt bifall förordad underdånig ansökning anhållit om beredande af statsanslag med enahanda belopp att utgå för år 1913 till aflöning åt pastor i församlingen. Kyrkorådet åberopar härvid samma grunder, som i motsvarande ansökningar anförts för denna sak under de föregående åren.

Då ifrågavarande anslag måste anses erforderligt jämväl för år 1913, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till aflöning åt pastor vid svenska Victoriaförsamlingen i Berlin på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 6,000 kronor.

[194.]
Aflöning åt
pastor vid
svenska
Victoria-
församlingen
i Berlin.

[195.] På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1911 års Riksdag för anställande under åren 1912—1914 af *en extra ordinarie prästman vid järnvägslinjen Gällivare—Riksgränsen samt vid järnvägsbyggnaden Gällivare—Porjus* 10,500 kronor, hvaraf 3,500 kronor på extra stat för år 1912.

Anställande af en extra ordinarie prästman vid järnvägslinjen Gällivare—Riksgränsen m. m.

Vid underdånig anmälan den 22 juni 1911 af detta Riksdagens beslut behagade Kungl. Maj:t med afseende å användandet af omförmälda beviljade anslag föreskrifva:

att en extra ordinarie prästman skulle af domkapitlet i Luleå för år 1912 förordnas med skyldighet att tjänstgöra bland befolkningen vid järnvägslinjen Gällivare—Riksgränsen med undantag af Kiruna grufsamhälle samt vid järnvägsbyggnaden Gällivare—Porjus äfvensom, i den mån det låte sig förena med sagda tjänstgöring, bland den nomadiserande och bofasta befolkningen inom nordvästra delen af Juckasjärvi församling i öfrigt; hvarjämte domkapitlet skulle äga att, efter vederbörande kontraktsprosts hörande, utfärda närmare bestämmelser angående ifrågavarande prästmans tjänstgöring; samt

att nämnda prästman, hvilken, därest han tillhörde annat stift än Luleå eller Härnösands, finge med åtnjutande af full tjänstårsberäkning för den tid, han på grund af berörda förordnande tjänstgjort, bibehållas vid sin befodringsrätt inom det stift han tillhörde, skulle äga åtnjuta, förutom rätt till fria resor å järnväg i tjänsteärenden, en aflöning af 3,500 kronor för år räknadt.

Jag hemställer, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för ifrågavarande ändamål af det beviljade anslaget på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 3,500 kronor.

[196.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1910 års Riksdag dels till anställande af *fyra kontraktsadjunkter inom lappmarken* 24,000 kronor och till *reskostnadsersättning* åt dessa kontraktsadjunkter 3,900 kronor samt anvisade på extra stat för år 1911 af anslaget till kontraktsadjunkterna 8,000 kronor och af anslaget till reskostnadsersättning åt dessa 1,300 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att meddela erforderliga närmare bestämmelser rörande anslagens användande.

Förbättrad religionsvård inom Luleå stifts lappsamtalande församlingar.

1911 års Riksdag har, efter därom gjord nådig framställning, på extra stat för år 1912 anvisat af anslaget till kontraktsadjunkterna 8,000 kronor och af anslaget till reskostnadsersättning åt dessa 1,300 kronor.

Med erinran härom samt att Kungl. Maj:t genom nådiga beslut den 18 juni 1910 och den 22 juni 1911 förordnat, att i afseende å de för ett

Attonde hufvudtiteln: Extra anslag, Diverse, Resestipendier åt präster. 519

hvert af åren 1911 och 1912 anvisade medlen skulle gälla de af Kungl. Maj:t den 28 juni 1907 meddelade bestämmelserna angående användandet af motsvarande anslag för åren 1908—1910, hvilka bestämmelser finnas omförmälda i det vid 1908 års statsverksproposition fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 13 januari 1908, punkt 152, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 anvisa återstoderna af de nu ifrågavarande två anslagen eller af anslaget till kontraktsadjunkterna 8,000 kronor och af anslaget till resekostnadsersättning åt dessa 1,300 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1911 års Riksdag på extra stat till anställande af *två kontraktsadjunkter inom Norrbottens norra kontrakt samt Juckasjärvi och Karesuando församlingar af lappmarkens tredje kontrakt* 12,000 kronor, däraf 4,000 kronor att utgå under år 1912; dels till *resekostnadsersättning* åt dessa kontraktsadjunkter 1,500 kronor, däraf 500 kronor att utgå under år 1912; samt dels till tre *stipendier för utbildande vid univrsitet af präster, förtrogna med finska språket*, 6,750 kronor, däraf 2,250 kronor att utgå under år 1912, med rätt för Kungl. Maj:t att meddela de närmare bestämmelser, som kunde erfordras rörande anslagens användande.

Vid underdånig anmälan den 22 juni 1911 af detta Riksdagens beslut behagade Kungl. Maj:t förordna, att i afseende å användandet af de för år 1912 anvisade medlen skulle gälla de bestämmelser, som af Kungl. Maj:t den 13 juni 1908 meddelats angående användningen af ett motsvarande, af Riksdagen för åren 1909—1911 beviljadt anslag. Dessa bestämmelser finnas återgifna i det vid 1909 års statsverksproposition fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 12 januari 1909, punkten 153.

Jag hemställer, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att af de beviljade beloppen på extra stat för år 1913 anvisa af anslaget till kontraktsadjunkterna 4,000 kronor, af anslaget till resekostnadsersättning åt dessa 500 kronor samt af anslaget till stipendier 2,250 kronor.

På därom af Kungl. Maj:t gjorda framställningar har Riksdagen för hvardtera af åren 1901—1912 på extra stat anvisat anslag till *resestipendier åt prästmän* under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva; och har anslaget utgjort för hvardtera af åren

[197.]

Åtgärder för en förbättrad religionsvård inom Luleå stifts finsktalande församlingar.

[198.]

Resestipendier åt prästmän.

1901—1907 5,000 kronor samt för hvar och ett af åren 1908—1912 8,000 kronor. Beträffande användningen af sistnämnda anslag har Kungl. Maj:t genom kungörelse den 18 juni 1910 utfärdat föreskrifter af enahanda innehåll, som angifvas i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 11 januari 1901, hvilken kungörelse skulle gälla tillsvidare, så länge anslag för ifrågavarande ändamål fortfarande utginge.

Då af skäl, som legat till grund för beviljandet af ifrågavarande anslag, detsamma fortfarande måste anses vara behöfligt till samma belopp, hvarmed det utgår för år 1912, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till resestipendier åt prästmän under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva, på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 8,000 kronor.

[199.]
Utredning
rörande
ecklesiastika
boställen.

Sedan Riksdagen år 1901 anhallit, det Kungl. Maj:t tacktes låta verkställa en fullständig *utredning angående de ecklesiastika boställen, som blifvit af kronan anslagna till prästerskapets eller församlings understöd*, och de bidrag, som staten utbetalt till församling för anskaffande af boställe för dess prästerskap, äfvensom framställa förslag till de förändringar i 1894 års skogsförordning, som genom denna utredning och i öfrigt kunde anses vara erforderliga, har, på sätt i statsrådsprotokollen öfver ecklesiastikärenden för den 12 januari 1903, punkten 100, den 12 januari 1904, punkten 98, den 14 januari 1905, punkten 108, den 13 januari 1906, punkten 136, den 12 januari 1907, punkten 150, den 13 januari 1908, punkten 155, och den 12 januari 1909, punkten 155, omförmäles, kammarrådet, numera regeringsrådet G. Thulin, enligt nådigt förordnande, företagit den ifrågasatta utredningen.

Sedan Thulin utnämnts till regeringsråd, blef han, på ansökning, jämlikt nådigt beslut den 24 september 1909 entledigad från nu ifrågavarande uppdrag, hvilket öfverflyttades å tillförordnade notarien i kammarkollegium Gustaf Hedin.

För bestridande af de med ifrågavarande uppdrag förenade kostnaderna har Riksdagen för hvardera af åren 1903—1912 på extra stat beviljat ett förslagsanslag af 10,000 kronor.

Af det för berörda ändamål för år 1910 beviljade anslaget hafva i nåder till Hedin anvisats 3,603 kronor 18 öre, och af det för år 1911 afsedda beloppet har genom nådigt beslut den 2 juni 1911 till Hedin anvisats ett belopp af 3,000 kronor.

Vid underdånig anmälan den 13 januari 1911 af detta anslagsbehof yttrade dåvarande departementschefen:

»Sedan genom statsmakternas beslut prästerskapets aflöningsförhållanden blifvit på sådant sätt reglerade, att naturen af de ecklesiastika boställena upphört att i aflöningshänseende äga samma betydelse som förut, synes det kunna ifrågasättas, huruvida den här afsedda utredningen fortfarande må vara erforderlig. För egen del anser jag denna undersökning af så stor betydelse i kulturhistoriskt hänseende, att den icke bör afbrytas, och i hvarje fall torde den böra fortsätta, till dess utredningen angående de län, rörande hvilka vidlyftiga förarbeten gjorts, blifvit afslutad. Dessa äro Norrbottens, Västerbottens, Kopparbergs och Värmlands län. När undersökningen hunnit så långt, torde tiden vara inne att afgöra, huruvida den bör utsträckas till andra delar af riket.»

De sålunda framhållna motiven för utredningens fortsättande äro fortfarande gällande, och finner jag mig däraf föranledd tillstyrka, att af Riksdagen måtte äskas anslag för ändamålet jämväl för år 1913. Enär, enligt hvad af det förut sagda framgår, anslaget under de senaste två åren anlåtats i endast ringa utsträckning, hade jag tänkt föreslå en sänkning i detsamma för år 1913, exempelvis till 5,000 kronor. Emellertid har Hedin till ecklesiastikdepartementet ingifvit en promemoria, däri han på anförda skäl hemställer, att eventuellt anslag för år 1913 måtte begäras till oförändradt belopp. Hedin framhåller nämligen, att under den närmaste tiden utredningen komme att draga väsentligt högre kostnader än hittills, i det under år 1912 komme att påbörjas tryckning af redogörelsen för de ecklesiastika boställena i Västerbottens och Norrbottens län, hvilka båda län på grund af inom dem rådande likartade förhållanden lämpligen borde tagas i ett sammanhang, och denna tryckning komme att fortgå afven under år 1913. Vid sådant förhållande har jag ansett försiktigheten bjuda att icke föreslå någon sänkning i anslaget för sistnämnda år. Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

Departementschefen.

att till bestridande af kostnaderna för ifrågavarande utredning rörande ecklesiastika boställen på extra stat för år 1913 bevilja ett förslagsanslag å 10,000 kronor.

Med bifall till en af Kungl. Maj:t i nådig proposition den 15 april 1910 (n:r 197) gjord framställning beviljade samma års Riksdag, enligt hvad i underdånig skrifvelse den 30 maj 1910 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel anmäldes, såsom bidrag till *uppförande af en svensk kyrka med samlingslokal och pastorsbostad m. m. för svenska församlingen i Paris* ett anslag af 125,000 kronor att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva, samt

[200.]

Uppförande af en svensk kyrka i Paris.

[200.] anvisade af nämnda anslag på extra stat för år 1911 ett belopp af 25,000 kronor. Det framgår af dåvarande departementschefens uttalande i ämnet till statsrådsprotokollet för förstnämnda dag, att af anslaget 50,000 kronor afsetts att utgå under år 1912 och 50,000 kronor under år 1913.

Vid föredragning den 18 juni 1910 af Riksdagens berörda skrifvelse fann Kungl. Maj:t godt uppdraga åt sin minister i Paris att, efter vederbörandes hörande, inkomma med yttrande rörande villkoren för ifrågasvarande anslags utgående. Med öfverlämnande af yttrande utaf kyrkorådet i svenska församlingen i Paris afgaf ministern i skrifvelse den 30 november 1910 förslag i ämnet, öfver hvilket sedermera öfverintendentsämbetet den 7 mars 1911 utlät sig.

Emellertid hade församlingen i underdåniga skrivelser den 21 november 1910 anhållit dels att det för år 1911 anvisade anslaget måtte utanordnas, så snart Kungl. Maj:t fastställt villkoren för anslagets utgående, dels ock att Kungl. Maj:t måtte af 1911 års Riksdag äska af det beviljade beloppet ytterligare 50,000 kronor att utgå under år 1912.

Vid underdånig anmälan den 13 januari 1911 af sistnämnda framställning anförde dåvarande departementschefen:

Enligt hvad handlingarna utvisade hade kyrkorådet i svenska församlingen i Paris meddelat, att af de 70,000 francs, som församlingen beräknat kunna för ändamålet anskaffa genom insamling på enskild väg, dittills icke inlutit mer än 20,000 francs, hvadan 50,000 francs ännu återstode att insamla. Departementschefen hade redan förut den 15 april 1910 uttalat, att innan statsanslag utginge till kyrkobygget, säkerhet borde finnas för att utöfver statsanslaget erforderliga medel blefve i rätt tid tillgängliga. Sådan säkerhet syntes ännu icke vara vunnen, och torde därför arbetet icke kunna sättas i gång på afsedd tid eller åtminstone ej i full omfattning. Det syntes därför, som om ett statsanslag å 25,000 kronor kunde vara nog för år 1912.

I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning anvisade ock 1911 års Riksdag af förut nämnda, redan beviljade anslag å 125,000 kronor på extra stat för år 1912 ett belopp af allenast 25,000 kronor.

På framställning af kyrkorådet medgafs enligt nådigt beslut den 12 maj 1911, att kyrkorådet finge uppgöra kontrakt med en af beskickningen godkänd entreprenör rörande utförande af grundgräfningsarbete för byggnaderna till ett pris ej öfverstigande 12,000 francs samt att nämnda arbete finge efter beskickningens bestämmande taga sin början, så snart ritningar, kostnadsberäkningar och entreprenadanbud angående de arbeten, som afsåge kyrkans bringande under tak, inkommit till beskickningen; och bemyndigades beskickningen att för ifrågasvarande ändamål af församlingens kyrkobyggnadsfond i mån af behof utanordna ett belopp af högst 12,000 francs.

Uti en af utrikesdepartementet med skrifvelse den 17 maj 1911 jämte

yttrande af svenske ministern i Paris till ecklesiastikdepartementet öfverlämnad, af kostnadsförslag åtföljd ansökning anhöll kyrkorådet i svenska församlingen i Paris å församlingens vägnar, att Kungl. Maj:t täcktes dels stadfästa bifogadt, numera i vissa afseenden omarbetadt, af arkitekten G. A. Falk uppgjortt ritningsförslag till uppförande å tomten n:r 9 Rue Guyot i Paris af ny kyrka för församlingen jämte föreläsningssal, läsrum och pastorsbostad m. m., dels bemyndiga kyrkorådet att låta uppföra ifrågavarande byggnader i enlighet med nämnda förslag och därför, under svenska beskickningens i Paris kontroll, vidtaga alla nödiga åtgärder, dels ock bemyndiga svenske ministern i Paris att i mån af arbetets fortgång ur kyrkobyggnadsfonden utanordna nödiga afbetalningar.

Till stöd för denna framställning anförde kyrkorådet bland annat följande:

För åstadkommande af fullständig utredning rörande kostnaden för ritningsförslaget utförande hade kyrkorådets franska konstruktörer infordrat anbud från ett antal välkända entreprenörer, representerande byggnadsarbetets olika delar. — Samtliga afgifna anbud komme att af svenska beskickningens arkitekt granskas. Under förutsättning af att ritningsförslaget i nåder stadfästes, komme därpå kontrakt att uppgöras med af beskickningen godkända entreprenörer. Om arbetet genast igångsattes, skulle intresset för företaget blifva större och detsamma betryggas mot ytterligare prisstegring. De anbud, som redan ingifvits, komme nämligen utan tvifvel att efter någon tid ökas, enär arbetslönerna och materialerna i Paris ständigt fördyrades. Kyrkorådet vågade därför framhålla såsom en angelägenhet af största vikt, att byggnadsarbetet finge omedelbart sättas i gång.

Svenske ministern tillstyrkte hvad kyrkorådet i sin berörda skrifvelse hemställt.

På grund af nådig remiss afgaf öfverintendentsämbetet den 11 juli 1911 underdånigt utlåtande i ärendet.

I detta utlåtande anfördes, att ämbetet vid granskning af det föreliggande ritningsförslaget icke funnit något att för sin del erinra, hvarför ämbetet tillstyrkte, att nådig stadfästelse därå måtte meddelas, med föreskrifter dock dels att, innan altare, altarrund, predikstol, orgelfasad, orgelläktare, bänkar och andra möjligen förekommande kyrkmöbler komme till utförande, ritningar däröfver i för granskning nödig skala skulle underställas nådig pröfning, dels ock att till öfverintendentsämbetet för dess godkännande skulle insändas ej mindre detaljritningar till de vid hufvudingången föreslagna lyktorna af smidesjärn samt studieritningar eller modell till tornspiran, än äfven — då det vore af synnerlig vikt för kyrkobyggnadens utseende, att fasadteglet erhöile lämplig färg och yta — prof på detta tegel.

I skrifvelse den 18 juli 1911 från utrikesdepartementet till ecklesiastikdepartementet meddelades vidare, hurusom svenske ministern i Paris i skrifvelse den 13 i samma månad dels ytterligare framhållit den synnerliga vikten af att arbetena kunde komma i gång under sommaren, dels

[200.] ock redogjort för vissa åtgöranden af kyrkorådet med afseende å byggnadsföretagets ekonomi, hvarförutom ministern den 8 augusti 1911 till chefen för ecklesiastikdepartementet afgaf ytterligare meddelande i sistberörda fråga.

Vid underdånig föredragning den 11 augusti 1911 af detta ärende fann Kungl. Maj:t godt dels gilla de underställda, af arkitekten G. A. Falk upprättade ritningarna till uppförande å tomten n:r 9 Rue Guyot i Paris af ny kyrka för svenska församlingen därstädes med tillhörande föreläsningssal, läsrum och pastorsbostad m. m. samt därvid tillika förordna, att de af öfverintendentsämbetet i dess förberörda underdåniga utlåtande tillstyrkta föreskrifterna skulle lända till efterrättelse, dels bemyndiga ej mindre församlingens kyrkoråd att i enlighet med sålunda fastställda ritningar och meddelade föreskrifter samt sedan hos svenska beskickningen i Paris styrkts, att bindande anbud från entreprenörer föreläge å samtliga de arbeten, som vore nödiga för byggnadens förande under tak och förseende med fönster och dörrar i enlighet med de fastställda ritningarna, igångsätta byggnadsföretaget, än äfven svenske ministern i Paris att ur kyrkobyggnadsfonden i mån af behof utanordna härför erforderliga medel, allt under villkor att dessförrinnan till beskickningen aflämnats församlingens skriftliga utfästelse att för byggnadsföretagets utförande icke ifrågasätta ytterligare bidrag af statsmedel utöfver hvad som redan beviljats, dels ock ställa det af Riksdagen för ifrågavarande ändamål å extra stat för år 1911 anvisade anslaget, 25,000 kronor, till ministrernas förfogande; och skulle denne äga att till kyrkorådet utbetala lämplig del af det sålunda anordnade beloppet, sedan grundläggningsarbetet för byggnaderna blifvit slutfördt.

Tillika fann Kungl. Maj:t godt att såsom ytterligare villkor för statsbidrags åtnjutande förordna:

att svenska beskickningen i Paris skulle med lämplig arkitekt uppgöra kontrakt att, enligt af beskickningen upprättad instruktion, kontrollera byggnadernas uppförande; och skulle kontrollanten undfå arfvode från de för byggnadsföretaget anslagna statsmedlen;

att det särskildt skulle åligga denne kontrollant att tillse, ej mindre att byggnaderna uppfördes på ett tekniskt riktigt sätt efter de fastställda ritningarna jämte beskrifning, än äfven att arbeten icke finge på en gång igångsättas i större omfattning, än att tillgängliga medel täckte slutsumman af de belopp, hvartill de rörande dessa arbeten föreliggande bindande anbudn från entreprenörer uppginge;

att, sedan samtliga byggnader afsynats och godkäfts, fastigheten i

dess helhet med full äganderätt skuldfri öfverlämnades till svenska staten; [200.]
samt

att svenska församlingen i Paris förbunde sig att genom sitt kyrkoråd under den kontroll och i den ordning, som framdeles kunde i sammanhang med egendomens upplåtande till församlingen varda i nåder föreskrifven, förvalta egendomen och dess afkastning samt underhålla byggnaderna, så länge egendomen med nyttjanderätt — däri inbegripet rätt att uppbära från densamma inflytande afkastning — kostnadsfritt upplåtes åt församlingen.

Uti underdånig skrifvelse den 17 november 1911, hvilken af utrikesdepartementet öfverlämnats till ecklesiastikdepartementet, har kyrkorådet i svenska församlingen i Paris nu gjort framställning därom, att återstoden af det af Riksdagen för ifrågavarande kyrkobyggnad beviljade anslaget, eller 75,000 kronor, måtte anvisas att utgå å extra stat för år 1913.

Kyrkorådet anför i sådant afseende:

Sedan kyrkorådet genom sina franska arkitekter herrar Naville & Chauquet infordrat fasta entreprenadanbud på de arbeten, som vore nödvändiga för byggnadens förande under tak och förseende med fönster och dörrar, samt förvissat sig om, att för detta ändamål en mer än tillräckligt stor summa, statsanslaget inberäknadt, funnes att tillgå, hade byggnadsarbetet i september 1911 igångsatts. Om arbetet finge normalt fortgå, komme, enligt arkitekternas uppgift, de successiva afbetalningarna under åren 1911 och 1912 att för nyssnämnda ändamål belöpa sig till omkring 200,000 francs och för hela arbetets utförande i en följd till omkring 270,000 francs. Tydligtvis vore sistnämnda förfaringssätt ur alla synpunkter fördelaktigast. Att en längre eller kortare tid uppskjuta vissa arbeten kunde väl ifrågakomma såsom en nödfallsåtgärd, men följderna af en sådan åtgärd blefve med säkerhet den, att byggnadsföretaget afsevärdt fördröjades, utom det, att dess fullbordan fördröjdes.

Till täckande af ofvannämnda utgifter funnes följande säkra eller beräkningsbara tillgångar, nämligen: inestående i byggnadsfonden den 1 november 1911, däri inberäknade de 25,000 kronor af statsanslaget, som redan utbetalats, 183,500 francs samt under år 1912 utfallande 25,000 kronor af samma anslag, utgörande omkring 34,500 francs, eller i allt 218,000 francs. Kyrkorådet vore förvissadt om, att de omkring 50,000 francs, som utöfver sistnämnda summa vore af nöden för hela arbetets utförande i en följd, skulle kunna insamlas under år 1912.

Då efter hvad nu kunde förutses byggnaden torde blifva fullt färdig under år 1912, måste under år 1913 utbetalas slutlikviden för byggnadsarbetet, eller omkring 61,000 francs, liksom ock öfriga med företaget sammanhängande utgifter, såsom arkitekternas och kontrollörens arvoden, omkostnader för kyrkmöbler m. m. Kyrkorådet hoppades, att de 75,000 kronor, omkring 105,000 francs, som ännu ej anvisats, i det närmaste skulle räcka till för sistnämnda utgifter, men ville framhålla, att hela detta belopp blefve erforderligt under år 1913, såvida kyrkan och föreläsningssalen under nämnda år skulle komma i bruk.

Visserligen funnes en möjlighet att uppskjuta en del af nyssnämnda utbetalningar till år 1914, nämligen den att, efter byggnadsarbetets fullbordan, låta med kyrkans och föreläsningssalens möblering anstå, till dess härför nödiga medel hunnit anvisas.

[200.]

Denna utväg, som innebure, att kyrka och sal, fastän fullt färdiga, skulle, måhända under en jämförelsevis lång tid, stå obegagnade, vore dock, särskildt med hänsyn till att företaget på grund af hvarjehanda omständigheter kräft oproportionerligt lång tid, så synnerligt litet tilltalande, att kyrkorådet endast i yttersta nödfall skulle kunna förorda detsamma.

Då af det sålunda anförda med all tydlighet framginge, att resterande, ännu ej anvisade del af det till uppförande af ny kyrka m. m. åt svenska församlingen i Paris beviljade statsanslaget vore af behovet påkallad under år 1913, och då det läge synnerlig vikt vid att företaget snarast möjligt bringades till fullbordan, anhölle kyrkorådet, att Kungl. Maj:t täcktes till 1912 års Riksdag göra framställning om anvisande för år 1913 af äsyftade del af anslaget, eller 75,000 kronor.

Kyrkorådets ifrågavarande framställning har, enligt hvad från utrikesdepartementet meddelats, förordats af svenske ministern i Paris.

Departement-
schefen.

Af kyrkorådets nu företedda utredning rörande företagens ekonomi synes framgå, att goda utsikter förefinnas till att byggnadsföretaget skall kunna bringas till fullbordan under år 1912. För att byggnaden må kunna redan under år 1913 användas för sitt ändamål, torde det, såsom kyrkorådet framhållit, vara nödvändigt, att nu ifrågavarande medel finnas tillgängliga under samma år. Från församlingens och svenske ministrarnas sida har under det förflutna året bedrifvits ett energiskt och intresseradt arbete för att på enskild väg kunna hopbrinka återstoden af de belopp, som krävas förutom statsanslaget. Det i nådiga beslutet den 11 augusti 1911 för tillstånd till kyrkobyggnadsfondens anlitande föreskrifna villkoret om skriftlig utfästelse af församlingen att för byggnadsföretagets utförande icke ifrågasätta ytterligare bidrag af statsmedel synes mig innebära en god garanti för att församlingen skall göra sitt bästa att hopbrinka nödiga medel, och synas, som sagdt, utsikterna härför nog så ljusa. I hvarje fall torde det efter församlingens berörda utfästelse icke innebära någon risk att ställa hela det återstående statsanslaget till församlingens förfogande. Tvärtom ligger det i sakens natur, att ju mer företaget närmar sig sin fullbordan, dess lättare skall det blifva att på enskild väg hopbrinka hvad som möjligen kan fattas. För öfrigt lär Kungl. Maj:t vid pröfning af fråga om utanordnande af ännu ej disponerade delar af statsanslaget icke sakna tillfälle att, om så behöfves, träffa nödiga bestämmelser utöfver redan meddelade i syfte att ytterligare säkerställa svenska statens intressen beträffande ifrågavarande kyrkobyggnad.

På grund af hvad sålunda anförts får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att af förenämnda, redan beviljade anslag å 125,000 kronor på extra stat för år 1913 anvisa återstoden, 75,000 kronor.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställningar har Riksdagen på extra stat för hvart och ett af åren 1910, 1911 och 1912 anvisat ett anslag å 1,500 kronor för beredande af *arfvodestillökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping* att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva. Sådana bestämmelser meddelades genom nådigt beslut den 30 september 1910.

[201.]

Anslag till arfvodestillökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping.

Sedan domkapitlet i Linköping i underdånig skrifvelse den 27 september 1911 anmält, att förhållandena beträffande bibliotekariens tjänstgöring och löneförmåner vore oförändrade, samt hemställt om anslag för samma ändamål till enahanda belopp äfven för år 1913, får jag med hänvisning till den utredning i detta ämne, som finnes framlagd i det vid statsverkspropositionen för år 1909 fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 12 januari 1909, punkt 156, i underdånighet hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för beredande af arfvodestillökning åt bibliotekarien vid stifts- och läroverksbiblioteket i Linköping på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 1,500 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva.

Af den »nationalkommitté», som i Sverige representerar det internationella arbetet för bekämpandet af den s. k. hvita slafhandeln, bildades år 1903 i Stockholm *Föreningen Vaksamhet*, med uppgift att stödja nationalkommitténs arbete, anskaffa medel för detsamma samt sprida kunskap om och i vida kretsar åstadkomma vakenhet med afseende å de faror, som äro förenade med den kvinnliga emigrationen.

[202.]

Åtgärder för bekämpande af mormonvärfringen i Sverige.

I april 1907 ingick denna förening till statsrådet och chefen för civildepartementet med efterföljande skrifvelse:

»Genom beslut den 30 januari 1907 har Kungl. Maj:t förordnat om verkställande af utredning i vissa hänseenden angående frågan om emigrationen.

Med anledning däraf anhåller styrelsen för Föreningen Vaksamhet, i enlighet med den för föreningen i dess stadgar ställda uppgift, härmed vördsamt att få fästa uppmärksamheten å utvandringen till Utah och behovet af utredning angående densamma.

Enligt uppgift af svenska missionärer, hvilka i Utah söka motarbeta mormonismen, försiggår i Sverige ett systematiskt värfvande för utvandring dit. Ej mindre

[202.]

än sjuttio manliga och dessutom många kvinnliga agenter eller missionärer från Utah lära för närvarande verka här i landet för sådant ändamål. Att deras arbete bär frukt ådagalägges af den jämförelsevis stora omfattning. emigrationen härifrån till nämnda stat i unionen har. Det uppgifves från angifna håll, att under tiden från och med januari till och med september månad 1905 öfver 500 unga kvinnor förts från Sverige till Utah. Af hvad som kommer till utomståendes kännedom är anledning antaga, att de kvinnor, som emigrera till Utah, därstädes gå en tung framtid till mötes. Emellertid har det visat sig vara förenadt med stora svårigheter för den enskilde att vinna kännedom om hithörande förhållanden, enär mormonmissionärerna noga vaka öfver, att utomstående icke få samtala med deras proselyter under resan till bestämmelseorten.

Under sådana förhållanden och då det synes vara en angelägenhet af stor vikt, att den ifrågavarande emigrationen hämmas, hemställer styrelsen vördsamt om vidtagande af åtgärder för att erhålla utredning angående emigrationen till Utah, dess orsaker och medlen till dess hämmande. Med hänsyn till den säregna karaktären hos denna emigration synes det vara nödigt ej mindre att i Utah studera förhållandena bland de svenska utvandrarerna än ock att i utvandrarernas hemort här i landet och under resan till bestämmelseorten söka vinna erforderliga upplysningar.»

Denna skrifvelse öfverlämnades af civildepartementet den 11 april 1907 till emigrationsutredningen, som alltså haft att verkställa de begärda undersökningarna.

Beträffande de resultat, hvartill emigrationsutredningen kommit genom sina undersökningar i detta ämne, anhåller jag få hänvisa till emigrationsutredningens i maj 1910 från trycket utgifna arbete härom under titeln: »Emigrationsutredningen, Bilaga III, Mormonvärningen», och vill jag här endast angifva några slutsatser, hvartill utredningen i sin »sammanfattning» förklarar sig hafva kommit.

Utredningen anför, att det torde få anses fulltygadt, »att af mormonsekten bedrifves en omfattande, energisk och synnerligen väl organiserad propaganda i Sverige, samt att vid denna propaganda bedrägliga syften och framställningar i så stor utsträckning göra sig gällande, att det synes vara i hög grad önskligt, att från det offentligas sida åtgärder kunde vidtagas för att från besvikenhet — stundom från fördärf — rädda de i regeln oskyldiga offren.»

I sammanfattningen säges vidare:

»Om mormonpropagandans *omfattning* gifva de i närmast föregående afdelning meddelade uppgifterna en föreställning. Omkring 70 mormonmissionärer äro för närvarande i oafbruten verksamhet i vårt land. Om deras egna siffror äro riktiga, skulle af dem eller deras biträden under år 1909 *dagligen* hafva gjorts inemot 500 besök i svenska hem. *Dagligen* skulle hafva utdelats mer än 700 ströskrifter och försålts mer än ett hundratal böcker.»

Sedan emigrationsutredningen vidare berört den uppställda frågan, huruvida bästa sättet att motverka mormonismen vore offentligt upplysningsarbete eller i vissa fall, då mormonmissionärerna icke vore svenska undersåtar, att visa dessa främlingar ur landet, fortsätter utredningen:

»Hvilka åtgärder af mera yttre beskaffenhet, som än vidtagas, lär väl icke härmed mormonpropagandan kunna tillintetgöras. Verksamheten kan sannolikt på

detta sätt något inskränkas, men därjämte blir väl följden, att den öfvergår, från att vara åtminstone delvis offentlig, till ett arbete uteslutande i det tysta.

Under sådana förhållanden gör sig ännu mera kännbart behovet af ett upplysningsarbete, som kunde nå in till de kretsar, till hvilka mormonmissionärerna i främsta rummet rikta sin förkunnelse.

För att en motrörelse skall kunna väcka uppmärksamhet och förtroende inom dessa kretsar, erfordras tydligen, att den dirigeras af personer, som äro fullt hemmastadda med mormonismens alla irrgångar, så att de ej låta sig af sina tungrappta motståndare briugas till tystnad. Därtill måste de för sin personliga del gifva intryck af att ej tala endast å ämbetets vägnar, utan att arbetet är för dem en verklig, med hängifvenhet omfattad uppgift: att lysa upp uti hvad deras motståndare vilja hölja i mörker.

Det tillhör naturligtvis icke emigrationsutredningen att i detta fall framställa förslag, afseende bestämda personor.

Det må emellertid vara tillåtet påpeka, att för några år sedan, enligt hvad som meddelats, biskopen U. L. Ullman i Strängnäs varmt rekommenderade pastor P. E. Åslev till ledare för den inre missionsrörelsen i Sverige för mormonpropagandans stärfjande, sedan pastor Åslev förklarat sig villig att mottaga ett sådant uppdrag. Saken strandade därpå, att man fann sig icke kunna medgifva Åslev — som är präst inom svenska Augustanasynoden — ansökningsrätt till kyrkoherdebefattning inom den svenska kyrkan.

Anser man något kunna vinnas i detta fall genom bistånd af pastor Åslev eller annau lämplig person, så förefaller det underligt, om saken skulle få gå om intet på grund af jämförelsevis så föga betydande skäl.»

Med anledning af hvad sålunda anförts igångsattes på dåvarande departementschefens initiativ inom ecklesiastikdepartementet en utredning rörande åtgärder för motverkande af mormonernas propaganda här i landet, och införskaffades genom utrikesdepartementets och vederbörande svenska beskickningars bemedling uppgifter rörande de åtgärder, som mot mormonvärfningen vidtagits i Tyskland, England, Norge och Danmark. Af dessa uppgifter framgår, att några lagbestämmelser, särskildt riktade mot mormonismen, icke utfärdats, men, beträffande Tyskland och Norge, att mormonmissionärer utvisas, därest de äro utlänningar och bedrifva propaganda. I Danmark hafva polismyndigheterna anmodats hafva sin uppmärksamhet fäst på mormonmissionärernas verksamhet.

Under det nu omförmälda utredning inom ecklesiastikdepartementet pågick, gjordes från flera håll påstötningar om den trängande nödvändigheten däraf, att något blefve åtgjordt för att stäfja mormonmissionärernas verksamhet här i landet.

Förutom det att i tidningsorgan af olika politiska riktningar gång efter annan påpekades det ur olika synpunkter vådliga i denna verksamhet, inkom till departementet en till Kungl. Maj:t ställd, den 27 september 1910 dagtecknad skrifvelse, däri fyra af Augustanasynoden vid dess 50-

[202.] årsjubileum i juni 1910 utsedda kommitterade, alla f. d. synodens missionärer i Utah, anhöllo »i 200,000 svensk-amerikaners namn» att få fästa uppmärksamheten på nödvändigheten af snara åtgärder mot mormonpropagandan.

I skrifvelsen påpekas, hurusom mormonernas samfund endast till namnet vore en religiös sekt och i själfva verket blott tjänade sina ledares materiella intressen, hurusom hvarje medlem, hvar han än bodde, måste utgöra tionde af sin inkomst till mormonprofetens kassa, hvilken därigenom erhöle en alltjämt växande inkomst, som redan nu uppginge till 1,600,000 dollars årligen, samt att månggifvet, trots utfärdade lagbestämmelser, alltjämt florerade i Utah, hvarpå i skrifvelsen framdrogs en mängd exempel.

I underdånig skrifvelse den 12 oktober 1910 påpekade allmänna svenska prästföreningen, som varit samlad till årsmöte i Jönköping i september samma år, den förstuckna emigrantvärning, som påginge i landet genom den vidt utgrenade mormonpropagandan.

Den erfarenhet, som prästföreningens ledamöter på skilda håll i landet fått göra angående mormonernas verksamhet, dess metoder och påföljder, bekräftade till fullo de uppgifter, som framgått såsom resultat af emigrationsutredningens här förut omförmälda undersökning i ämnet. Prästföreningen, som funne sig kunna tillstyrka de af emigrationsutredningen föreslagna åtgärderna till hämmandet af mormonvärningen, ville bland annat såsom särdeles behöfliga medel därför föreslå, dels att en skrift med autentiska upplysningar angående mormonismen genom ecklesiastikdepartementets försorg utarbetades och efter rekvisition tillhandahölles till utdelning, dels ock att de från Amerika hitsända ledarna för propagandan utvisades.

Uti underdånig skrifvelse den 31 oktober 1910 anförde samma års Kyrkomöte:

»Hos Kyrkomötet har väckts motion, n:r 3, i hvilken hemställes, »att Kyrkomötet ville i underdånig skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att nödiga åtgärder måtte från de borgerliga myndigheternas sida vidtagas för att ur riket aflägsna främmande lands undersåtar, hvilka komma hit till Sverige i afsikt att agitera för mormonismen». Till stöd för denna sin hemställan har motionären bland annat anført, att det som bekant påginge i vårt land en ytterst intensiv propaganda för mormonismen, att många blefve snärjda i dess garn, samt att detta både från religiös och politisk synpunkt måste betraktas såsom synnerligen sorgligt.

Kyrkomötet finner för sin del saken i hög grad betydelsefull och kan ej annat än dela motionärens uppfattning om vikten af att effektiva åtgärder mot mormonpropagandan med det snaraste vidtagas. Genom två af sina ledamöter har det utskott, som haft motionen till förberedande behandling, låtit anställa en förberedande undersökning i ärendet. De källor, som härvid stått till buds, hafva varit dels tillgänglig litteratur om mormonismen och mormonpropagandans hämmande — och må därvid särskildt omnämnas en af emigrationsutredningen utgifven bilaga III, benämnd 'Mormonvärningen' — dels skriftliga handlingar och bref, bland hvilka icke minst en inom ecklesiastikdepartementet utarbetad promemoria med åtföljande aktstycken varit

till gagn, dels slutligen af offentliga myndigheter och personer, bland hvilka särskildt må nämnas af utskottets ordförande lämnade såväl muntliga som handskrifna och tryckta meddelanden.

I fråga om mormonismens uppkomst och tidigare öden liksom läror och praxis tillåter sig Kyrkomötet hänvisa dels till emigrationsutredningens ofvan nämnda bilaga, dels till lätt tillgängliga uppslags- och handböcker.

Af hvad sålunda emellertid från skilda håll inhämtats framgår uppenbart riktigheten af det hufvudresultat, hvartill emigrationsutredningen kommit, eller att af mormonerna bedrifves en omfattande, energisk och synnerligen väl organiserad propaganda i Sverige samt att vid denna propaganda bedrägliga syften och framställningar i så stor utsträckning göra sig gällande, att det synes vara i hög grad önskligt, att från det offentliga såida åtgärder kunde vidtagas för att från besvikenhet — stundom från fördärf — rädda de i regeln oskyldiga offren.

Lika litet som emigrationsutredningen har vederbörande utskott varit i stånd att i siffror angifva resultatet af proselytförsöken, beroende på att propagandan försiggår i smyg. Så godt som undantagslöst lærer det vara unga personer med lägre bildningsgrad, som falla offer för densamma. Och att man företrädesvis vänder sig till ungdomen och till arbetsklassen, till torpare, handverkare, arbetare, tjänarinnor, förstås också lätt, då det framför allt är duktigt arbetsfolk man vill ha till Utah. Att det tillskott, som mormonismen erhåller från Sverige, icke måtte vara obetydligt, framgår dels af det faktum, att vårt land enligt samstämmiga vittnesbörd har näst Danmark lämnat största kontingenten till mormonsamhället i Utah, som lär i sig hysa närmare 25,000 af våra landsmän, dels däraf att den årliga männi-koskörden från vårt land enligt deras egna uppgifter icke är obetydlig. Vid årsskiftet 1907—1908 funnos sålunda enligt notiser i de svenska mormonernas missionsblad Nordstjärnan omkring 2,000 mormoner i Sverige, hvarvid dock icke 323, mormonfamiljerna tillhörande barn under åtta år medräknats. Enligt samma källa hade 124 nyomvända blifvit döpta och icke mindre än 104 under år 1907 'emigrerat till Sion'.

Då fråga blir om praktiska åtgärder mot denna agitation, som med växande energi bedrifves inom våra landamären, anser dock Kyrkomötet i olikhet med motionären, att redan gällande lagstiftning lägger så stor befogenhet i de civila myndigheternas hand till den *utländska* propagandans stäffjande, att någon ytterligare lagstiftning i detta hänseende knappast torde vara behöfelig. Liksom regeringen i hvarje annan suverän stat, är naturligen Kungl. Maj:t oförhindrad att omedelbart utvisa ett främmande lands undersåtar, som bedrifva en för landet skadlig agitation eller hvilkas vistelse inom riket icke befinnes önskvärd. Icke heller i de länder, hvilkas exempel motionären åberopat, såsom Preussen m. fl., förefinnes, enligt hvad vederbörande utskott från tillförlitligt håll erfarit, någon speciell lagstiftning mot utländska mormonagenter. Detta oaktadt utfärdades i Preussen i april 1910 utvisningsorder till 21 s. k. mormonapostlar, som enligt notis i Norddeutsche Allgemeine Zeitung för den 26 april 1910 omedelbart efter denna orders utfärdande blefvo häktade och delgifna utvisningsdekreter, enligt hvilket de hade att lämna landet inom tre dagar. Öfverträdelse af denna order medförde intill sex veckors arrest. Att icke alla civiliserade stater i Europa handlat på samma sätt beror alltså icke på ofullständighet i lagbestämmelserna, utan därpå, att gällande suveränitetsrätt i detta hänseende tillämpats med olika eftertryck i olika länder.

En annan fråga, som egentligen icke upptagits i motionen, är emellertid, om icke en särskild lagstiftning är behöfelig gentemot *svenska* undersåtar, som bedrifva en

[202.]

icke mindre ur allmän fosterländsk än religiös och etisk synpunkt skadlig propaganda. Äfven här synes visserligen åtskilligt kunna vinnas genom en allvarligare tillämpning af gällande lag, och Kyrkomötet tillåter sig att i sådant afseende erinra om bestämmelserna i § 22 af kyrkostämmoförordningen och om förordningarna den 11 december 1868 och den 16 november 1869 liksom om kungl. resolutionen den 27 juni 1873 med flere nådiga resolutioner. Men då till följd af den hemlighetsfullhet, hvarmed mormonagitationen bedrifves, bevisning i hvarje fall är svår att åstadkomma och den besvärliga omgång, som enligt nämnda bestämmelser måste följas, synes ägnad att försvåra deras tillämpning, som för öfrigt lätt torde kunna få sken af förföljelse för religionens skull, anser Kyrkomötet möjligt, att på denna punkt förefinnes en brist i lagstiftningen. Kyrkomötet är emellertid naturligtvis icke beredt att framlägga ett fullständigt förslag i denna riktning, men har ansett det vara af vikt, att uppmärksamhet fästes äfven vid detta förhållande.

På grund af det anförda får Kyrkomötet i underdånighet anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtagna nödiga åtgärder till förhindrande af den samhällsfarliga verksamhet, som utfövas af i vårt land kringresande värfvare för mormonsamfundet.»

Emellertid anhöll någon tid efter de nu omförmälda framställningarnas aflåtande den här förut omnämnde, af emigrationsutredningen åsyftade pastorn vid evangelisk-luterska Augustanasynoden Per Erik Åslev hos Kungl. Maj:t att få inträda såsom präst i svenska kyrkan med tjänstgöringsskyldighet och befordringsrätt inom Uppsala stift samt med rätt dels att tillgodoräkna sig såsom prästerliga tjänstår femton af sina nära nitton tjänstår såsom präst i Augustanasynoden, dels ock att söka och innehafva kyrkoherdebefattning, och förklarade Åslev att, därest ansökningsen bifölles, han skulle ägna sig åt mormonpropogandans bekämpande här i landet. Genom nådig resolution den 10 februari 1911 medgafs Åslev rätt att, sedan han visat sig äga svensk medborgarrätt, inträda såsom präst i svenska kyrkan på sätt i ansökningsen begärts.

Sedan dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet anmodat Allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse att inkomma med förslag till instruktion för Åslev, öfverlämnade nämnda styrelse till Kungl. Maj:t en af föreningens verkställande utskott uppgjord promemoria angående Åslevs anställning såsom präst i svenska kyrkan med särskild uppgift att motarbeta mormonpropagandan, därvid bland annat föreslagits, att Åslev, som borde förordnas att sköta någon vakanssatt komministratur, som vore centralt belägen, vid sidan af denna sin tjänst skulle hafva att ägna sig åt att i tal och skrift motverka nämnda propaganda, samt att Åslev af allmänna medel borde såsom ersättning för sin verksamhet åtnjuta jämte fria järnvägsresor och dagtraktamente ett lönetillskott, hvarigenom hans löneinkomster skulle uppgå till den summa, som vore minimilön för kyrkoherde.

På grund af härå erhållen remiss afgaf domkapitlet i Uppsala den 2

augusti 1911 i ärendet utlåtande med förslag till instruktion för Åslev, innehållande bland annat, att Åslevs allmänna uppgift med afseende på mormonismen vore att, i den mån hans öfriga ämbetsåligganden det medgäfvæ, genom föredrag, skriftspridning och enskilda samtal motverka mormonpropagandan inom riket, samt att Åslev såsom arfvode för ifrågasvarande verksamhet ägde att — oafsedt den aflöning han kunde komma att erhålla från sitt prästerliga förordnande inom ärkestiftet — uppbära ett årligt anslag af allmänna medel, utgörande 3,500 kronor jämte fria resor och dagtraktamente under dessa enligt resereglementets 4:e klass. [202.]

Sedermåra ingafs till ecklesiastikdepartementet utdrag ur protokoll vid sammanträde med Allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse i Uppsala den 28—31 augusti 1911, utvisande, bland annat, att i fråga om Åslevs löneförhållanden centralstyrelsen icke vågat föreslå rikligare aflöning än motsvarande kyrkoherdelön, af anledning att centralstyrelsen tagit i betraktande de förmåner, som Kungl. Maj:t redan beviljat Åslev vid inträdet i svenska kyrkans tjänst.

Vid föredragning den 29 september 1911 af detta ärende fann Kungl. Maj:t godt medgifva, att såsom ersättning för de rese- och andra kostnader, Åslev på grund af sin verksamhet för motarbetandet inom Sverige af mormonpropagandan redan fått och ytterligare intill slutet af år 1911 komme att få vidkännas, finge till honom utgå ett belopp af 2,000 kronor, hvilket belopp statskontoret skulle hafva att till ärkebiskopen förskottsvis af tillgängliga medel utbetala samt i december 1911 hos Kungl. Maj:t till godtgörande anmäla; och skulle ärkebiskopen äga dels att i mån af behof tillhandahålla Åslev den honom sålunda tillerkända ersättningen, dels ock att meddela Åslev erforderliga föreskrifter beträffande hans ifrågasvarande verksamhet.

Af hvad i detta ärende förekommit synes mig framgå, att åtgärder böra från det allmännas sida vidtagas för att hejda den proselyt- och emigrantvärfningstrafik, som länge bedrifvits i Sverige. Det enda, som härvidlag torde kunna blifva föremål för meningsskiljaktigheter, är sättet för målets nående.

Departementsschefen.

Mig synes, som om åtskilligt vore att vinna genom ett fortskridande på den väg, på hvilken man genom nådiga beslutet af den 26 september 1911 redan slagit in. Utan tvifvel lærer ett klokt och energiskt upplysningsarbete, ett slags »motmission», kunna i ej oväsentlig grad bidra att inom de befolkningsgrupper, till hvilka mormonvärfningen företrädesvis vänder sig, göra jordmånen mindre mottaglig för mormonmissionärernas lockelser och förespeglingar, än den tyvärr hittills varit.

[202.] Härvid synes det mig emellertid vara af vikt, att en sådan »motmission» äger rum i offentlighetens ljus och på sådant sätt, att den icke undandraget sig allmänhetens kritik. Varder det anslag för ändamålet, som jag nu ännar föreslå Kungl. Maj:t att äska af Riksdagen, beviljadt, skall jag ock låta mig angeläget vara att tillstyrka sådana föreskrifter rörande bedrifvandet af motmissionen, att det nyssnämnda krafvet på offentlighet icke varder åsidosatt.

Hvad härefter beträffar den person, pastor Åslev, åt hvilken, såsom förut nämnts, redan uppdrag lämnats uti ifrågavarande hänseende, har ännu alltför kort tid förflutit, sedan han påbörjat sin verksamhet, för att jag för egen del skulle kunnat bilda mig något slutgiltigt omdöme om huruvida han i allo är rätte mannen för uppdraget. Emellertid synas hans föregående verksamhet och hans erfarenhet ifråga om mormonerna och deras arbetsmetoder, erbjuda goda förutsättningar för det värf, han fått sig anförtrödt, och ärkebiskopen har också, på förfrågan, funnit sig kunna obetingadt tillstyrka, att åt Åslev uppdrages att fortfarande bedriva nu ifrågavarande upplysningsarbete. Det belopp af 2,000 kronor, som tilldelades Åslev enligt nådiga beslutet den 29 september 1911, afsåg, enligt hvad jag inhämtat, ersättning för de af honom för uppdragets fullgörande hafda kostnaderna under senaste halfåret 1911. Skulle anslag för den närmaste framtiden äskas efter samma måttstock, hvilket förefaller mig vara lämpligt, komme alltså att erfordras ett belopp af 4,000 kronor för år. Ett lägre belopp anser jag mig icke kunna föreslå med hänsyn till de betydande utgifter för resor och lefnadskostnader, som nödvändigt måste följa däraf, att upplysningsarbetet enligt sakens natur måste bedrivas på en mängd olika platser inom landet. Beträffande tiden för anslagets utgående synes mig en tidrymd af två år, 1912 och 1913, vara på sakens nuvarande ståndpunkt att förorda. Huruvida sedermera ytterligare anslag kan komma att erfordras är uppenbarligen en fråga, som nu icke kan med tillförlitlighet bedömas. Det för närvarande behöfliga tvåårs-anslaget, 8,000 kronor, torde lämpligen ställas till Kungl. Maj:ts förfogande att efter Kungl. Maj:ts bepröfvande användas. I sammanhang med framställning till Riksdagen om beviljande af berörda anslag torde det enligt nådigt beslut den 29 september 1911 förskottsvis utanordnade beloppet, 2,000 kronor, böra anmälas till ersättande, hvilket jag ock längre fram, vid underdånig föredragning af öfriga utaf statskontoret till ersättande anmälda förskott, vill förorda.

På grund af hvad sålunda anförts får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för motarbetande genom offentligt upplysnings-
arbete af den i Sverige bedrifna mormonvärfningen på
extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 8,000 kronor,
att användas enligt Kungl. Maj:ts bepröfvande.

Nytt anslag.

Vid bifall härtill torde hinder icke möta för Kungl. Maj:t att af ifråga-
varande anslag redan under år 1912 förskottsvis utanordna ett belopp af
4,000 kronor.

Sedan Riksdagen för hvart och ett af åren 1901—1911 anvisat ett
extra anslag af 50,000 kronor till *nordiska museet*, beviljade Riksdagen
på därom af Kungl. Maj:t gjord framställning på extra stat för år 1912
för samma ändamål ett belopp af 70,000 kronor att, under villkor att
utaf ledamöterna i museets nämnd en vore af Kungl. Maj:t förordnad
äfvensom på de öfriga villkor Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt före-
skrifva, ställas till nämndens förfogande för att enligt dess bestämmande
användas för museet tillhörande ändamål.

[203.]

Nordiska
museet.

Vid beviljandet af ifrågavarande belopp anförde Riksdagen i sin skrif-
velse:

Riksdagen hade af utredningen i ärendet funnit ådagalagdt, att den nu begärda
anslagshöjningen af 20,000 kronor vore af behovet påkallad, därest museet allt fort-
farande skulle kunna på ett dess nuvarande ställning värdigt sätt fylla den framskjutna
plats, det intoge bland nordens museer. Såsom af det vid stat-verkspropositionen fogade
utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1911 framginge,
hade en bidragande orsak till att ställningen hittills kunnat hållas uppe varit det jäm-
förelsevis gynnsamma resultatet af museiafdelningen på Skansen. Härom yttrade emel-
lertid museets nämnd, att det syntes vara klokast att för framtiden icke bygga för
mycket på denna inkomstkälla. Skansen hade under en följd af år af brist på medel
fått stå jämförelsevis stilla. Det vore i hög grad att befara, att intresset för denna
museiafdelning undan för undan skulle försvagas, därest man ej sörjde för att detta
friluftsmuseum alltjämt utvecklades. Men för att detta skulle kunna ske, måste Skansen
få behålla ej blott sina egna inkomster oafkortade, utan också disponera öfver största
delen af de medel, Skansen genom samfundet för nordiska museets främjande tillfört
museet. Och i detta sammanhang borde jämväl erinras, att det tydligen icke kunde
vara nyttigt, att Skansen utvecklades med hufvudsakligen det mål för ögonen, att det
såsom ett annat nöjesetablissemang skulle lämna den största möjliga kontanta behåll-
ningen. Efter andra och högre synpunkter borde Skansen ledas, om det skulle vara
värdigt sina traditioner och sin uppgift.

I detta uttalande ansåge sig Riksdagen böra till fullo instämma. Vidare ville
Riksdagen uttala sin anslutning till departementschefens frambällande af det beaktans-
värda i väckt förslag om sådan ändring i de för museet gällande stadgar, att musei-
föremål icke finge afbändas utan att nämnden därom vore ense och att frågan,
om så af den utaf Kungl. Maj:t utsedda ledamoten påfordrades, underställdes Kungl.
Maj:ts afgörande.

[203.]

Slutligen ville Riksdagen erinra därom, att enligt hvad som inhämtades af det vid statsverkspropositionen till 1909 års Riksdag fogade statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 12 januari 1909, punkt 50, departementschefen i anledning af en utaf föreståndaren för lifrustkammaren gjord framställning om ökade aflöningsförmåner yttrat, att därest det skulle anses skäligt, att föreståndaren bereddes ökad aflöning, det syntes departementschefen bäst öfverensstämmande med det med nordiska museet trädfade aftalet om deposition af lifrustkammarens samlingar hos museet, att härtill anlita museets medel. Uttalande i enahanda riktning gjordes af departementschefen beträffande i förstnämnda statsrådsprotokoll omhandlade fråga om anställande vid museet af ytterligare en vaktmästare för lifrustkammarens räkning. Vidare antyddes i nu förevarande ärende af museets nämnd, att intendenternas vid museet aflönningar vore lägre än motsvarande befattningshafvares i statens tjänst. I anledning af samtliga dessa frågor om löneförhållanden och personal vid museet och lifrustkammaren ville Riksdagen hafva uttalat, att de löneförbättringar och den personalökning vid ifrågavarande institutioner, som kunde vara af behovet påkallade, borde, då betydligt förhöjdt statsanslag till museet nu beviljades, bestridas af museets medel.

I en till chefen för ecklesiastikdepartementet den 8 november 1911 aflåten skrifvelse anmälde museets nämnd, att nämnden beslutit att i de för museet gällande stadgarna under § 3 mom. 8 införa följande bestämmelse:

»Med samlingarna införlifvade museiföremål må nämnden icke afhända museet utan att samtliga ledamöter äro därom ense; och skall beslutet, i händelse den af Kungl. Maj:t utsedde ledamoten sådant påyrkar, underställas Kungl. Maj:ts pröfning».

Vidare öfverlämnade nämnden med underdånigt utlåtande samma dag till Kungl. Maj:t en af föreståndaren för lifrustkammaren gjord underdånig ansökning, däri han, under erinran att till arfvode åt föreståndaren för närvarande utginge ett belopp af 2,000 kronor årligen af det under punkt 68 omförmälda anslaget, hemställt, det Kungl. Maj:t tacktes bestämma, att af förutnämnda anslag på extra stat för år 1912 till nordiska museet skulle utgå till förbättrande af föreståndarens för lifrustkammaren aflöningsförmåner 3,800 kronor och till anställande af en ny vaktmästare därstädes 1,200 kronor.

För egen del anförde nämnden i berörda utlåtande, bland annat, följande:

Enligt den mellan staten och nordiska museets nämnd den 20 oktober 1905 afslutade öfverenskommelsen uppbure nämnden ett årligt anslag af 6,200 kronor, hvilket anslag skulle användas till vård, bevakning, underhåll och förökande af lifrustkammarens samlingar och hvaraf 2,000 kronor årligen skulle användas till arfvode åt lifrustkammarens föreståndare; och skulle nämnden utan anspråk på vidare bidrag från statens sida ansvara för samlingarnas behöriga vård och underhåll.

Om lifrustkammarens föreståndare inkränkte sig till allenast öfvervakande af samlingarnas vård och underhåll, skulle möjligen berörda arfvode kunna anses såsom skälig godtgörelse, men med senare tidens vidgade erfarenhet om museisamlingars uppgift och sättet att göra dessa verkligt fruktbarande, måste en museiföreståndare med

nödvändighet ägna de under hans vård stående samlingarna den ingående vetenskapliga bearbetning, utan hvilken samlingarna icke kunde lända till verklig nytta. I nämnda instruktionen för lifrustkammarens föreståndare af den 28 september 1906 hade ålagts honom att vetenskapligt bearbeta samlingarna. Så hade ock lifrustkammarens nuvarande föreståndare fattat sin uppgift, och för att gifva honom ökad möjlighet till sådan verksamhet hade nordiska museets nämnd förordnat honom till amanuens vid museet och därigenom beredt honom ett extra arvode af 1,000 kronor om året, utan att härför något egentligt arbete för museets egen räkning behöft utföras.

Emellertid hade lifrustkammarens föreståndare inför nämnden förklarat, att med den ringa aflöning, han åtnjöt, det vore honom omöjligt att tjänstgöra lika lång tid dagligen som museets intender, och hade nämnden ej ansett sig kunna påyrka längre tjänstgöring dagligen än som ålegat intendenten, innan samlingarna öfverflyttades till nordiska museet. Härigenom hade naturligen samlingarnas bearbetande, då vården och underhållet ej kunde åsidosättas, högst väsentligt fått stå tillbaka, utan att vare sig nordiska museets nämnd eller lifrustkammarens föreståndare därför kunde klandras.

Nämnden hade alltid förmenat, att museet på grund af sin berörda öfverenskommelse med staten om lifrustkammarens vård och underhåll icke hade någon skyldighet att aflöna den ökade verksamhet, som genom instruktionens föreskrift om samlingarnas vetenskapliga bearbetande ålades lifrustkammarens föreståndare, och att, om denna verksamhet vore önskelig, hvilket enligt nämndens förmenande uppenbart vore förhållandet, skälig löneökning af föreståndaren vore en statens angelägenhet.

Skulle Kungl. Maj:t emellertid anse, att villkor i den af lifrustkammarens föreståndare föreslagna riktning borde uppställas för statsanslagets erhållande, och sålunda finna, att museet borde ansvara för ökad lön åt lifrustkammarens föreståndare, torde dennes aflöning icke böra bestämmas till sammanlagdt högre belopp än den aflöning, som uppbures af museets egna intender. Om föreståndaren skulle aflönas icke af staten utan af museet, skulle det utan tvifvel framträda såsom en orättvisa mot museets egna intender, som ingalunda hade en mindre arbetsböda än lifrustkammarens föreståndare, om denne uppbure en afsevärdt högre aflöning. Museets egna intender åtnjöt för närvarande en lön af endast 4,000 kronor om året. Detta vore otvifvelaktigt mindre, än under närvarande förhållanden kunde anses skäligt, och nämnden skulle säkerligen, så fort museets ekonomiska förhållanden medgifve en ökning af lönerna till dessa museets tjänstemän, taga frågan om löneförhöjning under öfvervägande. Huruvida sådant kunde ske redan år 1912 vore emellertid ännu ovisst.

Nämnden finge alltså i underdanighet hemställa, att för den händelse Kungl. Maj:t skulle anse någon del af statsanslaget uttryckligen böra reserveras till förhöjd aflöning åt lifrustkammarens föreståndare, dennes framställning icke måtte i vidare mån bifallas, än att museet förklarades skyldigt att såsom villkor för statsanslagets åtnjutande till lifrustkammarens föreståndare utgifva sådan aflöning, att denna med inräknande af ofvannämnda af lifrustkammarens anslag utgående 2,000 kronor uppginge till enahanda belopp som det, hvarmed aflöningen till museets egna intender för år 1912 komme att utgå.

Beträffande föreståndarens anhållan om ett anslag af 1,200 kronor till ny vaktmästare för lifrustkammaren hade nämnden från och med februari 1911 till föreståndarens förfogande ställt en vaktmästare i den utsträckning denne vore för arbetena inom lifrustkammaren behöflig, och ansåge sig nämnden därigenom redan på ett tillfredsställande sätt hafva sörgt för det behof, som föranlett föreståndarens underdaniga anhållan, hvadan nämnden yrkade afslag å hans framställning i denna del.

Jag har redan förut vid föredragning af punkten 68, angående anslag till lifrustkammarens samlingar angifvit, i hvilken riktning Kungl. Maj:ts beslut i fråga om intendentens aflöningsförhållanden gick. Genom nådigt beslut den 8 december 1911 ställde Kungl. Maj:t omförmälda af Riksdagen på extra stat för år 1912 åt nordiska museet anvisade anslag för därmed afsedt ändamål till museinämndens förfogande under villkor att utaf ledamöterna i nämnden en vore förordnad af Kungl. Maj:t, att till föreståndaren för lifrustkammaren under år 1912 utginge förhöjd aflöning med det af nämnden föreslagna beloppet samt att, så länge statsunderstöd tilldelades museet, nämnden årligen, så snart ske kunde, till ecklesiastikdepartementet inlämnade berättelse öfver verkställd granskning af museets förvaltning och räkenskaper för nästföregående år.

I underdånig skrifvelse den 8 september 1911 har museets nämnd anhållit, att till Riksdagen måtte aflåtas framställning om beviljande jämväl för år 1913 af enahanda anslag som för år 1912 eller 70,000 kronor.

Till stöd för denna ansökning, vid hvilken fogats utdrag af museets vid tiden för skrifvelsens aflåtande under revision varande räkenskaper för år 1910 samt afskrift af den för år 1911 fastställda staten för museet, har nämnden framhållit, att det vore oundgängligen nödvändigt, att museet för ett genomfördt och framgångsrikt fullföljande af sin verksamhet komme i åtnjutande af det begärda anslaget, i synnerhet som enbart förvaltningskostnaderna för afdelningen å Lejonslätten redan nu betydligt öfverstege äfven det förhöjda statsbidraget.

På grund af hvad sålunda förekommit får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att i likhet med hvad som skett för år 1912 på extra stat för år 1913 till nordiska museet anvisa ett belopp af 70,000 kronor att, under villkor att utaf ledamöterna i museets nämnd en är af Kungl. Maj:t förordnad äfvensom på de öfriga villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva, ställas till nämndens förfogande för att enligt dess bestämmande användas för museet tillhörande ändamål.

[204.]
Kultur-
historiska
museet i
Lund.

I 1902 års statsverksproposition föreslog Kungl. Maj:t Riksdagen att på extra stat för år 1903 anvisa till *kulturhistoriska museet i Lund* ett belopp af 5,000 kronor att ställas till styrelsens för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige förfogande för att enligt dess bestämmande användas för museet tillhörande ändamål. Denna framställning bifölls af Riksdagen. På Kungl. Maj:ts framställningar har Riksdagen för samma

ändamål för hvarterdera af åren 1904—1908 på extra stat anvisat ett belopp [204.] af 5,000 kronor.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar anvisade Riksdagen för enahanda ändamål på extra stat för hvar och ett af åren 1909, 1910 och 1911 ett belopp af 10,000 kronor att, under villkor att utaf ledamöterna i styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige en vore af Kungl. Maj:t förordnad, ställas till styrelsens förfogande för att användas för museets förvaltningskostnader och i främsta rummet till aflöning af två vetenskapligt och fackmässigt utbildade biträden vid museet.

Uti underdånig skrifvelse den 19 oktober 1910 anhöll styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige om utverkande af statsanslag till kulturhistoriska museet i Lund jämväl för år 1912; och begärde föreningen på anförda skäl, att anslaget måtte höjas till 15,000 kronor.

Uti infordradt, den 6 december 1910 afgifvet underdånigt utlåtande tillstyrkte vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den gjorda ansökningsen, men anförde emellertid, att akademien ansåge sig böra fästa uppmärksamheten på följande förhållanden.

Liksom statens historiska museum och nordiska museet finnes i hufvudstaden, finnes i Lund både universitetets historiska museum och det kulturhistoriska museet. Statens historiska museum hade liksom universitetets historiska museum isynnerhet under senare tid riktat sin hufvudsakliga verksamhet på tiden före reformationen, under det att nordiska museets och det kulturhistoriska museets samlingar hufvudsakligen omfattade tiden efter reformationen. Akademien hade antagit, att på samma sätt, som förhållandet mellan de två nämnda museerna i Stockholm genom ömsesidigt tillmötesgående ordnats, äfven förhållandena mellan de två ifrågavarande museerna i Lund skulle kunna ordnas. Då det emellertid visat sig, att så icke skett, utan att svårigheter härutiinnan ofta uppstått, hade det syntts akademien vara riktigt, att man, enär det i samma stad finnes en staten tillhörig samling och en annan med stort statsanslag understödd samling, såge till, att hvarderas verksamhet i möjligaste mån måtte fortgå ostörd af den andra. Emedan universitetets historiska museum innehölle mycket betydande samlingar, belysande hednatiden och medeltiden, syntes det akademien vara olämpligt, att ett annat, i omedelbar närhet därtill befintligt museum splittrade sina krafter genom att söka åstakomma liknande samlingar. Då emellertid det kulturhistoriska museet redan ägde en mycket värdefull samling af föremål, funna i staden Lund och förskrifvande sig från slutet af hednatiden och från medeltiden, och då fynd af sådan art icke borde splittras, syntes det vara riktigast, att denna samling fortsattes på samma sätt som hittills. Akademien hemställde därför i underdånighet, huruvida icke det villkor borde fästas vid anslaget, att kulturhistoriska museet icke i sina samlingar upptoge föremål från tiden före reformationen med undantag af sådana i Lund gjorda fynd, som nyss nämnts.

Sedan Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1911 års Riksdag

[204.] gjort framställning i ämnet, anvisade Riksdagen, med bifall till denna framställning, på extra stat för år 1912 till kulturhistoriska museet i Lund ett belopp af 15,000 kronor att, under villkor att utaf ledamöterna i styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige en vore af Kungl. Maj:t förordnad samt under de ytterligare villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva, ställas till styrelsens förfogande för att användas för museets förvaltningskostnader och i främsta rummet till aflöning af två vetenskapligt och fackmässigt utbildade biträden vid museet.

Vid underdånig föredragning den 22 juni 1911 af Riksdagens berörda beslut förklarade Kungl. Maj:t sig vilja dels framdeles besluta angående dispositionen af ifrågavarande anslag, dels ock lämna styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige tillfälle att afgifva underdånigt yttrande med anledning af hvad vitterhetsakademien i ärendet anfört.

Sedan styrelsen inkommit med sådant yttrande, anbefalldes kanslern för rikets universitet att efter vederbörandes hörande afgifva underdånigt utlåtande i ärendet. Det sålunda infordrade utlåtandet har ännu icke inkommit till Kungl. Maj:t, hvadan ärendet fortfarande är beroende på Kungl. Maj:ts pröfning.

I underdånig skrifvelse den 20 oktober 1911 har styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, med bifogande af redogörelse för föreningens verksamhet 1910—1911, gjort framställning om utverkande hos 1912 års Riksdag af anslag till samma belopp som det senast beviljade eller 15,000 kronor. Styrelsens framställning innehåller vidare följande:

I sin förberörda skrifvelse den 19 oktober 1910 hade styrelsen framhållit, att ett anslag till nämnda belopp ungefärligen skulle motsvara räntan på museets byggnadsskuld, 250,000 kronor, och således kunna betraktas såsom en hyresersättning och att kulturhistoriska föreningen med sina öfriga inkomster skulle icke blott betala löner, inköp och driftkostnader, utan äfven börja en långsam amortering af byggnadsskulden. Utan detta anslag skulle icke blott all amortering omöjliggöras, utan styrelsen dessutom se sig nödsakad att afskeda den aflönade fackmässigt utbildade personalen: amanuenser, tecknerska och konservator, samt inskränka i stället för att, såsom väl behöfligt vore, öka museets vaktpersonal och ändock nödgas att, såvida icke den redan hårdt anlitade enskilda offervilligheten skulle kunna ansträngas till nya offer, tillgripa den olyckliga åtgärden att försälja en eller annan dyrbarhet ur samlingarna för att dock kunna upprätthålla det program, efter hvilket museet arbetat under de trettio år, det existerat och utvecklats sig till nordens största provinsmuseum. Följderna skulle naturligtvis blifva desamma, om anslaget beviljades under villkor, som inskränkte museets samlingsfrihet, hvilket vore liktydigt med rent afslag. Styrelsen vågade emellertid hoppas, att Kungl. Maj:t nu som förut skulle behjerta museets betydelse och vikten af att detsamma okränkt finge fortsätta sin utveckling efter en gång utstakade linjer. I denna förtröstan vore styrelsen villig att jämte det redan fastställda villkoret för statsanslag, nämligen att en af styrelsens ledamöter skulle utses af Kungl. Maj:t, åtaga

sig ett nytt, nämligen förpliktelse att icke utan nådigt tillstånd föryttra något af samlingarna med undantag af dupletter.

[204.]

På grund af nådig remiss har vitterhetsakademien den 7 november 1911 afgifvit underdånigt yttrande öfver styrelsens sistberörda framställning och därvid, med åberopande af sitt yttrande af den 6 december 1910, tillstyrkt, att åt museet måtte för år 1913 utverkas lika stort belopp som för år 1912 beviljats. Akademien anför ytterligare:

På sätt i akademiens förra yttrande framhållits, syntes det akademien, enär det i samma stad utom det med ett stort statsanslag understödda kulturhistoriska museet funnes en staten tillhörig betydande historisk samling, vara af stor vikt, särskildt i anledning af de stridigheter, som under lång tid yppats mellan dessa båda samlingar, att Kungl. Maj:t bestämde någon gräns mellan bådas områden på det sätt, akademien i samma yttrande föreslagit.

Uti inforordadt, den 27 november 1911 afgifvet underdånigt yttrande har nationalmusei nämnd tillstyrkt utverkande jämväl för år 1913 åt ifrågavarande museum af ett anslag å 15,000 kronor.

På grund af de utaf föreningens styrelse anförda skälen anser jag, att kulturhistoriska museet i Lund fortfarande är i behof af lika stort anslag som det senast af Riksdagen beviljade. Vid anslaget torde fortfarande böra fästas samma villkor som hittills. Dessutom torde föreningen, i enlighet med dess nu gjorda erbjudande, förpliktas att icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd föryttra något museets samlingar tillhörande föremål med undantag af dupletter. Beträffande det af vitterhetsakademien nu ånyo föreslagna ytterligare villkoret för statsanslagets utgående vill jag framdeles vid afgörande af frågan om utanordnande till föreningen af det för år 1912 beviljade anslaget taga denna sak under närmare öfvervägande.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 till kulturhistoriska museet i Lund anvisa ett belopp af 15,000 kronor att, under villkor dels att utaf ledamöterna i styrelsen för kulturhistoriska föreningen för södra Sverige en är af Kungl. Maj:t förordnad, dels ock att föreningen icke må äga att utan Kungl. Maj:ts tillstånd föryttra något museets samlingar tillhörande föremål med undantag af dupletter samt under de ytterligare villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva, ställas till styrelsens förfogande för att användas för museets förvaltningskostnader och i främsta rummet till aflöning af två vetenskapligt och fackmässigt utbildade biträden vid museet.

[205.]
Föreningen
Pietas.

I anledning af en utaf Kungl. Maj:t i ämnet gjord framställning beviljade 1911 års Riksdag till *befrämjande af föreningen Pietas verksamhet* under åren 1911 och 1912 ett anslag af 4,000 kronor, under villkor att föreningen till statens historiska museum med äganderätt öfverlämnade genom föreningens försorg utförda fotografier, register och beskrifningar öfver behandlade föremål.

I underdånig skrifvelse den 4 september 1911 har nu styrelsen för föreningen Pietas anhållit om statsanslag af 2,000 kronor för år 1913 för befrämjande af berörda förenings verksamhet.

Vid denna skrifvelse var fogadt ett af riksantikvarien utfärdadt intyg, af innehåll att föreningen fullgjort det för statsanslaget stadgade villkoret genom att till statens historiska museum öfverlämna fotografier, register och beskrifningar öfver de af föreningen under åren 1908—1910 behandlade föremålen. I skrifvelsen har därjämte meddelats, att föreningen under år 1912 komme att till nämnda museum öfverlämna motsvarande redogörelser m. m. för år 1911.

På grund af nådig remiss har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 3 oktober 1911 afgifvit underdånigt utlåtande öfver denna ansökning och därvid tillstyrkt nådigt bifall till densamma.

I anledning af hvad sålunda förekommit och då de skäl, som föranledt beviljandet af det till föreningen nu utgående anslaget, fortfarande förefinnas, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att till befrämjande af föreningen Pietas verksamhet under år 1913 på extra stat för samma år bevilja ett anslag af 2,000 kronor, under villkor att föreningen till statens historiska museum med äganderätt öfverlämnar genom föreningens försorg utförda fotografier, register och beskrifningar öfver behandlade föremål.

[206.]
Musikhistori-
ska museet.

Med anledning af särskilda inom Riksdagen väckta motioner beviljade 1907 års Riksdag till understöd åt *musikhistoriska museet*, hvilket inrättats i syfte att sammanföra sådana föremål, som anslöte sig till musikens historia, däribland musikinstrument, hvilka såvidt möjligt borde försättas i brukbart skick, ett anslag af 9,000 kronor att utgå under tre år på de villkor och under de förbehåll, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskrifva, samt anvisade däraf på extra stat för år 1908 ett belopp af 3,000 kronor.

Af ifrågavarande anslag anvisade Riksdagen, i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställningar, på extra stat jämväl för hvarterdera

af åren 1909 och 1910 till museet ett belopp af 3,000 kronor. Sedermera beviljade på Kungl. Maj:ts framställningar Riksdagen museet enahanda belopp på extra stat för hvart och ett af åren 1911 och 1912.

Nu har styrelsen för musikhistoriska museet i underdånig skrifvelse den 30 oktober 1911 anhållit, att samma anslag, som blifvit museet tillerkändt för år 1912, måtte beviljas jämväl för år 1913.

Jag hemställer, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen att till understöd åt musikhistoriska museet på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 3,000 kronor att utgå på de villkor och under de förbehåll, Kungl. Maj:t kan finna skäligt föreskrifva.

I likhet med hvad under många år skett och af samma skäl, som då förekommit, torde Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att jämväl för år 1913 på extra stat anvisa ett belopp af 2,000 kronor till *svenska fornskriftsällskapet*.

[207.]

Svenska
fornskrift-
sällskapet.

I anledning af särskilda utaf Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställningar har Riksdagen till understöd åt *samfundet för utgifvande af handskrifter rörande Skandinaviens historia* på extra stat för hvart och ett af åren 1907—1912 anvisat ett belopp af 1,000 kronor. Vid anslaget var fästadt det villkoret, att samfundet skulle till ecklesiastikdepartementet aflämna 50 exemplar af den för anslagsåret afsedda publikationen.

Enligt särskilda nådiga bref, det senaste af den 22 juni 1911, har Kungl. Maj:t ställt nämnda af Riksdagen anvisade belopp till samfundets förfogande för därmed afsedt ändamål, dock under iakttagande af nyss-nämnda villkor.

[208.]

Samfundet
för utgif-
vande af
handskrifter
rörande
Skandi-
naviens
historia.

Samfundet har nu i underdånig skrifvelse den 25 september 1911 framhållit sitt behof af ett lika stort anslag för år 1913 och därvid anført:

Sedan anslag senast begärdes, hade till ecklesiastikdepartementet öfverlämnats 50 exemplar af »Historiska handlingar», del 23. En publikation, som omnämmts i ett par af samfundets föregående underdåniga ansökningar, hade nyligen blifvit färdig, nämligen Carl Pipers och Carl Gustaf Rehnshölds koncept till utgående skrifter under deras fångenskap i Ryssland åren 1709—1715, utgörande del 21:2 af »Historiska handlingar». Denna brefsamling kompletterade väsentligt Pipers för några år sedan af samfundet utgifna dagbok för motsvarande tid. En annan dagbok från Carl XII:s tid, af Leonhard Kagg, komme att utgifvas såsom del 24 af »Historiska handlingar» och vore färdigtryckt så när som på registret.

På grund af nådig remiss har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 3 oktober 1911 afgifvit underdånigt utlåtande öfver denna framställning och därvid tillstyrkt nådigt bifall till den af samfundet gjorda anhållan.

Med anledning af hvad sålunda förekommit hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till understöd åt samfundet för utgifvande af handskrifter rörande Skandinaviens historia på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 1,000 kronor, under villkor att samfundet till ecklesiastikdepartementet aflämnar 50 exemplar af den för anslagsåret afsedda publikationen.

[209.]
Tidskriften
Nordiskt
medicinskt
arkiv.

Med bifall till därom af Kungl. Maj:t gjorda framställningar har Riksdagen på extra stat beviljat för hvart och ett af åren 1896—1905 ett anslag af 3,000 kronor samt för hvart och ett af åren 1906—1912 ett belopp af 5,000 kronor till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften *Nordiskt medicinskt arkiv*.

Uti underdånig skrifvelse, daterad den 19 september 1911, har den för fortsatt utgifvande af omförmälda tidskrift bildade föreningen — med förmälan att de omständigheter, som angifvits i den hösten 1904 inlämnade underdåniga ansökningen om anslagets höjande från 3,000 till 5,000 kronor, fortfarande i fullaste mått föreläge och gjorde möjligheten af tidskriftens fortsatta utgifvande beroende af, att det högre beloppet äfven framgent beviljades — anhållit, att sistnämnda belopp måtte anvisas jämväl för år 1913.

Denna ansökning har kanslern för rikets universitet, efter hörande af lärarkollegiet vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, i infordradt underdånigt utlåtande den 13 oktober 1911, i likhet med lärarkollegiet, tillstyrkt.

Med hänvisning till den utredning, som lämnats i de vid 1905 och 1908 års statsverkspropositioner fogade utdragen af statsrådsprotokollen öfver ecklesiastikärenden, får jag tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 5,000 kronor till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften *Nordiskt medicinskt arkiv*, dock under villkor att af tidskriften för år 1913 kostnadsfritt öfverlämnas till hvarterdera af universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund 10 exemplar samt till karolinska mediko-kirurgi-

ska institutets bibliotek 5 exemplar, af hvilka behöfligt antal i främsta rummet tilldelas vederbörande institutioner och kliniker vid de medicinska undervisningsanstalterna.

Hos Kungl. Maj:t har utgifvaren af tidskriften *Acta mathematica*, professorn G. Mittag-Leffler, i underdånighet anhållit om beredande af statsunderstöd för tidskriftens fortsatta utgifvande, i hvilket afseende begärts för år 1913 ett anslag af 3,000 kronor, eller enahanda belopp, som för sådant ändamål blifvit af Riksdagen beviljadt för hvart och ett af åren 1896—1912. Sökanden har därvid erinrat, att under tiden från och med den 1 oktober 1910 till den 1 oktober 1911 band 34 utkommit. Dessutom vore en stor del af band 35 redan tryckt eller uppsatt.

[210.]
Tidskriften
Acta mathematica.

Efter nådig remiss har vetenskapsakademien med underdånig skrifvelse den 25 oktober 1911 öfverlämnat ett af dess ledamöter f. d. professorn P. G. Rosén och professorn K. B. Hasselberg på akademiens anmodan i ämnet afgifvet yttrande, däri de, under framhållande däraf att ifrågasvarande tidskrift alltjämt besutte den stora vetenskapliga betydelse, som densamma haft under en lång följd af år, hemställt, att akademien måtte med sitt förord på det lifligaste beledsaga den gjorda ansöknings. Med stöd af detta yttrande har akademien förordat bifall till ansöknings.

I anledning häraf hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften *Acta mathematica* på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 3,000 kronor.

På extra stat för hvart och ett af åren 1903—1912 har Riksdagen till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften *Sfinx* anvisat ett belopp af 1,200 kronor att utgå under vissa villkor, som senast formulerats sålunda, att dess utgifvare skulle öfverlämna till universitetsbiblioteket i Uppsala 40 exemplar och till universitetsbiblioteket i Lund 20 exemplar af tidskriften för att användas för dessa biblioteks bytesverksamhet med utlandet. Beviljandet af anslag för år 1911 föregicks emellertid af ett meningsutbyte hos vederbörande i ärendet hörda myndigheter, hvarvid framställning gjordes om indragning af anslaget. Med anledning häraf införskaffade tidskriftens utgifvare en del intyg rörande tidskriften från fackmän. Angående de närmare omständigheterna härvid tillåter jag mig hänvisa till det vid Kungl. Maj:ts proposition i ämnet den 4 april 1910 (n:r 184) fogade statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden, i hvilket

[211.]
Tidskriften
Sfinx.

dåvarande departementschefen jämväl klargjorde sin egen ställning till frågan.

Uti underdånig ansökning har nu docenten vid universitetet i Uppsala Ernst Teodor Andersson i egenskap af utgifvare af nämnda tidskrift anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes till 1912 års Riksdag aflåta nådig proposition därom, att för fortsatt utgifvande af tidskriften måtte beviljas ett anslag å 1,200 kronor att utgå för år 1913 under villkor motsvarande dem, som af Riksdagen fastställts för åtnjutande af det för år 1912 beviljade statsanslaget.

På grund af nådig remiss har kanslern för rikets universitet i detta ärende efter hörande af filosofiska fakultetens i Uppsala humanistiska sektion, den 1 november 1911 afgifvit underdånigt utlåtande. Sektionen yttrade därvid, att, ehuru sedan sektionen under år 1909 afgifvit ett afstyrkande utlåtande rörande ifrågavarande anslag, ingenting inträffat, som vore ägnadt att i nämnvärd mån ändra sektionens uppfattning, ansåge sig sektionen dock nu på grund af den behandling ärendet rönt hos regering och riksdag under föregående år icke böra afstyrka den föreliggande ansökningen. Professorerna Danielsson och Hägerström förklarade sig, med instämmande af fyra andra ledamöter af sektionen, tillstyrka bifall till ansökningen i fråga. Kanslern förklarade sig för egen del icke hafva något att erinra mot bifall till framställningen.

Då hvad hittills i ärendet förekommit, icke ger mig anledning att intaga en annan ståndpunkt i frågan än den som gjorts gällande af min företrädare, hemställer jag, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 1,200 kronor till understöd för fortsatt utgifvande af tidskriften *Sfinx*, med villkor att dess utgifvare kostnadsfritt öfverlämnar till universitetsbiblioteket i Uppsala 40 exemplar och till universitetsbiblioteket i Lund 20 exemplar af tidskriften för att användas för dessa biblioteks bytesverksamhet med utlandet.

[212.]
Tidskrift för
landsmål.

Sedan Riksdagen för utgifvande under hvart och ett af åren 1910, 1911 och 1912 af tidskriften »*Nyare bidrag till kännedomen om de svenska landsmälen och svenskt folkli*» beviljat för hvarterdera året ett extra anslag af 5,000 kronor, har nämnda tidskrifts utgifvare, professorn vid universitetet i Uppsala J. A. Lundell i underdånighet anhållit om beredande af enahanda statsunderstöd för tidskriftens fortsatta utgifvande under år 1913;

och har denna anhållan förordats af filosofiska fakultetens i Uppsala humanistiska sektion äfvensom af universitetskanslern.

Med anledning häraf och under återopande af den utredning, som i detta ämne förebragts i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 12 januari 1909, punkten 176, hemställer jag i underdånighet, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen

att för år 1913 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett extra anslag af 5,000 kronor, att på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt bestämma, användas till understöd för utgifvande äfven under år 1913 af berörda tidskrift.

På därom af Kungl. Maj:t gjorda framställningar har Riksdagen för beredande af *tillfälle för forskare från Sverige till vetenskapligt arbete vid en eller flera utländska biologiska stationer* på extra stat för hvar och ett af åren 1911 och 1912 beviljat ett anslag af 1,800 kronor.

[213.]
Beredande af
tillfälle för
svenskar till
forsknings-
arbete vid
utländska
biologiska
stationer.

I underdänig skrifvelse den 13 september 1911 har vetenskapsakademien hemställt, det Kungl. Maj:t tacktes hos Riksdagen utverka anslag för ifrågavarande ändamål till enahanda belopp jämväl för år 1913.

Bestämmelser för åtnjutande af reseanslag från anslaget i fråga fastställdes af vetenskapsakademien i november 1910. Emellertid ifrågasattes från vetenskapligt håll lämpligheten af vissa utaf de af akademien utfärdade bestämmelserna. Genom nådigt beslut den 22 juni 1911 anbefalldes i anledning häraf akademien att taga under ompröfning, huruvida och i hvad mån de framställda anmärkningarna vore af beskaffenhet att påkalla ändring af sagda bestämmelser samt därefter till ecklesiastikdepartementet inkomma med upplysning om hvad akademien efter denna pröfning beslutat. På anmodan af akademien har intendenten för naturhistoriska riksmuseets afdelning för lägre evertebrater professorn Hjalmar Théel utarbetat förslag till ändrade bestämmelser uti förevarande hänseende. hvarefter åtskilliga professorer vid rikets universitet och Stockholms högskola yttrat sig öfver detsamma. Härefter har akademien, enligt meddelande i skrifvelse till ecklesiastikdepartementet af den 11 oktober 1911, till underrättelse för sökande af reseunderstöd från ifrågavarande anslag tillkännagifvit följande:

att sökande skall genom aflagd examen eller tentamen vid universitet eller högskola eller genom utgifven skrift hafva ådagalagt goda insikter i den gren af biologien, hvilken skall utgöra föremål för hans studier vid utländsk station;

att sökande, om han erhåller stipendiet odeladt, skall tillbringa minst fyra månader, resan inberäknad, på en eller ett par af utlandets stationer — skulle åter reseanslaget delas, skall tiden för vistelsen utomlands beräknas i proportion därefter;

att sökande, sedan han blifvit utsedd till stipendiat, skall under nästföljande år företaga sin resa och senast tre månader efter resans slut till akademien afgifva berättelse om sina iakttagelser; samt

att stipendiaten, om han så önskar, före resans anträdande äger att lyfta reseanslaget emot af akademien godkänd borgen för fullgörandet af de förbindelser, som äligga honom.

Under återopande af hvad i det vid 1910 års statsverksproposition fogade utdraget af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för den 14 januari 1910, punkten 163, i nu ifrågavarande afseende anförts, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 1,800 kronor för att bereda forskare från Sverige tillfälle till vetenskapligt arbete vid en eller flera utländska biologiska stationer.

[214.]
Undersök-
ning af
svenska
ortnamn.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1911 års Riksdag dels till arfvode åt sekreteraren hos kommittén för *undersökning af svenska ortnamn* under de tre sista kvartalen af år 1911 och under år 1912 på extra stat för sistnämnda år ett anslag af 7,000 kronor, dels ock för utförande i enlighet med af Kungl. Maj:t fastställd plan af undersökningar rörande ortnamn inom Värmlands län ett anslag af 10,000 kronor och anvisade af sistberörda anslag på extra stat för år 1912 ett belopp af 5,000 kronor, dock under villkor att af landsting, korporationer eller enskilda för samma ändamål tillsköttes ett belopp af minst 10,000 kronor.

Vid beviljande af nämnda anslag yttrade Riksdagen beträffande förslaget att bereda kommitténs sekreterare ett årsarfvode af 4,000 kronor följande:

Riksdagen hade icke kunnat för sig fördölja, att en dylik åtgärd skulle kunna betraktas såsom ett första steg till inrättande af en ny statstjänst för ifrågavarande ändamål. Ehuru Riksdagen ingalunda ville medverka till en dylik anordning, hade Riksdagen, då å andra sidan icke kunde förnekas möjligheten af att genom den föreslagna anordningen vissa fördelar såväl för själfva undersökningsarbetet som ock ur besparingssynpunkt stode att vinna, icke velat motsätta sig, att det för de tre sista kvartalen af innevarande år samt hela år 1912 för ändamålet beräknade beloppet 7,000 kronor nu beviljades, och detta så mycket mindre som berörda belopp jämte det anslag å 10,000 kronor, som därutöfver för arbetet äskades, fölle inom den summa af 20,000 kronor, som beräknats bära af statsmedel utgå för utförandet af undersökningar rörande ortnamn inom Värmlands län och mot hvilken Riksdagen icke hade någon erinran att göra. Riksdagen ville emellertid hafva uttryckligen angifvit, att Riksdagen genom beviljande af nämnda arfvodesbelopp, 7,000 kronor, icke för sin del godkänt jämväl för framtiden anordningen med en med fast årsarfvode aflönad sekreterare.

Sedan genom anmälan i underdånig skrifvelse den 21 november 1911 af professorn vid universitetet i Uppsala A. G. Noreen och t. f. notarien i kammarkollegium G. Hedin, hvilka genom nådiga beslut den 15 november 1907 och den 18 juni 1909 erhållit i uppdrag att anställa undersökning rörande ortnamn inom Örebro län, blifvit styrkt, att det vid berörda anslag fästa villkoret uppfyllts, uppdrog Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 8 december 1911 åt Noreen och Hedin att för en kostnad, icke öfverskjutande — utom arfvode till sekreterare — 20,000 kronor, däraf 10,000 kronor statsmedel, låta i enlighet med den genom nådiga beslut den 20 oktober 1905 och den 22 juni 1911 gillade planen anställa undersökning rörande ortnamnen inom Värmlands län och redigera redogörelse därför samt, såvidt ske kunde, utan särskild kostnad för statsverket befordra redogörelsen till trycket. Därvid skulle iakttagas, att arbetets ledning och hufvudsakliga utförande skulle tillkomma Noreen, som, då han funne sådant nödigt, i kamerala frågor skulle rådföra sig med Hedin och vid behof af annan sakkunnig hjälp hade att därom hos Kungl. Maj:t göra underdånig framställning. Noreen och Hedin skulle med anledning af ifrågavarande uppdrag åtnjuta arfvode samt resekostnads- och traktementsersättning i enlighet med i nådigt bref den 2 maj 1902 angifna grunder. Kungl. Maj:t anbefalldes tillika statskontoret att efter ingången af år 1912 för ifrågavarande ändamål till Noreen på rekvisition i mån af behof utbetala omförmålda af Riksdagen på extra stat för år 1912 anvisade anslag.

Uti särskilda underdåniga skrivelser den 3 oktober och den 7 november 1911 hafva nu Noreen och Hedin anhållit om utverkande af ett anslag å 4,000 kronor till arfvode åt kommitténs sekreterare under år 1913 samt om anvisande på extra stat för sistnämnda år af återstående beloppet, 5,000 kronor, af det utaf Riksdagen beviljade anslaget till utförande af undersökningar rörande ortnamn inom Värmlands län.

Den del af det utaf Riksdagen beviljade anslaget till arfvode åt kommitténs sekreterare, som belöpte å de tre sista kvartalen af år 1911, afsåg ersättning åt honom hufvudsakligen för utförande af undersökningar rörande ortnamn inom Älfsborgs och Örebro län. Det till arfvode åt sekreteraren nu begärda anslaget faller sålunda inom den summa af 20,000 kronor, som beräknats böra af statsmedel utgå för utförande af undersökningar rörande ortnamn i Värmlands län. Jag anser mig därför kunna förorda bifall till kommitténs hemställan om arfvode till sekreteraren jämväl för år 1913.

Departementsschefen.

Mot förslaget att för år 1913 anvisa återstoden af det beviljade anslaget finnes gifvetvis ingenting att erinra.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att på extra stat för år 1913 anvisa

dels till arfvode åt ortnamnskommitténs sekreterare under år 1913 ett belopp af 4,000 kronor,

dels ock af det utaf Riksdagen beviljade anslaget till utförande af undersökningar rörande ortnamn inom Värmlands län återstoden, 5,000 kronor.

[215.]

Inköp
af visst antal
exemplar af
ortnamns-
kommitténs
arbete om
Älfsborgs län.

Hos Kungl. Maj:t har aktiebolaget Ljus i underdånighet gjort framställning om *inköp* för statens räkning af ett antal exemplar, förslagsvis 150, af de på bolagets förlag hittills utkomna och framdeles utkommande häftena af den s. k. *ortnamnskommitténs arbete* rörande ortnamnen i Älfsborgs län.

Till stöd för denna framställning har anförts följande:

Genom kontrakt den 1 mars 1905 hade bolaget förbundit sig att utan ersättning af statsverket publicera ortnamnskommitténs arbete om Sveriges ortnamn. Bolaget hade därvid icke gjort sig beräkning på någon vinst, utan till och med räknat med möjligheten af någon förlust. Men att denna skulle blifva så stor, som den nu vunna erfarenheten visat, hade det knappast varit möjligt att beräkna. Enligt hvad som framginge af framställningen bifogad redogörelse för det ekonomiska resultat, de hittills utgifna nio häftena af Älfsborgs län medfört, utgjorde utgifterna för samma häften 10,064 kronor 13 öre, under det att försålda exemplar inbringat allenast 3,990 kronor 6 öre. Redan nu hade alltså uppstått en förlust af ej mindre än 6,074 kronor 7 öre eller mer än 60 %. Fördelad på de år, tryckningen pågått, uppginge förlusten till öfver 1,200 kronor per år. Visserligen hade bolaget ett stort antal exemplar i behåll, men någon afsevärd framtida afsättning å desamma kunde gifvetvis icke beräknas. Orsaken till detta ogynnsamma resultat vore i främsta rummet, att arbetet icke vunnit den spridning, som bolaget tänkt sig. Öfver enskildas inköp hade visserligen icke på förhand kunnat göras någon tillförlitlig beräkning. Dock syntes dessa inköp långt färre, än man haft anledning hoppas. Hvad åter beträffade inköp för statens ämbetsverk hade bolaget trott sig kunna räkna med en omsättning af minst ett par hundra exemplar. Direkt hos bolaget eller, såvidt bolaget hade sig bekant, genom bokhandel hade emellertid allenast 18 exemplar blifvit inköpta af ämbetsverk. Det syntes bolaget dock uppenbart, att långt flera verk under sin ämbetsutöfning skulle hafva behof af denna uppslagsbok. Vidare ville bolaget framhålla, att man vid beräkningen af omkostnaderna gått ut ifrån, att arbetet för hvarje län skulle komma att omfatta i medeltal 40 ark. Det hade emellertid visat sig, att de redan utgifna nio häftena af Älfsborgs län tagit i anspråk ej mindre än 89 ark. Och ännu återstode elfva häften af sagda län att trycka. Arbetets större omfång med det däraf betingade högre pris torde också bidragit till den ringa omsättningen och på sådant sätt äfven till det ogynnsamma resultatet, liksom de större omkostnaderna naturligtvis medfört en större förlust.

I händelse af bifall till inköp af förslagsvis angifna 150 exemplar, hvilka bolaget erbjöde till ett pris, som med 25 % understeg priset i bok-

handeln, skulle bolaget för hittills utkomna häften erhålla ett belopp af [215.] 2,953 kronor 13 öre och sålunda bolagets nu föreliggande förlust nedbringas till 3,120 kronor 94 öre. Bolaget har i en senare skrift ytterligare anförts:

Det vore alldeles omöjligt att göra någon verklig beräkning öfver kostnaderna för inköp af ett antal af de ännu ej utgifna häftena af ortnamnen i Älfsborgs län, enär manuskript till de elfva häftena ännu ej förelåge. Ortnamnskommittén hade emellertid meddelat, att omfånget af de elfva återstående häftena inberäknadt inledning och register antagligen ej komme att understiga omfånget af de hittills publicerade nio häftena. Bolaget hade därför vid beräkningen måst gå ut ifrån, att kostnaderna för inköp af 150 exemplar af återstående elfva häften ej komme att understiga kostnaderna för inköp af de redan utgifna. Däremot kunde man gå ut ifrån, att utgifvandet af de återstående elfva häftena komme att sträcka sig öfver en tidrymd af omkring 4 till 5 år, så att äfven kostnaderna för detta inköp fördelades på en följd af år.

På grund af nådiga remisser hafva underdåniga utlåtanden i ärendet afgifvits den 17 september 1910 af ortnamnskommittén och den 17 oktober 1910 af statskontoret.

Ortnamnskommittén har i sitt utlåtande yttrat:

Då preliminära underhandlingar fördes mellan kommittén och aktiebolaget Ljus rörande öfvertagandet af förlagsrätten till kommitténs arbete om Sveriges ortnamn, hade kommittén ansett sig kunna till bolagets ledning uttala den förmodan, att arbetet hade att påräkna en afsättning af mellan 150 och 200 exemplar till sådana statens ämbetsverk och därmed likartade institutioner, hvilka enligt kommitténs öfvertygelse för sin verksamhet dels omöjligen kunde undvara arbetet, dels i större eller mindre mån hade gagn af detsamma. Hvad nu först ifrågavarande län beträffade bemärktes därvid pastorsexpeditionerna, som uppginge till ej mindre än 68, vidare kronofogde- och häradsskrifvarexpeditionerna, tillhoppa 12, länets 16 häradsrätter och 5 magistrater, förste landtmätare och domänintendent, landskansli och landskontor, domkapitlen i Göteborg, Karlstad och Skara samt Göta hofrätt. Bland de till hufvudstaden förlagda ämbetsverken syntes — utom de som redan inköpt arbetet — följande böra äga tillgång till detsamma, nämligen landtförsvares-, sjöförsvares-, civil- och jordbruksdepartementen, marinstaben, arméförvaltningen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, järnvägsstyrelsen, kommerskollegium, generaltullstyrelsen, öfverintendentsämbetet, riksarkivet, rikets allmänna kartverk, generalstaben, krigshögskolan, artilleri- och ingenjörhögskolan, krigsskolan, sjökrigshögskolan, sjökartverket och Sveriges geologiska undersökning. Härtill kunde läggas, att, enligt hvad kommittén hade sig bekant, Uppsala universitetsbibliotek skulle anse det vara för underhållandet af sina utländska bytesförbindelser synnerligen värdefullt att äga tillgång till ett större antal exemplar af arbetet. Då ofvannämnda myndigheter och institutioner icke syntes hafva förskaffat sig kommitténs arbete, torde det vara lämpligt, att det på statens bekostnad tilldelades dem, liksom de ju i större eller mindre utsträckning på nämnda sätt erhöles sådana för dem äfvenledes behöfliga eller gagneliga tryckalster som Sveriges officiella statistik, Svensk författningssamling och annat dylikt, hvaribland särskildt finge påpekas kommittéens betänkanden rörande för respektive myndigheter viktiga ärenden.

[215.]

Om kommittén redan från nu berörda synpunkt funne sig kunna tillstyrka bolagets anhållan, så komme kommittén af ännu en viktig anledning till samma resultat. Ett afslag å bolagets begäran syntes nämligen med allt skäl kunna befaras leda till att bolaget ej befundes villigt att förlägga det för närvarande under utarbetning varande verket rörande Örebro län, hvars tryckning snart nog skulle kunna taga sin början. Bolaget vore nämligen kontraktsenligt förbundet att förlägga »ortnamnskommitténs arbete om Sveriges ortnamn», men då Kungl. Maj:t den 15 november 1907, sedan Riksdagen såsom sin mening uttalat, att arbetet på andra län än Älfsborgs borde ske under annan form än kommittéarbete, uppdragit ledningen och hufvudsakliga utförandet åt kommitténs ledamot, professorn Adolf Noreen, med nödigt biträde i kamerala frågor af dåvarande kammarrådet G. Thulin, hvilken enligt nådigt beslut den 18 juni 1909 ersatts af tillförordnade notarien i kammarkollegium Gustaf Hedin, och vid förefallande behof annan sakkunnig hjälp, så komme Örebro läns beskrifning sålunda ej att vara ett arbete af »ortnamnskommittén», som numera hade endast Älfsborgs län åt sig uppdraget. Vid sådant förhållande kunde man ej gärna vänta sig annat, än att bolaget skulle vägra att förlägga ett arbete, som att döma af erfarenheten från Älfsborgs län komme att åsamka detsamma en årlig förlust af omkring 1,200 kronor. Därest åter denna förlust, på sätt bolaget föresloge, delvis af Kungl. Maj:t betäcktes, hade man all anledning antaga, att det fullföljde sin ursprungliga plan att, om ock med egen ekonomisk förlust, förlägga alla följande länsbeskrifningar, äfven om de icke komme att utgifvas af »ortnamnskommittén». Slutligen ville kommittén framhålla, att äfven billigheten syntes kräfva, det staten i någon mån bidroge till att minska förlusten för ett förlag, som befriade statsverket från den annars väl själfskrifna, men kostsamma plikten att befordra kommitténs arbete till trycket, och som gjort detta på ett sådant sätt, att arbetet uppträdde i en synnerligen gedigen, alltigenom stilfull och förstklassig utstyrsel.

I sitt utlåtande har statskontoret anfört:

Aktiebolaget Ljus hade, på sätt af handlingarna framginge, vid träffande af aftalet om förlagsrätten till ortnamnskommitténs arbete om Sveriges ortnamn, på grund af kommitténs därom uttalade förmodan, haft anledning antaga, att ett antal af mellan 150 och 200 exemplar af arbetet skulle kunna afyttras till ämbetsverk och myndigheter, men då sådan försäljning endast i ytterst ringa omfattning kommit till stånd, syntes med hänsyn till såväl denna omständighet som ock det förtjänstfulla sätt, hvarpå bolaget, enligt kommitténs vitsord, utfört det på detsamma ankommande arbetet, billigheten fordra, att staten bidroge till att i någon mån minska den förlust, som genom ifrågavarande förlagsaftal drabbat bolaget. Den lämpligaste åtgärden i sådant afseende syntes vara att, såsom föreslagits, ett antal exemplar af arbetet för statens räkning inlöstes för att kostnadsfritt utdelas till sådana ämbetsverk och myndigheter, som kunde anses för sin ämbetsverksamhet draga nytta af arbetet. Antalet exemplar af de nu föreliggande 9 häftena syntes lämpligen böra bestämmas till 150. Däremot vore det icke enligt statskontorets mening lämpligt, att statsverket redan nu, på sätt föreslagits, förbunde sig att äfven inlösa samma antal af de ännu icke utkomna häftena. Beslut härom syntes icke böra fattas, förr än kännedom vunnits om ej mindre i hvilken mån efterfrågan å de nu till inköp föreslagna häftena gjorde sig gällande än äfven det ekonomiska resultatet af utgifvandet af de ännu ej utkomna häftena. Bokhandelspriset å de 9 färdiga delarna utgjorde, enligt hvad statskontoret inhämtat, tillhopa 26 kronor 25 öre. Alltså skulle 150 exemplar med en rabatt af 25 % komma att betinga en inköpssumma af 2,953

kronor 13 öre. Beträffande sättet för beredande af tillgång till detta belopp ville statskontoret visserligen erinra därom, att å extra stat för år 1911 funnes uppfördt ett anslag å 8,500 kronor till undersökningar rörande ortnamn inom Älfsborgs län, men då af nämnda anslag, hvilket på grund af Kungl. Maj:ts därom meddelade föreskrifter af statskontoret redan i sin helhet förskottsvis utanordnats till ortnamnskommittén, ingen del vore beräknad till bestridande af nu ifrågavarande tryckningskostnader, syntes annan utväg för kostnadernas bestridande få anlitas. Det ville synas statskontoret som om, därest Kungl. Maj:t icke skulle anse åttonde hufvudtitelns anslag till extra utgifter eller samma hufvudtitels allmänna besparingar böra för ändamålet disponeras, till Riksdagen borde aflämnas nådig proposition om beviljande af de för inköpet erforderliga medel, i rundt tal 2,955 kronor.

På de af statskontoret anförda skälen anser jag billigt, att den förlust, som aktiebolaget Ljus lidit genom utgifvandet af ortnamnskommitténs arbete öfver ortnamnen i Älfsborgs län, i någon mån ersättes bolaget af allmänna medel. Förslaget, att denna ersättning skulle utgå i form af inköp utaf ett visst antal exemplar af nämnda arbete, synes mig så mycket lämpligare, som bolaget från början, och visserligen ej utan skäl, synes hafva gjort sig räkning på prenumeration å arbetet från åtskilliga ämbetsverks och myndigheters sida. I likhet med statskontoret anser jag emellertid, att inköpet bör inskränkas att omfatta hittills utkomna nio häften af arbetet. Mot det pris, hvartill bolaget erbjudit arbetet, har jag icke funnit anledning till anmärkning.

Departementschefen.

På grund häraf och då det icke synes mig lämpligt att af åttonde hufvudtitelns anslag till extra utgifter eller samma hufvudtitels allmänna besparingar, hvilka synnerligen väl behöfva tagas i anspråk för andra nödvändiga utgifter, bestrida nu ifrågavarande kostnad, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 2,955 kronor för inlösen hos aktiebolaget Ljus af 150 exemplar af de nio första häften af ortnamnskommitténs arbete öfver ortnamn i Älfsborgs län.

Nytt anslag.

Uti särskilda underdåniga ansökningar, som af kanslern för rikets universitet med eget underdånigt utlåtande den 30 november 1910 jämte yttrande af filosofiska fakultetens i Lund humanistiska sektion till Kungl. Maj:t öfverlämnats, hafva framställningar gjorts om anslag dels för *insamling, förteckning och undersökning af svenska folkminnen*, dels ock för etnologiska föreningens i Lund fornminneskommissions undersökningar.

[216.]

Insamling af svenska folkminnen.

I den ena af förenämnda ansökningar hafva stadsnotarien Nils Andersson i Lund, docenten i litteratur- och musikhistoria vid universitetet

[216.] i Lund Tobias Norlind och docenten i nordisk och jämförande folkminnesforskning vid samma universitet C. W. von Sydow, under åberopande af de skäl, som anförts i en deras underdåniga ansökning bilagd promemoria, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till en början för ett år anvisa ett belopp af 4,500 kronor, att företrädesvis af sökandena eller genom deras försorg användas för systematisk insamling, förteckning och undersökning af svenska folkminnen, såsom tro och sed, sägen och saga, visor och låtar, af medel, som för sådant ändamål kunde stå till Kungl. Maj:ts förfogande, eller om sådana medel ej funnes disponibla, att Kungl. Maj:t tacktes göra framställning till Riksdagen om beviljande af ett anslag å samma belopp för enahanda ändamål. Sökandena hafva därjämte hemställt, att i fråga om beloppets användande måtte föreskrifvas, att redovisning för detsamma skulle afgifvas till humanistiska sektionen vid universitetet i Lund, och att det insamlade materialet skulle utgöra ett folkminnesarkiv vid nämnda universitet under förvaltning och kontroll af humanistiska sektionen därstädes eller af de personer, som sektionen därtill förordnade, dock att det af stadsnotarien Andersson eller genom hans förmedling insamlade folkmusikmaterialet på grund af särskildt aftal skulle ställas till folkmusikkommissionens*) förfogande. Slutligen hafva sökandena förklarat sig beredda att underkasta sig de villkor för anslagets erhållande, som af Kungl. Maj:t kunde komma att i nåder bestämmas.

Den af sistnämnda sökande åberopade, af dem undertecknade promemorian är af följande innehåll:

»Våra folkminnen: sagor och sägner, visor och låtar, tro och sed, äro af allra största betydelse för kännedomen om vart folk och vår folkliga kultur. Men de hafva aldrig grundligt och systematiskt samlats. De samlare, som hittills varit verksamma, hafva i regeln för mycket skattat åt ensidigt bygdeintresse, om de än såsom Eva Vigström i Skåne, P. A. Säve på Gottland och A. Bondeson i Åtrådal och Dalsland gjort ett mycket värdefullt arbete. Den ojämförligt största delen af landet återstår därför såsom alldeles outforskad. Och likväl är folkdiktningen i Sverige ej blott ovanligt rik i jämförelse med de flesta land i Europa utan ock af särskildt stort vetenskapligt intresse, emedan Skandinavien dels äger ett ej ringa rent inhemskt folkminnesstoff, dels utgör slutpunkten för folkdiktningströmmar, som här mötts från olika håll. Nu är det emellertid hög tid, att ett energiskt och planmässigt samlingsarbete sättes i gång, om man skall kunna rädda de rika folkminnesskatter, som ännu lefva på folkets läppar, ty många krafter arbeta på deras utrotande.

Den folktro och därpå baserad sed, som till stor del lefvat kvar sedan urminnes tider, försvinner nu allt mer. De moderna arbetsredskapen tränga ej blott undan de gamla, utan äfven de egendomliga bruk och föreställningar, som voro förknippade med dem. Skolor af olika slag göra naturligtvis äfven sitt att hos de yngre generationerna taga bort föråldrade åskådningar och bruk, hvilka därför äro dömda att dö med de äldre generationerna.

*) Tillsatt af första mötet för svensk folkkunskap år 1908.

Af folkets diktning hålla sägnerna sig segast kvar, emedan de äro bundna vid bestämda lokaler. Men våra nutida samfärdsmedel, som åstadkommit en större rörlighet bland folket, valla mycken afbräck i detta hänseende, ty sedan man förflyttats från sitt barndomshem, glömmen man så snart de föreställningar och sägner, som varit förknippade med de platser man lämnat, och de nya omgifningarna intresserar man sig mindre för. De gamla berättas ej heller så gärna, hvad de hört om troll, spöken och dylikt, då de se, att de unga skratta åt sådant.

Snabbare än tro och sägner försvinner emellertid folksagan. Dess naiva fantasi uppskattas ej längre på samma sätt som förr. Och de dagliga tidningarna, som öfverallt finnas tillgängliga till billigt pris, taga nu den del af folks uppmärksamhet i anspråk, som förr ägnats sagorna. Så försvinner sagan hastigt, emedan det ej längre finnes plats för den i folkets lif. Blott berättelser af mera burlesk art visa sig fortfarande lifskraftiga. Men far den på folkets läppar lefvande sägen- och sagodiktningendö bort, innan den systematiskt insamlats, lider vårt folk en stor nationell och vetenskaplig förlust, ty den innehåller ett rikt material för studiet af folkets själ-lif, och en mängd kulturströmningar kunna ej påvisas annat än genom studiet af sagornas vandringar.

Den svenska folkvisan har länge varit undanträngd genom nyare visor af sämre halt, och den gamla ballad-ången, hvaraf Geijer och Afzelius på sin tid samt Arwidsson och Dybeck något senare gjorde sådana värdefulla uppteckningar, är därför endast föga företrädd i de uppteckningar, som i våra dagar göras. Orsaken härtill är dels det ringa antal, som ännu lefver kvar, dels svårigheten att erhålla dessa visor från de aflägsnare bygderna. Ett planmässigt uppsamlande af folkdiktningen i bunden form, från gåtor, besvärjelserim, ortsrin till danslekar, ballader och äldre lyrisk folkpoesi, är i hög grad viktig just nu, på samma gång som det material, hvilket ligger gömdt i landsortsbibliotek och privata boksamlingar, måste undersökas, afskrifvas eller uppköpas. Genom att sedan ordna dessa samlingar i systematisk följd och jämföra dem med hvad som redan förefinnes i tryck, torde den svenska folkdiktningen vetenskapligt kunna komma till sin rätt.

Beträffande folkmusiken är det ett känt förhållande, att den sedan årtionden är stadd i tillbakagång, i det att våra genuina gamla folkvisor och låtar, hvilka med rätta ställas bland de förnämsta i världen, äro på väg att försvinna. De hafva sålunda fått lämna plats för allehanda slagdångeartade melodier, af fragment ur senaste operetter på modet m. m., som med folkmusik i egentlig bemärkelse ej hafva det ringaste att skaffa. Utan omfattande och snabbt ingripande åtgärder skulle denna vår folkdiktning i toner ej stå att rädda eller tillvarataga, ty i traditionen kan man ej hoppas, att den skulle kunna förtäfla. Tack vare enskilda personers uppostringar och intresse, hafva i vissa landskap åtskilliga gamla folkmelodier, med och utan text, blifvit upptecknade, men andra trakter af vårt land äro ännu så godt som outforskade. Ännu finnes helt visst mycket kvar, som kunde räddas, blott det sker i tid samt efterforskningsarbetet bedrivs systematiskt och grundligt. Det borde dock ej vidare såsom hittills få uteslutande ankomma på enskildas öfervillighet, om det stora kulturhistoriska intresse, som här står på spel, skall tillgodoses eller icke.

I vårt land har statens insats för tillvaratagande af folklig tradition varit mycket obetydlig. Endast medelbart kan den sägas hafva medverkat härtill, i det att det statsunderstödda studiet af svenska landsmål lämnat uppteckningar af folkminnen som biprodukt. Systematiskt har det dock ej kunnat ske, då man helt naturligt ej kan begära af en landsmålsforskare, att han skulle kunna ägna mycket af sin tid till annat än det rent språkliga, hvilket ensamt för sig kräfver mycket arbete. Våra grann-

[216.] länder hafva däremot länge ägnat folkminnena stort intresse och hafva gjort stora uppoffringar för deras insamling.

Främst kommer Finland, tack vare det stora intresse för folkdiktningen som Lönnrots Kalevala väckte, samt på grund af landets båda nationaliteters inbördes täflan. Under ett fjärdedels sekel har finska litteratursällskapet offrat omkring 4,000 mark årligen af sitt till 18,000 mark uppgående stat-anslag, och svenska litteratursällskapet, som åtnjutit enahanda anslag om 10,000 mark, 1 000 à 2.000 mark årligen till insamling af folkminnen. Dessutom har finska litteratursällskapet sammanlagdt utbetalat omkring 40.000 mark till utgifning af folkminnen, och ett statsanslag på 25,000 mark har beviljats för afskrifning af J. Hurts stora samling af estniska sagor och sånger, för att nu ej nämna den omständigheten, att vid Helsingfors universitet finnes en ordinarie professur och ett par fast aflönade docenturer i folkdiktning. Finland har på detta sätt kommit att intaga främsta rummet i världen i fråga om rikhaltiga samlingar af folkminnen och ett vetenskapligt studium af dem.

I Danmark hade grundats en viktig institution, Dansk Folkeminde Samling för insamling och bevaring af danska folkminnen. Denna har i årligt statsanslag 3,200 kronor (1,000 kronor till föreståndaren, 1,000 till insamling och 1,200 kronor till ordnande, reuskrifning och dylikt) hvarjämte den ur Carlsbergsfonden får omkring 1,000 kronor till insamling och ordnande. Danska staten ger dessutom E. Tang Kristensen 1,800 kronor årligen för insamling och H. F. Feilberg omkring 2,000 kronor årligen för vetenskapligt författarskap på området, samt omkring 400 kronor i årsanslag till föreningen Danmarks Folkeminder. Härtill kommer Carlsbergsfondens årliga anslag dels åt E. von der Recke (omkring 1,000 kronor) till folkvisestudier, dels till utgifvandet af 'Danmarks gamle Folkeviser' (omkring 1,500 kronor årligen) samt till H. F. Feilberg.

I Norge erhöill nuvarande professor Moltke Moe 1882 ett fast årligt anslag af staten på 2,400 kronor för insamling af folkminnen. Detta anslag upphörde år 1886, då Moe blef utnämnd till professor i folktraditioner. Sedan år 1897 ger norska staten ett årligt anslag på 1,200 kronor till J. Skar och sedan år 1908 ett på 800 kronor till I. Kleiven för insamling af folkminnen, hvardera i sin hembygd. Härtill kommer ett fast årligt anslag på 2,000 kronor, hvaröfver Moe disponerar sedan år 1909. Af detta hafva 800 kronor användts till understöd af insamlare och 1,200 kronor till afskrifning af de i Köpenhamn förvarade färöiska folkvisorna i och för en stor samlad utgifning af norska folkvisor.

I jämförelse med hvad våra grannländer anslå åt insamling af folkminnen måste alltså det af oss begärda anslaget å 4 500 kronor synas ganska anspråkslöst, särskildt då man betänker dels hur stort och olikaadt vårt land är, dels hur försummadt insamlandet och studiet af folkminnena här är.

Redan resekostnaderna kräfva ett afsevärdt belopp, men ännu mer åtgår för spridande af frågeformulär, betalning åt medhjälpare och berättare, reuskrifning och ordnande, fonografeylindrar för upptagande af folkmelodier och väl berättade sagor m. m., fotografering af sådana föremål och lokaliteter, som stå i närmare sammanhang med folketro och folksed — allt utgifter som näste anses nödiga vid ett systematiskt och rationellt bedrifvet insamling-arbete. Men för denna kostnad från statens sida kommer ett folkminnesarkiv att bildas af oskattbart värde för kännedomen om vårt folk, dess sjäslif och kultur.

Rörande planen för vårt arbete komma väl något olika metoder att användas för olika folkminnesarter. Tydligt är dock, att vi personligen ej kunna göra allt, utan

komma vi att söka instruera medhjälpare, skaffa förbindelser med intresserade personer i olika orter samt genom föredrag och tryckta cirkulär söka väcka uppmärksamhet på saken. Vi hafva bland annat tänkt sätta oss i förbindelse med folkhögskolorna, intressera eleverna för arbetet och med deras hjälp i deras respektive hemorter uppsöka de gamla, som kunna sitta inne med ett rikare förråd af folkminnen. [216.]

Hvad slutligen vår kompetens för det planerade företaget beträffar, bedja vi att få hänvisa till närslutna uttalanden af framstående utländska fackmän. Här vilja vi blott nämna, att vi samtliga ägnat oss åt insamling, von Sydow hufvudsakligen af sagor, sägner, tro och sed, Norlind af folkets diktning i bunden form och Andersson af folkmusik, samt att i vår vård redan befinna sig samlingar, som för kommande forskning på området komma att vara af grundläggande betydelse. Åtskilligt af det material, hvaröfver vi förfoga, är färdigt till tryckning.»

De i promemorian omnämnda, densamma i bestyrkta afskrifter bifogade yttrandena af utländska fackmän äro så lydande:

»Jeg er bleven opfordret til at udtale mig om ansøgningen fra stadsnotarie Nils Andersson, docent dr Tobias Norlind og docent dr C. W. von Sydow om understøttelse til indsamling af folkeminder.

Jeg må på det allervarmeste anbefale deres ansøgning. Det er mig en stor glæde, at tre mænd med deres nidkærhed i arbejdet og deres store videnskabelige og praktiske overblik har forenet sig om at redde hvad der endnu — indenfor deres rækkevidde — kan reddes af det svenske folks mundtlige overleveringer. At der her er en opgave, som kun kan løses af det nuværende slægtled, og ikke af noget kommende står fuldt klart for alle kyndige. Og jeg har haft lejlighed til på nært hold at se, hvor vel planlagte og omhyggelig udførte disse mænds indsamlinger er, og derved hvilke løfter de giver om værkets fuldstændige gennemførelse.

Det er min fulde overbevisning, at der herved vil skabes en svensk høst af folkeminder på højde med det bedste der nogensteds findes indenfor denne art samlinger — at deres gerning vil blive til ære for Sverige, til oplysning for dets nuværende og kommende slægter, til støtte for fagets videnskabelige gennemarbejdelse overalt i Norden og i endnu langt videre kredse. 26.10—10.

Axel Olrik.»

»I anledning af stadsnotarie Nils Anderssons jämte doktorerna T. Norlinds och C. V. von Sydows ansökan om ett statsanslag å 4,500 kronor för att insamla folkminnen kan undertecknad intyga, att beviljandet af detsamma vore af största betydelse såväl för den svenska folkminnesforskningen som den allmänna folkloristiken. För mer än tjugo år sedan vid utarbetandet af min afhandling om djursagorna kände jag svårt saknaden af tillräckligt variantmaterial från Sverige icke endast för förståelsen af de finska sagoformerna, utan ännu mera för utredandet af de europeiska urformerna, hvilka uti Skandinavien bäst bibehållits. Hade jag haft råd och tillfälle, hade jag förverkligat den tanke, nämnda brist framkallade hos mig, att själf vandra genom hela Sverige för att samla det felande materialet. Sedan har jag oafslutligt vid egna och mina elevs forskningar öfver sänger, signier, vidskepliga bruk, ordspråk och gåtor fått känna samma behof af motsvarande svenska uppteckningar, hvilka endast ofullständigt kunna ersättas af de danska eller norska. Det är med uppriktig glädje jag mottagit underrättelsen om, att ofvannämnda svenska forskare, hvilkas ovanliga intresse och utmärkta förmåga äro väl kända äfven utom deras eget land, tagit initiativ till

[216.]

ett intensivt arbete för att i elfte stunden tillvarata de dyrbara skatter af svenska folktraditioner, hvilka ännu kunna räddas ur glömskans graf.

Hvad det begärda statsanslagets belopp angår, är det ganska anspråkslöst. För jämförelses skull vill jag meddela några uppgifter om finska litteratursällskapets utgifter för samma ändamål under senaste verksamhetsår. De insända samlingarna, hvilka ersättas med omkring 2—2½ mark för skriftpappersark uti sällskapets böcker eller kontanta pengar, hafva premierats med öfver 4,000 mark; ungefärligen samma belopp har årligen utgifvits i mer än ett kvartsekel. Dessutom har under samma år en äldre rik melodisamling af stort värde inlösts för 3,000 mark. För stipendiaters samlingsresor hafva åtgått öfver 1,000 mark, och 600 mark hafva varit bestämda till en gratis utdelad tidskrift för samlare, hvilken numera införlifvats med en allmänare periodisk publikation för hembygd-forskning. Ytterligare komma utgifterna för ordnandet af samlingarna. Den allmänna uppsikten och utlånandet i en arbetslokal med omkring 15 platser är anförtrodd at bibliotekarien, som för skötseln af biblioteket jämte manuskriptsamlingarna har en fast lön på 1,200 mark. Det speciella ordnandet af de inlöpande manuskripterna har ombesörjts af en medlem af folkminnesutskottet och utförliga kataloger öfver sånger, sagor och vidskepliga bruk hafva under de sista åren utarbetats af flera forskare mot en ersättning beräknad för timme. Dessutom har en kopist med skrifmaskin i årtal och ofta med hjälp af andra renskrifvare arbetat uteslutande för finska litteratursällskapets räkning. Ett likadant samlingsarbete bedrivs och bekostas af svenska litteratursällskapet i Finland, såsom af dess förhandlingar framgår. De statsanslag båda litteratursällskapen åtnjuta af staten för sina lingvistiska, folkloristiska och litterära ändamål utgöra tillsammans öfver 30,000 mark.

Helsingfors den 28 oktober 1910.

Kaarle Krohn,

professor i finsk och jämförande
folkdiktsforskning.»

»DHrr. stadsnotarie Nils Andersson, docent T. Norlind og docent C. W. v. Sydow har ønsket en udtalelse fra undertegnede m. h. t. en ansøgning om statsunderstøttelse til indsamling af 'folkeminder', æventyr, sagn, folketro, folkepoesi og musik. Hvad angår musikken er jeg lidet kyndig, med de øvrige æmner har jeg i mange år arbejlet. Blandt ansøgerne kender jeg personlig hr v. Sydow, hvis undersøgelser om Finnsagnene, 'Spiinsagorua' og nu sidst om Thors rejse til Jotunheim har fremragende betydning. Nogle nær i alle europæiske lande drives indsamlingen af folkeminder i vore dage, i særlig udstrækning og med særlig omhu i Tyskland. I Danmark er uhyre samlinger bragte tilveje ved en enkelt mauds, E. T. Kristensens, ihærdighed. Det var i høj grad ønskeligt, at et lignende arbejde med bevidst mål og klare linier kunde optages i vort store naboland af unge mænd, der ejer interesse for opgaven og har ævne til at få almuesfolk i tale. Såvidt jeg véd ejer hr Norlind store samlinger af folkepoesi og hr Andersson af 'låtar' og folkemusik. Jeg mener, at disse unge mænd er selvskrevne til dette arbejde såvelsom hr v. Sydow, hvis samlinger jeg af selvsyn kender noget til. Da folkemindernes motiver jævnlig er farende svende, der har rejst den halve verden rundt, må arbejdet indem landegrænsen bestandig gøres med udsyn over det internationale; meget hyppig vinder man først forståelse af et motiv fjænt fra det sted, man først fandt det.

Min varmeste anbefaling følger disse unge mænds ansøgning.

Askov, v. Vejen d. 29/10 1910.

Dr. phil. H. F. Feilberg

past. emer.»

»København F, 26. 10. 10.

[216.]

Det er mig en fornøjelse hermed at udtale, at Dr. phil. Tobias Norlind i en Række musikhistoriske Arbejder, dels paa svensk og dels paa tysk, har dokumenteret stor Kundskab og betydelige videnskabelige Kvalifikationer, der alt har sikret ham et kendt og anset Navn i den internationale videnskabelige Verden. I ham besidder Sverige en musikhistorisk Kraft af Rang.

Angul Hammerich.»

I den andra af här ifrågakomna ansökningar har etnologiska för-
eningens i Lund fornminneskommission anhållit om anslag till kommissio-
nens undersökningar samt i sådant afseende anført:

Etnologiska föreningen i Lund hade sedan tre år tillbaka på sitt program upp-
tagit upptecknande och beskrivande af i första hand Skånes fornminnen.

Arbetet hade ledts af föreningens fornminneskommission och särskildt dennas
sekreterare filosofie licentiaten Ebbe Tuneld, och i allt väsentligt hade det utförts af
amanuensen vid landsarkivet i Lund filosofie kandidaten G. Clemensson, till en mindre
del af amanuensen vid statens historiska museum, filo-ofie doktorn B. Schnittger; vissa
förarbeten i Göinge härad hade gjorts af skriftställaren P. Johnsson. Undersökningarna
hade omfattat fasta fornlämningar från förhistorisk tid (hällestiktor, rösen, högar, sten-
sättningar och dylikt), kyrkliga fornminnen, så väl fasta som lösa, samt äldre bond-
gårdar. Äfven sägner, knutna till fornminnen eller lokaliteter, hade varit föremål för
uppteckning. Forskningarna hade bedrivits på ett fullt modernt-vetenskapligt sätt
med användande af diopterlinjal vid större planritningar, sextant vid höjdbestämmingar
o. s. v. De hade sträckt sig öfver Rönnebergs härad i Malmöhus län samt öfver Albo,
Gårds, Villands och Östra Göinge härader i Kristianstads län; desutom hade förbere-
dande undersökningar utförts i Västra Göinge härad. Resultatet vore nedlagdt i en
beskrivande katalog öfver fornminnena i det undersökta området samt i serier af foto-
grafier och planritningar. För närvarande föreläge cirka 400 katalogblad, 450 upp-
klistrade och i kapslar inordnade fotografier (13 × 18 cm.) och 35 i portföljer förvarade
planritningar. De fasta fornlämningarnas plats hade utmärkts på geologiska under-
sökningens kartblad.

Fornminneskommissionen hade vidare låtit genomgå äldre handskrifven och tryckt
litteratur och därur anteckuat för Skånes fornminneshistoria intressanta uppgifter. Om-
kring 2,000 blad dylika notiser funnes i kommissionens samlingar. Samlingarna hade
deponerats på Lunds universitetsbibliotek.

Betydelsen af dylika undersökningar torde vara oomstridd och klar. För veten-
skapsmannen, vare sig han studerade den förhistoriska arkeologien, särskildt de förhisto-
riska periodernas lokala utbredning, eller han gjorde någon af den kyrkliga konstens
grenar till föremål för sitt studium, vore det af största vikt att icke behöfva samman-
söka sitt spridda material genom omständliga och en oproportionerligt lang tid ford-
rande resor öfver vidsträckt områden. Ofta torde det till och med vara omöjligt
för den enskilde vetenskapsidkaren att genomforska så vidsträckta områden, som det
här måste blifva fråga om. Det vore etnologiska föreningens fornminneskommissions
mening att genom sina samlingar åstadkomma ett arkiv, där forskaren för sitt sär-
skilda gebit skulle finna samlat det material, som vore oundgängligt för en öfver-
siktlig, jämförande vetenskaplig framställning.

Kommissionens undersökningar finge emellertid af sig själfva en uppgift vid

[216.] sidan af den i första hand afsedda: de blefve direkt fornminnesvårdande. Trots allt förstördes fortfarande i stor utsträckning fornminnen. Ett systematiskt, med ledning af äldre uppgifter verkställt genomforskande af större områden bidroge mer än något annat till att konstatera och förekomma vanvård och skadegörelse å fornminnen. Kommissionen hade också måst för riksantikvarien anmäla fall af dylik skadegörelse.

För sitt behjärtansvärda arbete hade kommissionen hittills använt något öfver 2,000 kronor. Etnologiska föreningen hade af sin hårdt anlitade kassa anslagit så mycket den kunnat, det öfriga hade anskaffats genom gåfvor. Kommissionen kunde icke våga påräkna att för framtiden få i samma grad som hittills motse frivilliga bidrag för sin verksamhet. Men äfven med de resurser, som hittills stått kommissionen till buds, vore dess arbete dömdt att endast långsamt närma sig sitt i första hand afsedda mål. Detta vore till största men för saken, ty först i samma mån, som området för undersökningarna blefve verkligen omfattande, finge samlingarna sitt rätta värde. Af detta skäl borde också kommissionen kunna utvidga det område, som den närmast tagit upp till undersökning. Den borde utsträcka det till att omfatta utom Skåne äfven Blekinge, Halland och Småland, d. v. s. södra Sverige.

Med kommissionens nuvarande och för framtiden sannolikt minskade inkomster vore det omöjligt att så, som här framstälts som önskvärdt, på samma gång utvidga undersökningarna och påskynda deras afslutande inom en rimlig tid. Det vore därför som kommissionen, under framhållande af att den underkastade sig den kontroll, som Kungl. Maj:t kunde finna nödig, vände sig till Kungl. Maj:t med en underdänig anhållan, att Kungl. Maj:t täcktes till Riksdagen ingå med begäran om ett anslag till kommissionens undersökningar af 1,000 kronor.

Det yttrande, som öfver ifrågavarande båda ansökningar afgifvits af filosofiska fakultetens i Lund humanistiska sektion, innehåller hufvudsakligen följande:

Humanistiska sektionen ansåge, att en insamling af våra folkminnen, d. v. s. folktro och folkbruk, såväl i allmänhet som årligen på bestämda tider återvändande, folksagor och folksägnor, folkvisor och folkmusik, folkmal, hvartill anslöte sig upp-teckning och eventuellt afbildning (fotografering) af föremål (inbegripet fornminnesmärken och byggnader), som belyste vart folks äldre kultur, vore en trängande och viktig nationell uppgift. Här mer än eljest gällde det, att snar hjälp vore dubbel hjälp. Ty folkminnen trängdes hastigt undan af den moderna kulturens nivellerande inflytande. Hvad som funnes kvar, hvilade hos de äldsta generationerna och torde om något årtionde till största delen vara räddningslöst förloradt. Minnesmärken och föremål, som vittnade om ett äldre kulturstadium, förstördes och försvunne. Det vore en lycklig omständighet, att det för närvarande funnes att tillgå män, hvilka ägde ett genom tidigare forskningsarbete redan ådagalagdt lefvande nit och intresse för folkminnenas insamling och den skicklighet för detta arbete och för det insamlade materialets vetenskapliga bearbetning, som vore allmänt känd genom af dem verkställt arbete, utgifna skrifter och ytterligare styrkt af bifogade intyg, och sektionen ville därför på det lifligaste instämma i syftet af de gjorda framställningarna.

På anförda grunder finge sektionen alltså hemställa, att Kungl. Maj:t af 1911 års Riksdag ville för insamling af folkminnen utverka ett anslag på 5,000 kronor för år 1912 att efter behof ställas till förfogande åt stadsnotarien Andersson, docenterna Norlind och von Sydow samt etnologiska föreningens i Lund fornminneskommission genom dess sekreterare licentiaten Tuneld för af dem uppgifna forskning, eller till

de medarbetare, som dessa anslagssökande med sektionens medgifvande eller på dess önskan kunde med sig förena, under förutsättning af att dessa medel fördelades af och deras användande kontrollerades af humanistiska sektionen vid universitetet i Lund eller den eller de personer, som den härtil utsåge.

Universitetskanslern har, under hänvisning till den utförliga utredning, som innehålles i de ärendet bilagda handlingarna, förmått sig lifligt förorda, det tacktes Kungl. Maj:t i nådig proposition till Riksdagen äska ett anslag å 5,000 kronor för bekostande af insamling, förteckning och undersökning af svenska folkminnen att användas enligt af Kungl. Maj:t utfärdade närmare bestämmelser.

På grund af nådig remiss har vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien den 6 december 1910 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet. Akademien har därvid tillstyrkt, att anslag lämnades för de ifrågavarande ändamålen, samt vidare anført:

Hvad särskildt de i södra Sverige befintliga fornlämningarna från förhistorisk tid och kyrkliga fornminnen beträffade, ansåge akademien sig böra framhålla, att akademien under flera årtionden arbetat på att med alla till buds stående medel för det under akademiens inseende ställda antikvarisk-topografiska arkivet förvärfva beskrifningar och afbildningar af dylika minnen, samt att en betydande samling af sådana beskrifningar och afbildningar från Skåne och angränsande landskap nu finnes i nämnda arkiv. Under sådant förhållande ville akademien hemställa om intagande i den nådiga propositionen af det villkor, att etnologiska föreningen skulle till akademien aflämna kopior af alla de beskrifningar och afbildningar af fornlämningar från förhistorisk tid samt af kyrkliga fornminnen, som utfördes under den tid, för hvilken anslaget vore afsedt.

Jämväl nordiska museets nämnd har anmodats att utlåta sig i ämnet, med anledning hvaraf nämnden infordrat yttrande från intendenterna vid nordiska museet P. G. Wistrand, A. Behm och N. E. Hammarstedt — de båda förnämnda för det dåvarande upprätthållande styresmansbefattningen under doktor B. Salins tjänstledighet.

Detta yttrande, som endast berör stadsnotarien Anderssons med fleras ansökning, har bilagts nämndens den 27 december 1910 dagtecknade utlåtande och är af följande innehåll:

Redan alltifrån de tidigare åren af nordiska museets tillvaro hade bland dess uppgifter äfven ingått bildandet af ett arkiv för alla de forskningsgrenar af svensk folk-känedom, som stadsnotarien Anderssons med fleras ansökning afsåge. Samtidigt med museets museala ordnande för öfrigt i den nya museibyggnaden sattes af dess styresman doktor B. Salin äfven denna del af museets samlingar i mer systematisk bearbetning och inriktades framför allt på de forskningsgrenar, som närmast anslöte sig till museets andra samlingar och öfriga verksamhet. Vid det i nordiska museet år 1908 hållna första mötet för svensk folkkunskap var det ock från nordiska museet som första förslaget om bildandet af ett för såväl inhemska som utländska forskare lätt tillgängligt svenskt etnologiskt centralarkiv utgick. Förslagsställarna hade då tillfälle

[216.]

att med material ur museets arkiv demonstrera ett systematiskt ordnande af ett dylikt forskningsmaterial. Trots bristen på penningar och arbet-krafter hade museets nämnda arkiv sedan allt mer tillväxt, särskildt genom nitiska forskningar af folkskolläraren Levi Johansson och amanuensen N. Keyland inom de nordligare landskapen, och det efter ämnen fördelade materialet uppginge, mera omfattande manuskript oräknade, för närvarande till betydligt öfver 10.000 uppteckningar, under det samlingen af fotografier af byggnad-er, redskap, folklifsscener o. s. v. torde belöpa sig på ett föga mindre antal. För nordiska museet bildade detta arkiv, särskildt det som rörde folkets lefnads- och boningssätt samt dess seder, bruk och föreställningar, ett nödvändigt komplement till dess materiella föremål-samlingar och utgjorde jämte museets lappkatalog öfver dessa senare redan nu ett ovärderligt arkiv för inhemsk kulturhistoria och etnografisk forskning.

Det borde af detta anförda fullkomligt och tydligt framgå, att nordiska museet vore lifligt intresserad för att den inhemskt etnologiska forskningen äfven arkivaliskt med all skyndsamhet och energi bedrefves. Stor fara för det oersättliga och ovärderliga forskningsmaterialets undergång läge i hvarje dröjsmål. Allt samarbete och bistånd vid räddandet åt vetenskapen och eftervärlden af vittnesbörden om vårt folks forna lif och lefnadssätt måste därför hälsas välkommet.

Visserligen torde det, hvad den från Lund utgångna petitionen beträffade, kunna tyckas ligga en viss fara för möjligt bästa resultat i den framställda planens mycket vidtomfattande utsträckning. Petitionärerna syntes icke nog hafva uppskattat den synnerligen omfattande specialkunskap och litteraturtillgång för komparativ undersökning, som den systematiska forskningen rörande folkets lefnadssätt, seder och tro fullt ut såväl som folkdiktforskningen i vår tid kräfde. Af allt att döma torde det ock vara den senare, som, jämte folkmusiken, af petitionärerna betraktats såsom hufvudsak. Möjligen kunde ock från rent topografisk synpunkt sedt prospektet synas lida af brist på lagom begränsning. Mången torde det nämligen nog förefalla mindre ändamålsenligt att till Lund förlägga högkvarteret för det nordligare Sveriges etnologiska utforskning, äfven om denna skulle inskränkas till endast folkdiktningens område. Här för torde en af våra midtsvenska högskolor bättre ägna sig eller ock ett i förbindelse med någon af dessa arbetande centralarkiv för svensk folkkännedom.

Utan att allt-å uppgifva denna förhoppning om ett, helst med nordiska museets etnografiska afdelningar förbundet, af staten understödt centralarkiv för en allsidig utforskning af vårt folks lif och lefnadssätt i flydda dagar ansåge sig intendenterna emellertid, ej minst på grund af denna kulturella angelägenhets brådskanie natur, böra afgjort förorda, att — med framhållande af önskvärdeheten, att äfven andra i samma syfte och riktning arbetande institutioner skulle kunna komma i åtnjutande af liknande förmån, samt med erinran, att såsom villkor för anslaget borde fastställas, att det påtänkta arkivet skulle hållas tillgängligt för alla såväl inhemska som utländska forskare — nordiska museets nämnd behagade hos Kungl. Maj:t på det lifigaste tillstyrka den af docenterna von Sydow och Norlind samt stadsnotarien Andersson gjorda ansökningen.

Nordiska museets nämnd har för sin del hänvisat till nyssberörda yttrande äfvensom till nämndens underdåniga ansökning af den 12 oktober 1910 om förhöjdt statsanslag — återgifven i det statsverkspropositionen till 1911 års Riksdag bilagda statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 13 januari 1911, punkt 176 — i hvilken ansökning äfven betonades

vikten af att våra folkminnen så fort ske kunde insamlades. Under förutsättning att vid medlens beviljande det villkoret, bland andra, uppställdes, att de med dessa medel hopbragta samlingarna skulle hållas tillgängliga för alla, såväl inhemska som utländska forskare, tillstyrkte nämnden nådigt bifall till humanistiska sektionens underdåniga hemställan. [216.]

Som bekant har Riksdagen under en följd af år lämnat anslag för utgifvande af tidskriften »Nyare bidrag till kännedomen om de svenska landsmålen och svenskt folkli». Sedan år 1910 har detta anslag utgått med 5,000 kronor. Då det tydligen vore önskvärdt att få utredt, i hvad mån de med nu begärda anslagen afsedda ändamålen sammanfölla med den verksamhet, som utöfvades af nämnda tidskrift, har tidskriftens utgivare, professorn J. A. Lundell satts i tillfälle att yttra sig i frågan; och har denne i berörda afseende meddelat:

Beträffande föremålet för verksamheten vore fasta och lösa fornminnen alldeles uteslagna från landsmålstidskriftens program, under det att etnologiska föreningens i Lund fornminneskommission hufvudsakligen hade ett arkeologiskt syfte. Gemensamma föremål för tidskriften och stadsnotarien Anderssons m. fl. framställning vore seder och bruk, folktro och sägner, sagor, visor, melodier o. s. v., öfver hufvud hela det område, som plägade kallas »folklore». Med afseende å arbetets art skulle tidskriften och det planerade fornminnesarkivet så till vida komplettera hvarandra, som arkivet skulle i väsentlig mån bekosta insamlingen och ställa materialet i skrifven form till forskares förfogande, under det att tidskriften lämnade möjlighet till publikation. Tidskriftens redaktion, som ofta kunde inkränka sig till att emottaga och granska redan färdiga bidrag, kunde icke lämna direkt eller tillräckligt understöd för uppteckning och undersökningar samt vore icke heller i tillfälle att leda någon systematisk samlingsverksamhet, emedan de medel, hvaröfver redaktionen förfogade, till största delen atginge till tryckningskostnaden och emedan själfva redaktionsarbetet i hög grad toge tid och krafter i anspråk.

Af hvad Lundell sålunda meddelat framgår, att landsmålstidskriften och det planerade folkminnesarkivet inom samma forskningsområde hafva väsentligen olika uppgifter, som komplettera hvarandra, samt att landsmålstidskriften och etnologiska föreningens i Lund fornminneskommission hafva helt olika arbetsfält.

I ärendet föreligga två anslagskraf, det ena afseende uppteckning af svenska folkminnen, det andra angående beskrifning af fasta fornminningar och inventarisering af kyrkor i södra Sverige. Humanistiska sektionen har sammanfört dessa anslagskraf till en enda summa och samtidigt något nedprutat sammanlagda beloppet af de begärda anslagen, dock utan att angifva något skäl för sitt berörda förslag. Jag kan icke finna denna sammankoppling af två särstående frågor lycklig, detta så mycket mindre, som det ena spörsmålet, det om beskrifning af södra Sveriges fasta forn-

Departementschefen

lämningar, icke är af någon särskildt brådsåkande art, medan man däremot om det andra kan säga, att det föreligger en verklig fara i dröjsmål. Snart sagdt för hvar dag som går minskas möjligheten att tillvarataga det dyrbara material för kannedomen om gångna tiders seder och bruk, om folkets odling och själslif, som gömmes i våra folkminnen, i ord och ton. Jag anser mig därför böra förorda Anderssons, Norlinds och von Sydows framställning, helst som den begärda anslagssumman, 4,500 kronor, är förhållandevis blygsam och sökandena med intyg af framtående fackmän styrkt sin kompetens, hvilken ju äfven humanistiska sektionen vitsordat. Angående formen och villkoren för anslaget utgående bör förnyad utredning äga rum, hvarom jag, om anslaget beviljas, i sinom tid ämnar gå i författning.

På grund af hvad jag sålunda anført får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Nytt anslag.

att på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 4,500 kronor för insamling, förteckning och undersökning af svenska folkminnen att utgå på de villkor och i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva.

[217.]
Utgifvande
af ett arbete
om S. Hedins
senaste resa
i Central-
asien.

Med bifall till en af Kungl. Maj:t i ämnet gjord framställning beviljade 1910 års Riksdag för bearbetning och utgifning af de vetenskapliga resultaten af filosofie doktorn *Sven Hedins resa i Centralasien* under åren 1906—1908 ett anslag af 75,000 kronor att fördelas på åren 1911, 1912 och 1913 med 25,000 kronor hvarje år samt utgå under af departementschefen i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden den 14 januari 1910 tillstyrkta villkor och förbehåll, hvarjämte Riksdagen af det sålunda beviljade anslaget på extra stat för hvar och ett af åren 1911 och 1912 anvisade ett belopp af 25,000 kronor.

Under erinran härom hemställer jag nu, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att af omförmälda, redan beviljade anslag på extra stat för år 1913 anvisa återstående 25,000 kronor.

[218.]
Understöd
åt inhemska
skönlitterära
författare.

I anledning af en inom Riksdagen väckt motion beviljade 1907 års Riksdag till *fasta årliga understöd under åren 1908—1910 åt inhemska skönlitterära författare* af utmärkt förtjänst ett anslag af 30,000 kronor att af Kungl. Maj:t efter sakkunnigas hörande fördelas, och anvisades af anslaget på extra stat för hvar och ett af åren 1908, 1909 och 1910 ett belopp af 10,000 kronor. På grund af Kungl. Maj:ts därom gjorda fram-

ställning beviljade sedermera 1910 års Riksdag för liknande understöd under åren 1911—1913 enahanda belopp, 30,000 kronor, samt anvisade därpå å extra stat för år 1911 10,000 kronor.

Genom nådigt beslut den 18 juni 1910 förklarade Kungl. Maj:t sig vilja åt fem sakkunniga, af hvilka en skulle väljas af svenska akademien och en af styrelsen för Sveriges författarförening samt de tre återstående utses af Kungl. Maj:t, anförtro uppgörandet af förslag till fördelning af ifrågavarande understöd, och förklarade Kungl. Maj:t i sammanhang härmed, och jämte det svenska akademien och nämnda styrelse anmodades att hvardera välja en person att för treårsperioden 1911—1913 vara ledamot af sagda förslagsnämnd och en person att för samma tid vara suppleant för den utsedda ledamoten, att Kungl. Maj:t sedermera och efter utseende af de återstående ledamöterna af nämnden komme att i ärendet vidare förordna.

Efter det svenska akademien och Sveriges författarförenings styrelse anmält sig hafva i enlighet härmed utsett hvar sin ledamot af nämnden och suppleant för honom, förordnade Kungl. Maj:t öfriga ledamöter i förslagsnämnden afvensom suppleanter för dem, hvarjämte Kungl. Maj:t uppdrog åt nämnden att före 1910 års utgång till Kungl. Maj:t inkomma med förslag till utdelning af ifrågavarande fasta årliga understöd och till de bestämmelser, som kunde anses böra i sammanhang därmed lämnas.

Sedan detta uppdrag af nämnden fullgjorts samt Kungl. Maj:t genom nådigt beslut den 16 december 1910 tilldelat de af nämnden föreslagna personerna för hvar och ett af åren 1911—1913 understöd af ifrågavarande anslag med de af nämnden angifna beloppen och meddelat föreskrifter rörande villkoren för understödens uppbärande med mera, föreslog Kungl. Maj:t 1911 års Riksdag att af ifrågavarande redan beviljade anslag på extra stat för år 1912 anvisa ytterligare 10,000 kronor. Denna framställning blef af Riksdagen bifallen.

Jag tillstyrker nu, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att af omförmälda, till fasta årliga understöd under åren 1911—1913 åt inhemska skönlitterära författare af utmärkt förtjänst redan beviljade anslag å 30,000 kronor på extra stat för år 1913 anvisa återstående 10,000 kronor.

I två särskilda vid 1911 års Riksdag väckta motioner föreslogs, att Riksdagen måtte för år 1912 anslå 6,000 kronor till *stipendier åt journalister*, företrädesvis medarbetare, som hafva redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till hufvudsaklig sysselsättning, äfvensom

[219.]

Resestipendier åt journalister.

[219.] anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utfärda närmare bestämmelser rörande villkoren och sättet för stipendiernas utdelning.

Då Riksdagen delade den uppfattning, som i motionerna framstälts, om det fördelaktiga inflytande i afseende å publicisternas rekrytering och utbildning i sitt yrke, som tillgången till resestipendier för beredande af möjlighet till studerande af såväl yrkestekniska som samhällseliga förhållanden på främmande platser kunde antagas komma att utföras, ansåg Riksdagen sig böra bevilja anslag för ändamålet. Då emellertid Riksdagen höll före, att ett så högt belopp som det äskade, 6,000 kronor, icke tillsvidare vore erforderligt, detta särskildt med hänsyn till att stipendierna icke annat än undantagsvis torde behöfva sättas till högre belopp än 500 kronor, ansåg Riksdagen, att anslaget borde begränsas till 4,000 kronor. På grund häraf beslöt Riksdagen att till resestipendier för år 1912 åt journalister, företrädesvis medarbetare, som hafva redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till hufvudsaklig sysselsättning, på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 4,000 kronor att efter sakkunnigas hörande af Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma.

Efter hörande af styrelsen för publicistklubben, svenska journalistföreningens centralstyrelse och svenska tidningsutgifvarföreningens styrelse fann Kungl. Maj:t för godt att genom nådig kungörelse den 24 november 1911, med gillande af Riksdagens ifrågavarande beslut, förordna följande att lända till efterrättelse tillsvidare, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas:

att af det utaf Riksdagen beviljade anslag må utgå dels stipendier å 1,000 kronor för studier i utlandet under minst två månader, dels och företrädesvis stipendier å 500 kronor för studier på främmande ort inom Sverige, i grannländerna eller annorstädes i utlandet under minst en månad; skolan de studierna, i syfte att vinna ökad utbildning för publicistyrket, ägnas åt yrkestekniska och samhällseliga förhållanden;

att till erhållande af sådana stipendier må anmäla sig journalister, företrädesvis medarbetare, som hafva redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till hufvudsaklig sysselsättning;

att ansökning om resestipendium skall vara ställd till Kungl. Maj:t samt under det år, för hvilket stipendiet är afsedt, inlämnas i ecklesiastikdepartementet före den 1 februari;

att i ansökningen böra angifvas ändamålet med och planen för resan samt den därför beräknade tiden och det stipendiebelopp, som sökes; samt

att ansökningen skall vara åtföljd af frejdbetyg samt nöjaktigt intyg dels, därest stipendium sökes för studier i annat land än Norge, Danmark eller Finland, att sökanden besitter nödig språkkännedom, dels ock att han äger erforderliga förutsättningar för att med framgång fullfölja det med resan afsedda ändamålet; hvarjämte sökanden må bifoga de öfriga handlingar, som han vill åberopa till stöd för sin anhållan.

Tillika förklarade Kungl. Maj:t sig vilja, efter det ansökningar om resestipendier inkommit, åt sju sakkunniga, af hvilka två skulle väljas af styrelsen för publicistklubben, två af centralstyrelsen för svenska journalistföreningen och två af styrelsen för svenska tidningsutgifvarföreningen samt den sjunde, hvilken skulle vara ordförande, utses af Kungl. Maj:t, anförtro uppgörandet af förslag till utdelning af ifrågavarande stipendier.

Vidare förordnades, att stipendium skulle af statskontoret utbetalas, då stipendiat under det år, för hvilket stipendiet vore afsedt, anmälde sig vara färdig att anträda resan enligt den bestämda planen, samt att stipendiat skulle senast fyra månader efter fulländad resa inlämna i ecklesiastikdepartementet kort skriftlig redogörelse för sina under resan med afseende å dess ändamål vunna erfarenheter äfvensom låta afskrift af denna redogörelse tillställas en hvar af publicistklubben, svenska journalistföreningen och svenska tidningsutgifvarföreningen.

Redan innan denna kungörelse utfärdades, hade svenska journalistföreningens centralstyrelse genom sitt verkställande utskott ingifvit underdånig skrifvelse den 29 juli 1911, däruti begärts förnyadt anslag för ifrågavarande ändamål för år 1913. I skrifvelsen anfördes hufvudsakligen följande:

Den beredvillighet, hvarmed Riksdagen tillmötesgått det framställda förslaget om anvisande af resestipendier åt journalister, torde få anses såsom ett bevis på att bidragandet till journalisternas särskilda utbildning för sin kräfvande och maktpåliggande verksamhet vore ett numera erkänt statsintresse. Att stipendier för studieresor vore ett verksamt medel i sådan riktning, därom vore styrelsen lifligt öfvertygad. Styrelsen tillåte sig emellertid framhålla såsom en allmänt gängse åsikt bland tidningsmännen, att de längre studieresor med tillfälle till ett djupare inträngande i särskilda studie-föremål af yrkes- eller allmänt utbildande natur, hvilka föranledt upptagandet af äfven så höga stipendiebelopp som 1,000 kronor, vore af större betydelse och gäfvade mera behållning än ett till äfventyrs ökadt antal stipendier å lägre belopp. Under åberopande af de för Kungl. Maj:t kända skäl, hvarpå yrkandet om dylika stipendier för journalister framställts och till väsentlig del af Riksdagen bifallits, hemställde styrelsen, att Kungl. Maj:t behagade föreslå Riksdagen att, i likhet med hvad som skett för år 1912, å extra stat för år 1913 anvisa ett belopp till resestipendier för journalister, företrädesvis medarbetare, som hafva redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till hufvudsaklig sysselättning, och att Kungl. Maj:t med hänsyn till den icke mindre önskvärdheten af några stipendier af storlek intill 1,000 kronor än ett antal sådana intill allenast 500 kronor täcktes af Riksdagen äska detta belopp med inalles 6,000 kronor.

Svenska tidningsutgifvarföreningens styrelse, som vid afgifvande af sitt ofvanberörda yttrande tagit del af hvad svenska journalistföreningens centralstyrelse sålunda anført, har i sagda utlåtande förklarat sig lifligt instämma i framställningen, att anslaget till ifrågavarande stipendier måtte höjas till 6,000 kronor.

Obestriddigt är, att ifrågavarande anslag från början tillmätts något knappt. Emellertid anser jag icke lämpligt att redan nu, innan någon

erfarenhet vunnits, i hvilken mån anslaget kommer att tagas i anspråk, medverka till dess höjande. Jag hemställer därför, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att till resestipendier för år 1913 åt journalister, företrädesvis medarbetare, som hafva redaktionellt arbete i svensk tidning eller journalistisk byrå till hufvudsaklig sysselsättning, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 4,000 kronor att efter sakkunnigas hörande af Kungl. Maj:t fördelas under de villkor för stipendiernas åtnjutande, som Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma.

[220.] I enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade 1911 års Riksdag för upprätthållande under tiden den 1 september 1911 — den 1 september 1912 af *svensk undervisning för svenska barn i Berlin* på extra stat för år 1912 ett anslag af 1,600 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva.

Svensk undervisning för svenska barn i Berlin.

Beträffande användningen af detta anslag har Kungl. Maj:t den 22 juni 1911 förordnat, att det sålunda beviljade beloppet skulle utgå för därmed afsedt ändamål, under villkor att ett belopp, motsvarande minst hälften af detta anslag, därjämte genom kyrkorådets i svenska Victoriaförsamlingen i Berlin försorg anskaffades för samma ändamål, att undervisningen fortginge minst 8 månader af läsåret den 1 september 1911 — den 1 september 1912 samt att den lärarinna, som af kyrkorådet förordnades att bestrida undervisningen, därför erhöle en årlig ersättning af minst 2 000 kronor.

Med skrifvelse den 3 november 1911 har hans excellens herr ministern för utrikes ärendena till ecklesiastikdepartementet öfverlämnat och med sitt förord beledsagat en af kyrkorådet i svenska Victoriaförsamlingen i Berlin i underdånighet gjord ansökning, det Kungl. Maj:t ville till 1912 års Riksdag aflåta proposition om statsanslag till ifrågavarande ändamål för tiden den 1 september 1912 — den 1 september 1913 med 1,600 kronor. Kyrkorådet har till stöd för sin framställning anfört:

Den gynnsamma inverkan, som denna skolverksamhet under de föregående åren haft med sig på barnen och deras hem, hade under läsåret 1910—1911 alljämt gjort sig gällande, och antalet barn, som tillgodogjort sig undervisningen, hade ökats, hvartill i sin mån barnens vistelse i Sverige under sommarferierna bidragit. År 1911 hade genom kyrkorådets försorg tillfälle beredts 43 barn att tillbringa sommarferierna i hemlandet.

Vid ansökningen var i bestyrkt afskrift fogad en af vederbörande lärarinna afgifven berättelse för undervisningen under läsåret 1910—1911.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att för upprätthållande under tiden den 1 september 1912—den 1 september 1913 af svensk undervisning för svenska barn i Berlin på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 1,600 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva.

Vid bifall härtill torde hinder ej förefinnas för Kungl. Maj:t att redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna ifrågavarande belopp eller del däraf.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade Riksdagen år 1911 för upprätthållande under tiden den 1 juli 1911—den 1 juli 1912 af *svensk undervisning för svenska barn i London* på extra stat för år 1912 ett belopp af 2,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva. [221.]

Svensk undervisning för svenska barn i London.

Enligt nådigt beslut den 22 juni 1911 förordnade Kungl. Maj:t, att det sålunda beviljade anslaget skulle utgå för därmed afsedt ändamål under villkor, att ett belopp, motsvarande minst hälften af detta anslag, därjämte genom styrelsens för svenska föreläsnings- och musikerföreningen i London försorg anskaffades för samma ändamål, att undervisningen fortginge minst 8 månader af läsåret den 1 juli 1911—den 1 juli 1912 samt att den lärarinna, som af styrelsen förordnades att bestrida undervisningen, härför erhöile en årlig ersättning af minst 2,500 kronor.

Uti underdånig ansökning, som af hans excellens herr ministern för utrikes ärendena med skrifvelse den 4 november 1911 öfverlämnats till ecklesiastikdepartementet, har svenska föreläsnings- och musikerföreningen i London hemställt, att till Riksdagen måtte aflåtas nådig proposition om beviljande af ett anslag å 2,000 kronor för ifrågavarande undervisningsverksamhet jämväl för läsåret den 1 juli 1912—den 1 juli 1913.

Till stöd för denna hemställan har föreningen hänvisat till de skäl, som tidigare anförts till stöd för bidrag till skolan, samt ytterligare åberopat följande:

För hvarje ny termin hade styrelsen med glädje fått ökad bekräftelse på att denna skola hade en verkligt samhällsgagnande uppgift att fylla och tillfredsställande fyllde den. Sedan början af år 1911 vore det väsentliga skolarbetet förlagdt till lokaler, som för detta ändamål iure och i den svenska församlingsbyggnaden, och därigenom hade skolan i ännu djupare mening än förut blifvit en fast medelpunkt för vidmakthållandet af intresset för Sverige och kunskapen om hemlandet och dess språk hos den uppväxande ungdomen bland de mindre bemedlade svenskarna i London,

hvilka utan sådan hjälp svårligen skulle vara i stånd att underhålla sambandet med fosterlandet. Både föräldrarnas och barnens intresse för skolan icke blott vidmakthölles utan ökades allt mera, hvilket icke minst framginge däraf, att tillströmningen af undervisning sökande barn blifvit så stort, att styrelsens skolutskott nödgats bestämma ett maximiantal, på det lärarinnans krafter icke måtte betungas, så att undervisningen kunde komma att lida däraf.

Vid sidan af den direkta skolverksamheten hade styrelsen äfven år 1911, tack vare frivilliga bidrag från medlemmar inom kolonien samt med hjälp af medel, som barnen själfva insamlat, kunnat sända 25 af barnen till Sverige under sommarferierna, något som visat sig i hög grad understödjda skolarbetet och hvarigenom några barn vunnit en sådan kärlek till hemlandet, att de skaffat sig möjligheter att där bryta sig en lefnadsbana.

Styrelsen vore därför öfvertygad om att denna skolverksamhet vore i hög grad förtjänt af att allt framgent få åtnjuta det understöd från hemlandet, som hittills kommit den till del, och detta understöd vore en nödvändig förutsättning för att verksamheten skulle kunna fortsättas.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena har förordat den underdåniga ansökningen.

På grund af hvad i ärendet förekommit tillstyrker jag, det Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för upprätthållande under tiden den 1 juli 1912 — den 1 juli 1913 af svensk undervisning för svenska barn i London på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 2,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva.

Vid bifall härtill torde hinder ej förefinnas för Kungl. Maj:t att redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna ifrågavarande belopp eller del däraf.

[222.]
Svensk
undervisning
för svenska
barn
i Hamburg.

Uti underdånig, genom utrikesdepartementet till mig öfverlämnad skrifvelse den 25 oktober 1911 har styrelsen för »Svenska skol- och föreläsningssällskapet i Hamburg» anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes hos Riksdagen göra framställning om statsanslag till den af föreningen igångsatta *svenska skolverksamheten i Hamburg*.

Till stöd för denna framställning har anförts:

Det vore öfverflödigt att närmare ingå på en dylik skolverksamhets stora betydelse såsom en länk i det viktiga och fosterländska arbetet för svenskhetens bevarande i utlandet och upprätthållandet af utlandssvenskarnas samhörighet med hemlandet. Skolverksamhetens gagn såväl som det berättigade i anspråken på offentligt understöd hade redan erkänts af Kungl. Maj:t och af Riksdagen genom utverkandet

och beviljandet af statsanslag åt de svenska skolorna i Berlin och London. Såsom stöd för styrelsens begäran anfördes beträffande särskildt skolan i Hamburg följande.

Svenska skol- och föreläsningsföreningen i Hamburg hade stiftats redan i början af år 1907, men först hösten 1910 hade den kunnat förverkliga den del af sitt program, som redan i föreningens titel angafs såsom dess främsta och viktigaste uppgift: svensk skolundervisning åt svenska barn i Hamburg och omnejd. Detta kunde ske, först sedan i hemlandet »Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet» blifvit fastare organiserad och lämnat Hamburgföreningen löfte om att åtminstone till en början stödja företaget med något pekuniärt tillskott samt sedan inom svenska kolonien i Hamburg en insamling satts i gång för bildandet af en särskild och af föreningens öfriga verksamhet oberoende skolfond.

Af bifogadt utdrag ur föreningens räkenskaper framginge, att utgifterna för skolan under första läsåret uppgått till 2,058 mark 98 pfennig samt att af de influtna medlen, 2,811 mark, vid början af skolans andra läsår återstått allenast 752 mark 2 pfennig.

Under det antagande att det skulle lyckas föreningen att hålla det innevarande årets utgifter vid ungefär samma, på grund af särskilda omständigheter synnerligen låga belopp som första årets, skulle dock för deras täckande behövas ett ytterligare tillskott af omkring 1,300 mark, som föreningen hoppats kunna erhålla dels genom fortsatt insamling inom kolonien och dels genom förnyad hänvändelse till »Riksföreningen för svenskhetens bevarande i utlandet».

Något permanent understöd från sagda förening torde emellertid icke kunna påräknas för de därefter kommande åren, och hamburgersvenskarnas offervillighet, som dessutom toges starkt i anspråk för en hel del andra nationella syften, kunde ej år efter år väntas visa sig lika stor, som när det gällde företagets startande. En fjärdedel eller högst en tredjedel af årskostnaderna torde vara det högsta, som på detta sätt kunde komma att inflyta. Därest föreningen ej kunde tillförsäkras ett statsanslag, torde med det ingångna skolårets slut i juli 1912 densamma komma att stå inför den beklagliga nödvändigheten att upphöra med den så framgångsrikt bedrifna skolverksamheten.

Vid bestämmandet af det statsanslag, som kunde anses behöfligt för företagets tryggande, torde böra tagas hänsyn till att enligt första läsårets erfarenhet det icke vore möjligt att i längden på ett fullt tillfredsställande sätt bedriva undervisningen utan en högst väsentlig ökning af utgifterna. Så hade den för närvarande med allenast 1.800 mark per år utgående lönen till lärarinnan befunnits alldeles otillräcklig. Det ginge icke an att bjuda skolverksamhetens föreståndarinna en lön, som, efter afdrag af de i Hamburg rådande höga inackorderingskostnaderna i en något så när central bostad, ej lämnade henne en behållning motsvarande en tjänstfickas lön. Om än den nuvarande lärarinnan af intresse för saken och i önskan att bringa densamma öfver den första försöksperioden varit villig att kvarstanna ännu ett år mot sagda aflöning, så kunde man ej vänta, att så skulle ske för all framtid, eller att en lika kvalificerad och lämplig efterträdarska skulle vara villig att acceptera samma villkor. En höjning till minst 2.400 mark torde blifva oundviklig, och fråga vore om icke lönen rent af borde bestämmas till 2.400 kronor, då ju ingen pensionsrätt vore förenad med platsen. Jämväl blefve det nödigt att förse barnen från mindre bemedlade hem, och dessa vore flertalet, med svenska läro- och läseböcker; likaledes att inköpa och underhålla en del annan skolmateriel, hvarpå under första läsåret bristen varit ganska kännbar och endast i ringa grad afhjälpts genom mindre gifvor från riksför-

[222.] eningen. När därtill komme ersättning för lärarinnans resekostnader till de olika skollokalerna, hyror för sådana lokaler i Hamburg och Bergedorf, porto m. fl. utgifter, ansåge styrelsen sig ej böra beräkna årsutgifterna för det tredje och efterföljande åren till mindre än inemot 2,700 kronor.

Rörande antalet i undervisningen deltagande barn och densammans ordnande under det förflutna första läsåret hänvisades till bilagd, af lärarinnan afgifven årsberättelse för läsåret 1910—1911.

Styrelsen ville vidare påpeka, att kostnaderna för ferieresor, som ett mindre antal af skolbarnen under sommaren 1911 företagit till Sverige, icke upptagits i skolans räkenskaper, enär desamma bestridts af medel, som influtit vid en speciellt för detta ändamål anordnad konsert. Skulle emellertid jämväl denna synnerligen viktiga gren af verksamheten för svenskbetens bevarande bland de i utlandet uppväxande svenska skolbarnen få betraktas som ett kompletterande led i skolundervisningen, borde de beräknade kostnaderna för denna höjas med fem- eller sexhundra kronor per år.

De under höstterminen 1911 anmälda barnens antal vore 67, fördelade på 7 grupper med undervisning i fem olika lokaler i Hamburg och Altona samt en i Bergedorf.

Med stöd af det anförda vågade styrelsen underdånigst hemställa, att, under förutsättning af att föreningen anskaffade en tredjedel af de erforderliga medlen, de öfriga två tredjedelarna eller 1,800 kronor, eventuellt 2,200 kronor, därest barnens sommarvistelser i Sverige finge anses inbegripna uti skolverksamheten, måtte utverkas såsom årligt statsanslag till denna verksamhet, om möjligt att utgå redan från och med höstterminen 1912.

Den i styrelsens skrifvelse omförmälda berättelsen för läsåret 1910—1911 af skolans lärarinna är af följande innehåll:

»Svenska skolan i Hamburg började sitt första läsår den 6 september 1910. Höstterminen varade från den 6 september till den 28 december, vårterminen från den 6 januari 1911 till den 1 juli. Vid den första lektionen, som hölls i svenska Gustaf-Adolfs-kyrkans lärum, närvaro 25 barn från Hamburg och Altona. I Bergedorf-Sande började undervisningen den 17 september, hvarvid 20 elever voro närvarande. Sedermera hafva nya elever tillkommit och nya grupper bildats, och hela antalet elever, som under höstterminen deltog i undervisningen, var 66. Under vårterminen har skolan räknat 65 elever. I allt hafva under årets lopp 74 elever undervisats, i ålder mellan 3 till 19 år. Af dessa kunde 20 tala svenska mer eller mindre flytande, innan de började skolan, de öfriga kunde ingen svenska.

Eleverna hafva varit fördelade i åtta grupper, och dessutom hafva ett par af dem, hvilka ej kunnat komma om eftermiddagarna, erhållit undervisning å andra tider.

Undervisningen har ägt rum i fem olika lokaler, nämligen dels i svenska Gustaf-Adolfs-kyrkans skrifrum, dels i enskilda hem i Klosterallé 21, Brahmsallé 75, Besenbinderhof 40 samt dels i konfirmandsalen i Sande för barnen från Sande och Bergedorf.

Under höstterminen hafva 55 och under vårterminen 45 af eleverna haft lektion två gånger i veckan, hvarje lektion omfattande två timmar. De öfriga hafva läst 1 till $1\frac{1}{2}$ timme i veckan. Tiden för lektionerna har i allmänhet varierat mellan kl. $\frac{1}{2}$ —8 e. m. Lektionerna hafva måst förläggas till eftermiddagarna, då ju de af barnen, som äro i skolåldern, om förmiddagarna besöka tyska skolor. All hänsyn har

tagits till att svenska skolan icke fått inkräkta på barnens arbete i den tyska skolan; sålunda hafva endast frivilliga hemuppgifter gifvits.

[222.]

Undervisningsämnen hafva varit svenska språket (hvertill äfven räknats inöfvande af svenska sänger och sånglekar), svensk historia och svensk geografi.

Svensk historia har lästs endast af ett par äldre elever, som varit tillräckligt hemma i språket för att kunna följa med en sammanhängande berättelse. Därvid har genomgått Sveriges fornhistoria och medeltid i mycket korta drag samt utförligare Gustaf Vasa.

Ett försök, som vid läsårets början gjordes att på tyska meddela undervisning i geografi, uppgafs, då det tog alltför mycken tid från undervisningen i svenska språket. Under vårterminen har dock ett 10-tal elever deltagit i undervisning i svensk geografi, hvarvid lektionerna meddelats på svenska och således samtidigt blifvit språklektioner. Därvid har genomgått: Skåne, Blekinge, Småland, Västergötland, Öland och Gottland.

Kortare skildringar hafva gifvits öfver några af våra framstående vetenskapsmän, författare och konstnärer från äldre och nyare tid.

Öfver 70 % af barnen hafva kommit från arbetar- och handtverkarhem. Dessa hafva visat sig vara mest i behof af undervisning, då de med få undantag ej lärt någon svenska i hemmet.

Intresset för skolan har i allmänhet varit stort både hos föräldrar och barn, hvilket bland annat visat sig däri, att barnen tämligen regelbundet besökt skolan, trots att de ofta haft lång väg. En gosse har haft en hel timmes färd i spårvagn till lektionen och ändå kommit två gånger i veckan. Några af de tyskfödda mödrarna hafva deltagit i lektionerna som hospitanter.

19 af skolans elever hafva medelst bidrag från skolans reskassa satts i tillfälle att resa till Sverige under sommarferierna, hvarvid de allra flesta varit på besök hos släktingar. De hafva kommit åter med en längtan tillbaka till Sverige, som mångenstädes väckt genklang hos föräldrarna.»

Öfver berörda ansökning har Kungl. Maj:ts minister i Berlin anmodats afgifva yttrande och därvid på det varmaste förordat densamma men tillika förklarat, att kostnaderna för skolbarnens ferieresor till Sverige syntes honom vara af den art, att de lämpligen borde bestridas på frivillighetens väg.

De orter i främmande land, där ett större antal svenskar slagit sig ner, äro ju — om man bortser från Amerika — jämförelsevis få, och äfven om några af dem i framtiden skulle komma med anspråk liknande dem, hvarom nu är fråga, kunna utgifterna för staten icke tänkas stiga till afskräckande belopp. Vid sådant förhållande torde det ej böra väcka betänkligheter att låta svenskarna i Hamburg komma i åtnjutande af samma förmån, som Riksdagen förut gifvit svenskarna i Berlin och London. De erfarenheter, som vunnits å sistnämnda båda orter, synas hafva motbevisat de betänkligheter, som på sin tid med afseende å dem gjorde sig starkt gällande. Såväl nationella som praktiska skäl tala onekligen för ett bifall till den föreliggande framställningen, nationella därför att saken gäller

Departementschefen.

svenskar och deras barn, praktiska därför att det vid häfdandet af våra ekonomiska intressen på världsmarknaden gifvetvis är af nytta att i utlands-svenskarna och deras afkomlingar äga vänner, som känna varmt för och i mån af sina krafter vilja stödja det gamla hemlandet.

Hvad angår statsunderstödet i förevarande fall instämmer jag med Kungl. Maj:ts minister i Berlin därutinnan, att kostnaderna för ferieresorna till hemlandet böra bestridas på frivillighetens väg. Statsunderstödet torde lämpligen kunna sättas till samma belopp som tilldelats skolan i Berlin eller 1,600 kronor, och de villkor för utbekommande af statsbidraget, som gälla sistnämnda skola och för hvilka jag förut under punkt 220 redogjort, torde väl med nödiga modifikationer böra gälla jämväl en svensk statsunderstödd skola i Hamburg.

På grund af hvad jag nu anfört, tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Nytt anslag.

att för upprätthållande under tiden den 1 september 1912 till den 1 september 1913 af svensk undervisning för svenska barn i Hamburg på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 1,600 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva.

Vid bifall härtill torde hinder ej förefinnas för Kungl. Maj:t att redan under år 1912 af tillgängliga medel utanordna ifrågavarande belopp eller del däraf.

[223.] För år 1885 ställde Riksdagen till Kungl. Maj:ts förfogande under vissa villkor ett extra anslag af 15,000 kronor att användas till understöd åt sådana anstalter eller föreningar, som anordnade föreläsningskurser för arbetsklassen. År efter år hafva sedermera anslag för nämnda ändamål af Kungl. Maj:t äskats och af Riksdagen beviljats. För hvar och ett af åren 1895 och 1896 har anslagsbeloppet bestämts till 25,000 kronor, för år 1897 till 30,000 kronor, för år 1898 till 35,000 kronor, för år 1899 till 45,000 kronor, för år 1900 till 55,000 kronor, för hvar och ett af åren 1901 och 1902 till 65,000 kronor, för hvar och ett af åren 1903 och 1904 till 100,000 kronor samt för år 1905 till 125,000 kronor. Sedermera beviljades för år 1906 ett extra anslag af 155,000 kronor, för år 1907 ett extra anslag af 180,000 kronor, för år 1908 ett extra anslag af 200,000 kronor, för år 1909 ett extra anslag af 220,000 kronor samt för hvarterdera af åren 1910 och 1911 ett extra anslag af 235,000 kronor till

Populär-
vetenskapliga
föreläsningar.

sådana anstalter och föreningar, som anordna *populärvetenskapliga föreläsningskurser* i folkbildningssyfte, såsom anslaget alltifrån år 1909 benämnes. Beträffande anslagen för hvar och ett af åren 1906, 1907 och 1908 stadgades, att däraf högst 4,000 kronor och i fråga om anslagen för hvardera af åren 1909, 1910 och 1911 högst 8,000 kronor skulle kunna på de villkor, Kungl. Maj:t bestämde, användas till understöd åt sådana centrala anstalter, som förmedlade föreläsningar af ifrågavarande slag och som åt lokala anstalter för sådana föreläsningar tillhandahölle passande åskådningsmateriell.

[223.]

Sedan dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, jämlikt den 18 juni 1910 erhållet nådigt bemyndigande, tillkallat sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda vid beredandet af frågan om ändrade grunder för utgående af statsanslag till understöd för anordnande af populärvetenskapliga föreläsningskurser i folkbildningssyfte samt nämnda sakkunniga afgifvit betänkande och förslag i ämnet, föreslog Kungl. Maj:t i en den 21 april 1911 aflåten proposition (n:r 216) Riksdagen att för understöd på af departementschefen i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag angifna villkor åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 245,000 kronor, af hvilket anslag dels högst 10,000 kronor skulle kunna på de villkor, som Kungl. Maj:t bestämde, användas till understöd åt centralbyråer och, undantagsvis, äfven åt andra sammanslutningar för förmedling af dylika föreläsningar, dels 2,000 kronor finge användas till arvode åt en särskild föredragande för föreläsningsärenden inom ecklesiastikdepartementet, tillika konsulent för föreläsningsverksamheten, dels ock högst 3,000 kronor skulle, i enlighet med af Kungl. Maj:t fastställda villkor, kunna användas för understöd åt sådana nybildade anstalter, hvilkas ordsbidrag ej uppginge till 200 kronor. Nyssnämnda i statsrådsprotokollet angifna villkor voro följande:

att understödsbelopp till föreläsningsanstalt icke finge öfverstiga 3,000 kronor och i allmänhet ej understiga 200 kronor; dock att Kungl. Maj:t ägde att, där förhållandena därtill föranledde, under högst tre på hvarandra följande år för nybildad föreläsningsanstalt anvisa ett mindre understödsbelopp än det senast angifna;

att kommuner eller enskilda för anordnande af sådana föreläsningar tillsköt minst lika mycket som staten;

att anstaltens angelägenheter vårdades af en styrelse, som antog föreståndare och lärare;

att föreläsningarna så anordnades, att de, efter ortens förhållanden, antingen jämnt fördelades öfver föreläsningsåret eller ock, helt eller delvis, sammanfördes till kurser på kortare tid;

att anstalten förfogade öfver kunniga och dugliga, för ifrågavarande undervisning lämpliga lärarkrafter;

[223.] att alla politiska och religiösa strider eller förhandlingar vid föreläsningarna eller undervisningen förbjödes;

att det skulle åligga styrelse för föreläsningsanstalt att, i den mån förhållandena sådant påkallade och medgäfv, verka för att litteratur, lämpad efter föreläsningarnas innehåll, hölles tillgänglig å orten;

att anstalten skulle vara skyldig att underkasta sig de villkor och kontroller, som i öfrigt af Kungl. Maj:t pröfvades nödiga och lämpliga.

Uti skrifvelse den 31 maj 1911 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel anmälde Riksdagen, att Kungl. Maj:ts berörda framställning blifvit af Riksdagen bifallen.

Vid föredragning den 22 juni 1911 af Riksdagens skrifvelse utfärdade Kungl. Maj:t kungörelse i ämnet.

I denna kungörelse förklarade sig Kungl. Maj:t vilja framdeles fatta beslut dels, på särskilda före den 15 december 1911 till Kungl. Maj:t ingifna ansökningar, om tilldelande af understöd åt centralbyråer äfvensom eventuellt åt andra sammanslutningar för förmedling af populärvetenskapliga föreläsningar, dels ock i fråga om anställande af en föreläsningskonsulent inom ecklesiastikdepartementet. Genom samma kungörelse förordnades beträffande anslaget användning i öfrigt, att styrelse för föreläsningsanstalt eller förening, som för ifrågavarande ändamål önskade bidrag af statsmedel, skulle före den 15 november 1911 till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshafvande ingifva till Kungl. Maj:t ställd ansökning, affattad, så vidt ske kunde, enligt kungörelsen bifogadt formulär, med uppgift å beloppet af det bidrag, som ansåges erforderligt, jämte handlingar, som visade, att villkoren för åtnjutandet af sådant bidrag blefve behörigen uppfyllda; och skulle redogörelse för anstaltens verksamhet bifogas ansökningen i två exemplar, hvaraf det ena skulle stanna i Kungl. Maj:ts befallningshafvandes förvar. Vidare föreskrefs, att det skulle åligga Kungl. Maj:ts befallningshafvande att till ecklesiastikdepartementet före den 15 påföljande december insända ansökningshandlingarna jämte eget utlåtande med angifvande, därest statsanslag åt mera än en anstalt eller förening tillstyrktes, af den ordning, i hvilken dessa ansåges förtjänta att komma i åtnjutande af understöd.

Tillika föreskrefs, att föreläsningsanstalt eller förening, som af ifrågavarande statsanslag erhöile bidrag, skulle ej mindre vara pliktig sörja för att föreläsningarna, hvilkas antal, därest statsunderstödet uppginge till 200 kronor eller däröfver, icke finge understiga 12 om året, måtte blifva till verklig nytta för de samhällsklasser, för hvilka de vore afsedda, än äfven vara underkastad inspektion såväl af förutnämnda föreläsningskonsulent som ock af en af Kungl. Maj:ts befallningshafvande förordnad person, för hvilken särskild instruktion skulle af Kungl. Maj:ts befallningshafvande utfärdas.

Vidare medgaf Kungl. Maj:t, att på orter, där tillfälle ej funnes till elementära praktiska kurser för vuxna, högst en tredjedel af sammanlagda stats- och ordsbidraget finge användas till dylika kurser i ämnen sådana som svenska språket, räkning, kommunalkunskap, bokföring, hälsovård, barnavård och dylikt.

Beträffande användningen af statsunderstöd till sådana nybildade föreläsningsanstalter, hvilkas ordsbidrag ej uppginge till 200 kronor, beslöt Kungl. Maj:t, att sålunda anvisadt statsunderstöd finge, enligt vederbörande centralbyrås bepröfvande, utgå antingen i penningar eller i form af utaf centralbyrån utan kostnad för föreläsningsanstalten anordnade föreläsningar för en statsunderstödet motsvarande summa.

Genom beslut den 19 oktober 1911 förordnade härefter Kungl. Maj:t [223.] läraren vid Lunds folkskolor Nils Lundahl att från och med den 1 november 1911 tillsvidare till den 1 november 1912 inom ecklesiastikdepartementet biträda vid beredning till underdånig föredragning af föreläsningsärenden äfvensom att under samma tid tjänstgöra såsom konsulent för frågor angående den populärvetenskapliga föreläsningsverksamheten; och skulle Lundahl äga att för berörda uppdrag åtnjuta ett arfvode af tvåtusen kronor för år räknadt samt rese- och traktamentsersättning enligt tredje klassen i gällande resereglemente för de resor, han enligt af chefen för ecklesiastikdepartementet godkänd plan kunde komma att företaga, äfvensom, så länge Lundahl vore bosatt på ort utom hufvudstaden eller dess omedelbara närhet, för den tid han tjänstgjorde i departementet.

Därjämte föreskref Kungl. Maj:t, att af nämnda arfvode hvad som belöpte på år 1911 skulle utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda anslaget till extra utgifter och återstoden af ofvan omförmälda, utaf Riksdagen på extra stat för år 1912 anvisade anslag samt att den Lundahl tillkommande rese- och traktamentsersättningen skulle utgå af det under riksstatens åttonde hufvudtitel uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar.

Ansökningar om understöd från berörda för år 1912 anvisade anslag å 245,000 kronor hafva inkommit från 534 lokala anstalter eller föreningar, däribland 73, hvilka icke åtnjutit understöd af de för ifrågavarande ändamål för år 1911 anslagna medlen, äfvensom från centralbyråer. De af alla dessa anstalter och föreningar begärda understödsbeloppen uppgå till sammanlagt 292,912 kronor 6 öre. Samtliga anstalter och föreningar kunna alltså icke erhålla de af dem begärda beloppen. En preliminär granskning af handlingarna utvisar emellertid, att långtifrån alla anstalter visat sig berättigade till det statsanslag, hvarpå anspråk framställts. Det lider dock intet tvifvel, att icke anslaget behöfver ökas, om man skall kunna tillmötesgå kraf, som med tillämpning af gifna bestämmelser måste anses såsom berättigade. Af sådan grund lär en höjning af anslaget med 17,000 kronor vara påkallad.

Men äfven af en annan anledning torde ökning af ifrågavarande anslag vara erforderlig. Jag afser härmed beviljande af statsbidrag åt vissa anstalter för resekostnadsersättning åt föreläsare. I förutnämnda statsrådsprotokoll anförde dåvarande departementschefen beträffande denna fråga:

»De sakkunnigas förslag om att till lättnad för aflägsna och ekonomiskt mindre bärkraftiga orter skulle träda emellan genom att betala hälften af det belopp, hvarmed resekostnaden — härmed afses endast de direkta utgifterna för biljetten —

[223.] öfverstiger 10 kronor, har kritiserats från olika håll därför, att ersättningen enligt förslaget endast afser järnvägs- och ångbåtsresor (af hvilka de senare mera sällan förekomma under denna verksamhet) men icke skjutsresor. Det synes mig på de grunder, som anförts, skäligt, att äfven skjutsresor få inräknas, om sådan ersättning öfver hufvud skall utgå, hvilket jag för min del finner så mycket mera lämpligt, som det torde vara just i dessa fattiga och från landets kulturcentra aflägsna trakter, som behovet af folkbildningens höjande lär framträda starkast. Om staten, såsom man tänkt sig, endast skulle ersätta en mindre del af resekostnaderna och de lokala föreningarna själfva få bära den ojämförligt större delen, torde man icke behöfva befara, att de senare af utsikten att möjligen framdeles erhålla en obetydlighet af sina utgifter ersätta skulle förledas att planlägga sin föreläsningsverksamhet på ett oekonomiskt sätt.

De sakkunnigas förslag synes mig vidare ur den synpunkten innebära någon orättvisa, att föreningar, som kanske fått vidkännas ganska betydliga resekostnader för sina föreläsare, icke skulle få något understöd för sådana kostnader annat än i de fall, då de begagnat sig af så aflägsset boende föreläsare, att resekostnaden öfverstigit 10 kronor. Mig synes, som om en rättvisare och jämnare fördelning af det ifrågasatta understödet skulle erhållas, om den sammanlagda kostnaden under året för ersättning till föreläsarnas resor uppdelas på antalet hållna föreläsningar samt understöd af statsmedel tilldelas med hälften af det belopp, hvarmed resekostnaderna i genomsnitt för hvarje föreläsning öfverskjuta en viss summa. Denna summa synes mig lämpligen kunna sättas försöksvis till 8 kronor, hvilket vid denna beräkning torde kunna anses ungefärligen motsvara det belopp af 10 kronor, de sakkunniga vid sitt beräknings sätt ansett skäligt. Härvid bör vidare iakttagas, att vid alla s. k. turnéer, eller då föreläsare under en resa från sin hemort och tillbaka håller mera än en föreläsning, resekostnaden bör uppdelas på de olika föreläsningarna. Om i en föreläsninganstalt under året hållits exempelvis 20 föreläsningar och utbetalats en sammanlagd reseersättning af 240 kronor, skulle anstalten enligt det af mig framlagda förslaget hafva att utfå 40 kronor i statsunderstöd, motsvarande hälften af skillnaden mellan $8 \times 20 = 160$ kronor och 240 kronor. Emellertid torde, såsom ock de sakkunniga tänkt sig, endast mera aflägsset liggande och på grund af befolkningens glehet eller af andra orsaker ekonomiskt mindre bärkraftiga föreningar böra komma i åtnjutande af här ifrågavarande statsbidrag.

Gifvetvis komma dock från många håll anspråk på dylikt understöd att framkomma, anspråk som det kan blifva svårt att afvisa, om icke en begränsad summa står till förfogande för ändamålet. En sådan begränsning anser jag nödvändig. Det af de sakkunniga för ändamålet förordade belopp, 10,000 kronor, synes mig emellertid väl högt.

De resekostnader, för hvilka mindre bärkraftiga austalter enligt det föregående skulle kunna få någon ersättning af statsmedel, kunna ju icke vara till siffran kända förr än med utgången af året. Anspråk på statsunderstöd för det gångna årets resekostnader lära således icke kunna ingifvas till Kungl. Maj:t förr än sedan ansökningsgarna om statsunderstöd för föreläsning-verksamheten för det kommande året redan inlämnats, enligt förslaget senast den 15 november. Det till bidrag för resekostnader afsedda beloppet skulle således antagligen komma att utdelas senare än det egentliga anslaget för föreläsningsverksamhetens stödjande.

Om jag än i princip ansluter mig till den nu dryftade punkten i förslaget, anser jag mig dock icke böra föreslå, att i anslagssumman för år 1912 beräknas något belopp såsom bidrag till ersättande af resekostnader under år 1911. Hela den före-

slagna omläggningen af föreläsningsverksamheten är ju afsedd att träda i tillämpning först från och med år 1912, och de lokala anstalterna hafva ju i sin budget-plan för innevarande år icke kunnat beräkna något ytterligare bidrag af statsmedel utöfver det de redan erhållit. Vid bestämmandet af statsanslaget för år 1913 synes mig emellertid hänsyn böra tagas till här berörda behof af medel till understöd åt vissa anstalter.»

[223.]

Jag ansluter mig obetingadt till den af föregående departementschef uttalade åsikten om billigheten och lämpligheten af att aflägst liggande och ekonomiskt mindre bärkraftiga orters föreningar skulle kunna tillerkännas något understöd för hafda resekostnader för föreläsare, och jag har heller ingenting att erinra mot de af min företrädare i statsråds-ämbetet angifna grunderna för utbetalning af sagda understöd. I afvaktan på närmare erfarenhet i fråga om de berättigade kraf på statsbidrag för ifrågavarande ändamål, som komma att framställas, torde det nu erforderliga beloppet, hvilket, såsom af nämnda statsrådsprotokoll framgår, bör afse statsbidrag till resekostnadsersättningar under år 1912, kunna lämpligen bestämmas till 8,000 kronor.

På grund af hvad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen

att för understöd under förut angifna villkor åt Ökad! anslag.
anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 270,000 kronor, af hvilket anslag dels högst 10,000 kronor må kunna på de villkor, som Kungl. Maj:t bestämmer, användas till understöd åt centralbyråer och, undantagsvis, äfven åt andra sammanslutningar för förmedling af dylika föreläsningar, dels 2,000 kronor må användas till arfvode åt en särskild föredragande för föreläsningsärenden inom ecklesiastikdepartementet, tillika konsulent för föreläsningsverksamheten, dels högst 3,000 kronor må, i enlighet med af Kungl. Maj:t fastställda villkor, kunna användas för understöd åt sådana nybildade anstalter, hvilkas ortsbidrag ej uppgår till 200 kronor, dels ock högst 8,000 kronor må, likaledes enligt af Kungl. Maj:t fastställda villkor, kunna användas till understöd åt vissa anstalter och föreningar för ersättande af hafda resekostnader för föreläsare.

[224.]
Från uni-
versiteten an-
ordnade före-
läsningar
utom univer-
sitetsskolorna.

Såsom bidrag till täckande af kostnaderna för de *föreläsningskurser*, som från universiteten i Uppsala och Lund blefve på begäran vare sig af institution, som ej åtnjöte särskildt till föreläsningskurser för arbetsskassen beviljadt statsunderstöd, eller af viss kommun eller enskild person anordnade att hållas *utom universitetsskolorna*, beviljade Riksdagen under hvar och ett af åren 1903—1908 på extra stat ett belopp af 6,000 kronor, däraf 3,000 kronor till hvarjeda universitetet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, för täckande af föreläsarens resekostnad och arfvode tillsköte minst lika mycket som staten. För motsvarande ändamål har Riksdagen under nyssnämnda villkor anvisat för hvar och ett af åren 1909—1911 ett belopp af 7,000 kronor, hvaraf 4,000 kronor till universitetet i Uppsala och 3,000 kronor till universitetet i Lund, samt för år 1912 ett belopp af 5,500 kronor, hvaraf 2,500 kronor till Uppsala universitet och 3,000 kronor till Lunds universitet.

Anslaget har ställts till förfogande af rektorerna vid universiteten i Uppsala och Lund mot redovisning till kammarrätten och med skyldighet att inom viss tid till ecklesiastikdepartementet insända kortfattade redogörelser för användningen af de för de olika universiteten anvisade beloppen.

Särskilda underdåniga framställningar hafva nu från de båda universiteten inkommit om beredande af anslag till ifrågakvarande ändamål jämväl för år 1913.

I fråga om universitetet i Uppsala har professorn Otto von Friesen, å styrelsens för föreläsningsbyrån vid universitetet vägnar, i underdånig skrifvelse anført:

Under år 1911 hade föreläsningsbyrån anordnat följande sammanhängande föreläsningskurser, nämligen:

i Arvika, den 2—8 januari, med 22 föreläsningar; i Hessleholm, den 15 januari—12 februari, med 28 föreläsningar; i Söderhamn, midsommarveckan, med 25 föreläsningar; i Björkvik (Södermanland), midsommarveckan, med 26 föreläsningar; i Luleå, midsommarveckan, med 27 föreläsningar. Därjämte hade under den gångna delen af år 1911 förmedlats omkring 20 föreläsningar till olika föreläsningsföreningar, alla utan bidrag af de till föreläsningsbyråns disposition ställda statsmedlen, enär föreningarna åtnjöt statsunderstöd af anslaget till populärvetenskapliga föreläsningskurser i folkbildningssyfte. Härvid vore dock att erinra, att verkliga antalet af dylika genom byrån förmedlade föreläsningar i själfva verket vore betydligt större, enär de i föreläsningsbyråns föreläsarkatalog upptagna föreläsarna ofta anmodades direkt från föreläsningsföreningarna, utan att byrån därom underrättades. Föreläsningsbyråns verksamhet hade sålunda äfven år 1911 utöfvats efter samma principer som förut, d. v. s. den hade i hufvudsak varit inriktad på anordnandet af sammanhängande föreläsningskurser. I sin underdåniga ansökan om statsbidrag för år 1912 hade styrelsen, på grund däraf att föreläsningsbyråns kassa visade ett öfverskott af 1,500 kronor, ansett sig böra be-

gränsa sig till en summa af 2.500 kronor. Emellertid hade styrelsen därvid uttalat den förmodan, att orsaken till att byråns tillgångar ej fullt utnyttjats vore af tillfällig och öfvergående art (storstrejken) och att för följande liksom för föregående år samma belopp å 4,000 kronor skulle visa sig för föreläsningsbyråns verksamhet nödvändigt. Riktigheten af denna förmodan hade också till fullo bekräftats. Ett öfverslag öfver årets räkenskaper visade, att den disponibla summan af 4,000 kronor måste i sin helhet användas, och detta utan att samtliga ansökningar om statsbidrag kunnat af byrån tillmötesgå. Det vore sålunda otvifvelaktigt, att 4,000 kronor alltjämt utgjorde det lägsta belopp, som kräfdes för föreläsningsbyråns upprätthållande, såvida den skulle kunna i tillbörlig mån fylla sin uppgift.

Beträffande universitetet i Lund har underdånig framställning om ett anslag för likartadt ändamål för år 1913 af 3,000 kronor blifvit gjord af f. d. professorn S. Ribbing, professorerna J. C. W. Thyrén och M. Pfanenstill, lektorn, professorn A. H. Hennig samt statens föreläsningskonsulent, folkskolläraren N. Lundahl.

Kanslern för rikets universitet, hvilkens utlåtande genom särskilda remisser infordrats öfver ifrågavarande framställningar, har tillstyrkt bifall till densamma.

På grund af hvad sålunda förekommit och då anslag för ifrågavarande ändamål torde böra äskas jämväl för år 1913, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till tackande af kostnaderna för de föreläsningskurser, som från universiteten i Uppsala och Lund varda på begäran vare sig af institution, som ej åtnjuter särskildt till populärvetenskapliga föreläsningar beviljadt statsunderstöd, eller af viss kommun eller enskild person anordnade att under år 1913 eller senare hållas utom universitetsstäderna, på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 7,000 kronor, hvaraf 4,000 kronor till Uppsala universitet och 3,000 kronor till Lunds universitet, att utgå under villkor att den, som begärt föreläsning, för tackande af föreläsarens resekostnad och arfvode tillskjuter minst lika mycket som staten.

För att låta äfven personer, som icke äro i tillfälle att begagna sig af den regelbundna akademiska undervisningen, i någon mån blifva delaktiga af den vetenskapliga bildning, som universiteten hafva att meddela, hafva år 1893 vid universitetet i Uppsala samt åren 1895—1908, om-

[225.]
Sommar-
kurser vid
universitetet
i Lund.

[225.] växlande hvartannat år, vid universiteten i Uppsala och Lund anordnats så kallade *sommarkurser* under ledning af universitetslärare.

Till bestridande af kostnaden för tryck och undervisningsmateriell för dessa kurser afvensom till ersättning åt föreläsare vid kurserna har Kungl. Maj:t under flera år af tillgängliga medel anvisat anslag, som för sommarkurserna i Uppsala år 1901 och i Lund år 1902 för hvarterda universitetet utgått med ett belopp af 1,000 kronor.

Med anledning af en vid 1902 års Riksdag väckt motion om anvisande af anslag till främjande af universitetens för allmänheten afsedda föreläsningskurser anförde Riksdagen i skrifvelse den 15 maj 1902 angående regleringen af utgifterna under riksstatsens åttonde hufvudtitel, punkten 121:

Riksdagen hölle före, att de så kallade sommarkurserna vore af sådan betydelse för spridande af nyttiga kunskaper, att desamma vore förtjänta att från statens sida uppmuntras med penninganslag. Därigenom att universitetslärarna åtog sig ledningen af ifrågavarande gren utaf folkbildningsarbetet, syntes det Riksdagen kunna påräknas, att detta arbete komme att utveckla sig i sund och fosterländsk riktning. Riksdagen hade fördenskull, till främjande af de för allmänheten afsedda föreläsningskurserna vid universiteten, på extra stat anvisat till de föreläsningskurser, som vore afsedda att under år 1903 vid Uppsala universitet anordnas för allmänheten, ett belopp af 4,000 kronor.

Sedermåra har, med anledning af särskilda utaf Kungl. Maj:t gjorda framställningar, Riksdagen såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för dylika föreläsningskurser, afsedda att anordnas under somrarna 1904, 1906, 1908 och 1910 eller senare vid universitetet i Lund och under somrarna 1905, 1907, 1909 och 1912 eller senare vid universitetet i Uppsala, beviljat anslag af 3,000 kronor för år 1904, 5,000 kronor för år 1905, 4,000 kronor för hvart och ett af åren 1906—1908, 7,000 kronor för år 1909, 5,000 kronor för år 1910 och 7,000 kronor för år 1912.

Nu hafva professorn S. Ribbing och statens föreläsningskonsulent, folkskolläraren N. Lundahl i uppgifven egenskap af organisationskommitterade för sommarkurser vid universitetet i Lund, med bifogande dels af program och timplan för de sommarkurser, som, ursprungligen afsedda att hållas därstädes år 1910, blifvit uppskjutna till år 1911, dels ock af redogörelse för samma sommarkurser, i underdånighet anhållit, att Kungl. Maj:t tacktes hos Riksdagen begära ett anslag af 5,000 kronor såsom bidrag till sommarkurser, som vore afsedda att hållas vid universitetet i Lund år 1913 eller senare.

På grund af nådig remiss har kanslern för rikets universitet den 13 oktober 1911 afgifvit underdånigt utlåtande öfver den sålunda gjorda framställningen och därvid tillstyrkt bifall till densamma.

Mot den nu gjorda framställningen har jag intet att erinra och får alltså tillstyrka, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för de föreläsningskurser, som äro afsedda att under sommaren 1913 eller senare vid universitetet i Lund anordnas för allmänheten, på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 5,000 kronor.

På Kungl. Maj:ts framställning beviljade Riksdagen på extra stat för år 1904 ett anslag af 4,000 kronor såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för de föreläsningskurser och föreläsningar, som voro afsedda att under sommaren 1904 i Stockholm anordnas för allmänheten. I enahanda syfte beviljade Riksdagen på Kungl. Maj:ts framställning jämväl för hvar och ett af åren 1907 och 1910 på extra stat ett anslag af likaledes 4,000 kronor.

[226.]
Sommar-
kurser i
Stockholm.

I en underdånig ansökning har nu Hans Kungl. Höghet Hertigen af Närke såsom ordförande i kommittén för anordnande af sommarkurser i Stockholm å kommitténs vägnar, med bifogande af dels redogörelse i afskrift för de af Riksdagen år 1909 anslagna medlens användning dels revisionsberättelse i afskrift angående sommarkurserna i Stockholm år 1910, dels ock program för 1910 års sommarkurser, gjort framställning om statsbidrag till enahanda belopp, 4,000 kronor, för anordnande af *sommarkurser i Stockholm* under år 1913 eller senare. I ansökningen har meddelats följande:

Antalet deltagare i sommarkurserna i Stockholm år 1910 hade uppgått till 436, hvilken siffra — jämförd med förhållandena under närmast föregående sommarkurser (år 1907) — visade en minskning, närmast föranledd däraf att de till år 1909 utsatta sommarkurserna i Uppsala på grund af de stora sociala konflikterna under sistnämnda år måst uppskjutas till påföljande år, hvarigenom ett sammanträffande af kurser i Stockholm och Uppsala under en och samma sommar kommit att äga rum, något som naturligtvis borde undvikas. Emellertid hade kommitterade i Stockholm ansett sig genom de vid statsbidraget fästade villkoren förbundna att under det utsatta året anordna sommarkurser. För att med större frihet kunna bestämma tiden för dylika kursers hållande i hufvudstaden, hade kommitterade denna gång ansett sig böra anhålla om statsbidrag för ändamålet under år 1913 eller senare.

Jag hemställer, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå Riksdagen

att på extra stat för år 1913 uppföra ett anslag af 4,000 kronor såsom bidrag till bestridande af kostnaderna för de föreläsningskurser, som äro afsedda att under sommaren 1913 eller senare i Stockholm anordnas för allmänheten.

Nytt anslag.

[227.]

Svenska
skolmuseet.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beviljade Riksdagen år 1911 för understödjande af *Svenska skolmuseet* på extra stat för år 1912 ett anslag af 3,000 kronor att på de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna godt bestämma, för sagda ändamål ställas till centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskolläraryörening förfogande.

Vid anmälan den 22 juni 1911 af Riksdagens berörda beslut anbefalldes Kungl. Maj:t öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor att inkomma med underdånigt förslag till nämnda villkor.

Sedan öfverstyrelsen inkommit med underdånigt utlåtande i ärendet, ställdes genom nådigt beslut den 8 december 1911 omförmälda anslag till centralstyrelsens förfogande, under villkor att anslaget användes till museets skötsel och utveckling, att centralstyrelsen till ecklesiastikdepartementet ingåfve dels före den 1 mars 1913 summarisk öfversikt öfver museets ekonomiska ställning under år 1912, utvisande bland annat om och i hvilken mån Sveriges allmänna folkskolläraryörening under året bidragit till museets upprätthållande, dels ock före den 1 april 1913 berättelse öfver verkställd granskning af museets förvaltning och räkenskaper för år 1912, samt att, därest Sveriges allmänna folkskolläraryörening upplöstes eller förklarade sig icke längre vilja taga befattning med museet, det skulle öfverlämnas till Kungl. Maj:t att bestämma, huru med museets egendom skulle förfaras.

I underdänig ansökning har nu centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening anhållit, det Kungl. Maj:t tacktes af Riksdagen äska ett anslag å 3,000 kronor för samma ändamål under år 1913.

Museets verksamhet hade under år 1910 fortgått i utveckling, och detsamma gällde äfven om år 1911. Under dess första nio månader hade de besökandes antal utgjort 278 mot 201 under motsvarande tid år 1910. 59 skolor hade under samma månader anlitat museet för anskaffande af undervisningsmateriell, hvarjämte utställning af undervisningsmateriell anordnats vid två större skolmöten, nämligen vid tionde flickskolemötet i Falun och vid Växjö stifts sjuttonde folkskolläraryörmöte i Växjö. Sveriges allmänna folkskolläraryörening hade under åren 1907—1910 utbetalt sammanlagt 8,427 kronor 15 öre till museet samt för år 1911 anslagit till detsamma 3,000 kronor.

Öfverstyrelsen för Stockholms stads folkskolor har i inforrdadt underdånigt utlåtande hemställt om bifall till framställningen. — Vid sitt nyligen hållna sammanträde har centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening äfven för år 1912 lämnat museet ett anslag af 3,000 kronor.

Departement-
schefen.

De skäl, som föranledt beviljande af anslag till museets understöd-

jande under år 1912, äga fortfarande sin giltighet, och jag får därför hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

att för understödjande af Svenska skolmuseet på extra stat för år 1913 anvisa ett anslag af 3,000 kronor att på de villkor, Kungl. Maj:t kan finna godt bestämma, för sagda ändamål ställas till centralstyrelsens för Sveriges allmänna folkskolläraryörening förfogande.

På förslag af Kungl. Maj:t beslöt 1911 års Riksdag att till *pedagogiska biblioteket i Stockholm*, hvilket under en följd af år på extra stat åtnjutit understöd af statsmedel, för åren 1907—1911 uppgående till 4,500 kronor, på extra stat för år 1912 bevilja ett anslag af 5,500 kronor. Då Riksdagen i skrifvelse den 31 maj 1911 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel anmälde detta sitt beslut, uttalade Riksdagen, att densamma med hänsyn till hvad som blifvit upplyst angående bibliotekets tillväxt ansett sig böra medgifva den åskade anslagshöjningen. Härvid hade Riksdagen emellertid icke velat underlåta att framhålla, hurusom biblioteket, hvilket, enligt hvad Riksdagen inhämtat, ägdes af Stockholms lärarsällskap, icke af detta sällskap, såvidt Riksdagen hade sig bekant, erhöles något som helst fast kontant bidrag, om än enskilda medlemmar af sällskapet nedlagt och nedlade ett synnerligen erkännansvärdt och uppoffrande arbete för bibliotekets räkning. Vid sådant förhållande och med hänsyn till de jämförelsevis afsevärda belopp, hvarmed statsunderstöden utginge, syntes det kunna ifrågasättas, om icke åtgärder borde vidtagas för beredande af möjlighet för staten att medbestämmande och kontrollerande deltaga i bibliotekets skötsel och förvaltning.

Vid underdånig anmälan af Riksdagens omförmälda beslut den 22 juni 1911 anbefalldes Kungl. Maj:t öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk att till Kungl. Maj:t inkomma med det yttrande och förslag, hvartill Riksdagens ofvanberörda uttalande kunde gifva anledning.

Innan öfverstyrelsen hann efterkomma nämnda nådiga befallning, ingick styrelsen för pedagogiska biblioteket med underdånig ansökning om anslag till biblioteket på extra stat för år 1913 till belopp af 5,500 kronor, hvilken ansökning i underdånigt utlåtande den 30 oktober 1911 tillstyrktes af öfverstyrelsen.

Uti underdånig skrifvelse den 28 november 1911 har sedermera öfverstyrelsen, efter hörande af styrelserna för Stockholms lärarsällskap och för pedagogiska biblioteket, afgifvit ofvannämnda infordrade yttrande och förslag. Öfverstyrelsen hemställde därvid på anförda skäl, att Kungl. Maj:t

[228.]

Pedagogiska
biblioteket
i Stockholm.

[228.] täcktes föreslå Riksdagen att såsom villkor för extra anslag till biblioteket för år 1913 bestämma:

att pedagogiska bibliotekets skötsel och förvaltning skulle ställas under kontroll af en af Kungl. Maj:t eller af öfverstyrelsen på uppdrag af Kungl. Maj:t tillsatt inspektor;

att i stadgarna för Stockholms lärarsällskap och i stadgarna för pedagogiska biblioteket skulle intagas bestämmelser därom att, i händelse af Stockholms lärarsällskaps upplösning, pedagogiska bibliotekets böcker och inventarier skulle hembjudas till staten såsom gåfva; samt

att i stadgarna för pedagogiska biblioteket skulle intagas föreskrift därom, att beslut om ändring i pedagogiska bibliotekets stadgar skulle underställas Kungl. Maj:ts pröfning och stadfästelse.

Öfverstyrelsens förslag grundade sig på de af styrelserna för Stockholms lärarsällskap och för pedagogiska biblioteket i deras yttranden gjorda uttalandena. Lärarsällskapets styrelse förklarade sig vilja föreslå sällskapet att vidtaga de ifrågasatta stadgeändringarna — jämväl ändring i pedagogiska bibliotekets stadgar ankommer på beslut af lärarsällskapet.

Den 8 december 1911 anmälde jag i underdånighet frågan om anslag till pedagogiska biblioteket för år 1912. Kungl. Maj:t beslöt därvid ställa detta anslag, 5,500 kronor, till biblioteksstyrelsens förfogande, under villkor att anslaget användes till bibliotekets skötsel och utveckling, att biblioteksstyrelsen till ecklesiastikdepartementet ingifver dels före den 1 mars 1913 summarisk öfversikt öfver bibliotekets ekonomiska ställning under år 1912, utvisande, bland annat, om och i hvilken mån Stockholms lärarsällskap under året bidragit till bibliotekets upprätthållande, dels ock före den 1 april 1913 berättelse öfver verkställd granskning af bibliotekets förvaltning och räkenskaper för år 1912, samt att, därest Stockholms lärarsällskap upplöses eller förklarar sig icke längre vilja taga befattning med biblioteket, det skall öfverlämnas till Kungl. Maj:t att bestämma, huru med bibliotekets egendom skall förfaras.

Departement-
schefen.

Då nu frågan om anslag till pedagogiska biblioteket för år 1913 skall tagas i öfvervägande, lärar ej någon tvekan böra råda om att för nämnda år samma anslagsbelopp bör begäras som det af Riksdagen för år 1912 beviljade.

Med hänsyn till Riksdagens berörda uttalande synas vissa villkor lämpligen böra fästas vid anslaget. Nämnda uttalande har redan föranlett, att ändringar i de för pedagogiska biblioteket hittills gällande stadgarna helt visst under år 1912 komma att vidtagas, genom hvilka trygghet beredes

i fråga om bibliotekets framtida bestånd för sitt ändamål, om sådant från det allmännas synpunkt anses önskvärdt. De vid 1912 års anslag af Kungl. Maj:t fästa villkoren om vissa handlingars ingifvande till ecklesiastikdepartementet m. m. torde lämpligen böra upprepas i fråga om kommande års anslag. Här om afvensom om de öfriga villkor, som tilläfsventyrs böra för framtiden förknippas med anslaget åtnjutande, torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma.

Jag tillstyrker, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att såsom bidrag till upprätthållande af pedagogiska biblioteket i Stockholm under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, på extra stat för år 1913 bevilja ett anslag af 5,500 kronor.

På framställning af Kungl. Maj:t har 1911 års Riksdag till understöd under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt bestämma, för anordnande af *undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi* på extra stat för år 1912 anvisat åt styrelsen för Uppsala enskilda läroverk 14,000 kronor, åt styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm 4,000 kronor och åt Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 2,500 kronor, tillhopa 20,500 kronor.

[229.]

Undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi.

Då de skäl, som föranledt beviljandet af dessa anslag, fortfarande äro gällande, anser jag mig på därom af vederbörande gjorda framställningar böra tillstyrka, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till understöd under de villkor, Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, för anordnande af undervisningskurser för utbildande af lärarinnor i huslig ekonomi på extra stat för år 1913 anvisa åt styrelsen för Uppsala enskilda läroverk 14,000 kronor, åt styrelsen för aktiebolaget Ateneum för flickor i Stockholm 4,000 kronor och åt Göteborgs allmänna folkskolestyrelse 2,500 kronor, tillhopa 20,500 kronor.

I skrifvelse den 23 november 1910 har rektorn och föreståndaren för *Åsgårds skolkoloni*, f. d. kaptenen greve Robert Mörner i underdånighet anhållit om beredande af anslag till uppehållande af verksamheten vid nämnda koloni.

[230.]

Anslag till Åsgårds skolkoloni.

Denna ansökning var åtföljd af tryckta redogörelser för arbetsåren 1906—1910 jämte prospekt och om skolkolonien lämnade vitsord af ett större antal personer.

[230.] Öfver ansökningen hafva yttranden afgifvits af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jämtlands län, domkapitlet i Härnösand, efter vederbörande folkskoleinspektörs hörande, samt öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk.

Åsgårds skolkoloni nära Tängs järnvägsstation i Jämtland — en mil från Östersund — grundades år 1906 af grefve Mörner under namn af Åsgårds slöjd- och landtbruksskola. Dess hufvudsakliga uppgift angafs vara den att gifva skolgossar, hvilkas hem ej lämpade sig härför, erforderlig utbildning i kroppsarbete, hvilket då kunde ske antingen under ferierna eller under ett längre afbrott i studierna eller, därest studierna afslutats jämförelsevis tidigt, efter desammas slut. Den skulle vara en skola förnämligast för gossar i åldern 13—17 år från alla samhällsklasser, den skulle lära de unga att icke väja för något kroppsarbete och att, genom att lägga in noggrannhet och plikttrohet häri, finna glädje i själfva kroppsarbetet. Den lämpligaste formen syntes grundläggaren vara en skola för slöjd samt landtbruks- och trädgårdsskötsel, där gossarna i allt passade upp sig själfva och aldrig erhöile hjälp af tjänare.

Någon tid efter anstaltens inrättande utbyttes namnet på skolan till det nuvarande: Åsgårds skolkoloni.

Kolonien består af en skola för den bokliga undervisningen samt två skolhem, Doresta, hufvudsakligen afsedt för yngre och klenare gossar, och Jomsborg, hufvudsakligen lämpadt för äldre och starkare gossar.

Teoretisk utbildning. Utbildningen i Åsgårds skolkoloni är såväl praktisk som teoretisk. Hvad först den teoretiska skolundervisningen beträffar, är skolan indelad i 4 klasser. Klasserna I och II, för hvilka undervisningen är delvis gemensam, motsvara närmast de allmänna läroverken fjärde klass, och hufvudvikten lägges på ämnena modersmålet, naturlära och matematik. Klasserna III och IV hafva också delvis gemensam undervisning och motsvara i stort sedt femte klassen i de allmänna läroverken. En klass V är planerad, men beror förverkligandet häraf hufvudsakligen på ekonomiska förhållanden. Elev, som önskar aflägga realskolexamen, kan genom privatlektioner få komplettera sin undervisning i de ämnen, hvarpå skolan lägger mindre vikt, för att sedan vinna inträde i de allmänna läroverkens sjätte klass. Eleverna hafva under skolans senaste verksamhetsår 1910—1911 erhållit 2 timmars lektioner om dagen, klasserna I och II på eftermiddagen, under det att kroppsarbetet varit förlagdt till förmiddagen, och klasserna III och IV på förmiddagen med det praktiska arbetet på eftermiddagen; härvid har dock en timme varit gemensam för klasserna I och II och en timme gemensam för klasserna III och IV. Kristendomsundervisningen har varit förlagdt till söndagarna. Till läxläsning hafva 4 kvällstimmar i veckan varit anslagna.

Praktisk utbildning. I de två skolhemmen, där det praktiska arbetet är koncentreradt, är lifvet strängt regelbundet och hygieniskt, och alla arbeten därstädes utföras under ledning af fackbildade lärare och lärarinnor af gossarna själfva utan hjälp af manliga eller kvinnliga tjänare — sådana få ej finnas vid kolonien. Eleverna borsta sina kläder och skodon, bädda, städa sina rum m. m. Frånsedt dessa arbeten äro i allmänhet sysslorna fördelade på eleverna, så att hvar och en erhåller sin befattning att svara för. Samma befattning innehafves 1 till 2 månader i sträck. När arbetena äro sådana, att de måste fortgå under större delen af dagen, fördubblas antalet befattningshafvare, hvarvid hälften tages ur klasserna III och IV, hälften ur klasserna I och II. De förra tjänstgöra då på eftermiddagen, de senare på förmiddagen, hvarigenom man får den andra hälften af dagen disponibel till skolgång. Sysslorna utväljas för de olika eleverna med hänsyn dels till skolhemmets behof, dels till elevernas blifvande yrken och uppfostringsbehof. I en lämplig fördelning af och omväxling med sysslorna har skolkolonien ett af sina bästa och kraftigaste uppfostringsmedel. Dessa praktiska arbeten, de s. k. *skolhemssysslorna*, äro af synnerligen varierande beskaffenhet. De bestå i städare- och upppassaresysslor såsom sopning, skurning o. d., hushållsarbeten såsom matlagning, bakning o. d., gårdskarlssysslor såsom vedsågning och vedhuggning m. m.

Fackundervisning. Förutom de egentliga skolhemssysslorna, som äro nödvändiga för hemmets upprätthållande och för den ostörda fortgången af lifvet inom skolhemmen, förekommer kroppsarbete i åtskilliga fack. Hufvuduppgiften är ej att gifva yrkesutbildning utan på sin höjd endast att förbereda en sådan. Ändamålet härmed är att uppfostra eleverna till allmän praktisk duglighet och till förmåga af själfhjälp och förståelse för några af hvardagslifvets allra vanligaste yrkesarbeten. Fackundervisningen består af följande slag af arbeten: snickerislöjd, väfnad, skrädderi och skomakeri, trädgårdsarbeten, jordbruksarbeten, husdjursskötsel, mjölkhandtering m. m.

Fysisk uppfostran. Som af det nämnda framgår, lägges hufvudvikten på elevernas fysiska uppfostran, och det viktigaste momentet häri är det nyss berörda kroppsarbetet. Härtill kommer vidare gymnastik, idrott och utflykter. Elevernas hälsotillstånd har också varit synnerligen godt. Deras kroppsliga utveckling har uppgifvits vara i hög grad anmärkningsvärd. De sanitära och hygieniska förhållandena synas också vara de allra bästa och hafva erhållit goda vitsord af förste provinsialläkaren i Jämtlands län.

Andlig vård. Hvad beträffar den andliga vården, anordnas hvar annan söndag en kort gemensam gudstjänst med för eleverna afpassad

[230.] predikan. Tillfälle till konfirmationsundervisning har också beredts eleverna. Hvar dag börjar eller slutar med en kort bön.

Då det kan vara af intresse att taga del af huru arbetsdagen förflyter vid skolkolonien, återgifves här schema för *en arbetsdag vid Doresta skolhem*:

- Kl. 7—7,30. *Alla*: Toalett.
- » 7,30—8,15. *Bagaren och 1 köksgosse*: Köksarbeten. *1 gosse*: Uppeldning af lektionsrummen i skolan. *Alla öfriga*: Gymnastik. Under denna tid vädras sofrum och bäddar.
- » 8,15—9. *Köksgossarna och bagaren*: Köksarbeten. *Alla öfriga*: Bäddning och städning. *Städarna* dessutom dukning.
- » 9. Frukost.
- » 9,30—10. *Köksgossarna och bagaren*: Köksarbeten. *Städarna*: Afdukning. *2 gossar*: Städning i skolans lektionsrum. *Alla öfriga* fritt.
- » 10—12. *III och IV klasserna*: Lektioner. *Af klasserna I och II köksgossarna och bagaren* köksarbeten, *städarna* städarsysslor (skötsel af lampor, skurning m. m.), *väfvarna* väfnad, *gårdskarlarna* gårdskarlssysslor (vedhuggning, inbärning af ved och vatten, utbärning af slask o. s. v.), *slöjdarna* snickerislöjd.
- 2 af de 3 köksgossarna äro alltid fria från köksarbetet en del af denna tid och hafva då slöjd eller vedhuggning.
- » 12—1,30. *1 köksgosse*: Köksarbeten. *Bagaren* hvarannan dag: Bakning. *Alla öfriga*: 3 dagar i veckan idrott, 1 dag skomakeri, 1 dag skrädderi och 1 dag strumpstoppning eller lättare lagningsarbeten.
- » 1,30—2. *Köksgossarna och bagaren*: Köksarbeten. *Städarna*: Dukning. *Alla öfriga* fritt.
- » 2. Middagsmåltid.
- » 2,30—3,30. *Köksgossarna* (obs.! ur klasserna III och IV, alltså andra än på f. m.): Köksarbeten. *Städarna* (obs.! dito): Afdukning omkr. $\frac{1}{2}$ timme. *Alla öfriga* fritt, *städarna* sista halftimmen.
- » 3,30—4,30. *Köksgossarna*: Köksarbeten. *Städarna* fritt till 4,15, sedan dukning. *Gårdskarlarna*: Gårdskarlssysslor. *Väfvarna* väfnad. *Slöjdarna*: Snickerislöjd. *En del af gossarna* dock undantagen till vedhuggning.
- » 4,30—5. Kafferast.
- » 5—7. *Klasserna I och II*: Lektioner. *Af klasserna III och IV* (alltså andra än på f. m.) *köksgossarna* köksarbeten (hvarvid dock hvar och en är ledig på växlande tider omkring 1 timme), *städarna* städarsysslor (t. ex. renhållning, putsning, eldning, ärenden, tillräkning af tvätt o. s. v.), *väfvarna* (om nämligen sådan finnes ur nämnda klasser, hvilket är mindre vanligt) väfnad, *gårdskarlarna* gårdskarlssysslor, *slöjdarna* snickerislöjd.
- » 7—7,30. *Köksgossarna*: Köksarbeten. *Städarna*: Dukning. *Alla öfriga* fritt.
- » 7,30. Aftonmåltid.
- » 8—9. *Köksgossarna*: Köksarbeten omkring $\frac{1}{2}$ timme, sedan som de öfriga. *Städarna*: Afdukning omkring $\frac{1}{4}$ timme, sedan som de öfriga. *Alla öfriga* 4 timmar i veckan: Läsläsning, 2 gånger i veckan fria samkväm.

Kl. 9. Aftonbön. Läggning.
 » 9,15. Tystnadssignal.

[230.]

Förutom ofvanstående sköter en af gossarna hönsen och går då ifrån sitt ordinarie arbete i den utsträckning, som härför erfordras.

Eleverna. De allmänna villkoren för inträde som elev äro:

1) att hafva genomgått tredje klassen i allmänt läroverk med godkänd betyg i modersmålet och matematik eller styrka sig äga motsvarande kunskaper, eller ock att med goda betyg hafva genomgått fullständig folkskola;

2) att icke hafva fyllt 19 år;

3) att vara fri från smittosam sjukdom och för öfrigt ej vara utprägladt sjuklig eller mycket klen;

4) att ej vara på något sätt vanartig;

5) att förstå de enklaste fordringar med afseende på personlig renlighet samt att kunna själf sköta sin toalett och påklädning.

Inträdesfordringarna för de särskilda klasserna äro

för klass I = de allmänna villkoren; dessutom

för klass II: genomgången tredje klass i allmänt läroverk med minst betyget »godkänd» i alla ämnen och minst betyget »med beröm godkänd» i modersmålet och matematik eller ock genomgången hösttermin i fjärde klassen;

för klass III: genomgången fjärde klass i allmänt läroverk med minst betyget »godkänd» i modersmålet och matematik;

för klass IV: genomgången fjärde klass i allmänt läroverk med minst betyget »godkänd» i alla ämnen och minst betyget »med beröm godkänd» i modersmålet och matematik eller ock genomgången hösttermin i femte klassen; samt

för klass V: genomgången femte klass i allmänt läroverk med minst betyget »godkänd» i modersmålet och matematik.

Med hänsyn till det ringa värdet för en gosse af en kortare vistelse vid kolonien komma framdeles elever ej att mottagas för kortare tid än 1 år, och antalet af de elever, som stanna 2 eller flera år, är i ständigt stigande.

Ekonomi. Åsgårds skolkoloni har uteslutande tillkommit i pedagogiskt intresse och är sålunda icke en affär i vanlig mening. Grundaren grefve Mörner har nedlagt hela sin förmögenhet i koloniens fastighet och inventarier. Kolonien är visserligen realiter grundarens egendom, men dess ekonomi är i alla afseenden skild från hans privata ekonomi. Dess förlagskapital är tillhandahållet af honom, som uppbär 5 % ränta å detsamma, och under de två sista åren har han krediterat sig själf med 500 kronor

Skulder:

[230.]

Lån	kr. 7,600: —
Till koloniens rektor för fastigheter och inventarier	» 36,903: 69
Till diverse personer för obetalda räkningar	» 3,851: 40
Innestående elevavgifter	» 147: 98
Summa kronor 48,503: 07	

Af den anförda ekonomiska redogörelsen framgår, att kolonien är i behof af ett vida större understöd, än garantiföreningen förmår lämna och som i öfrigt kan påräknas i gåfvor från enskilda. Då den årliga nettoförlusten vid en tillfällig nedgång i elevantalet eller på grund af andra tillfälliga förluster kan stiga rätt väsentligt öfver förlusten för det sista arbetsåret, 5,764 kronor, och då garantiföreningens ändamål framför allt är att i dylika fall träda hjälpende emellan, skulle, såsom grefve Mörner anför, för verksamhetens orubbade fortgång erfordras ett fast årligt anslag af omkring 5,000 kronor, och skulle det då tillkomma garantiföreningen att ersätta den del af bristen, som komme att öfverstiga detta belopp.

Då det, säger grefve Mörner i nu ifrågavarande underdåniga ansökning, visat sig omöjligt att på privat väg annat än tillfälligtvis erhålla ett så betydligt årligt understöd, ville han hemställa, att Kungl. Maj:t behagade till upprätthållande af verksamheten vid Åsgårds skolkoloni bevilja eller hos Riksdagen utverka ett årsanslag att för år 1912 utgå med 5,000 kronor eller eljest med det belopp Kungl. Maj:t pröfvar skäligt, samt vidare att Kungl. Maj:t ville, i betraktande af koloniens trängande behof af understöd, medgifva eller utverka, att ett eventuellt årsanslag måtte utgå ej blott för år 1912 utan äfven, därest så ske kan, för år 1911.

Rörande anstaltens verksamhet föreligga en del uttalanden från offentliga myndigheter, hvilka därom tagit kännedom.

I sitt den 12 december 1910 dagtecknade yttrande har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Jämtlands län anfört:

»Åsgårds skolkoloni, som öppnats den 16 juli 1906, har under den förflutna tiden på ett i alla afseenden förtjänsfullt sätt sökt förverkliga de syften, uppfostran af koloniens elever till arbetsglädje, ordningssinne och praktisk duglighet, som kolonien uppställt såsom mål för sin verksamhet, och har också i följd häraf kolonien, ehuru densamma endast jämförelsevis kort tid varit i verksamhet, tillvunnit sig stort och allmänt förtroende ej blott inom närmaste orten utan i vidsträckt kretsar så inom som utom landet. Då det fördenskull synes Kungl. Maj:ts befallningshafvande vara synnerligen önskvärdt, att skolkoloniens verksamhet fortfarande måtte kunna upprätthållas utan att däri störas af ekonomiska svårigheter, samt enskilda bidrag icke kunna påräknas i den omfattning, som verksamheten kräfver, anser sig Kungl. Maj:ts befall-

[230.] ningshafvande hafva väl grundad anledning att i underdånighet hemställa om nådigt bifall till framställningen.»

Härnösands domkapitel har i skrifvelse den 21 december 1910 yttrat:

Om också med en viss tvekan angående lämpligheten af det inbördes förhållandet mellan den teoretiska undervisningen och de praktiska sysselsättningarna vid kolonien, har domkapitlet funnit koloniens uppgift vara värd beaktande och behjärtande. Den idé, som där sökt förverkligande, utgjorde enligt domkapitlets mening en välbehöflig utfyllning till den för åtskilliga gossars läggning alltför ensidigt teoretiska utbildning, som de allmänna läroverken bibringade. Vidare framhöll domkapitlet, att den bärande grundtanken måste anses förtjäna allt erkännande, att äfven ett allmänt intresse tjänades med att försök och rön gjordes på detta tämligen opröfvade område, att exempel från andra skolformer visade, att staten ej lämnat försöksskolor utan understöd, samt slutligen att det af den ekonomiska öfversikten framginge, att ett understöd just för närvarande vore högeligen af behovet påkalladt, och att koloniens fortfarande verksamhet sannolikt vore beroende af dylikt understöd, sedan rektor af egua medel tillsatt anseuliga belopp och enskildas gifvomedel visat sig otillräckliga. På grund häraf ansåg sig domkapitlet kunna och böra förorda det begärda anslaget, dock under förutsättning att en af Kungl. Maj:ts utsedd inspektör följde koloniens verksamhet under särskildt aktgifvande på att under visst antal timmar teoretisk undervisning af kompetenta lärare meddelades i enlighet med godkänd läroplan.

Vid sitt utlåtande har domkapitlet fogat yttrande i ärendet af folkskoleinspektören i Jämtlands län E. Erikson, som i skrifvelse den 17 december 1910 förordat bifall till framställningen och anfört:

Det mål, som skolkolonien satt sig före, vore synnerligen beaktansvärdt, och de medel, hvarigenom detta skulle vinnas — noggrann arbetsordning, enkelt lefnadssätt, god tillsyn, själfhjälps på så många områden som möjligt — syntes vara väl afpassade. Han hade jämväl haft tillfälle att samtala med personer, som under någon tid haft sina söner vid skolkolonien, och af dem fått endast goda vitsord beträffande resultatet af gossarnas vistelse därstädes. Det vore därför helt vist att beklaga, om skolkolonien på grund af ekonomiska svårigheter skulle nödgas upphöra.

Slutligen har öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk den 9 mars 1911 afgifvit utlåtande i ämnet.

Hvad först lärarpersonalen beträffade ville öfverstyrelsen med stöd af de vid af en af dess medlemmar, läroverksrådet G. R. Fahæus, vårterminen 1911 verkställd inspektion gjorda iakttagelser uttala det omdömet, att lärarpersonalen i det hela torde besitta de för sin uppgift erforderliga förutsättningar. Beträffande de lokaler, öfver hvilka kolonien förfogade, syntes desamma öfverstyrelsen i det hela tillfredsställande, om ock den egentliga skollokalen lämnade ett och annat öfrigt att önska. Angående vidare koloniens verksamhet ville öfverstyrelsen till en början framhålla, att lika uppenbart som det syntes vara, att koloniens uppgifter vore värda allt beaktande, lika naturligt vore, att stora vanskligheter måste möta vid uppgifternas förverkligande och att kolonien, som ännu icke syntes hafva lämnat försöksstadiet, icke i allo lyckats lösa dem. Hvad först beträffade den

egentliga skolundervisningen syntes stora svårigheter föreligga att på ett rationellt sätt ordna denna så, att den å ena sidan måtte bära frukt, å andra sidan ej lägga hinder i vägen för det praktiska arbetet. De vid Åsgårds skolkoloni genomgångna kurserna vore afsevärdt mindre än kurserna i de klasser vid statens realskolor, som de ansåges motsvara, hvartill komme, att ämnena kristendom, engelska och zoologi helt och hållet saknades på skolans timplan och att ämnena geografi, geometri och botanik icke alls förekomme i de båda högsta klasserna, hvilka skulle motsvara realskolans femte klass. I själfva verket syntes ingen möjlighet förefinnas för koloniens lärjungar att, utan betydande själfstudier, omedelbart från skolans högsta klass vinna inträde i realskolans sjätte klass. I och för sig syntes emellertid denna omständighet ej så mycket betyda, då, såsom skolkoloniens rektor vitsordat, ett mycket ringa antal af koloniens lärjungar återvände till allmänt läroverk. Ej blott af de greffe Mörners ansökning bifogade handlingar utan äfven af de vid berörda inspektion gjorda iakttagelser framginge, att den teoretiska undervisningen i vanliga skolämnen vore det område, där koloniens verksamhet vore svagast utvecklad. Härtill syntes utom redan anförda omständigheter i viss mån medverka dels att icke blott den dagliga lästiden utan äfven läsåret vore betydligt kortare än vid de allmänna läroverken, dels att skolans lärjungar i regel bestode af ynglingar, som saknade anlag eller håg för teoretiska studier, dels ock att dittills inga inträdesfordringar bestämts för tillträde till kolonien, hvidan lärjungematerialet med hänsyn till ståndpunkt och utveckling företett allt för stora olikheter. I sistnämnda afseende vore emellertid från och med arbetsåret 1911—1912 en förbättring att vänta, i det för intagande vid koloniens skola komme att fordras, att lärjunge genomgått antingen minst tre klasser vid allmänt läroverk eller fullständig folkskolekurs.

Då den egentliga skolundervisningen, enligt de för kolonien ända från dess begynnelse grundläggande principerna, borde intaga en mera underordnad ställning i förhållande till de praktiska arbetena, ansåge öfverstyrelsen, att man af denna undervisning knappast borde fordra mer, än att lärjungarna underhölle och befäste de kunskaper, de vid sin föregående skolundervisning förvärfvat, och icke kräfva ytterligare förkofran i deras teoretiska studier. Öfverstyrelsen ansåge också med hänsyn till koloniens egentliga uppgift, att de påpekade bristerna i den teoretiska undervisningen icke vore af den betydelse, att de borde utgöra hinder för beviljande af statsunderstöd till kolonien.

Beträffande det praktiska arbete af olika slag, som vid kolonien ålades lärjungarna, funne sig öfverstyrelsen ej kunna ingå på något värdesättande af detta från yrkessynpunkt. Då detta arbete emellertid vid Åsgårds skolkoloni betraktades hufvudsakligen från uppfostrans synpunkt, syntes också sistnämnda synpunkt vid bedömandet af koloniens verksamhet böra få anses vara den väsentligen afgörande. Rörande ifrågavarande arbete hölle öfverstyrelsen före, att såväl dess allmänna anordning som de principer, hvarpå det grundats, syntes vara väl ägnade att förverkliga den uppgift att uppfostra lärjungarna till arbetsglädje, ordningssinne och praktisk duglighet, som koloniens ledare satt sig före. Enligt öfverstyrelsens mening syntes ock arten af det arbete, som ålades eleverna, vara ägnadt att hos dem höja aktningen för kroppsarbetet och därmed i någon mån bidra till bättre förståelse samhällssklasserna emellan. Den omständigheten, att skolhemmens skötsel helt och hållet hvilade på eleverna själfva och deras gemensamma arbete, måste gifvetvis hos dessa väcka och stärka känslan af gemensamt ansvar, och härmed gifves åt lärjungarna en fostran till djupare förståelse för solidaritetens betydelse och social ansvarskänsla, som särskildt i våra

[230.]

dagur syntes vara af icke ringa värde. I det hela kunde det sägas, att Åsgårds skolkoloni innebure ett aktningvärdt pedagogiskt försök, som vore förtjänt af statens understöd. För gossar i öfvergangsåldern, för hvilka fortsatt undervisning i en vanlig skola icke skulle vara till fromma, men som ännu vore för unga att träda ut i lifvet, erbjöde kolonien möjlighet till fortsatt utveckling och fostran i en annan riktning, än som afsåges med hittillsvarande skolformer.

Enligt hvad af ansökningen framginge, fortsätter öfverstyrelsen, hade anstalten haft att kämpa med stora ekonomiska svårigheter, och koloniens ägare hade icke ansett sig vidare kunna fortsätta verksamheten, med mindre något statsunderstöd beviljades. Härei låge ytterligare ett skäl för öfverstyrelsen att till framställningen tillstyrka bifall. Såsom villkor för eventuellt statsunderstöd syntes böra fordras, att Åsgårds skolkoloni ställdes under statens kontroll. Då koloniens verksamhet så väsentligt skilde sig från verksamheten vid under öfverstyrelsens inseeende ställda läroanstalter, syntes intet skäl föreligga att ställa den under öfverstyrelsens inspektion. Öfverstyrelsen hölle däremot före, att en af Kungl. Maj:t särskildt förordnad inspektor borde öfvervaka koloniens verksamhet under den tid, för hvilken statsunderstöd blefve beviljadt. Domkapitlet i Härnösand hade ifrågasatt, att såsom villkor för dylikt understöd borde fastställas, att en af Kungl. Maj:t utsedd inspektör tillsäge, att visst antal timmar teoretisk undervisning af kompetenta lärare meddelades i enlighet med godkänd läroplan. Öfverstyrelsen kunde för sin del ej instämma i detta yrkande, enär ett dylikt reglementerande enligt öfverstyrelsens mening skulle vara till men för koloniens öfriga och i det hela viktigare uppgifter.

Beträffande statsunderstödet belopp vore öfverstyrelsen, dels med hänsyn därtill, att verksamheten vid Åsgårds skolkoloni ännu vore så litet pröfvad och att kolonien ännu befunde sig på försöksstadiet, dels med hänsyn till det ringa relevantalet, af den meningen, att statsanslaget för närvarande icke borde sättas så högt som i den underdåniga ansökningen ifrågasatts. Öfverstyrelsen ville föreslå ett belopp af 3,000 kronor.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hemställde öfverstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att till upprätthållande af Åsgårds skolkoloni under år 1912 måtte anvisas ett belopp af 3,000 kronor och såsom villkor för denna förmåns åtnjutande föreskrifva:

att Åsgårds skolkoloni skall stå under närmare tillsyn af en inspektor, som utses af Kungl. Maj:t; skolorne vid ombyte af föreståndare vid kolonien anmälan därom ofördröjligen göras hos Kungl. Maj:t af inspektor, som jämväl bör till ecklesiastikdepartementet insända vederbörliga intyg om nyantagen föreståndares skicklighet att förestå anstalten;

att skolkoloniens föreståndare inom en månad efter arbetsårets början ingifver till ecklesiastikdepartementet två exemplar och till öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk två exemplar af den för anstalten bestämda arbetsordning samt förteckning öfver anstaltens lärare och lärarinnor med upplysning om det antal lärotimmar i veckan, som åläge enhvar af dem, äfvensom uppgift å det i de särskilda klasserna eller afdelningarna förekommande antalet lärjungar;

att skolkoloniens föreståndare omedelbart efter arbetsårets slut aflämnar till ecklesiastikdepartementet två exemplar och till öfverstyrelsen fem exemplar af tryckt redogörelse för anstaltens verksamhet m. m.;

att föreståndaren därjämte rörande anstalten lämnar de upplysningar, som chefen för ecklesiastikdepartementet finner nödigt infordra; samt

att anstalten ytterligare skall vara underkastad de nya eller ändrade bestämmelser, som Kungl. Maj:t kan finna godt meddela.

I sin förberörda den 23 november 1910 dagtecknade underdåniga ansökning om statsunderstöd för år 1912 och eventuellt för år 1911 hade Åsgårds skolkolonis rektor grefve Mörner bland annat yttrat, att därest ej anslag erhöles, något annat knappast syntes återstå än att nedlägga koloniens verksamhet. Då nu emellertid denna hans ansökning, som af-såg att blifva förelagd redan 1911 års Riksdag, ej hann föreläggas denna, har grefve Mörner inkommit med en skrifvelse den 9 oktober 1911. [230.]

Däri har han till en början meddelat, att koloniens verksamhet, oaktadt frågans uppskjutande, ännu fortföre och icke vore afsedd att upphöra, i det att han genom några provisoriskt vidtagna inskränkningar och besparingar funnit ett medel att möjliggöra verksamhetens upprätthållande, tills statsanslag eventuellt vore att vänta. Grefve Mörner tillkännagifver vidare, hvilka dessa inskränkningar vore och hvilket inflytande desamma hade på elevernas utbildning och koloniens ekonomi. En del af dessa inskränkningar hade vidtagits redan under arbetsåret 1910—1911, så snart det kommit till hans kännedom, att frågan om statsanslag omöjligen kunde afgöras vid 1911 års Riksdag. Detta bidrog till, att bristen i staten nedbringades till 5,764 kronor i stället för den beräknade bristen af 8,824 kronor 19 öre. Återstående åtgärder för åstadkommande af besparingar i staten hade han vidtagit under arbetsåret 1911—1912.

Samtliga dessa åtgärder berörde i hufvudsak elevernas bostadsförhållanden och koloniens hushållsanordningar, och grefve Mörner hade städse sökt tillse, att inga sådana förändringar vidtoges, som kunde menligt inverka på elevernas totalutbildning. De nämnda åtgärderna vore hufvudsakligen följande. Då det visat sig, att upprätthållandet af Jomsborg med dess jämförelsevis få elever som ett särskildt skolhem med eget hushåll varit koloniens relativt dyraste utgiftspost och då därtill upprätthållandet af 2 skolhem framkallat förhyrande af särskilda undervisningslokaler, hade grefve Mörner för arbetsåret 1911—1912 icke mottagit flera elever än som kunde rymmas i Doresta skolhem och icke hyrt några särskilda undervisningslokaler utan förlagt undervisningen till det skolhem, där nu samtliga elever bodde. I Jomsborgs skolhem vore 5 rum uthyrda, landtbruket vore utarrenderadt till Birka folkhögskola och sammanlaget med dess landtbruk, trädgården vore utarrenderad till grefve Mörner själf.

Det förenade landtbruket sköttes af Birka folkhögskolas agronom med biträde af folkhögskolans landbruks elever. De Åsgårdselever, hvilka skulle erhålla landbruksutbildning, bodde nu liksom de andra i Doresta, där de deltog i alla de sysslor, som inginge i detta skolhems arbetsordning. Under de tider, då landtbruket hade att bjuda på lärorikt arbete, ginge de dagligen öfver till Jomsborg och arbetade där några timmar om dagen under agronomens ledning tillsammans med folkhögskolans landbruks elever. Därjämte finge de arbeta i Jomsborgs af grefve Mörner arrenderade trädgård direkt under hans ledning.

Dessa elever erhöles, fortsätter grefve Mörner, lika mycket jordbruks- och trädgårdsarbete, som Jomsborgs elever förut erhölet, hvilket trots de tidsödande förflyttningar mellan skolhemmen möjliggjordes däraf, att de nu icke på långt när behöfde ägna så mycken tid till hushålls-, städare- och gårdsskylssysslor; de erhöles äfven nu öfning i hönsskötsel, hvilket Jomsborg icke haft, äfvensom mera tillfälle till snickerislöjd och idrott, än Jomsborgseleverna förut fått. Däremot erhöles de icke på långt när så mycken öfning i ladugårdsskötsel, som Jomsborgselever dittills haft, hvarjämte de helt naturligt icke finge den helhetsbild af ett litet landtbruk, som förvärfvades,

[230.]

när de bodde på landtbrukshemmets egen mark. Sedda ur den enskilda elevens utbildningssynpunkt syntes fördelar och olägenheter af de sålunda vidtagna anordningarna ungefär uppväga hvarandra. För kolonien i sin helhet medförde däremot dessa anordningar den stora olägenheten, att allra högst 28 elever kunde mottagas mot 42, när hushåll vore anordnad i Jomsborg, hvarjämte det ur disciplinär synpunkt vore en fördel att ha 2 skolhem, då därigenom möjliggjordes att skilja gossar åt, som ej passade tillsammans. Om än sålunda de vidtagna anordningarna kunde vara lämpliga att tillgripa vid tider af ekonomiskt betryck och nedgång i elevfrekvensen, hade dock grefve Mörner betraktat dem som provisoriska, och vore det hans afsikt att åter utvidga kolonien till sin förra omfattning, så snart den gamla skulden blifvit gäldad och statsanslag erhållits. Det funnes också intet utom den för tillfället rådande ekonomiska ställningen, som hindrade ett återgående till den förra organisationen i hela dess utsträckning.

Genom de sålunda vidtagna anordningarna hade tills vidare de 3 lärarbefattningarna vid Jomsborgs skolhem kunnat indragas, hyra, ved och lyse för särskilda undervisningslokaler kunnat iibesparas och till följd af det ringare elevantalet slöjdlärbefattningen kunnat sammanslås med föreståndarbefattningen för Dorestas skolhem. Därigenom hade betydande besparingar gjorts.

Som nämnt hade det sista räkenskapsåret 1910—1911 slutat med en brist på 5,764 kronor. Af denna brist komme Åsgårds garantiförening att ersätta 2,800 kronor, hvadan 2,964 kronor skulle stå obetäckta. Sedan de nämnda besparingarna vidtagits, hade grefve Mörner beräknat, att inkomst- och utgiftsstaten för arbetsåret 1911—1912 komme att sluta med en brist på 6,314 kronor. Frändroges från denna summa hvad som vore obetäckt af den gamla bristen, 2,964 kronor, erhöles man en skillnad på 3,350 kronor, som alltså betecknade skillnaden mellan räkenskapsårets löpande utgifter och ordinarie inkomster.

Till sist yttrar grefve Mörner:

Af det anförda framginge, att de vidtagna inskränkningarna vore af provisoriskt slag och i det stora hela icke menligt inverkade på elevernas utbildning, att en utvidgning af kolonien i öfverensstämmelse med organisationen arbetsåret 1910—1911 kunde vidtagas, så snart bristen i staten blifvit täckt och statsanslag erhållits, samt att kolonien i andra afseenden, där ekonomien icke lade hinder i vägen, sökt att allt bättre fylla sin uppgift; och anhölles därför grefve Mörner, att Kungl. Maj:t behagade utan hinder af de nämnda provisoriska ändringarna lämna nådigt bifall till den förut gjorda framställningen om statsunderstöd.

Med anledning af denna skrifvelse och däri nämnda förändringar inforrades nytt utlåtande i ämnet från öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, som i underdänig skrifvelse den 23 oktober 1911 anförde:

Då de förändringar, som vidtagits inom kolonien, efter hvad som uppgäfvos, vore af mer provisorisk art och då kolonien i öfrigt äfven med de nämnda inskränkningarna i verksamhetens utförande syntes kunna förverkliga sin uppgift och vara väl förtjänt af uppmuntran från det allmännas sida, funne öfverstyrelsen icke anledning frångå sitt i sin underdäniga skrifvelse den 9 mars 1911 innefattade förslag i ärendet och hemställde följaktligen, att Kungl. Maj:t täcktes vidtaga åtgärder för att till upprätt-

hållande af Åsgårds skolkoloni för år 1912 eller annan tid, som kunde synas Kungl. Maj:t lämplig, måtte anvisas ett belopp af 3,000 kronor och att för statsunderstödet åtnjutande måtte föreskrifvas de villkor, som föreslagits i öfverstyrelsens förberörda underdåniga skrifvelse den 9 mars 1911.

[230.]

Då Åsgårds skolkoloni af flera myndigheter, bland dem läroverks- öfverstyrelsen, förordats till erhållande af ett mindre statsunderstöd, har det förnämligast varit af den orsaken, att denna koloni utgör ett i åtskil- ligen afseenden märkligt *pedagogiskt försök*.

Departement-
schefen.

Det ligger i sakens natur, att uppfostringsanstalter, hvilka sätta som sin uppgift att experimentera med undervisningsplaner och metoder, som i mera betydande grad afvika från gängse normer, lätt blifva föremål för skilda meningar. Dels väcker det ovanliga redan i och för sig gärna misstro och gensägelse, dels kan det sällan undgås, att de företag, som afvika från allfarvägen och därför icke kunna i allo forma sig efter en förut vunnen erfarenhet, löpa fara att i en eller annan punkt göra sig skyldiga till misstag, som sedermera måste rättas. Ju större entusiasmen för de nya vägarna är, ju större blir helt naturligt äfven risken för dylika misstag, och ju flera blifva ock angreppspunkterna för en mer eller mindre befogad kritik. Särskildt stor blir tydligen denna risk i fråga om an- stalter, som i likhet med Åsgård icke hafva formen af skolor utan af *skolhem*, »internat», och för hvilka det alltså gäller att handleda och öfver- vaka de unga ej blott under några lektioner om dagen utan hela dygnet om, under läsning och kroppsarbete, under lek och hvila. Ju vidsträcktare uppgiften är, ju större blifva ock svårigheterna.

Det är mig icke obekant, att Åsgårds skolkoloni från ett eller annat håll varit utsatt för skarpa anmärkningar. Dessa skulle gjort mig tveksam att tillstyrka statsunderstöd, såvida icke å andra sidan från myndigheter, hvilka varit i tillfälle att taga närmare kännedom om anstaltens verksamhet och måste anses äga förmåga att opartiskt värdesätta densamma, afgifvits omdömen, som synts mig ägnade att undanröja hvarje tvekan. Enligt det af läroverksöfverstyrelsen uttalade omdöme, som i det föregående åter- gifvits, utgör Åsgårds skolkoloni »ett aktningvärdt pedagogiskt försök, som vore förtjänt af statens understöd», och de vitsord, som lämnats af vederbörande länsstyrelse, stiftsstyrelse och folkskoleinspektör, peka en- stämmigt i samma riktning.

Om det emellertid förhåller sig så, att Åsgårds skolkoloni utgör ett aktningvärdt försök att på ett vida radikalare sätt än annars varit vanligt gifva verklighet åt det gamla pedagogiska krafvet, att ungdomens upp- fostran bör i största möjliga grad bygga på *själfverksamhet och själfhjäl*p,

så förefaller det mig, som om staten ej borde låta detta försök gå om intet, då nu grundaren af Åsgårds skolkoloni i sina uppoffringar för dess idé kommit till den gräns, utöfver hvilken ytterligare uppoffringar ej äro honom möjliga. På rent *teoretiserande* framställningar rörande nödvändigheten af en mera »praktisk» uppfostran har det aldrig varit någon brist. Mera ovanligt men tillika äfven mera värdefullt måste det anses vara, att någon vill i gärning söka visa, på hvad sätt de långt gående yrkandena i sådan riktning möjligen skulle kunna förverkligas.

Såsom den af mig lämnade redogörelsen visar, har Åsgårds skolkoloni kommit i det läge, att den svårligen kan äga bestånd utan det kraftigare stöd, som ett statsbidrag redan i och för sig innebär. Ett sådant vill jag därför ock tillstyrka, därvid jag i afseende på bidragets storlek instämmer med öfverstyrelsen för rikets allmänna läroverk, som föreslagit ett anslag af 3,000 kronor. Anslaget, som torde böra utgå för år 1913, bör för vinnande af nödig garanti förknippas med vissa af Kungl. Maj:t fastställda villkor, och hvad öfverstyrelsen i afseende härå ifrågasatt finner jag lämpligt.

Åberopande hvad sålunda anförts tillstyrker jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen

Nytt anslag.

att såsom bidrag till upprätthållande af Åsgårds skolkoloni under de villkor, Kungl. Maj:t bestämmer, på extra stat för år 1913 bevilja ett belopp af 3,000 kronor.

[231.]
Höjande af
musiklifvet
i Sveri e.

På därom af Kungl. Maj:t gjord framställning beviljade 1911 års Riksdag för vidtagande af åtgärder till *höjande af musiklifvet i landet* på extra stat för år 1912 ett belopp af 28,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva.

Efter hörande af musikaliska akademien förordnade Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse den 6 oktober 1911 följande att lända till efterrättelse tills vidare, så länge anslag för berörda ändamål fortfarande anvisas, nämligen:

att af det utaf Riksdagen beviljade anslag understöd må utgå till föreningar, som tagit till uppgift att, hvar för sig inom någon viss del af landet, verka för musiklifvets höjande, särskildt genom att göra god orkestermusik tillgänglig för de mindre bemedlade, dock att verksamhet inom någon af städerna Stockholm, Göteborg och Malmö härvid ej må komma i betraktande, *samt att* beloppet af det statsunderstöd, som må till sådan förening utgå, skall utgöra 13.500 kronor.

Därjämte stadgades för erhållande af understöd, som nu är sagdt, följande villkor: att förening, som vill åtnjuta understöd, skall för sin verksamhet anställa en

orkester, som med hänsyn till ledning och sammansättning pröfvas vara i stånd att på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift att utföra värdefull musik;

[231.]

att orkesterarbetet påbörjas under det år, för hvilket anslag beviljats, och pågår under minst sju månader, hvilka, därest de icke helt och hållet infalla under nämnda år, skola löpa i sammanhängande följd;

att orkestern gifver ett visst antal konserter, som vid understöds beviljande bestämmes, däraf minst hälften bör utgöras af s. k. folkkonserter, för hvilka högre inträdesafgift än 25 öre ej må krävas;

att dylika folkkonserter gifvas icke allenast i stad, där orkestern är förlagd, utan, i den mån lämpligen kan ske, äfven i närliggande städer, köpingar, municipalsamhällen och landskommuner;

att föreningen skall vara skyldig att mot åtnjutande af skälig ersättning låta orkestern medverka vid uppförandet i förläggingsstaden af oratorier, kantater och andra vokala verk samt vid offentliga högtidligheter;

att orkesterns medlemmar med undantag af ledaren vid anställandet hvar för sig förpliktas att under sammanlagdt två timmar i veckan åt obemedlade, som, efter anmälan hos ledaren, af denne pröfvas äga nödiga förutsättningar för erhållande af instrumentalundervisning, lämna sådan undervisning utan afgift för eleverna;

att föreningen i den omfattning, som vid understöds beviljande bestämmes, skall vara pliktig att genom orkesterns ledare eller annan person afgiftsfritt lämna handledning i körsång för blandade röster;

att det förbjudes orkestermedlemmarna att under tid af året, då verksamheten pågår, innehafva anställning för medverkan vid musik å kafé eller restaurant;

att af den eller de kommuner, där orkestern skall verka, eller eljest inom dess verksamhetsområde tillskjutes penningbidrag, som minst motsvarar statsbidraget;

att beträffande försäljning af biljetter till folkkonserterna vidtagas sådana åtgärder, som innebära största möjliga säkerhet för att tillträde till dessa konserter företrädesvis beredes arbetarklassen och andra mindre bemedlade;

samt att föreningens verksamhet skall vara underkastad tillsyn af inspektör, som förordnas af musikaliska akademien och för hvilken akademien äger utfärda instruktion.

Genom nådigt beslut den 24 november 1911 utdelades understöd från ifrågavarande anslag till Gäfleborgs läns orkesterförening och nordvästra Skånes orkesterförening med ett belopp af 13,500 kronor för hvardera föreningen, hvarjämte återstående anslagsbeloppet, 1,000 kronor, ställdes till musikaliska akademiens förfogande att användas till bestridande af kostnaden för inspektion af ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet.

I underdånig skrifvelse den 30 november 1911 har nu akademien anført:

För uppnående af det med ifrågavarande anslag åsyftade målet vore det uppenbarligen af nöden att, såsom ock blifvit förutsatt såväl i den af akademien den 27 oktober 1910 aflåtua underdåniga skrifvelsen, hvilken föranledt framställningen i ämnet till Riksdagen, som i nådiga kungörelsen den 6 oktober 1911, statsbidrag under en följd af år ställdes till förfogande, och ansåge sig akademien alltså böra i underdånig-

[231.] het anhålla, att framställning om förnyadt anslag måtte af Kungl. Maj:t göras till 1912 års Riksdag. Beträffande det belopp, som härvid borde äskas, torde till en början vara tydligt, att om de föreningar, åt hvilka understöd nu blifvit beviljad, visade sig i stånd att fylla sin uppgift, dessa föreningar skäligen borde tills vidare komma i åtnjutande af förnyadt understöd med oförändradt belopp. Härvid torde man emellertid näppeligen böra stanna. Intresset för företag af den art, hvarom här vore fråga, vore uppenbarligen i skilda delar af landet tillräckligt starkt för att berättiga till den förmodan, att någon höjning af statsanslaget skulle vara ägnad att i väsentlig grad främja anslaget syfte. Säsom tecken härtill kunde framhållas, att förutom de båda ansökningar om understöd, hvilka vunnit Kungl. Maj:ts bifall, under år 1911 ingifvits ytterligare en, från Uppsala orkesterförening, hvilken ansökning måste betecknas såsom ur flera synpunkter beaktansvärd, änskönt denna förening i anseende till den stadgade ansökningstidens knapphet ej medhunnit att fullgöra de föreskrifna villkoren för understöds erhållande och därför ej kunnat vid anslaget fördelande komma i betraktande. Äfven å andra orter vore, enligt hvad akademien hade sig bekant, mått och steg vidtagna för bildande af orkesterföreningar, hvilka skulle ägna sig åt sådan verksamhet, som anslaget afsåge att stödja. Under sådana förhållanden och då akademien fortfarande lifligt omfattade sin i skrifvelsen den 27 oktober 1910 närmare utvecklade åsikt om önskvärdheten ur kulturell och social synpunkt af tonkonstens popularisering, ansåge sig akademien ej böra tveka att förorda sådan höjning af anslaget, att under år 1913 måtte kunna utgå understöd åt tre orkesterföreningar, eller det antal, akademien redan i nyssnämnda skrifvelse åsyftat. Efter den beräkning, som legat till grund för bestämmande af anslaget för år 1912, skulle för tre föreningsars understödjande erfordras sammanlagdt 40,500 kronor. Härtill komme inspektionskostnader, hvilka akademien ansåge böra beräknas utgå med ett från 1,000 kronor till 1,500 kronor förhöjdt belopp. Visserligen torde det ej behöfva ifrågasättas att regelbundet höja denna beräkning, i samma mån som de statsunderstödda orkesterföreningarnas antal kunde växa, men det hade blifvit för akademien uppenbart, att ett belopp af 1,000 kronor icke kunde, särskildt med hänsyn till att i beloppet inginge ersättning för resekostnader, anses utgöra tillräcklig godtgörelse för inspektion vid upprepade tillfällen under året å tre skilda, kanske långt aflägsna platser inom landet. På grund af hvad nu anförts hemställde akademien i underdånighet, det täcktes Kungl. Maj:t till 1912 års Riksdag aflåta nådig proposition om beviljande på extra stat för år 1913 af ett anslag å 42,000 kronor för vidtagande af åtgärder till höjande af musiklifvet i landet att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna godt föreskrifva.

Departementschefen.

Akademiens förevarande framställning synes mig väl grundad, och jag behjärtar densamma till fullo. Jag anser dock, att höjdt anslag för här ifrågavarande ändamål icke bör af Riksdagen äskas, innan någon erfarenhet vunnits om anslaget användning och verkningar. Jag hemställer fördenskill, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att för vidtagande af åtgärder till höjande af musiklifvet i Sverige på extra stat för år 1913 anvisa ett belopp af 28,000 kronor att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna godt föreskrifva.